

การศึกษาค้นคว้าอิสระแห่งตนของวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยก

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว

มีนาคม 2554

การศึกษาค้นคว้าอิสระแห่งหนึ่งของวิทยุที่ครอบครัวแตกแยก

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว

มีนาคม 2554

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การศึกษาค้นคว้าอิสระแห่งหนึ่งของวิทยุที่ครอบครัวแตกแยก

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว

มีนาคม 2554

พิมพ์ชนก กลิ่นสุทฺธิ.(2554).การศึกษาอัตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยก.

ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม:

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทนา วงษ์อินทร์,อาจารย์ ดร.มณฑิรา จารุเพ็ง.

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยก และหาแนวทางในการให้ความช่วยเหลือ โดยการศึกษารายกรณี กลุ่มตัวอย่างเป็นวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยก ที่ศูนย์ค้นหาสมรรถนะการคิด สำนักงานอาสาชาติ สภาการศึกษาไทย จำนวน 5 คน ที่ครอบครัวแตกแยก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์ แบบทดสอบ อัตชีวประวัติ บันทึกประจำวัน สังคมมิติ แบบสอบถาม และการเยี่ยมบ้าน ภายหลังจากเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ แปลความหมาย และสรุปผล

ผลการศึกษารูปได้ดังนี้

1. อัตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยกจะมีลักษณะใน 5 ด้าน ดังต่อไปนี้

1.1 ด้านความเป็นตัวของตัวเอง พบว่า วัยรุ่นในบางครั้งขาดความมั่นใจในตนเอง ไม่กล้าคิดและรู้สึกกังวลที่จะต้องตัดสินใจ ไม่กล้าแสดงออก อีกทั้งไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ตลอดจนไม่มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น

1.2 ด้านการรู้จักตนเอง พบว่า วัยรุ่นรู้สึกขาดความมั่นคง ไม่สามารถเข้าใจตนเองได้อย่างถ่องแท้ รู้สึกสับสนต่อตนเอง และวิถีทางดำเนินชีวิต อีกทั้งไม่รู้ว่าจะตนเองชอบ หรือถนัดสิ่งใด

1.3 ด้านวุฒิทางอารมณ์ พบว่า วัยรุ่นเมื่อมีอารมณ์โกรธ โมโห หรือไม่พอใจจะมีการแสดงทางอารมณ์ด้วยคำพูด และท่าทางที่ไม่เหมาะสม

1.4 ด้านการตั้งเป้าหมายในชีวิต พบว่า วัยรุ่นขาดการวางแผน เป้าหมายในการเรียนวางแผนอาชีพ และชีวิต เพราะยังขาดข้อมูล คำแนะนำ และผู้ที่ให้คำปรึกษาที่ชัดเจนและถูกต้อง

1.5 ด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล พบว่า มีการคบเพื่อนเฉพาะกลุ่ม ไม่ค่อยยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เมื่อมีปัญหาจะมีความรู้สึกไม่กล้าที่จะปรึกษากับในครอบครัวของตนเอง ขาดปฏิสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัว และกับผู้อื่น

2. การให้ความช่วยเหลือ

วัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยกจำนวน 5 คน ได้รับการช่วยเหลือโดยการให้คำปรึกษา รายบุคคล การให้คำปรึกษากลุ่ม และการให้ข้อเสนอแนะเพื่อทราบอัตลักษณ์ที่เหมาะสม

3. การติดตามผล หลังจากการให้ความช่วยเหลือ ดังนี้

3.1 ด้านความเป็นตัวของตัวเอง วิทยาลัยที่ครอบครัวแตกแยกจำนวน 5 คน มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีการตัดสินใจด้วยตนเอง กล้าแสดงความคิดเห็น กล้าแสดงออกที่ดีขึ้น และมีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่นเพิ่มขึ้น

3.2 ด้านการรู้จักตนเอง วิทยาลัยที่ครอบครัวแตกแยกจำนวน 5 คน มีความมั่นคงและเข้าใจในตัวเองมากขึ้น สับสนน้อยลง รู้ว่าตนเองชอบและมีความถนัดในด้านใด

3.3 ด้านวุฒิทางอารมณ์ วิทยาลัยที่ครอบครัวแตกแยกจำนวน 5 คน สามารถควบคุมการแสดงออกของตนเองได้ดีขึ้น เมื่อเกิดความโกรธ โมโห หรือไม่พอใจ

3.4 ด้านการตั้งเป้าหมายในชีวิต วิทยาลัยที่ครอบครัวแตกแยกจำนวน 5 คน มีการวางแผนและเป้าหมายในอนาคตของตนเองที่ดีขึ้น กล้าที่จะเข้าไปขอรับคำแนะนำเกี่ยวกับการศึกษาต่อ และข้อมูลที่ถูกต้องและชัดเจน จากครูประจำชั้น และครูแนะแนว

3.5 ด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล วิทยาลัยที่ครอบครัวแตกแยกจำนวน 5 คน เข้ากลุ่มกับเพื่อนคนอื่นๆ ได้ดียิ่งขึ้น ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัว และกับผู้อื่น

A STUDY OF SELF-IDENTITY OF BROKEN HOME ADOLESCENTS

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Education Degree in Guidance and Counseling Psychology
at Srinakharinwirot University

March 2011

Pimchanok Klinsutto.(2011). *A Study of Self-Identity of Broken Home Adolescents*.

Master thesis, M.Ed. (Guidance and Counseling Psychology).Bangkok :Graduate School. Srinakharinwirot University. Advisor Committee : Assist. Prof.Dr.Nanthana Wong-In and Dr. Monthira Jarupeng.

The purposes of this research were to study and intervention the self-identity of broken home adolescents with case study technique.The sample were five adolescents at the KM Drugs Abuse Institute in Red Cross Volunteers Bureau of Thai Red Cross Society who have broken home. The research instruments and case study technique used for gathering data were observation, interview, questionnaire, autobiography, diary, sociometry, testing, and home-visiting. The collected data were analyzed, synthesized, interpreted, and description concluded.

The results of this study were as follows:

1. Self-Identity of broken home adolescents were :

1.1 The Self-acceptance : broken home adolescents lack of confidence, hesitate to making decision, unassertive, don't give one's opinion and irresponsibility.

1.2 The Self-awareness: broken home adolescents were unstable lack of self-understanding, self-confusion, don't have the way of life,and don't know their interacting and aptitude.

1.3 The Emotional Intelligence: broken home adolescents shown inappropriate words and action when get angry.

1.4 The Goal Setting: broken home adolescents lack of planning and goal setting in learning and career cause of lose information, suggestion, and mentor.

1.5 The Interpersonal Relationship: broken home adolescents had their own peer group, don't get opinion from another group. If they had any problems, they won't take consult with their families, lack of interaction with their families and the others.

2. Intervention :

Five broken home adolescents having intervention with case study technique by individual counseling, group counseling and giving appropriate self-identity information.

3. The Follow up after the intervention :

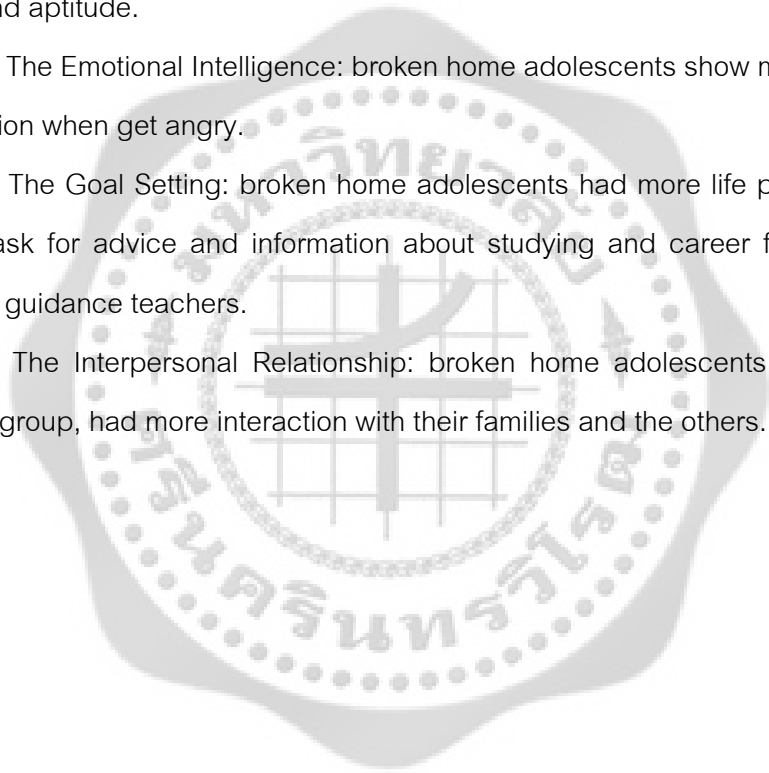
3.1 The Self-acceptance: broken home adolescents had more self confidence can make their own decision giving and opinion, had more responsibility.

3.2 The Self-awareness: broken home adolescents had more self stable, self understanding, decrease the self confusion, know more the way of life, and know more their interacting and aptitude.

3.3 The Emotional Intelligence: broken home adolescents show more appropriate word and action when get angry.

3.4 The Goal Setting: broken home adolescents had more life planning and goal setting and ask for advice and information about studying and career from home- room teachers and guidance teachers.

3.5 The Interpersonal Relationship: broken home adolescents had get opinion from another group, had more interaction with their families and the others.

ปริญญาานิพนธ์

เรื่อง

การศึกษ้อัตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยก

ของ

พิมพ์ชนก กลิ่นสุทโธ

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว

ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. 2554

คณะกรรมการควบคุมปริญญาานิพนธ์

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

..... ประธาน

..... ประธาน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทนา วงษ์อินทร์)

(รองศาสตราจารย์ ดร.คมเพชร ฉัตรสุภกุล)

..... กรรมการ

..... กรรมการ

(อาจารย์ ดร.มณฑิรา จารุเพ็ง)

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทนา วงษ์อินทร์)

..... กรรมการ

(อาจารย์ ดร.มณฑิรา จารุเพ็ง)

..... กรรมการ

(อาจารย์ ดร.สกล วรเจริญศรี)

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย
จาก
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประกาศคุณูปการ

ปริญญาานิพนธ์นี้สำเร็จได้ด้วยดีเป็นเพราะผู้วิจัยได้รับความกรุณาและได้รับคำแนะนำช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทนา วงษ์อินทร์ ประธานกรรมการควบคุมปริญญา นิพนธ์และอาจารย์ ดร.มณฑิรา จารุเพ็ง กรรมการควบคุมปริญญาานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำและ ตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ เพื่อให้ปริญญาานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ด้วยความเคารพอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์เวณี กীরทอง ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิไลลักษณ์ พงษ์โสภา อาจารย์ ดร.สกล วรเจริญศรี และอาจารย์ กมล ประทีปธีรานันต์ ที่กรุณาให้ความรู้ คำแนะนำ และเป็น ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.คมเพชร ฉัตรศุภกุล และอาจารย์ ดร.สกล วรเจริญศรี ที่กรุณาเป็นคณะกรรมการสอบปากเปล่าปริญญาานิพนธ์

ขอกราบขอบพระคุณ คณาจารย์ ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้อันมีค่ายิ่ง แก่ผู้วิจัย

ขอกราบขอบพระคุณผู้อำนวยการสำนักงานอาสาชาติ สภาภาษาชาติไทย และเจ้าหน้าที่ ประจำศูนย์ค้นหาสมรรถนะการคิด สำนักงานอาสาชาติ สภาภาษาชาติไทย ที่ให้ความช่วยเหลือและ อำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณผู้อำนวยการสถานศึกษา อาจารย์ และนักเรียนโรงเรียนกึ่งเพชร ที่กรุณา ให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณเพื่อนๆ นิสิตร่วมรุ่นทุกคน ที่มีส่วนช่วยเหลือ และให้กำลังใจแสดงความห่วงใย ผู้วิจัยด้วยดีตลอดมา

ขอกราบขอบพระคุณสมาชิกในครอบครัวคุณพ่อ คุณแม่ น้องสาว และญาติพี่น้องทุกคน ที่คอยช่วยเหลือห่วงใย และให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยด้วยดีเสมอมา

สุดท้ายนี้ คุณความดีและประโยชน์อันเกิดจากปริญญาานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอน้อมบูชาคุณ บิดามารดา ครูอาจารย์ทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้แก่ผู้วิจัย ตลอดทั้งผู้มีพระคุณ ทุกท่านที่ผู้วิจัยมิได้กล่าวถึง ณ ที่นี้ ที่ให้โอกาส และความช่วยเหลือผู้วิจัยตลอดมาด้วยดี จนผู้วิจัย ประสบความสำเร็จในวันนี้

พิมพ์ชนก กลิ่นสุทโธ

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
คำถามการวิจัย.....	3
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	3
อัตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่นตามแนวคิดของมาร์เซีย.....	4
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
ความสำคัญของการวิจัย.....	5
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	5
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	6
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่น.....	7
ความหมายของอัตลักษณ์แห่งตน.....	7
แนวความคิดเชิงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์แห่งตน.....	11
ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่ออัตลักษณ์แห่งตน.....	19
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์แห่งตน.....	21
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัยรุ่น.....	22
ความหมายของวัยรุ่น.....	22
การแบ่งช่วงอายุของวัยรุ่น.....	23
ความต้องการของวัยรุ่น.....	24
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวแตกแยก.....	25
ความหมายของครอบครัวแตกแยก.....	25
สาเหตุของครอบครัวแตกแยก.....	26
ผลกระทบของครอบครัวแตกแยก.....	27
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวแตกแยก.....	29

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2 (ต่อ)	
เอกสารและวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษารายกรณี.....	30
ความหมายของการศึกษารายกรณี.....	30
จุดมุ่งหมายของการศึกษารายกรณี.....	31
ประโยชน์ของการศึกษารายกรณี.....	33
กระบวนการในการศึกษารายกรณี.....	35
วิธีการที่ใช้ในการศึกษารายกรณี.....	73
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษารายกรณี.....	77
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการให้คำปรึกษากลุ่ม.....	78
ความหมายของการให้คำปรึกษากลุ่ม.....	78
ปรัชญาของการให้คำปรึกษากลุ่ม.....	80
หลักพื้นฐานของการให้คำปรึกษากลุ่ม.....	80
จุดมุ่งหมายของการให้คำปรึกษากลุ่ม.....	81
หลักการให้คำปรึกษากลุ่ม.....	82
ขั้นตอนของการให้คำปรึกษากลุ่ม.....	88
พลังในการให้คำปรึกษากลุ่ม.....	90
ประโยชน์ของการให้คำปรึกษากลุ่ม.....	91
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการให้คำปรึกษากลุ่ม.....	92
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการให้คำปรึกษารายบุคคล.....	94
ความหมายของการให้คำปรึกษารายบุคคล.....	94
จุดมุ่งหมายของการให้คำปรึกษารายบุคคล.....	95
เทคนิคการให้คำปรึกษารายบุคคล.....	95
คุณสมบัติผู้ให้การปรึกษา.....	96
ข้อดีของการให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล.....	97
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการให้คำปรึกษารายบุคคล.....	98

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	99
กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย.....	99
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	99
ขั้นตอนในการดำเนินการจัดทำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	100
ขั้นตอนในการวิจัย.....	102
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	105
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	106
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	148
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	148
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	148
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	148
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	149
สรุปผลการวิจัย.....	149
อภิปรายผล.....	151
ข้อเสนอแนะ.....	153
บรรณานุกรม.....	155
ภาคผนวก.....	164
ภาคผนวก ก.....	165
ภาคผนวก ข.....	181
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	183

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

วัยรุ่นเป็นช่วงของวัยเด็กที่มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายไปในทางที่แสดงให้เห็นชัดว่าเป็นชายหนุ่มและหญิงสาว เป็นวัยที่สมองเจริญเติบโตอย่างเต็มที่ มีพัฒนาการทางธรรมชาติและสังคม วัยนี้จะสิ้นสุดลงก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นบรรลุวุฒิภาวะมีความสามารถพอที่จะดำรงชีวิตอย่างอิสระ ไม่ต้องตกอยู่ภายใต้การดูแลคุ้มครองของบิดามารดา หรือผู้ปกครอง สามารถรับผิดชอบต่อชีวิตของตนเอง และมีพฤติกรรมเป็นที่ยอมรับของสังคม (โสภา ซปีลมันน์. 2542: 109) เด็กหญิงจะเริ่มเข้าสู่วัยรุ่นก่อนเด็กชายโดยจะเข้าสู่ช่วงอายุวัยรุ่นตอนต้นระหว่าง 13-15 ปี และเด็กชายจะอยู่ในช่วงระหว่างประมาณ 15-17 ปี (พรพิมล เจียมนาครินทร์. 2539: 22) ในช่วงวัยรุ่นระยะต้นนี้ เป็นวัยที่ต้องการความรักความใกล้ชิด และความสนใจจากพ่อแม่เป็นอย่างมากในช่วงอายุนี้นี้ ปัญหาตามวัยส่วนใหญ่ที่วัยรุ่นนี้จะต้องเผชิญคือ ปัญหาการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายและจิตใจ เป็นวัยที่ต้องการความรักความเข้าใจ และต้องการคำปรึกษาจากพ่อแม่ (โสภา ซปีลมันน์. 2542: 9-13)

ครอบครัวเป็นหน่วยย่อยในสังคมที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่ผลิตสมาชิกให้กับสังคมและเป็นสถาบันหลักสถาบันแรกที่จะทำหน้าที่ขัดเกลาเพื่อเตรียมความพร้อมให้กับสมาชิกใหม่ของสังคมเหล่านั้นออกไปเป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพในสังคม (ธัญญา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา. 2540:1)และเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าครอบครัวเป็นหน่วยที่มีความสำคัญมาก เพราะบุคคลจะมีบุคลิกภาพที่ปกติสมบูรณ์ ใช้ชีวิตอย่างมีความสุข สามารถปรับตัวได้ดีและใช้ศักยภาพได้อย่างเต็มที่ เป็นประโยชน์ต่อสังคมจะต้องมีพื้นฐานมาจากครอบครัวที่ดี และมีความมั่นคง บุคคลไม่สามารถพัฒนาไปได้ดีและใช้ชีวิตอย่างมีความสุขได้ ถ้าปราศจากครอบครัวที่ดี (อุมาพร ตรังคสมบัติ. 2540: 1) สถานการณ์ปัจจุบันมีผลกระทบต่อชีวิตครอบครัวในลักษณะที่ร่อนทำลายมากกว่าในทางส่งเสริม และนับวันทวีความรุนแรงมากขึ้น ครอบครัวที่มีความอ่อนแอและต้องเผชิญกับปัญหาและภาวะวิกฤตเนื่องมาจากสาเหตุสำคัญ คือการที่พ่อแม่ขาดความพร้อมในด้านต่างๆ ประกอบกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ในปัจจุบันส่งผลกระทบต่อครอบครัว ทำให้ครอบครัวไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ (บุญเสริม หุตะแพทย์. 2547: 90) เมื่อความขัดแย้งในครอบครัวรุนแรงถึงจุดสูงสุด จนส่งผลเสียหายต่อสัมพันธ์ภาพของทุกคนในครอบครัว ก็จะทำให้เกิดความแตกแยกขึ้นมาในรูปของการหย่าร้างหรือแยกกันอยู่ (ประณต เค้าฉิม. 2549: 322)

สภาพครอบครัวแตกแยกมีหลายลักษณะคือ การที่สามี ภรรยาแยกกัน การหย่าร้าง และการทอดทิ้ง (บุญเสริม หุตะแพทย์. 2547: 95) ไม่ว่าจะบิดามารดาที่อยู่ด้วยกัน จะเป็นด้วยการหย่าร้าง การตาย หรือการทอดทิ้ง หรือแยกกันอยู่ก็ตาม ก็เป็นผลให้วัยรุ่นขาดความเอาใจใส่ดูแล และไม่ได้รับความรัก ความอบอุ่น ความเห็นอกเห็นใจ เท่ากับการที่มีบิดามารดาอยู่ร่วมกัน อาจทำให้วัยรุ่นมีความรู้สึกที่ไม่มั่นคงรู้สึกว่าการทอดทิ้งให้โดดเดี่ยวขาดผู้ที่จะเป็นแบบอย่าง วัยรุ่นย่อมมีโอกาสประพฤติดังที่ไม่ถูกต้องได้ง่าย (สุชา จันทน์เอม. 2539: 84-87) ส่วน วราภรณ์ เตชะสุวรรณ (2545: 9) ที่ได้กล่าวถึงว่าครอบครัวแตกแยกมักจะส่งผลต่อวัยรุ่นทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจ ทางด้านร่างกายมีผลต่อพัฒนาการที่จะหยุดชะงักกัน ส่วนด้านจิตใจสร้างความสลดหดหู่ ขาดความอบอุ่น

อีริคสัน (Erikson.1968: 157) กล่าวว่า อัตลักษณ์แห่งตน เป็นความสามารถของบุคคลช่วงวัยรุ่นในการผสมผสานระหว่างลักษณะภายในตน ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคลกับลักษณะภายนอกคือประสบการณ์จากสังคมรอบด้าน แล้วสามารถประเมินหรือตัดสินใจด้วยตนเองได้ว่าตนเองนั้นคือใคร มีความสามารถอะไร ควรจะมีความเชื่อ และดำเนินชีวิตไปในทิศทางใด ซึ่งลักษณะดังกล่าวมีความเป็นลักษณะเฉพาะตัว และลักษณะที่เหมือนกับบุคคลอื่นผสมผสานกลมกลืนอยู่

พัฒนาการของมนุษย์ในช่วงวัย 12-18 ปี ว่าเป็นช่วงวัยที่สามารถหาอัตลักษณ์ของตนเองได้ (Identity) และมีลักษณะของความปรารถนาที่จะเป็นเหมือนผู้หนึ่งผู้ใดในสังคม ซึ่งขบวนการของการเลือกคุณลักษณะบางอย่างของผู้อื่นมาใช้เป็นลักษณะของตนเอง และส่วนใหญ่ตัวแบบคือพ่อแม่ (พรพิมล เจียมนาครินทร์. 2539: 75 อ้างอิงจาก Erikson,1963) อีกทั้งลักษณะ ประถมวงศ์ (2546: 68) กล่าวว่าในการที่ช่วยให้วัยรุ่นสามารถพัฒนาตนเองให้ค้นพบอัตลักษณ์แห่งตน มีพฤติกรรมกำปรับตัวทางสังคมที่ดื้อนั้น จำเป็นที่วัยรุ่นต้องได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว ได้รับความรัก ความอบอุ่นอบรมเลี้ยงดูในแบบที่เหมาะสม

ช่วงวัยรุ่นซึ่งเป็นช่วงวัยของการพัฒนาอัตลักษณ์ (Self Identity) หากวัยรุ่นพัฒนาผ่านขั้นตอนของชีวิตช่วงนี้ได้สำเร็จ เขาจะมีความมั่นคงในตนเอง ทั้งบทบาท การกระทำและพร้อมที่จะก้าวขึ้นไปสู่พัฒนาการบุคลิกภาพในขั้นต่อไป แต่ถ้าพัฒนาการขั้นนี้ไม่เกิดขึ้นหรือเกิดขึ้นไม่สมบูรณ์ วัยรุ่นก็จะมี ความสับสนในตนเอง เต็มไปด้วยความไม่แน่ใจในตนเอง รู้จักชีวิตอย่างตื้นๆ ซึ่งนำไปสู่บุคลิกภาพที่เป็นปัญหาในขั้นตอนต่อไป (รัชณี ลาขโรจน์. 2545: 264)

มาร์เซีย (ปรีชา ธรรมมา. 2548: 59-60; อ้างอิงจาก Marcia.1975: 253) ได้เสนอแนวคิดสถานภาพด้านอัตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่น ซึ่งในสถานภาพระดับ 4 (identity achievement) ที่ถือว่าบรรลุวุฒิภาวะด้าน อัตลักษณ์แห่งตน คือ การมีความเป็นตัวของตัวเอง การมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ที่มั่นคง การรู้จักตนเอง การมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น และการตั้งเป้าหมายในชีวิต ผู้วิจัยจึงได้นำกรอบ

แนวคิดอัตลักษณ์แห่งตนที่มีโครงสร้างด้านสถานภาพตามแนวคิดของมาร์เซียมาเป็นกรอบแนวความคิด

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้เข้าไปศึกษาและสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่ศูนย์ค้นหาสมรรถนะการคิด สำนักงานอาสาชาติ สภาการศึกษาไทย พบว่าวัยรุ่นกลุ่มนี้เป็นนักเรียนชายหญิงที่มีอายุประมาณ 12-15 ปี ที่ทางโรงเรียนเห็นว่าจัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยงที่จะมีปัญหาดังต่อไปนี้ คือ ปัญหา ยาเสพติด ปัญหาการเรียน ปัญหาการก้าวร้าว และปัญหาครอบครัว แล้วได้ส่งนักเรียนมาที่ศูนย์ค้นหาสมรรถนะการคิด สำนักงานอาสาชาติ สภาการศึกษาไทย ผู้วิจัยได้ศึกษาประวัติของนักเรียนและได้พบว่าวัยรุ่นกลุ่มนี้มีจำนวนหนึ่งที่มาจากรอบครัวที่แตกแยกด้วยสาเหตุที่แตกต่างกันออกไป วัยรุ่นที่ศูนย์ค้นหาสมรรถนะการคิด สำนักงานอาสาชาติ สภาการศึกษาไทย ที่มาจากครอบครัวที่แตกแยก หรือมีปัญหาครอบครัวนั้นวัยรุ่นจะมีอัตลักษณ์ที่แสดงออกไม่เหมาะสม คือ ก้าวร้าว เรียกร้องความสนใจ อีกทั้งวัยรุ่นที่มาจากครอบครัวที่พ่อแม่ทะเลาะกันให้เห็น วัยรุ่นก็จะนำพฤติกรรมที่เห็นนั้นมาเลียนแบบ และจากการสัมภาษณ์ครู เจ้าหน้าที่ และการนำวัยรุ่นกลุ่มนี้มาสัมภาษณ์ตามแนวทางการสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นมาก็ทำให้ทราบว่าวัยรุ่นกลุ่มนี้ไม่มีอัตลักษณ์แห่งตนที่เป็นไปตามสถานภาพของอัตลักษณ์แห่งตนในสถานภาพระดับ 4 (identity achievement) ที่ถือว่าบรรลุวุฒิภาวะด้านอัตลักษณ์ตามแนวคิดของมาร์เซีย

ผู้วิจัยจึงประสงค์ที่จะศึกษาถึงอัตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยก โดยใช้วิธีการศึกษาบุคคลเป็นรายกรณี (Case Study)

คำถามการวิจัย

1. อัตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยกเป็นเช่นไร
2. การให้ความช่วยเหลือ และส่งเสริมอัตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยกโดยการศึกษารายกรณี สามารถช่วยเหลือ และส่งเสริมอัตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยกได้หรือไม่

ความมุ่งหมายของการวิจัย

เพื่อศึกษาอัตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยก และหาแนวทางในการให้ความช่วยเหลือ ของวัยรุ่นที่ศูนย์ค้นหาสมรรถนะการคิด สำนักงานอาสาชาติ สภาการศึกษาไทย ที่ครอบครัวแตกแยก โดยการศึกษารายกรณี

อัตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่นตามแนวคิดของมาร์เซีย

1. ด้านความเป็นตัวของตัวเอง
2. ด้านการรู้จักตนเอง
3. ด้านวุฒิทางอารมณ์
4. ด้านการตั้งเป้าหมายในชีวิต
5. ด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยนี้ เป็นวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยก ที่ศูนย์ค้นหาสมรรถนะการคิด สำนักงานอาสาสากล สภาการศึกษาไทย โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกดังนี้

1. เป็นวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยก เป็นครอบครัวที่บิดามารดาได้แยกกันอยู่ หย่าร้าง ไม่อยู่ด้วยกัน
2. เป็นวัยรุ่นที่มีลักษณะในแต่ละด้านดังต่อไปนี้ ด้านความเป็นตัวของตัวเอง ไม่มีความมั่นใจในตัวเอง ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ขาดความรับผิดชอบต่อตนเอง ด้านการรู้จักตนเอง ไม่ทราบว่าตนเองมีความถนัด หรือชอบสิ่งใด และสามารถทำอะไรได้ดี ด้านวุฒิทางอารมณ์ มีการแสดงออกทางอารมณ์ที่ไม่เหมาะสม เมื่อมีอารมณ์โกรธ หรือไม่พอใจก็จะแสดงออกด้วยพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ไม่สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ ด้านการตั้งเป้าหมายในชีวิต มีความสับสน และขาดการวางแผนเป้าหมายในการเรียน การวางแผนอาชีพ และการวางแผนชีวิต และด้านด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ขาดการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ไม่สามารถทำงานกลุ่มร่วมกับผู้อื่นได้
3. สม่ครใจให้ความร่วมมือในการศึกษารายกรณี

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. อัตลักษณ์แห่งตน หมายถึง ลักษณะของวัยรุ่นที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นตัวของตัวเอง ใน 5 ด้าน ตามแนวความคิดของมาร์เซีย ดังต่อไปนี้

1.1 ด้านความเป็นตัวของตัวเอง หมายถึง การแสดงออกของบุคคลที่มีความมั่นใจที่จะตัดสินใจ กล้าแสดงความคิดเห็น กล้าแสดงออกในสิ่งที่ถูกต้อง มีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง มองโลกในแง่ดี และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ดี

1.2 ด้านการรู้จักตนเอง หมายถึง ความรู้สึกนึกคิด เจตคติ การรับรู้ของวัยรุ่น ในทุกๆ ด้านที่มีต่อตนเอง เกี่ยวกับลักษณะนิสัยและคุณสมบัติของตน ทั้งในด้านบวกและในด้านลบ ได้แก่ การแต่งกาย รูปร่างหน้าตา ความสามารถ บทบาทหน้าที่ในครอบครัว ความชอบและความถนัด

1.3 ด้านวุฒิทางอารมณ์ หมายถึง ลักษณะเป็นผู้ที่สามารถควบคุมอารมณ์ และความต้องการของตนเอง ได้แก่ มีการแสดงออกทางอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม มีอารมณ์ที่มั่นคง

1.4 ด้านการตั้งเป้าหมายในชีวิต หมายถึง ความมุ่งหมายที่จะกระทำเพื่อบรรลุผลตามที่ตั้งใจ ด้วยความมุ่งมั่น และความพยายามเพื่อให้ประสบความสำเร็จโดยมีเป้าหมายอย่างชัดเจน ได้แก่ มีเป้าหมาย มีการวางแผนในการเรียน การวางแผนอาชีพ และการวางแผนชีวิต

1.5 ด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล หมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ได้แก่ การเลือกคบเพื่อน ความคุ้นเคยสนิทสนมระหว่างกัน การทำงานร่วมกัน การปรับตัวกับคนที่ไม่คุ้นเคย

ความสำคัญของการวิจัย

ผลการศึกษาในครั้งนี้จะทำให้ทราบถึงอัตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยก ซึ่งจะ เป็นแนวทางให้ครูประจำชั้น ครูผู้สอน ครูแนะแนว และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับวัยรุ่นกลุ่มนี้ได้นำวิธีการศึกษารายกรณีไปช่วยเหลือ ป้องกัน และส่งเสริม

ข้อตกลงเบื้องต้น

วัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยก รวมทั้งบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งหมดผู้วิจัยได้ใช้นามสมมติ ทั้งนี้เพื่อเป็นการรักษาความลับ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีลำดับดังนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่น
 - 1.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่น
 - 1.1.1 ความหมายของอัตลักษณ์แห่งตน
 - 1.1.2 แนวความคิดเชิงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์แห่งตน
 - 1.1.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่ออัตลักษณ์แห่งตน
 - 1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่น
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัยรุ่น
 - 2.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวัยรุ่น
 - 2.1.1 ความหมายของวัยรุ่น
 - 2.1.2 การแบ่งช่วงอายุของวัยรุ่น
 - 2.1.3 ความต้องการของวัยรุ่น
3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวแตกแยก
 - 3.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวแตกแยก
 - 3.1.1 ความหมายของครอบครัวแตกแยก
 - 3.1.2 สาเหตุของครอบครัวแตกแยก
 - 3.1.3 ผลกระทบของครอบครัวแตกแยก
 - 3.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวแตกแยก
4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษารายกรณี
 - 4.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษารายกรณี
 - 4.1.1 ความหมายของการศึกษารายกรณี
 - 4.1.2 จุดมุ่งหมายของการศึกษารายกรณี
 - 4.1.3 ประโยชน์ของการศึกษารายกรณี
 - 4.1.4 กระบวนการในการศึกษารายกรณี
 - 4.1.5 วิธีการที่ใช้ในการศึกษารายกรณี
 - 4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษารายกรณี

5. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการให้คำปรึกษากลุ่ม

5.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการให้คำปรึกษากลุ่ม

- 5.1.1 ความหมายของการให้คำปรึกษากลุ่ม
- 5.1.2 ปรัชญาของการให้คำปรึกษากลุ่ม
- 5.1.3 หลักพื้นฐานของการให้คำปรึกษากลุ่ม
- 5.1.4 จุดมุ่งหมายของการให้คำปรึกษากลุ่ม
- 5.1.5 หลักการให้คำปรึกษากลุ่ม
- 5.1.6 ขั้นตอนของการให้คำปรึกษากลุ่ม
- 5.1.7 พลังในการให้คำปรึกษากลุ่ม
- 5.1.8 ประโยชน์ของการให้คำปรึกษากลุ่ม

5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการให้คำปรึกษากลุ่ม

6. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการให้คำปรึกษารายบุคคล

6.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการให้คำปรึกษารายบุคคล

- 6.1.1 ความหมายของการให้คำปรึกษารายบุคคล
- 6.1.2 จุดมุ่งหมายของการให้คำปรึกษารายบุคคล
- 6.1.3 เทคนิคการให้คำปรึกษารายบุคคล
- 6.1.4 คุณสมบัติผู้ให้การปรึกษา
- 6.1.5 ข้อดีของการให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล

6.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการให้คำปรึกษารายบุคคล

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่น

1.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่น

1.1.1 ความหมายของอัตลักษณ์แห่งตน

อีริกสัน (Erikson, 1968: 157) กล่าวว่า อัตลักษณ์แห่งตน หมายถึง ความสามารถของบุคคลช่วงวัยรุ่นในการผสมผสานระหว่างลักษณะภายในตน ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคลกับลักษณะภายนอกคือประสบการณ์จากสังคมรอบด้าน แล้วสามารถประเมินหรือตัดสินใจด้วยตนเองได้ว่าตนเองนั้นคือใคร มีความสามารถอะไร ควรจะมีความเชื่อ และดำเนินชีวิตไปในทิศทางใด ซึ่งลักษณะดังกล่าวมีความเป็นลักษณะเฉพาะตัว และลักษณะที่เหมือนกับบุคคลอื่นผสมผสานกลมกลืนอยู่

มาร์เซีย (เสาวภา เบ็ญจพันธุ์ทวี. 2540: 8-9 ; อ้างอิงจาก Marcia. 1975: 159) กล่าวถึง อัตลักษณ์แห่งตนในลักษณะโครงสร้างแห่งตน (Self-Structure) ว่าเป็นสิ่งที่เกิดภายในตัวบุคคลมีการเปลี่ยนแปลงไปตามแรงขับ ความสามารถ ความเชื่อ และประวัติความเป็นมาในการปรับตัวของแต่ละคน ถ้าบุคคลมีโครงสร้างของพัฒนาการที่ดีก็จะทำให้มีความเป็นตัวของตัวเอง รู้ถึงความเหมือนและความแตกต่างของตนกับผู้อื่น เข้าใจจุดเด่นและจุดด้อยของตนทำให้เกิดการกำหนดแนวทางของตนเอง ถ้ามีโครงสร้างพัฒนาการที่ไม่ดีทำให้เกิดความสับสนในตนเอง ส่วนความหมายของอัตลักษณ์แห่งตนด้านเนื้อหานี้ประกอบด้วยจุดมุ่งหมาย ค่านิยม และความเชื่อที่บุคคลได้ตกลงใจอย่างไม่มีข้อสงสัย การตกลงใจนี้ต้องมีพัฒนาการที่ต่อเนื่องเป็นเวลานานแล้ว จึงเลือกจุดมุ่งหมายและความเชื่อนั้นอย่างเหมาะสมกับแนวทางวัตถุประสงค์และวิถีชีวิตของตน

ออฟเฟอร์ และคนอื่นๆ (เนาวรัตน์ เหลืองรัตนเจริญ. 2541: 16; อ้างอิงจาก Offer; & et al. 1981:11) ได้สรุปความหมายของอัตลักษณ์แห่งตนว่าเป็นการที่วัยรุ่นมีความเข้าใจต่อตนเองและผู้อื่น และเรียนรู้ว่าจะเชื่อมความสัมพันธ์กับคนอื่นขณะที่ต้องการความเป็นตัวของตัวเองและอิสระโดยอาศัยประสบการณ์จากกระบวนการทางสังคม และวัฒนธรรมในวัยเด็ก

แฟรกเจอร์ และแฟดิแมน (Frager; & Fadiman.1984: 159) ได้สรุปความหมายและปัจจัยในการสร้างอัตลักษณ์แห่งตนว่า อัตลักษณ์แห่งตนเป็นการให้คุณค่าและการฝึกความอดทนสร้างจากพื้นฐานทางสังคม การสนับสนุนจากคนรอบข้าง มีความแตกต่างกันไปในแต่ละสังคม

ไรซ์ (Rice.1996: 36) ได้สรุปแนวความคิดของนักจิตวิทยาหลายท่านเกี่ยวกับอัตลักษณ์ คือ ผลรวมของการรับรู้ว่าเป็นอย่างไร มีบทบาททางสังคมอย่างไร บุคคลที่มีความสำเร็จในการพัฒนาอัตลักษณ์ จะมีการยอมรับตนเองสูงและอัตลักษณ์เกิดจากพัฒนาการทางด้านร่างกาย เพศ สังคม อาชีพ จริยธรรม อุดมคติและบุคลิกภาพ

กฤษี คำชาย (2542: 21) ได้กล่าวถึงอัตลักษณ์ว่ามีหลายองค์ประกอบ ซึ่งได้แก่องค์ประกอบทางกาย เพศ สังคม อาชีพ จริยธรรม อุดมการณ์และลักษณะทางจิตซึ่งเป็นองค์ประกอบรวมเกิดเป็นความคิดรวบยอดและเป็นลักษณะเฉพาะของบุคคล

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2541: 14) กล่าวว่า อัตลักษณ์แห่งตนในความหมายของอิริคสัน หมายถึง โครงสร้างของบุคลิกภาพของบุคคลที่เกิดจากการรู้จักตนและการยอมรับตนว่ามีลักษณะที่คงที่และต่อเนื่องมาตั้งแต่เด็กจนถึงผู้ใหญ่ ในขณะที่เดียวกันบุคคลก็เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนตามที่สังคมและวัฒนธรรมของตนกำหนดไว้ และมองเห็นว่าลักษณะความรู้ ความสามารถ และความต้องการของตนนั้นสอดคล้องกับความต้องการของสังคมและคนรอบข้าง ทำให้เกิดความมั่นใจในตนเองว่าตนเองจะสามารถ “ทำทุกอย่างได้ดี” ตามมาตรฐานของตนเองและของสังคมไปพร้อมกัน

โครงสร้างของอัตลักษณ์แห่งตนมีหลายองค์ประกอบหรือหลายด้าน ที่สำคัญคือ ด้านอาชีพการงาน ด้านศาสนา ด้านการเมือง ด้านบทบาททางเพศ และทางด้านค่านิยมอื่นๆ

สวัสดี ประทุมราช (2545: 52) ได้กล่าวว่า อัตลักษณ์ หมายถึง คุณธรรมที่เกี่ยวกับตนเองที่มีการกระทำที่ถูกต้องในสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นและสัมพันธภาพต่อตนเอง

อภิญา เพ็ญฟูสกุล (2546: 1) ได้กล่าวว่า อัตลักษณ์ หมายถึง คุณสมบัติที่เป็นลักษณะเฉพาะของบุคคลหรือสิ่งหนึ่งหรือเฉพาะของสิ่งนั้นที่ทำให้โดดเด่นขึ้นมาและมีความแตกต่างจากสิ่งอื่น ดังนั้นคำว่า “อัตลักษณ์” จะเหมาะสมกว่าเอกลักษณ์ในความหมาย Identity ในยุคปัจจุบัน

ปรีชา ธรรมมา (2548: 49) ได้กล่าวว่า อัตลักษณ์แห่งตน หมายถึง ลักษณะอันเป็นเอกภาพภายในตนของบุคคลอันเนื่องมาจากผลของการบูรณาการของพัฒนาการด้านต่างๆของบุคคลในแต่ละระดับอายุ อัตลักษณ์แห่งตนเปลี่ยนไปตามวัยและประสบการณ์ และสะท้อนให้เห็นถึงบุคลิกภาพของบุคคลนั้น

อัตลักษณ์แห่งตนมีโครงสร้างด้านสถานภาพตามแนวคิดของมาร์เซียที่จัดจำแนกออกเป็นสถานภาพของอัตลักษณ์แห่งตนเป็น 4 ระดับ มีลักษณะต่างๆอันเป็นส่วนประกอบให้เป็นที่สังเกตเห็นได้ ว่ามีความแตกต่างประการใดระหว่างระดับทั้ง 4 (ปรีชา ธรรมมา. 2548: 59-60)

สถานภาพระดับ 1 (identity diffuse)

(สับสน ไม่ชัดเจน ไม่เอาธุระ ไม่ใส่ใจ)

1.1 รักสนุก ไม่เอื้ออาทรต่อคนอื่น ตราบใดที่ได้ทำสิ่งที่ตนเองปรารถนา
1.2 หลีกเลียงวิกฤต และการเผชิญเหตุการณ์ท้าทาย โดยการหลบหนี อาจใช้ยาเสพติดหรือหลอกตัวเอง

1.3 มีปัญหาทางจิต

1.4 เป็นนักฉวยโอกาส

1.5 คล้อยตามทัศนคติของผู้อื่นที่ตนประทับใจ

1.6 รู้สึกว่าตนเองผิดและถูกทอดทิ้ง

1.7 เต็มใจเปลี่ยนความคิดเกี่ยวกับตนเองอย่างรวดเร็ว

1.8 ยอมรับความผิดพลาดของตนอย่างง่าย ๆ

1.9 มีปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

1.10 แม้จะเก่งเท่าเทียมคนอื่น แต่จะเลือกทำสิ่งง่าย ๆ

1.11 มีความไว้วางใจมนุษย์น้อยที่สุด

สถานภาพระดับ 2 (foreclosure)

(หลบเลี่ยงเวลาเผชิญกับเหตุการณ์ท้าทาย)

- 2.1 ดูเผินๆก็มีลักษณะเหมือนผู้มีอัตลักษณ์แล้ว
- 2.2 ไม่พิจารณาหรือสนใจค่านิยมหรือเป้าหมายอื่นใด นอกจากเรื่องที่ได้รับคำสั่งให้ทำ
- 2.3 กล่าวถึงแต่ทางเลือกที่ทำให้พ่อแม่พอใจ
- 2.4 ไม่ยืดหยุ่นสนใจการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี
- 2.5 ทำตามที่เคยชิน
- 2.6 หนีสถานการณ์ขัดแย้ง
- 2.7 ชอบทำตามคำสั่งและพินอบพิเทาผู้มีอำนาจ
- 2.9 มีความวิตกกังวลเล็กน้อย
- 2.10 มีความภาคภูมิใจ
- 2.11 มีทัศนคติดีต่อการศึกษา
- 2.12 ชอบตั้งเป้าหมายที่เป็นไปได้
- 2.13 ชอบลอกเลียนแบบกลุ่มเพื่อน และผู้ที่นิยมยกย่องมากเกินไป

สถานภาพระดับ 3 (moratorium)

(เข้าไปเกี่ยวข้องด้วยแต่ไม่เสมอไป)

เป็นภาวะระอการเลือกอัตลักษณ์ อยู่ในระยะหาคำตอบหรืออัตลักษณ์ใหม่ๆยังไม่ตัดสินใจเลือกทางใดแน่นอน โดยแสดงออกดังนี้

- 3.1 มีปัญหาที่ยังแก้ไขไม่ได้
- 3.2 เป็นนักทดลอง
- 3.3 เปลี่ยนใจเรื่องค่านิยม
- 3.4 คบเพื่อนต่างเพศมากและฉาบฉวย
- 3.5 สูดซั้วของความคิดหรือการกระทำ
- 3.6 สนใจสุขภาพจิตของตนเอง
- 3.7 ไม่ต้องการให้ใครควบคุม
- 3.8 ให้ความร่วมมือแก่ผู้อื่นน้อย
- 3.9 วิตกกังวลมาก
- 3.10 คาดหมายกิจกรรมได้ยาก
- 3.11 มีความเชื่อมั่นต่ำในการเลือกวิชาชีพ

สถานภาพระดับ 4 (identity achievement)

(เข้าไปเกี่ยวข้อง ยึดหยุ่น และสม่ำเสมอ)

บรรลุนิวฤทธิภาวะด้านอัตลักษณ์ ผ่านวิกฤตมากมาย ตัดสินใจได้แล้วว่า จะดำเนินชีวิตไปทางใด แสดงออกดังนี้

- 4.1 มีความเป็นตัวของตัวเองสูง
- 4.2 มั่นคง มีฤทธิภาวะทางอารมณ์
- 4.3 ยอมรับตนเอง
- 4.4 อาจมีค่านิยมต่างจากพ่อแม่ แต่มั่นคงในตนเอง
- 4.5 รู้จักตนเอง
- 4.6 ทำตามค่านิยมและความเชื่อ
- 4.7 ทำงานได้ดีภายในภาวะกดดัน
- 4.8 ตั้งเป้าหมายที่เป็นจริงได้
- 4.9 ประเมินตนเองได้
- 4.10 ยึดหยุ่นในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น
- 4.11 ยึดมั่นในการตัดสินใจ ไม่ว่าคนอื่นจะคิดอย่างไร
- 4.12 มีความแตกต่างน้อยระหว่างการรับรู้ของตนเองกับผู้อื่นที่มีต่อตนเอง
- 4.13 มีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในทางดี

จากข้างต้นกล่าวโดยสรุปว่า อัตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่น หมายถึง ลักษณะแห่งตนเป็นการให้บุคคลได้รู้จักตนเอง ยอมรับตนเอง เข้าใจตนเอง และมั่นใจในตนเอง เป็นใคร มีนิสัย อารมณ์ ความเชื่อ เป็นอย่างไร มีบทบาทหน้าที่ทางสังคมอย่างไร ผู้ที่มีความสำเร็จในการพัฒนาอัตลักษณ์แห่งตนจะมีการยอมรับตนเองสูง มั่นใจในตนเอง และมีการแสดงออกที่เหมาะสม

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการศึกษอัตลักษณ์แห่งตนตามแนวคิดของ มาร์เซียในระดับ 4 (identity achievement)

1.1.2 แนวความคิดเชิงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์แห่งตน

ทฤษฎีพัฒนาการทางจิตสังคมของอีริกสัน

ทฤษฎีพัฒนาการทางจิตสังคม (Psychosocial Development Theory) ของอีริกสัน มีความเชื่อและให้ความสำคัญต่อตัวบุคคล (Self) การแสวงหาอัตลักษณ์ (Identity) และการมีสัมพันธภาพกับบุคคลอื่น (ระพินทร์ ฉายวิมล. 2545: 54) โดยอีริกสันมีความคิดพื้นฐานในการพัฒนาทฤษฎี ดังนี้ (ประสาท อิศรปริดา. 2547: 78- 79; อ้างอิงจาก Tribe. 4-6 ; Woolfolk. 1993: 66)

1. มนุษย์ทุกคนมีความคิดพื้นฐานอย่างเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงทางจิตสังคมของเด็กซึ่งเกิดขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น จะมีแบบแผนการพัฒนาเป็นเช่นเดียวกันในทุกสังคม
2. พัฒนาการจะเป็นไปตามลำดับขั้น โดยพัฒนาการขั้นสูงขึ้นไปจะเกิดหลังจากที่ได้มีการพัฒนาในขั้นต้นแล้ว
3. ตลอดช่วงชีวิตของมนุษย์ จะแบ่งพัฒนาการทางจิตสังคมออกเป็นขั้น ๆ ในแต่ละขั้นจะมีปมขัดแย้งซึ่งเป็นวิกฤติการณ์ (Crisis) ที่แต่ละบุคคลจะต้องประสบวิกฤติขัดแย้งนี้จะแตกต่างกันไปตามขั้นของพัฒนาการ
4. วิกฤติขัดแย้งในแต่ละขั้นหรือในแต่ละช่วงอายุเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะบุคคลจะต้องพัฒนาความรู้สึกบางอย่างใดอย่างหนึ่งจากความรู้สึก 2 อย่างที่ตรงข้ามกัน ความรู้สึกอย่างหนึ่งเป็นขั้วบวก และความรู้สึกอีกอย่างหนึ่งเป็นขั้วลบ
5. การพัฒนาทางจิตสังคม คือ การผ่านพ้นวิกฤติขัดแย้งจากขั้นหนึ่งไปสู่อีกขั้นหนึ่ง การพัฒนาที่ดีก็จะก่อให้เกิดบุคลิกภาพที่ดี ซึ่งหมายถึงการที่บุคคลได้พัฒนาความรู้สึกในทางบวกมากกว่าความรู้สึกทางลบ

การพัฒนาการอัตลักษณ์แห่งตนจะพัฒนาจากการไม่มีอัตลักษณ์แห่งตน ไปสู่การมีอัตลักษณ์แห่งตน กระบวนการพัฒนาจะเป็นการขัดแย้งระหว่างคุณลักษณะภายใน (การเปลี่ยนแปลงทางสรีระตามวัย ความต้องการ และความสามารถของบุคคล) กับคุณลักษณะภายนอก (ชื่อเรียกร่องทางสังคม) บุคคลจะผ่านพ้นวิกฤติแต่ละครั้งได้ด้วยคุณลักษณะภายในของบุคคลที่ค่อย ๆ เพิ่มขึ้น มีการตัดสินใจที่ถูกต้องมากขึ้น และมีความสามารถที่จะทำตามมาตรฐานของสังคมที่เกี่ยวข้อง วิกฤติการณ์ทางบุคลิกภาพจะปรากฏเพื่อการปรับตัวในแต่ละขั้นจะต้องมีการตกลงใจที่ถูกต้องเพื่อแก้ไขภาวะวิกฤติถ้าหากสามารถทำตามมาตรฐานของตนเองและสังคมแล้วผลที่หลงเหลือซึ่งเป็นทางบวกจะทำให้บุคคลเข้มแข็งขึ้น ทำให้มีทัศนคติที่ดีต่อตนเองและสังคมอันเป็นพื้นฐานให้บุคคลสามารถแก้ไขภาวะวิกฤติในระยะต่อมาได้ (อุษา ศรีจินดารัตน์, 2533: 18)

อีริคสัน (Erikson, 1968: 181-188) ได้เสนอขั้นต่าง ๆ ของการพัฒนาการทางจิตสังคมไว้เป็นขั้นตอนตลอดชีวิต โดยมีความเชื่อว่าชีวิตจะต้องผ่านขั้นตอนความขัดแย้งและการแก้ไข และการได้มีการปฏิสัมพันธ์กับสังคมและบุคคล จะเป็นการพัฒนาให้คนในแต่ละวัยผ่านความขัดแย้งไปได้ก่อนที่จะก้าวไปอีกขั้นหนึ่ง และได้กำหนดลักษณะเฉพาะไว้เป็น 8 ขั้น ตลอดช่วงชีวิตดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นพัฒนาความรู้สึกไว้วางใจ – ไม่ไว้วางใจผู้อื่น (Trust Versus Mistrust) เป็นการพัฒนาในช่วงทารกตั้งแต่อายุแรกเกิด ถึง 1 ปี ช่วงนี้เป็นการพัฒนาความตระหนักรู้ในคุณค่าของตนเองถือเป็นพื้นฐานของการพัฒนาบุคลิกภาพ เป็นวัยเริ่มแรกของชีวิตที่ยังต้องการการดูแลจากผู้อื่น ความสุขของเด็กวัยนี้ขึ้นอยู่กับปากและกิจกรรรมหลัก คือ การให้อาหาร และแม่คือคนที่ดูแลความต้องการ

ของเด็ก และพัฒนาการที่ดีของเด็กขึ้นอยู่กับคุณภาพของการดูแล ซึ่งไม่ได้ขึ้นอยู่กับปริมาณอาหารเพียงอย่างเดียว แต่ยังรวมถึงการได้รับการตอบสนองทางด้านจิตใจคือการได้รับความรัก ความรู้สึกอบอุ่น มั่นคงที่จะอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น ถ้าเขาได้รับการตอบสนองในสิ่ง ต่าง ๆ ที่เขาต้องการอย่างเพียงพอก็จะเป็นผลให้พัฒนาความรู้สึกไว้วางใจในประสบการณ์ใหม่ที่เขาได้รับ (นवलลอบ สุภาผล. 2527: 77)

ตามแนวความคิดของอีริคสัน (นพมาศ อึ้งพระ (ธีรเวคิน). 2546: 136 – 137) ถ้าแม่รักลูกและมีความคงเส้นคงวาในการเลี้ยงดู เด็กจะมีแนวโน้มที่พัฒนาการความไว้วางใจ ความสำเร็จขั้นแรกของการทารก คือ การที่เขายอมปล่อยให้คนอื่นเลี้ยงคลาดสายตา ทั้งนี้เพราะเขามีความมั่นคงทางใจ เพราะรู้ว่าเธอจะกลับมาหาเขา เขาจะไม่รอนรนใจอย่างไม่มีเหตุผล ความไว้วางใจขั้นพื้นฐานไม่ได้เกิดจากความรู้สึกด้านเดียว แต่เกิดจากการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างแม่กับลูก ไม่เพียงแต่ความน่าไว้วางใจของแม่จะทำให้เด็กไว้วางใจ แต่ตัวเด็กก็มีพฤติกรรมที่แสดงความไว้วางใจ พอเด็กเริ่มมีฟันเด็กจะเริ่มกัด เด็กจะต่อเรียนรู้ว่ากัดไม่ได้ มิฉะนั้นแม่จะออกห่างด้วยความโกรธและเจ็บปวด ถ้าเด็กได้เรียนรู้อย่างถูกต้องในขั้นนี้แม่ก็จะไว้วางใจ และทั้งแม่และลูกก็จะสัมพันธ์กันอย่างผ่อนคลายและมีความสุขในความสัมพันธ์ต่อกัน ในทางตรงกันข้ามความรู้สึกไม่ไว้วางใจนั้นเกิดความไม่ไว้วางใจ และความรู้สึกของความสูญเสีย ซึ่งความรู้สึกนี้จะมีผลต่อพัฒนาการในขั้นต่อ ๆ ไป

ความสัมพันธ์โดยทั่วไปกับแม่เป็นไปในเชิงบวกมากกว่าลบ เด็กจะมีเจตคติต่อผู้อื่นที่ไว้วางใจมากกว่าไม่ไว้วางใจ อย่างไรก็ตามบุคคลที่มีสุขภาพจิตดีจะไม่ไว้วางใจผู้อื่นเต็มที่ เพราะบุคคลดังกล่าวจะเชื่อเกินไปเชื่อคนง่ายไปและจะถูกทำร้ายง่ายเกินไป การมีความไม่ไว้วางใจเด็กน้อยจึงเป็นเรื่องที่ดี ทั้งนี้เพราะในสังคมมีบุคคลอันตราย ความระมัดระวังจึงมีความสำคัญต่อการอยู่รอด และปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาในช่วงวัยทารก คือ ความหวัง (Hope) เด็กวัยนี้จะเรียนรู้ว่าความหวังเป็นสิ่งที่เป็นไปได้

ขั้นที่ 2 ขั้นพัฒนาความรู้สึกเป็นอิสระ – ความละอาย ความไม่แน่ใจ (Autonomy Versus Shame and Doubt) เป็นการพัฒนาในช่วงวัยเด็กตอนต้น อายุ 2 ปี ถึง 3 ปี ในช่วงนี้กล้ามเนื้อของเด็กเริ่มมีวุฒิภาวะทำให้เด็กเริ่มรู้จักควบคุมกล้ามเนื้อ เริ่มเรียนรู้กฎ คำสั่ง จากการฝึกหัดและการควบคุมของบิดามารดา โดยเฉพาะการฝึกการขับถ่าย ทั้งขับถ่ายปัสสาวะ อุจจาระจะเป็นไปตามกฎระเบียบของสังคม (นพมาศ อึ้งพระ (ธีรเวคิน). 2546: 137) รวมไปถึงการให้อิสระในการกระทำต่าง ๆ เช่น การวิ่งเล่น การปีนป่าย หรือการรับประทานอาหาร เป็นต้น เด็กวัยนี้จะรับรู้ว่ามีพลังจากการประสานความสมดุลระหว่างการให้อิสระกับการควบคุมของบิดามารดา บิดามารดาที่ไม่มีความอดกลั้น และชอบขู่ตักเตือนเด็กเสมอ ๆ จะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกละอาย ไม่กล้าและเต็มไปด้วยความสงสัยและขาดความเชื่อมั่นในตนเอง (ประณต คำฉิม. 2549: 53)

ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาขั้นนี้คือ ความมุ่งมั่น (Will) เป็นการให้ความเหมาะสมในการควบคุมตนเอง ทำให้เด็กมีประสบการณ์เรียนรู้ความละเอียดและการไม่ละเอียด การพัฒนาความมุ่งมั่นนี้ทำให้เด็กกลายเป็นผู้ใหญ่ที่สามารถควบคุมแรงขับ แรงกระตุ้น และรู้จักกฎ ระเบียบ และหน้าที่ (นพมาศ อึ้งพระ (ธีรเวคิน). 2546: 137 – 138) หากการพัฒนาในช่วงนี้เป็นไปในทางไม่ดี หรือทางลบ จะเกิดการพัฒนาความละเอียดนำไปสู่ความไม่แน่ใจในตนเอง เกิดความสงสัยในความสามารถที่จะทำอะไรด้วยตนเอง อีริคสันเชื่อว่าถ้าเด็กได้รับประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดความรู้สึกละเอียด หรือเคลือบแคลงสงสัยมาก ๆ จะขาดความมั่นใจในการทำสิ่งต่าง ๆ ตลอดไป (ประสาธ อิศรปริดา. 2547: 82)

ขั้นที่ 3 ขั้นพัฒนาความคิดริเริ่ม – ความรู้สึกผิด (Initiative Versus Guilt) เป็นการพัฒนาในช่วงวัยเด็กตอนกลาง อายุ 4 ปี ถึง 6 ปี ช่วงนี้ถือว่าเป็นช่วงที่เด็กเปิดตนเองสู่โลก เพราะเด็กจะมีความสามารถในการเคลื่อนไหวค่อนข้างสมบูรณ์ สามารถใช้ภาษาในการติดต่อสื่อสารและอธิบายความต้องการของตนเองได้ เริ่มมีการพัฒนาทักษะ การรับรู้ ความคิด สติปัญญา เด็กจะอยากรู้ อยากเห็นมากขึ้นช่างซักถามมีจินตนาการและมีความคิดทำสิ่งใหม่ ๆ ด้วยตนเอง มีการเรียนรู้บทบาทต่าง ๆ จากบิดามารดาเพื่อนฝูงและบุคคลที่แวดล้อม นอกจากนี้ยังมีการเล่นโดยใช้บทบาทสมมติแสดงเป็นคนโน้มนั้นนี้ ทำให้ได้ซักถามบทบาททางสังคม (นพมาศ อึ้งพระ (ธีรเวคิน). 2546: 138)

ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาขั้นนี้คือ ความมุ่งหมาย (Purpose) ซึ่งเป็นความกล้าหาญในการที่จะบรรลุจุดมุ่งหมาย โดยไม่ถูกยับยั้งจากความฝันหรือความกลัว การพัฒนาความคาดหวังนี้มีพื้นฐานมาจากการเล่น เพราะการเล่นทำให้ได้คิด ได้วางแผน ได้เรียนรู้สังคม การพัฒนาในวัยนี้จะเป็นช่วงของการพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Initiative) ทำให้เป็นคนที่มีจุดมุ่งหมายไม่ท้อถอยเมื่อรู้สึกผิด มีจินตนาการกว้างไกลในทางที่ดี ดังที่ประสาธ อิศรปริดา (2547: 82) กล่าวว่า เด็กในช่วงนี้เริ่มแสดงความรับผิดชอบพร้อมกับความต้องการความมั่นใจจากผู้ใหญ่ว่า ความคิดของเขาเป็นสิ่งที่ดี เป็นที่ยอมรับ ฉะนั้นผู้ปกครองจึงควรยอมรับให้เขาทำสิ่งที่แปลกใหม่ เพราะถ้าความต้องการที่แสดงออกหรือทำในสิ่งที่แปลกใหม่ไม่ได้รับการยอมรับหรือทำแล้วถูกตำหนิหรือถูกลงโทษเด็กจะเกิดความรู้สึกผิด (Guilt) ซึ่งหากพัฒนาในช่วงนี้เป็นไปในทางไม่ดีหรือทางลบจะเกิดการพัฒนาความรู้สึกผิดโดยปราศจากเหตุผล

ขั้นที่ 4 ขั้นพัฒนาความพากเพียร – ความรู้สึกเป็นปมด้อย (Industry Versus Inferior) เป็นการพัฒนาในช่วงวัยเด็กตอนปลาย อายุ 7 ปี ถึง 12 ปี ซึ่งเป็นช่วงที่เด็กเข้าโรงเรียนโรงเรียนจึงกลายเป็นสนามชีวิตอีกแห่งหนึ่ง เป็นช่วงของการเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ และประดิษฐ์ของต่าง ๆ เด็กเกิดความขยันขันแข็ง เด็กพยายามเรียนรู้วิชาการทำงานให้สำเร็จโดยมีครูเป็นบุคคลสำคัญในชีวิต การรับอัตลักษณ์เชิงบวกของครูจะทำให้เด็กพัฒนาที่เข้มแข็ง ครูที่มีความไวต่อความรู้สึกและเข้าใจเด็กจะทำให้เด็กรู้สึกว่าคุณมีความสามารถ และเป็นการเตรียมพร้อมสำหรับหน้าที่ในอนาคต

(นพมาศ อึ้งพระ (ธีรเวคิน). 2546: 139 -140) เด็กวัยนี้ทำสิ่งต่าง ๆ ร่วมกับเพื่อนมากขึ้น ต้องการความสำเร็จในการทำกิจกรรม ต้องการได้รับการยอมรับ ความชื่นชมของบุคคลอื่น จึงเป็นเด็กที่มีความกระตือรือร้น มีความขยันหมั่นเพียร หากได้รับการสนับสนุนจะมีความภูมิใจในตนเอง (ปรีชา ธรรมมา. 2546: 30)

ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาในขั้นนี้ คือ การฝึกหัดจนชำนาญ (Competence) ซึ่งเป็นประสบการณ์ในการเรียนรู้การทำงาน การพัฒนาทักษะพื้นฐานของมนุษย์ การฝึกหัดจนชำนาญนี้ เด็กจะสร้างได้จากการเรียนรู้ การถูกคาดหวังจากสังคม การเรียนรู้สิ่งที่ตนเองชอบและควรมี การปฏิบัติอย่างไรเพื่อให้ได้รับผลสำเร็จ การพัฒนาในวัยนี้จะเป็นช่วงของการพัฒนาความสามารถในการทำงาน ความพากเพียรและความตั้งใจในการทำงาน จากการวิจัยของ จอร์จ และคาโรไลน์ (ประสาธ อิศรปรีดา. 2547: 84) ซึ่งศึกษากับเด็กเพศชาย จำนวน 450 คน เป็นเวลาถึง 35 ปี โคนเริ่มตั้งแต่สมัยที่เด็กอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาค้นพบว่าเด็กที่เป็นผู้ใหญ่ พบว่าเด็กที่มีความวิริยะอุตสาหะ และทุ่มเทกายใจในการทำงานในวัยเด็ก จะสามารถปรับตัวมีแรงจูงใจในการทำงาน และมีรายได้ดีเมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ และพบว่าความมานะพยายามในการทำงานในวัยเด็กเป็นตัวพยากรณ์ (Predictor) ความสำเร็จในอาชีพได้ดีกว่าความสามารถทางเชาวน์ปัญญา และพื้นฐานทางครอบครัวอีกด้วย ซึ่งหากการพัฒนาในช่วงนี้เป็นไปในทางไม่ดี หรือทางลบจากการขาดประสบการณ์ในการเรียนรู้หรือถูกจำกัดการกระทำทั้งการเป็นผู้นำและผู้ช่วย การถูกบังคับให้ทำงานมากเกินไป การถูกคาดหวังมากเกินไปจะทำให้เด็กพัฒนาความรู้สึกมีปมด้อย และไม่เต็มใจทำงานให้สำเร็จ

ขั้นที่ 5 ขั้นพัฒนาอัตลักษณ์แห่งตน – ความสับสนในอัตลักษณ์แห่งตน (Identity Versus Identity Confusion) เป็นการพัฒนาในช่วงวัยรุ่น อายุ 13 ปี ถึง 19 ปี เป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา วัยรุ่นเริ่มต้องการความเป็นอิสระต้องการทิ้งภาพของตนเองอย่างที่เป็นเด็กเพื่อเข้าถึงภาพตัวเองอย่างเป็นผู้ใหญ่ ต้องการหลุดพ้นจากการควบคุมของผู้ใหญ่เพื่อค้นหาอัตลักษณ์ของตนเอง คำหาบทบาทของตนเอง เพื่อรู้จักตนเองในแง่มุมต่าง ๆ เช่นความชอบ ความสนใจ ความปรารถนาในชีวิต ปรัชญาชีวิต อาชีพที่ตนเองประสงค์ เพื่อนต่างเพศที่ตนเองปรารถนาจะคบหรือจะเลือกเป็นคู่ครอง ความถนัดเฉพาะตน ในขณะเดียวกันก็ผสมผสานลักษณะเฉพาะตนในแง่มุมต่าง ๆ ให้เข้ากันได้ความเป็นจริงของครอบครัว วัฒนธรรม ค่านิยมของสังคม ของกลุ่มเพื่อนร่วมวัย (ศรีเรือน แก้วกังวาล. 2540: 39) โดยอาศัยการรวบรวมประสบการณ์จากการพัฒนาตนใน 4 ขั้นที่ผ่านมาพัฒนาเป็น อัตลักษณ์แห่งตนเองซึ่งเป็นการที่วัยรุ่นสามารถรวบรวมประสบการณ์ในอดีตเพื่อพัฒนาตนเองในปัจจุบันและอนาคต มีความสามารถในการพัฒนาทักษะต่าง ๆ ที่เป็นงานที่ยากขึ้นตามลำดับ มีความเป็นตัวของตัวเอง (เนาวรัตน์ เหลืองรัตนเจริญ. 2541: 26) รวมทั้งการมีความรู้สึก มีคุณค่า สามารถอาศัยพึ่งพาตนเองได้ มีชีวิตที่

เป็นอิสระและสามารถให้รับความรักจากผู้อื่นได้ทั้งความรักแบบเพื่อนสนิทเพศเดียวกันหรือเพื่อนต่างเพศ (เนาวรัตน์ เหลืองรัตนเจริญ. 2541: 26; อ้างอิงจาก Balk. 1995: 131)

ในช่วงวัยรุ่นเด็กจะพัฒนาความซื่อสัตย์ (Fidelity) ซึ่งได้มาจากการยืนยันของอุดมการณ์และความจริงที่ได้รับจากการรับรองของเพื่อน วิวัฒนาการของอัตลักษณ์แห่งตนขึ้นอยู่กับความต้องการของมนุษย์ที่จะเป็นส่วนหนึ่งของคนพิเศษ เช่น การมีการรวมตัวเพื่อปรับปรุงสังคม ที่มีปัญหาทำให้เด็กรู้สึกว้าวุ่นใจ เป้าหมาย มีความหมาย นั่นคือเป้าหมายหรืออุดมการณ์เป็นสิ่งที่ทำให้เด็กให้ความหมายกับสิ่งแวดล้อมได้ (นพมาศ อธิวณิช. 2543: 67) ผู้ที่มีอัตลักษณ์แห่งตนจะมีความผสมผสานกลมกลืนระหว่างความรู้สึก ความต้องการ ความสามารถ และการแสดงออก เป็นคนรู้ว่าตัวเองเหมาะสมกับอะไรในแต่ละสภาวะและตามขั้นตอนพัฒนาการที่ตนเป็นอยู่ กระบวนการค้นหาตัวเองของวัยรุ่น จึงเกิดในด้าน ต่าง ๆ ซึ่งคาบเกี่ยวระหว่างความเป็นวัยรุ่นกับผู้ใหญ่ เช่น ความสนใจ รสนิยม ความถนัด การวางแผนการศึกษา การวางแผนชีวิต ความชอบและความไม่ชอบ ที่สำคัญที่กล่าวมาถึงกันมาก ได้แก่ อัตลักษณ์แห่งตนในด้านอาชีพการงานและอัตลักษณ์แห่งตนทางเพศ (รัชนี ลาซโรจน์. 2545: 264)

หากการพัฒนาในช่วงนี้เป็นไปในทางไม่ดีหรือทางลบจะเกิดความสับสนในตนเอง ไม่เป็นตัวของตัวเอง เหนงาหงอย วิดกกังวล ตัดสินใจไม่ได้ รู้สึกว่าตนถูกทอดทิ้งจนอาจกลายเป็นอันธพาลติดยาเสพติด ขาดความรับผิดชอบต่อตนเอง และสังคม (ศรีเรือน แก้วกังวาล. 2540: 39) โดยจะแสดงในลักษณะที่ไม่แน่ใจว่าตนเป็นใคร รู้สึกว่าตนเองไม่มีความหมายหรือความสำคัญต่อใครเลย ทำให้เกิดการหลบหนีจากความเป็นจริง และอาจลุกลามถึงขั้นเป็นโรคจิตหรือฆ่าตัวตายได้ (รัชนี ลาซโรจน์. 2545: 265) ซึ่ง ดวงใจ กษานติกุล (2536: 848) ได้เสนอความผิดปกติของอัตลักษณ์แห่งตนในวัยรุ่นให้เห็นอย่างชัดเจน คือ วัยรุ่นจะรู้สึกกลัวกลัวใจ ไม่แน่ใจกับอัตลักษณ์ของตนเองในด้านต่าง ๆ เช่น ความไม่แน่ใจเกี่ยวกับเป้าหมายอนาคต การเลือกอาชีพ สัมพันธภาพกับเพื่อนบทบาท และพฤติกรรมทางเพศ ค่านิยมด้านศาสนา ศีลธรรม และความจงรักภักดีกับหมู่คณะ โดยวัยรุ่นจะสับสนไม่แน่ใจกับตัวเองว่าเป็นใคร ต้องการอะไร อาจมีพฤติกรรมถดถอยในลักษณะไม่กล้าตัดสินใจเอง ลังเลรู้สึกโดดเดี่ยว ว้าวุ่น เข้ากับใครไม่ได้ มักทำอะไรด้วยความวู่วาม ไม่คิดหน้าคิดหลัง อีกลักษณะหนึ่ง คือ มองตนเองแตกต่างจากผู้อื่นอย่างมาก โดยคิดว่าคนอื่นจะมองไม่เห็นความผิดปกติในตนเอง คิดว่าผู้อื่นไม่เข้าใจว่าตนเองเป็นอะไร และขณะที่ผู้อื่นไม่เห็นว่าเป็นเรื่องป็นคั่น กัดดันอะไร แต่ตนเองจะมีความวิตกกังวล กลุ้มใจ ท้อแท้ใจ ลังเลใจ ทำให้อารมณ์หงุดหงิด ขุนเฉียว วู่วาม และตัดสินใจผิด ๆ ได้ หรืออาจมีความรู้สึกเบื่อ หมดความกระตือรือร้นในการคบเพื่อน หรือการเรียน แยกตัวจากเพื่อน ไม่รวมกิจกรรม บางทีหยุดเรียนนั่งเล่นอยู่กับบ้าน คิดหมกมุ่นฝึกฝึในลัทธิการเมือง

หรือศาสนา รู้สึกไม่พอใจในสภาพสังคมและชีวิต อาจถึงคิดสั้น ฆ่าตัวตาย เนื่องไม่เห็นประโยชน์ของการมีชีวิตอยู่ รู้สึกชีวิตไม่มีคุณค่า ส่งผลกระทบในด้านสังคม การงาน การศึกษา

การพัฒนาตนที่สมบูรณ์ของเด็กวัยรุ่นเมื่อสิ้นสุดวัย ได้แก่ การเห็นโครงร่างหรือตัวตนของเขาเองตามความเป็นจริง เช่น เข้าใจจุดเด่น จุดด้อยของตนเอง ปรัชญาชีวิตของตนเอง ความต้องการในชีวิตของตน และสามารถทำใจยอมรับตนอย่างที่มีที่เป็นจริง ๆ (ศรีเรือน แก้วกังวาล. 2540: 40)

ขั้นที่ 6 ขั้นพัฒนาความใกล้ชิดหรือสนิทสนม – การแยกตัว (Intimacy Versus Isolation) เป็นการพัฒนาในช่วงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น อายุ 20 ปี ถึง 24 ปี เมื่อพ้นวัยรุ่นมาแล้วบุคคลรู้จักอัตลักษณ์แห่งตน และพร้อมผสมผสานอัตลักษณ์ของตนกับบุคคลอื่น มีความกระตือรือร้นที่จะเสริมอัตลักษณ์แห่งตนให้แข็งแกร่ง บุคคลแสวงหามิตรภาพอันสนิทสนม คุ้นเคย แสวงหาคู่ครอง แล้วเมื่อพบแล้วก็พร้อมที่จะร่วมชีวิตในไมตรีจิตอันสนิทสนมหา มีชีวิตเพศแบบผู้ใหญ่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง ในช่วงก่อนอัตลักษณ์ทางเพศ (sexual identity) อยู่ในขั้นแสวงหารูปแบบสำหรับตัว มักเป็นในลักษณะแอบขวย ผิดใจ ชีวิตเพศและชีวิตคู่ในช่วงพ้นวัยรุ่นมาแล้วต้องเป็นไปในแง่การร่วมแบ่งปันต่อกันและกัน มีความเชื่อถือไว้วางใจซึ่งกันและกัน สำหรับบุคคลที่ไม่มีโอกาสพบชีวิตเพศก็ต้องมีมิตรอันสนิทสนมที่มีความสัมพันธ์กันอย่างไว้นใจเชื่อใจและนับถือซึ่งกันและกัน (ศรีเรือน แก้วกังวาล. 2540: 40)

ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาตนในช่วงนี้ คือ การสร้างไมตรีและความรัก(Love)กับบุคคลอื่นได้ เป็นไมตรีจิตและความรักแบบผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นลักษณะมีเอื้อเอื้อไมตรีและความอาทรต่อกันและกันเป็นความรักที่ต่างฝ่ายต่างอุทิศตนให้กันตลอดไป พลังของอีโก้ของแต่ละคนก็ขึ้นอยู่กับคู่ของตนเองที่ยินดีและเลี้ยงดูด้วยกันมีกิจกรรมสร้างสรรค์และมีอุดมการณ์ร่วมกัน (นพมาศ ธีรเวคิน. 2543: 68) ผู้ที่ไม่สามารถ สร้างความรู้สึกสนิทสนมจริงจังกับผู้ใดผู้หนึ่งได้ จะมีความรู้สึกอ้างว้างเดียวดาย ไม่สามารถเข้าถึงคนอื่นได้ หมกมุ่นกับตนเองและมีมนุษยสัมพันธ์แบบแอบขวย ชอบอยู่คนเดียวโดยไม่ยอมมีข้อผูกพันกับใครก่อให้เกิดปัญหาทางบุคลิกภาพได้

ขั้นที่ 7 พัฒนาการสนใจบำรุงผู้อื่น – การใส่ใจหมกมุ่นแต่เรื่องของตนเอง (Generativity Versus Stagnation) เป็นการพัฒนาในช่วงวัยผู้ใหญ่ – วัยกลางคน อายุ 25 ปี ถึง 64 ปี ผู้ใหญ่ที่มี อัตลักษณ์แห่งตนที่เข้มแข็งจะได้พัฒนาอาชีพพร้อมกับมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับผู้อื่น ความรับผิดชอบหลักของคนรุ่นนี้คือ การสร้างคนรุ่นใหม่และสั่งสอนแนะแนวพวกเขาให้ดี และไม่เพียงแต่การให้กำเนิดบุตรและการเลี้ยงบุตรเท่านั้น แต่เป็นการสร้างผลผลิต ความคิด ศิลปะ ฯลฯ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น (นพมาศ อู่พระ (ธีรเวคิน). 2546: 143)

ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาตนในช่วงนี้ คือ ความใส่ใจ (Care) การใส่ใจแสดงออกโดยการเป็นห่วงผู้อื่นและโดยการดูแลผู้ที่ต้องการดูแล นอกจากนี้ก็ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้สิ่งเหล่านี้ทำได้โดยการเลี้ยงดูเพราะการสอน การสาธิต ทัวไปเอียงไปทางในทางที่ตนสอน มนุษย์นั้นมีความสุขในการสอนตั้งแต่เด็กจนถึงเป็นผู้ใหญ่ การสอนลูกหลานทำให้ได้ถ่ายทอดข้อเท็จจริงและเหตุผลจากชนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง การเอาใจใส่และการสอนนั้นมีส่วนรับผิดชอบต่อการอยู่รอดของวัฒนธรรมโดยการรักษาประเพณี พิธีและตำนานต่าง ๆ ความก้าวหน้าของวัฒนธรรมขึ้นอยู่กับคนที่เอาใจใส่จนถึงกับใช้ชีวิตในการสอน การสอนยังทำให้รู้ว่าตัวเองมีคนต้องการและตนมีความสำคัญ หากคนวัยนี้ขาดการเผื่อแผ่แนะนำผู้อื่นจะเป็นคนที่มีบุคลิกภาพอ่อนแอและมีความสับสนใจ (นพมาศ ธีรเวคิน. 2543: 68)

คนวัยกลางคนที่หมกมุ่นแต่เรื่องของตนเองจะเป็นผู้ที่เห็นแก่ตัว เป็นบุคคลที่แสวงหาแต่อำนาจไม่หยุดยั้ง อาจเป็นตำแหน่งหน้าที่การงาน หรืออำนาจทางทรัพย์สินเงินทองก็ได้ ซึ่งอิริคสันกล่าวว่าคนเหล่านี้มีอารมณ์และบุคลิกภาพอันไม่มั่นคงของตนไว้ด้วยความใฝ่อำนาจอย่างใดอย่างหนึ่งหรือแบบใดแบบหนึ่ง ผู้ที่มีความสมดุลระหว่างการบำรุงส่งเสริมผู้อื่นและการใฝ่ใจหมกมุ่นแต่เรื่องของตนเอง ทำให้เกิดผลงานสร้างสรรค์ เป็นมนุษย์ที่มีค่า มีความสามารถในการช่วยเหลือผู้อื่น เป็นคนวัยกลางคนที่มีความสุข (ศรีเรื่อน แก้วกิงวาล. 2540: 41)

ขั้นที่ 8 ขั้นพัฒนาความมั่นคง สมบูรณ์ – ความสิ้นหวังท้อแท้ (Integrity Versus Despair and Disgust) เป็นการพัฒนาการวัยสูงอายุ มีอายุ 65 ปี ขึ้นไป เมื่อถึงขั้นนี้แล้วบุคคลจะต้องพัฒนาความรู้สึกว่าตนได้ทำสิ่งต่าง ๆ ที่ควรกระทำเสร็จสิ้นตามหน้าที่ของตนแล้ว เช่น ได้ให้การอบรมเลี้ยงดูผู้เยาว์ ได้แบ่งปันความรู้ความคิดแก่ผู้ควรที่รับ ได้พบและยอมรับทั้งความสำเร็จและความล้มเหลวของชีวิตของตนเอง เขามองย้อนหลังไปดูชีวิตด้วยความไม่ยึดมั่นถือมั่น ทั้งความสมหวังและผิดหวัง สามารถทำใจยอมรับชีวิตของตนเองและผู้อื่นอย่างที่เขาเป็น และมีความพอใจในชีวิตของตนเอง (ศรีเรื่อน แก้วกิงวาล. 2540: 41) ผู้ที่มีความมั่นคงสมบูรณ์ของชีวิตจะพยายามแปลความหมายของชีวิตที่ผ่านมาและปรับตัวให้ยอมรับความตายที่กำลังจะมาถึง สามารถยอมรับความตายซึ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้และไม่รู้สึกกลัวตาย (นพมาศ อู่พระ (ธีรเวคิน.) 2546: 143)

ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาตนในช่วงนี้ คือ ความฉลาดแบบสุขุม (Wisdom) เป็นความห่วงใยห่าง ๆ ต่อชีวิตในขณะที่เผชิญความตาย โดนเกิดจากการมีประสบการณ์จากความซื่อสัตย์และความสิ้นหวัง ในขั้นนี้คนจะปรับตัวไม่ดีเวลาเผชิญกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง พวกเขาที่อยู่ในขั้นสุขุมจะเป็นผู้ให้แนวทางการดำเนินชีวิตแก่เด็กได้ และให้รับรู้ว่าคนเราสามารถมีชีวิตที่สร้างสรรค์ เพราะเขาเป็นตัวอย่างของบุคคลที่เป็นไม่ไกลฝั่ง แต่ได้ใช้ชีวิตในฐานะปัจเจกบุคคลมาด้วยความสมบูรณ์ (นพมาศ ธีรเวคิน. 2543: 69; นพมาศ อู่พระ (ธีรเวคิน.) 2546: 143) บุคคลที่ไม่สามารถยอมรับความ

ล้มเหลวซึ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้ จะเป็นคนเห็นแก่ตัว ไม่แคร์คนอื่น รู้สึกว่าชีวิตนั้นสั้น เวลาไม่เพียงพอที่จะทำอะไรใหม่ ๆ หรือแก้ไขความผิดพลาดในอดีต ทำให้เกิดอาการสิ้นหวังและหลีกเลี่ยงชีวิต อาจถึงคิดฆ่าตัวตาย (ศรีเรือน แก้วกังวาล. 2540: 41)

จากการพัฒนาการตลอดช่วงชีวิตตามแนวคิดของอีริคสันแบ่งเป็น 8 ชั้น ได้แก่ ชั้นความรู้สึกริ้วว่างใจ – ไม่ไว้ว่างใจผู้อื่น ชั้นความรู้สึกเป็นอิสระ – ความละเอียดไม่แน่ใจ ชั้นความคิดริเริ่ม – ความรู้สึกผิด ชั้นความผูกพัน – ความรู้สึกเป็นปมด้อย ชั้นพัฒนาอัตลักษณ์แห่งตน - ความสับสนในอัตลักษณ์แห่งตน ชั้นพัฒนาความใกล้ชิด หรือสนิทสนม – การแยกตัว ชั้นพัฒนาการสนใจบำรุงผู้อื่น – การใส่ใจหมกมุ่นแต่เรื่องของตนเอง และชั้นพัฒนาความมั่นคงสมบูรณ์ – ความสิ้นหวัง ท้อแท้ ซึ่งพัฒนาจะดำเนินการไปตามลำดับชั้นอย่างต่อเนื่อง โดยอีริคสันให้ความสำคัญกับพัฒนาการใน ชั้นที่ 5 คือในช่วงวัยรุ่นมากกว่าชั้นอื่น ๆ เพราะเป็นช่วงวัยที่มีภาวะวิกฤติมากที่สุดเนื่องจากวัยรุ่นมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา มีความต้องการที่จะเป็นผู้ใหญ่ ต้องการความเป็นอิสระ ต้องการเป็นตัวของตัวเอง และการพัฒนาการที่สำคัญของชั้นนี้ คือ การค้นพบอัตลักษณ์แห่งตน โดยเกิดจากการพัฒนาการทางจิตสังคมใน 4 ชั้นแรกของชีวิตและผู้ที่มีการค้นพบอัตลักษณ์แห่งตนจะสามารถปรับตัวได้ดี มีบุคลิกภาพที่ดี ซึ่งส่งผลต่อพัฒนาการในชั้นตอนต่อไป

ตามทฤษฎีพัฒนาการทางจิตสังคมของอีริคสัน ในแต่ละชั้นของพัฒนาการมีทั้งทางบวกและทางลบ ซึ่งแต่ละบุคคลจะมีพัฒนาการไปในทิศทางใดนั้นขึ้นอยู่กับกรอบเลี้ยงดู การปฏิสัมพันธ์กับสังคมและสิ่งแวดล้อม และพัฒนาการในชั้นก่อน ๆ ของบุคคลนั้น ซึ่งในช่วงวัยรุ่นพัฒนาการที่สำคัญ คือ การสร้างอัตลักษณ์แห่งตน เป็นการรู้จักเข้าใจตนเอง รู้ความสามารถ ความต้องการของตนเอง เข้าใจจุดเด่นจุดด้อยของตนเอง เพื่อพัฒนาความเป็นตัวของตัวเอง และผลของการพัฒนาอัตลักษณ์แห่งตนก็จะส่งผลต่อพัฒนาการในชั้นต่อไป

1.1.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่ออัตลักษณ์แห่งตน

องค์ประกอบที่เป็นปัจจัยก่อให้เกิดอัตลักษณ์แห่งตนตามแนวคิดของเพรสคอตท์ มีอยู่ทั้งภายในและภายนอกตัวบุคคล ซึ่งจำแนกออกเป็น 6 องค์ประกอบ ดังนี้ (ปรีชา ธรรมมา. 2548: 53-54; อ้างอิงจาก Prescott.1957)

1. องค์ประกอบและกระบวนการทางกายภาพ ได้แก่ ความเจริญเติบโต น้ำหนัก ส่วนสูง ทรวดทรง น้ำหนัก ผิวพรรณ วุฒิภาวะ การใช้พลังงาน ความเมื่อยล้าและการคลายตัวจากความเมื่อยล้า จังหวะการทำการกิจกรรม สุขภาพ สุขนิสัย ประวัติสุขภาพ อาหารการบริโภค ข้อจำกัดทางร่างกาย ความบกพร่อง ความพิการ การใช้ร่างกาย ทักษะ การทำงาน การเล่น การพักผ่อน หลับนอน การแต่งกาย

2. องค์ประกอบและกระบวนการด้านความรักความอบอุ่นภายในครอบครัว ได้แก่ ความสัมพันธ์กับพ่อแม่ พี่น้อง ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ ระหว่างพ่อแม่พี่น้อง ระหว่างพ่อแม่พี่น้องกับบุคคลอื่นภายในครอบครัว กับสัตว์เลี้ยง แนวทางการแก้ปัญหาภายในครอบครัว ความสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกครอบครัว

3. องค์ประกอบและกระบวนการด้านสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ วัฒนธรรมย่อยของครอบครัว (ชนบท ในเมือง ชานเมือง ชุมชนแออัด) ชชาติกำเนิด แหล่งกำเนิด ชั้นสังคม การเรียนรู้ วัฒนธรรม บทบาทในสถานศึกษา ชุมชน สโมสร ประสบการณ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมในวงกว้างออกไป ความรู้สึกและความรับผิดชอบด้านสังคม ความขัดแย้งกับชุมชนอันเกิดจากความแตกต่างทางวัฒนธรรม แรงกดดันอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงฐานะของครอบครัวโดยสมัครใจหรือโดยเหตุจำเป็น หรือบังเอิญ แรงกดดันอันเกิดจากความแตกต่างด้านเชื้อชาติ ศาสนา

4. องค์ประกอบและกระบวนการเกี่ยวกับเพื่อนวัยเดียวกัน ได้แก่ กิจกรรม บทบาท ความรู้ ทักษะ ที่จะจำเป็นต่อการทำกิจกรรมร่วมกัน ข้อปฏิบัติ กติกา ประเพณี คุณลักษณะที่กลุ่มวัยเดียวกันยกย่อง สถานภาพภายในกลุ่ม ความสำเร็จ ความล้มเหลวในการแสดงบทบาท สาเหตุของความสำเร็จหรือความล้มเหลว การปฏิบัติตนเมื่อประสบความสำเร็จหรือความล้มเหลว ผลขององค์ประกอบด้านกายภาพ ด้านครอบครัว และด้านสังคมและวัฒนธรรมที่มีต่อบุคคล

5. องค์ประกอบและกระบวนการด้านพัฒนาการแห่งตน ได้แก่ ความรู้สึกต่อตนเอง อันเป็นผลจากองค์ประกอบด้านกายภาพ ความรักความอบอุ่นภายในครอบครัว สังคมและวัฒนธรรม และเพื่อนวัยเดียวกัน มโนทัศน์แห่งตนต่อการรับรู้เหตุการณ์ต่างๆ ประสบการณ์และความหมายสำคัญๆที่ได้รับจากประสบการณ์ มโนทัศน์เกี่ยวกับสังคมและโลกที่กว้างออกไป ความรู้สึกเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับโลกภายนอกและบุคคลอื่น ศักยภาพ ความสามารถ ความถนัดสำหรับการเรียนรู้ การทำงานและเจตคติต่อการเรียนรู้และการทำงาน การมีโอกาสใช้ความสามารถตามศักยภาพแห่งตน กระบวนการทางสมองที่ใช้ในการทำกิจกรรมต่างๆสำหรับตนเองและสังคม จุดหมายใกล้ไกลจะทำอย่างไรจึงจะบรรลุมโนทัศน์ของพ่อแม่ พี่น้อง ครู เพื่อน ที่มีต่อบุคคล

6. องค์ประกอบและกระบวนการด้านการปรับตัว ได้แก่ ความรู้สึกเกี่ยวกับประสิทธิภาพความพร้อม ความสมบูรณ์ของร่างกาย (มากหรือน้อยเกินไป) มากพอที่จะรับสถานการณ์ต่างๆได้หรือมีขีดจำกัดเพราะความพิการ ความต่ำต้อย ความรู้สึกเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับครอบครัว ความรู้สึกเกี่ยวกับความสำคัญของตนเองในด้านสังคม ความรู้สึกเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับครอบครัว ความรู้สึกเกี่ยวกับความสำคัญของตนเองในด้านสังคม ความรู้สึกเกี่ยวกับความสำคัญของตนเองโดยทั่วไป รูปแบบของการปรับตัวปัญหาการปรับตัวที่มีผลต่ออัตมโนทัศน์แห่งตน เหตุการณ์ที่

ก่อให้เกิดปัญหา การปรับตัวเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นหรือเลวลง ปัญหาการปรับตัวรุนแรงมากจนกระทั่งจำเป็นต้องได้รับการบำบัดรักษาทางการแพทย์หรือไม่ประการใด

1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่น

1.2.1 งานวิจัยในประเทศ

จริยกุล ตริสุวรรณ (2542: 111) ได้ศึกษาอัตลักษณ์แห่งตนของนักเรียนวัยรุ่นตอนปลาย โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร พบว่า 1. นักเรียนวัยรุ่นตอนปลายในกรุงเทพมหานครมีอัตลักษณ์แห่งตนอยู่ในระดับปานกลาง 2. อัตลักษณ์แห่งตนของนักเรียนวัยรุ่นตอนปลายมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมนักเรียน บรรยากาศในครอบครัว และสัมพันธภาพกับเพื่อน 3. อัตลักษณ์แห่งตนของนักเรียนวัยรุ่นตอนปลายขึ้นอยู่กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว แต่ไม่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับเพศ และระดับชั้นเรียน 4. นักเรียนวัยรุ่นตอนปลายที่มีการเข้าร่วมกิจกรรมนักเรียนต่างกัน มีบรรยากาศในครอบครัวต่างกัน และมีสัมพันธภาพกับเพื่อนต่างกัน

ปานจิต สุชีศิลป์ (2546: 5) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัว การบรรลุนตามขั้นพัฒนาการ และอัตลักษณ์แห่งตนของเยาวชนที่อยู่ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก และเยาวชนกลาง กรุงเทพมหานคร อายุระหว่าง 14-18 จำนวน 130 คนพบว่า 1.) สัมพันธภาพในครอบครัวของเยาวชนชายอยู่ในระดับน้อย 2.) เยาวชนชายมีการบรรลุนตามขั้นพัฒนาการอยู่ในระดับน้อย 3.) เยาวชนชายมีอัตลักษณ์แห่งตนในระดับน้อย 4.) เยาวชนชายที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวต่างกันมีการบรรลุนตามขั้นพัฒนาการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 5.) เยาวชนชายที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวต่างกันมี อัตลักษณ์แห่งตนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 6.) การบรรลุนตามขั้นพัฒนาการมีความสัมพันธ์ทางบวกกับ อัตลักษณ์แห่งตนของเยาวชนชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .878

เยาวนาท สุนทร (2546: 5) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์แห่งตนกับพฤติกรรมความรับผิดชอบของวัยรุ่นระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 191 คนพบว่า 1.) นักเรียนวัยรุ่นมีอัตลักษณ์แห่งตนในระดับปานกลาง 2.) นักเรียนวัยรุ่นมีพฤติกรรมความรับผิดชอบในระดับปานกลาง 3.) อัตลักษณ์แห่งตนของนักเรียนวัยรุ่นมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมความรับผิดชอบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ลักขณา ประถมวงศ์ (2546: 5) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน อัตลักษณ์แห่งตนและประพฤติกกรมการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนวัยรุ่นชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 453 คนพบว่า 1.) วัยรุ่นได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนมีอัต

ลักษณะแห่งตน และมีพฤติกรรมกรรมการปรับตัวทางสังคมอยู่ในระดับมาก 2.)นักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนต่างกัน มีอัตลักษณ์แห่งตนและพฤติกรรมกรรมการปรับตัวทางสังคมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.001 3.)อัตลักษณ์แห่งตนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมกรรมการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนรุ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .706

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัยรุ่น

2.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวัยรุ่น

2.1.1 ความหมายของวัยรุ่น

วัยรุ่นตรงกับคำว่า Adolescence ในภาษาอังกฤษ ซึ่งตรงกับรากศัพท์ภาษาลาตินว่า Adolescere หมายความว่า “To Grow into Maturity” แปลว่า การเจริญเติบโตสู่ภาวะหรือเป็นวัยที่พัฒนามาจากสภาวะความเป็นเด็กไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ (กลอยใจ ทองลิ้ม.2544: 39 อ้างอิงจาก Hurlock.1974: 391)

สแตนเบิร์ก (Steinberg.1993: 3-4) ได้ให้ความหมายของวัยรุ่นว่า หมายถึง การเจริญเข้าสู่ความเป็นผู้ใหญ่ (To grow into Adulthood) ซึ่งช่วงอายุของวัยรุ่นอยู่ระหว่าง 10-20 ปี โดยเด็กแต่ละคนจะย่างเข้าสู่วัยรุ่นต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแบบแผนการเจริญเติบโตของแต่ละบุคคล

ไรส์ (Rice.1996: 3) ได้ให้ความหมายของวัยรุ่นไว้ว่า วัยรุ่นเป็นช่วงระยะเวลาเจริญเติบโตระหว่างความเป็นเด็กและความเป็นผู้ใหญ่

พรพิมล เจียมนาครินทร์ (2539: 11) กล่าวว่า วัยรุ่น หมายถึง วัยที่เชื่อมระหว่างการเป็นผู้ใหญ่อันเป็นระยะที่ต้องปรับพฤติกรรมวัยเด็กไปสู่พฤติกรรมแบบผู้ใหญ่ที่สังคมยอมรับเด็กวัยรุ่นจึงไม่ใช่เพียงการเจริญเติบโตทางด้านร่างกาย แต่หมายถึงการเจริญเติบโตทางสังคมซึ่งอยู่ในกรอบของวัฒนธรรมของแต่ละที่

โสภา ขีลมันน์ (2543: 109) สรุปความหมายของวัยรุ่น คือ วัยที่ถูกกำหนดว่าเป็นวัยที่สิ้นสุดความเป็นเด็กไปสู่วัยผู้ใหญ่ เป็นวัยที่มีความเจริญเติบโตทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ทางด้านร่างกายคือ ร่างกายพัฒนาจนเห็นได้ชัดว่าไม่เป็นเด็กอีกต่อไป ส่วนทางด้านจิตใจคือการรู้จักใช้เหตุผล รู้จักควบคุมอารมณ์ รวมทั้งสามารถเข้าร่วมกลุ่มหรือทำกิจกรรมต่างๆร่วมกับผู้ใหญ่ในสังคมได้

สุพัตรา สุภาพ (2545: 16) ได้ให้ความหมายของวัยรุ่นว่า วัยรุ่นเป็นวัยที่เปลี่ยนจากวัยเด็กไปสู่วัยผู้ใหญ่ เป็นวัยที่อยู่ระหว่างความเป็นเด็กกับความเป็นผู้ใหญ่ หรือเป็นวัยที่ย่างเข้าสู่ความเป็นหนุ่มสาว เป็นวัยที่เริ่มการเปลี่ยนแปลง

ศรีเรือน แก้วกังวาล. (2549: 329) สรุปความหมายของวัยรุ่น คือ วัยที่การเปลี่ยนแปลงบางอย่างกะทันหันรวดเร็วไม่แน่นอน เข้าใจค่อนข้างยาก เป็นช่วงเปลี่ยนวัยของชีวิตทางด้านร่างกาย สังคม อารมณ์ จิตใจ

ดังจะสรุปได้ว่า วัยรุ่น หมายถึง วัยที่เปลี่ยนจากวัยเด็กไปสู่วัยผู้ใหญ่ ทั้งนี้จะมีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและจิตใจ

2.1.2 การแบ่งช่วงอายุของวัยรุ่น

สำหรับการแบ่งช่วงอายุของวัยรุ่น มีผู้กำหนดช่วงอายุของวัยรุ่นไว้ต่างกัน ซึ่งไม่อาจจะกำหนดลงไปให้แน่นอนได้ว่าควรจะเริ่มเมื่อใดและสิ้นสุดเมื่อใด ผู้วิจัยขอเสนอ ดังนี้

สแตนเบิร์ก (Steinberg, 1996: 5) ได้กำหนดช่วงอายุของวัยรุ่นไว้เป็น 3 ระดับดังนี้

1. วัยรุ่นตอนต้น ช่วงอายุระหว่าง 11-14 ปี
2. วัยรุ่นตอนกลาง ช่วงอายุระหว่าง 15-18 ปี
3. วัยรุ่นตอนปลาย ช่วงอายุระหว่าง 18-21 ปี

พรพิมล เจียมนาครินทร์ (2539: 22) ได้กล่าวถึงการแบ่งช่วงอายุของวัยรุ่น แบ่งเป็น 3 ช่วง ดังนี้

1. วัยรุ่นตอนต้น (Early Adolescence) เด็กหญิงจะเริ่มเข้าสู่วัยรุ่นก่อนเด็กชาย โดยจะเข้าสู่ช่วงอายุวัยรุ่นตอนต้น 13 – 15 ปี และเด็กชายจะอยู่ในช่วงระหว่าง 15 – 17 ปี
2. วัยรุ่นตอนกลาง (Middle Adolescence) เด็กหญิงจะมีอายุระหว่าง 15 – 18 ปี และเด็กชายจะมีอายุระหว่าง 17 – 19 ปี
3. วัยรุ่นตอนปลาย (Late Adolescence) เด็กหญิงจะมีอายุระหว่าง 18 – 20 ปี และเด็กชายจะมีอายุระหว่าง 19 – 21 ปี

สุชา จันทน์เอม (2539: 47) ได้แบ่งช่วงอายุวัยรุ่นเป็น 3 ระยะเช่นกันคือ

1. วัยรุ่นตอนต้น อายุระหว่าง 13 -15 ปี
2. วัยรุ่นตอนกลาง อายุระหว่าง 15 – 18 ปี
3. วัยรุ่นตอนปลาย อายุระหว่าง 18 – 21 ปี

ศรีเรือน แก้วกังวาล (2549: 331) ได้แบ่งช่วงอายุของวัยรุ่นเป็น 3 ระยะ โดยใช้เกณฑ์ความเป็นเด็ก – ผู้ใหญ่ตัดสิน คือ

1. ช่วงวัยแรกรุ่น ช่วงอายุประมาณ 12-15 ปี
2. ช่วงวัยรุ่นตอนกลาง ช่วงอายุประมาณ 16-17 ปี
3. ช่วงวัยรุ่นตอนปลาย ช่วงอายุประมาณ 18-25 ปี

ดังจะสรุปได้ว่า การแบ่งช่วงอายุของวัยรุ่นได้ 3 ระยะ คือ วัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย

2.1.3 ความต้องการของวัยรุ่น

ความต้องการของมนุษย์โดยเฉพาะของวัยรุ่นมักจะขึ้นอยู่กับค่านิยมที่แต่ละคนยึดถือ (สุพัตรา สุภาพ. 2544: 17-18) เริ่มจากการที่ไม่ยึดครอบครัวเป็นหลักเหมือนในสมัยเด็กที่พ่อแม่มีอิทธิพลต่อเด็กอย่างมากในการสร้างทัศนคติและความประพฤติต่างๆ ความต้องการของวัยรุ่นในช่วงนี้เกิดจากค่านิยมของกลุ่มเพื่อนที่ตนเป็นสมาชิก กลุ่มเพื่อนเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อวัยรุ่น โดยวัยรุ่นจะยึดและกำหนดความต้องการของตนให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่ม โดยทั่วไปแล้วความต้องการของวัยรุ่นประกอบด้วย (โสภา ซปีลมันน์. 2543: 116 - 117)

1. ความต้องการทางกาย เป็นความต้องการทางด้านปัจจัยสี่ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย เนื่องจากเป็นวัยที่เลี้ยงตนเองยังไม่ได้ ต้องพึ่งพาผู้ใหญ่ตลอดเวลา วัยรุ่นจึงอยากได้รับความมั่นใจว่า เขาจะได้รับการเลี้ยงดู คุ้มครอง ป้องกัน จนสามารถจะช่วยตัวเองต่อไปได้

2. ความต้องการทางด้านจิตใจ เป็นความต้องการที่มองเห็นไม่ได้ จับต้องไม่ได้ แต่ความต้องการแบบนี้มีส่วนสำคัญอย่างมาก แยกออกได้เป็น

2.1 ความต้องการความรัก วัยรุ่นต้องการความรักจากบุคคลหลายฝ่าย เช่น จากพ่อแม่ ญาติพี่น้อง จากครูอาจารย์ จากเพื่อนทั้งเพศเดียวกันและต่างเพศ การต้องการความรักนี้อาจเป็นเพราะว่าตนเองคิดว่ามีความสนใจและรักตัวน้อยลง ซึ่งเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย อารมณ์และจิตใจที่ไม่ค่อยมั่นคง 'ไม่มั่นใจในควมมีค่าของตนเอง คิดว่าคนอื่นจะมองไม่เห็นสิ่งเหล่านี้ จึงอยากเรียกร้องให้เขารักและสนใจตัวเองมากขึ้น

2.2 ความต้องการอยากรู้และทดลองเกี่ยวกับเรื่องเพศ วัยรุ่นจะมีความสนใจในเรื่องเพศและเพื่อนต่างเพศ เป็นวัยที่ต้องการความรู้ความเข้าใจทางเพศอย่างถูกต้อง ถ้าถูกกีดกันจะแสดงออกทางอ้อมโดยการปิดบัง หรือโดยการหาความรู้อย่างไม่ถูกวิธี นอกจากความสนใจแล้ว วัยรุ่นยังอยากทดลองเกี่ยวกับเรื่องเพศอีกด้วย เพราะเป็นวัยที่สนใจเพื่อนต่างเพศ รักแบบหลงใหล ใฝ่ฝัน และเป็นความรักแบบรุนแรงไม่ค่อยมีเหตุผล

2.3 ความต้องการอิสรภาพมากขึ้น สำหรับความต้องการอิสรภาพนั้นจะรุนแรงมากในวัยนี้ วัยรุ่นต้องการเป็นตัวของตัวเอง ต้องการตัดสินใจ วางแผน วางโครงการของชีวิต และอยากลงมือทำด้วยตนเอง จะไม่ยอมให้ผู้ใหญ่มาก้าวกายในชีวิตของตน และมักคิดว่าผู้ใหญ่ไม่เข้าใจความต้องการของตน

2.4 ความต้องการเป็นที่ยอมรับในสังคม วัยนี้เป็นวัยที่อยากให้สังคมยอมรับ ยกย่องหรือชมเชย อยากมีชื่อเสียง อยากเด่น อยากรับผิดชอบในกิจกรรมบางอย่าง เพื่อจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมแต่ก็ทำได้สำเร็จค่อนข้างยาก เพราะขาดระบบในการทำงาน ขาดวิจรรย์ญาณในตัวเอง ดังนั้น ผู้ใหญ่จะต้องหาสาเหตุแห่งปัญหาและแนวทางแก้ไข

2.5 ความต้องการรวมกลุ่ม วัยนี้เป็นวัยที่เพื่อนมีความสำคัญมาก เป็นวัยที่อยากให้เพื่อนยอมรับจึงทำตามเพื่อน แม้ว่าบางครั้งจะขัดความรู้สึกส่วนตัวก็ตาม

2.6 ความต้องการประสบการณ์ใหม่ๆ ความต้องการนี้อาจจะรุนแรงมากในวัยนี้ เช่น ต้องการคบเพื่อนใหม่ๆ ต้องการทดลองสิ่งต่างๆ ตามเพื่อน เช่น การเดินขบวน การติดสิ่งเสพติด ฯลฯ

2.7 ความต้องการมีอนาคต ต้องการมีความสำเร็จ วัยรุ่นเป็นวัยที่เริ่มสนใจอาชีพต่างๆ อยากรับผิดชอบ อยากพึ่งตนเอง มีจุดมุ่งหมายในอนาคต มีการวางแผนว่าสำเร็จการศึกษาแล้วจะประกอบอาชีพอะไร

2.8 ความต้องการแบบอย่างที่ดี ถึงแม้ว่าวัยรุ่นจะชอบความเป็นอิสระ แต่ก็ยังอยากได้คำแนะนำจากผู้ใหญ่ที่ดี อยากเลียนแบบผู้ใหญ่ ซึ่งจะเห็นได้จากเด็กชายที่ต้องการพ่อมาก เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต เด็กหญิงก็ต้องการแม่เช่นกัน ฉะนั้น ผู้ใหญ่จึงต้องเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่เด็ก ต้องคอยนำทาง คอยตักเตือนเมื่อเด็กทำผิด และให้รางวัลเมื่อทำดี

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวแตกแยก

3.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวแตกแยก

3.1.1 ความหมายของครอบครัวแตกแยก

ยั้งยงค์ ยุทธศักดิ์ (2539: 31) ให้ความหมายไว้ว่า ครอบครัวแตกแยก คือ การที่สภาพครอบครัวเกิดการสิ้นสุดลง โดยอาจจะเกิดจากสาเหตุการตายของสามีภรรยา หรือจากการหย่าร้าง แยกกันอยู่อย่างถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ก็ตามของสามีภรรยา

สุชา จันทน์เฒ (2539: 84-87) กล่าวว่า บิดามารดาที่ไม่ได้อยู่ด้วยกัน จะเป็นด้วยการหย่าร้าง การตาย หรือการทอดทิ้ง หรือแยกกันอยู่ตาม จะเป็นผลให้วัยรุ่นขาดความเข้าใจใ้ดูแล และไม่ได้ได้รับความรัก ความอบอุ่น ความเห็นอกเห็นใจ เท่ากับการที่มีบิดามารดา อยู่ร่วมกันอาจทำให้วัยรุ่นมีความรู้สึกไม่มั่นคง รู้สึกว่าถูกทอดทิ้งให้โดดเดี่ยวขาดผู้ที่จะเป็นแบบอย่างเด็กย่อมมีโอกาสประพฤติสิ่งที่ไม่ถูกต้องได้ง่าย

วารสารณ์ เตชะสุวรรณา (2541: 9) กล่าวว่า ครอบครัวที่แตกแยกจะส่งผลกระทบต่อ บุตรทั้งทางด้านกายและจิตใจ ทางด้านกายมีผลทำให้พัฒนาการของเด็กหยุดชะงักงัน ทางด้านใจ สร้างความสลดหดหู่ ขาดความมั่นคงอบอุ่น ซึ่งอาจจะมีพฤติกรรมออกโดยการซึมเศร้า เก็บตัว หรือ ก้าวร้าว รุกรานผู้อื่น ทั้งนี้เนื่องมาจากการปรับตัวจากสภาพครอบครัวแตกแยก

ดังจะสรุปได้ว่า ครอบครัวแตกแยก หมายถึง ครอบครัวที่บิดามารดาหย่าร้างกัน แยก จากกันอย่างถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม การตายจากกันของสามีภรรยา และส่งผลกระทบต่อทางด้าน ร่างกายและจิตใจต่อบุตร

3.1.2 สาเหตุของครอบครัวแตกแยก

ความแตกแยกในครอบครัวมีสาเหตุมากมายหลายประการ ซึ่งผู้วิจัยขอนำเสนอดังนี้ วิเชียร สุขจันทร์ (2540: 30 - 31) กล่าวสรุปสาเหตุของการที่ครอบครัวแตกแยกกว่าเกิด จากปัจจัยที่สำคัญ 2 ประการ คือ

1. ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ บทบาทและหน้าที่ของครอบครัวที่เปลี่ยนไป การประกอบ อาชีพของสตรี การเลือกคู่ครอง ความเสื่อมของศีลธรรมและศาสนา ปรัชญาของความสุข และการ เปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี

2. ปัจจัยทางด้านบุคคล ได้แก่ บุคลิกภาพ ทักษะคติในการมองโลก ความรับผิดชอบ ของคู่สมรส การดื่มสุราและติดยาเสพติด เป็นต้น

จันทร์เพ็ญ พันธุ์จันทร์ (2541: 57-58 ; อ้างอิงจากคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนา งานสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ. 2527 : 40-45) ได้ชี้ประเด็นสาเหตุปัญหา พอสังเขป ดังนี้

1. การหย่าร้างหรือการแยกกันอยู่ระหว่างสามีภรรยา เกิดจากหลายสาเหตุต่าง ๆ กันที่ สำคัญ คือ

1.1 ความผิดหวังในบทบาทที่คาดหวังว่าอีกฝ่ายหนึ่งควรจะเป็น

1.2 ความขัดกันในด้านส่วนตัว เช่น บุคลิกภาพ ค่านิยมที่แตกต่างกัน ทักษะคติ

อารมณ์ ความเป็น

1.3 ปัจจัยทางเศรษฐกิจ

1.4 ความสัมพันธ์กับเครือญาติของอีกฝ่าย

1.5 การมีแนวความคิดแตกต่างกันในการเลี้ยงดูบุตร

1.6 การที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดลุ่มหลงอบายมุข หรือมีเรื่องชู้สาว

2. สตรีมีอิสระในทางเศรษฐกิจมากขึ้น สามารถพึ่งพาตนเองได้ เมื่อได้รับความชมชื่นทางจิตใจจึงเลือกที่จะเป็นอิสระ

3. การหย่าร้างได้รับการยอมรับจากสังคมมากขึ้น เฉพาะอย่างยิ่งในวงสังคมชั้นสูงและชั้นกลาง แนวคิดใหม่ที่ว่า การแยกหรือหย่าร้างจะทำให้ชีวิตเป็นสุขมากขึ้น แม้ว่าจะต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ ก็ยังดีกว่าทนทุกข์ทรมานอยู่ด้วยกัน

4. การมีกฎหมายให้ความยินยอมในการหย่าร้าง

5. การทะเลาะวิวาท ซึ่งส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากปัญหาเศรษฐกิจของครอบครัว

ป.มหาพันธ์ (2544: 68) กล่าวถึง สาเหตุของความแตกแยกในครอบครัว พอสรุปได้ดังนี้

1.) ความประพฤติไม่ดี 2.) เล่นการพนัน 3.) ดื่มสุรา 4.) ยาเสพติด 5.) หลอกหลวง 6.) ชอบเที่ยวเตร่ 7.) ความขัดแย้งทางศาสนา 8.) ความขัดแย้งทางการเมือง 9.) สุขภาพไม่ดี 10.) ต่างชาติต่างภาษา 11.) ความไม่ลงรอยกัน 12.) ความเกียจคร้าน 13.) การปกปิดหลอกหลวง 14.) ความไม่เอาใจใส่ครอบครัว 15.) การปฏิบัติไม่ดีต่อบุตร 16.) การชมอีกฝ่ายหนึ่ง 17.) ใช้จ่ายไม่สอดคล้อง 18.) ความเคร่งศาสนา 19.) ครอบครัวมีโรคภัยแรง 20.) ครอบครัวไม่มีชื่อเสียง 21.) การยุงจากครอบครัว 22.) ถูกบังคับ 23.) ความเคร่งครัดด้านวัฒนธรรม 24.) มีคดีความทางศาล 25.) หนี้สินล้นพ้นตัว 26.) ทำให้เสียชื่อเสียง 27.) ลบหลู่บรรพบุรุษ 28.) ครอบครัวประสบความวิบัติ 29.) สถานภาพที่ต่างกัน 30.) ถูกศาลบังคับ 31.) การประพฤติผิดใจ 32.) ความไม่สอดคล้องทางเพศ 33.) คนลักเพศ 34.) มีบุตรไม่ได้ 35.) บุตรเป็นโรคภัย 36.) บุตรไม่เชื่อฟัง 37.) ขัดแย้งกับบุตรบุญธรรม 38.) ความหวาดระแวง

สุพัตรา สุภาพ (2545: 47) กล่าวว่า การที่ครอบครัวแตกแยกส่วนมากจะมีหลายสาเหตุ เช่น ผิดประเวณี ยาจน เศรษฐกิจเป็นประจำ วิกลจริต ทารุณกรรม ไม่เลี้ยงดู เป็นต้น

ดังจะสรุปได้ว่า สาเหตุความแตกแยกในครอบครัวมีมากมายหลายประการ ซึ่งสรุปได้ 2 ประการคือ สาเหตุทางด้านบุคคล และสาเหตุทางสังคม

3.1.3 ผลกระทบของวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยก

ความแตกแยกในครอบครัวส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงต่อพฤติกรรมของวัยรุ่น (ป.มหาพันธ์. 2544: 68) ซึ่งผู้วิจัยขอนำเสนอนักวิชาการที่กล่าวถึงผลกระทบของวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยก ดังนี้

อุมาพร ตรังสมบัติ. (2540: 199-200) กล่าวว่า การหย่าร้าง แยกทางกัน หรือการแต่งงานใหม่ที่เกิดขึ้นเมื่อลูกอยู่ในวัยรุ่น จะมีผลกระทบต่อพัฒนาการของเด็กได้มาก โดยอาจทำให้พัฒนาการนั้นล่าช้า หรือเร็วกว่าที่ควรจะเป็นก็ได้ พัฒนาการที่สำคัญของวัยรุ่นคือการก้าวไปสู่ความ

เป็นอิสระ ฟังตนเองได้และเป็นตัวของตัวเอง การจะไปถึงจุดนั้นได้วัยรุ่นต้องปรับความสัมพันธ์ที่มีต่อพ่อแม่ให้มีความเข้มข้นน้อยลง โดยวัยรุ่นจะห่างเหินจากพ่อแม่มากขึ้น บางครั้งอาจเห็นห่างจากพ่อหรือแม่คนหนึ่ง และไปใกล้ชิดกับอีกคนหนึ่งแทน เมื่อพ่อหรือแม่คนหนึ่งจากไปเพราะการหย่าร้าง กระบวนการดังกล่าวจะเป็นไปได้ยากขึ้น เพราะการที่พ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว ทำให้วัยรุ่นต้องเข้ามาใกล้ชิดพ่อหรือแม่ผู้นั้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ถ้ามีความสัมพันธ์ที่ไม่ดีมาก่อน การมาอยู่ใกล้ชิดกันก็จะทำให้วัยรุ่นอึดอัดใจ ถ้าเคยมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันก็อาจเกิดความผูกพันที่มากเกินไป บางครั้งพ่อแม่ก็เป็นฝ่ายเข้ามาผูกพันกับลูกมากขึ้นเพื่อทดแทนความรู้สึกละเลยของตน ผลที่ตามมาก็คือ วัยรุ่นไม่สามารถแยกตัวเองออกไปจากพ่อแม่ และสร้างความสัมพันธ์ที่เหมาะสมกับคนภายนอกได้ ความรู้สึกว่าคุณเป็นคนผิดและเป็นสาเหตุของการหย่าร้าง จะทำให้วัยรุ่นพยายามรับผิดชอบครอบครัวมากขึ้น บางคนพยายามทำหน้าที่ของพ่อแม่ที่จากไป เช่น ทำสิ่งต่างๆที่พ่อเคยทำให้แม่ พยายามดูแลแม่มากขึ้น หรือคอยใกล้ชิดเป็นเพื่อนแก้เหงาของแม่

อีกทั้งวัยรุ่นบางรายทนความใกล้ชิดกับพ่อแม่ไม่ได้ ก็จะมีการพัฒนาความเป็นตัวของตัวเองเร็วเกินไป เช่น ออกไปใช้ชีวิตนอกบ้านก่อนที่ตนจะพร้อม หรือใช้เวลาว่างส่วนใหญ่กับเพื่อนฝูง บางรายอาจหนีออกจากบ้าน หรือไม่ก็แต่งงานแยกครอบครัวออกไปเร็วกว่าที่ควร เป็นต้น

สุพัทธา สุภาพ (2545: 50) กล่าวว่า ผลของการที่ครอบครัวแตกแยกที่มีต่อวัยรุ่น คือ

1. ขาดความรักความอบอุ่น วัยรุ่นเคยชินต่อสภาพพ่อแม่ให้ความรักความอบอุ่นและมั่นคงแก่เขา แต่ความสัมพันธ์แบบนี้ต้องถูกทำลายลงไป เป็นการทำลายความสัมพันธ์แบบกลุ่มปฐมนิยาม ซึ่งมีผลกระทบกระเทือนต่อการพัฒนาบุคลิกภาพที่ดี แต่เมื่อหน่วยของครอบครัวถูกทำลายลง ลูกๆ บางครั้งก็ไม่ทราบว่าจะหันหน้าไปพึ่งใคร ซึ่งอาจจะทำให้เขาผิดหวังและมีเรื่องให้สะเทือนใจ

ความรู้สึกไม่มั่นคง ไม่มีความอบอุ่น จะเห็นได้ชัดในเด็กที่บ้านแตก เด็กที่ประพฤติตัวเหลวไหล เด็กกระทำผิด การประพฤติผิดทางเพศ และการเป็นเด็กจรจัด เป็นปัญหาที่ซับซ้อนมาก เพราะเป็นปัญหาที่เด็กพยายามต่อสู้กับความดีและความชั่ว ซึ่งในที่สุดเด็กอาจจะไม่พยายามต่อสู้ต่อไปหรือเผชิญต่อไป เพราะอาจเป็นผลจากการที่ครอบครัวไม่มีความสุขมากกว่า และการหย่าร้างเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นทีหลัง แต่การหย่าร้างก็มีผลทำให้เด็กขาดความมั่นคงและความปลอดภัย

2. การปรับตัวของวัยรุ่น หลังการหย่าร้างมักจะถูกอยู่กับแม่ซึ่งมีผลกระทบกระเทือนต่อบุคลิกภาพของวัยรุ่น เพราะปกติทั้งพ่อและแม่จะเป็นคนอบรมวัยรุ่นและวัยรุ่นก็เรียนรู้บทบาทจากพ่อและแม่ซึ่งเป็นแบบฉบับสำหรับชีวิตของผู้ใหญ่ แต่ถ้าเหลือแต่แม่ ซึ่งแม่เองก็ทำตัวแทนพ่อไม่ได้ บทบาทหรือแนวความประพฤติของพ่อจึงมีขึ้นได้ยากถ้าวัยรุ่นขาดพ่อ

บุญเสริม หุตะแพทย์ (2547: 94-95) กล่าวว่า วัยรุ่นควรได้รับการปลูกฝังสิ่งที่ดีงาม ได้รับการอบรมขัดเกลาจากพ่อแม่ ผู้ปกครอง และผู้ใกล้ชิด ตลอดจนได้เห็นแบบอย่างการประพฤติปฏิบัติที่ดีจากผู้ที่อยู่แวดล้อม แต่หากวัยรุ่นต้องเผชิญกับปัญหาในครอบครัวสิ่งต่างๆที่ทำหน้าที่ก่อร่างสร้างแบบแผนบุคลิกภาพอาจไม่สามารถเกิดขึ้นได้ จึงทำให้มีผลกระทบต่อวัยรุ่นดังนี้

1. ทำให้วัยรุ่นมีพัฒนาการไม่เป็นไปตามแบบแผนพัฒนาการโดยทั่วไป พัฒนาการต่างๆ ดังกล่าว ได้แก่ พัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ปัญหาครอบครัวส่งผลให้สุขภาพกายและสุขภาพจิตของวัยรุ่นมีความบกพร่อง ตัวอย่างของพัฒนาการด้านร่างกายที่แสดงถึงความไม่ปกติ เช่น วัยรุ่นที่ไม่ได้รับความสนใจจากพ่อแม่ที่ไม่มีเวลาให้ลูก หรือไม่เห็นความสำคัญของการใกล้ชิดลูก จะมีสภาพขาดอาหาร ไม่เจริญเติบโตเหมาะสมตามวัย อาจเกิดการเจ็บป่วย ส่วนด้านจิตใจนั้น วัยรุ่นได้รับผลกระทบโดยเกิดความเครียดจากการที่พ่อแม่ทะเลาะกัน และอาจแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว ซึ่งอาจแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวนี้กับคนในครอบครัวและคนอื่นๆ เช่น เพื่อนที่โรงเรียน และจะส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมนี้จนกลายเป็นบุคลิกภาพเฉพาะตามตัวอย่างที่ได้รับจากครอบครัว หรือกรณีวัยรุ่นไม่ได้รับความสนใจจากพ่อแม่ก็มักมีปัญหาในการปรับตัวเข้ากับผู้อื่น จากผลการวิจัยมักพบว่า วัยรุ่นที่มีสัมฤทธิ์ผลการเรียนต่ำ มักเป็นได้รับผลกระทบมาจากปัญหาครอบครัว

2. ทำให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมที่เป็นต้นเหตุของปัญหาในสังคม ปัญหาหลายประการที่เป็นปัญหาสำคัญในสังคม มีต้นเหตุมาจากปัญหาภายในครอบครัว พฤติกรรมหลายอย่างที่วัยรุ่นแสดงออก เช่น ดิตยาเสพติด หนีเรียน มั่วสุม เป็นนักเลง หรือเที่ยวเตร่ มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน หนีออกจากบ้าน ส่วนหนึ่งเป็นผลกระทบที่เกิดจากสภาพแวดล้อมในครอบครัว เช่น เห็นพ่อตีแม่สุราเป็นประจำ พ่อขาดความรับผิดชอบต่อครอบครัว แม่ติดการพนัน มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากสิ่งที่ควรจะเป็น ขาดระเบียบ ขาดความรับผิดชอบต่อครอบครัว ต่อสังคม ก็เนื่องจากได้รับผลกระทบจากการทำหน้าที่ตามบทบาทของครอบครัว

ดังจะสรุปได้ว่า ปัญหาการครอบครัวแตกแยกส่งผลกระทบต่อวัยรุ่นทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งส่งผลกระทบระยะยาวต่อพัฒนาการต่างๆของวัยรุ่นที่จะบกพร่อง บุคลิกภาพที่เบี่ยงเบน ตลอดจนพฤติกรรมที่เป็นต้นเหตุของปัญหาต่างๆ

3.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวแตกแยก

ลินดา วงษ์ทน (2533: 364) ได้ศึกษาผลกระทบของครอบครัวแตกแยกในนวนิยายไทย ช่วงปี พ.ศ.2525-2531 ผู้เขียนได้เสนอผลกระทบของครอบครัวโดยมุ่งไปที่วัยรุ่นจะได้รับผลกระทบ 3 ด้านด้วยกัน คือ ด้านบุคลิกภาพและสุขภาพจิต ด้านพฤติกรรม และด้านสังคม โดยศึกษาถึงตัวละครแต่ละตัวและชี้ผลกระทบแต่ละด้านที่ตัวละคร

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2536: 165) ทำการวิจัยเรื่องลักษณะทางจิตและพฤติกรรมของนักเรียนวัยรุ่นที่อยู่ในสภาวะเสี่ยงในครอบครัว และทางป้องกัน โดยศึกษากับนักเรียนชายหญิงอายุตั้งแต่ 10 – 17 ปี จำนวนทั้งสิ้น 4,590 คน ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนจากครอบครัวที่มีฐานะค่อนข้างต่ำมีจำนวน 1,509 คน คิดเป็น 33% นั้น เป็นเด็กที่ขาดบิดาหรือมารดา หรือไม่ได้อยู่กับบิดามารดา ซึ่งเรียกว่าครอบครัวแตกแยก ในจำนวนนี้ 44% อยู่กับมารดา 18% อยู่กับบิดา และอีก 38 % ไม่ได้อยู่กับบิดาและมารดา นอกจากนี้ยังมีอีก 13 % ของครอบครัวที่จัดว่าเป็นครอบครัวที่เครียดมาก และผลจากการวิจัยยังพบอีกว่า ครอบครัวแตกแยกที่มีแต่บิดาหรือมารดาอยู่ตามลำพังกับเด็ก จะมีผลเสียต่อจิตใจและพฤติกรรมของเด็กในหลายด้านมากที่สุด เด็กจะมีพฤติกรรมที่ก้าวร้าว และเด็กที่อยู่ในครอบครัวเครียดจะมีผลเสียต่อจิตใจและพฤติกรรมของเด็กรุนแรงมากกว่าเด็กในครอบครัวแตกแยกทุกกรณี

ชัยสิทธิ์ ททรัพย์สวนแดง(2542: 120-122) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวแตกแยกกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน:ศึกษาเฉพาะรายกรณี สถานฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนบ้านกุฎมาและบ้านปราณี พบว่า 1. สาเหตุที่ครอบครัวของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดส่วนใหญ่แตกแยกมีสาเหตุจากที่บิดามีหญิงอื่นร้อยละ 35.4 ต่ำสุดร้อยละ 22 บิดาทำร้ายมารดา ร้อยละ 16.5 2. ส่วนใหญ่จะกระทำผิดเกี่ยวกับคดียาเสพติด และสาเหตุที่กระทำผิดส่วนใหญ่เกิดจากความอยากลอง คีคคะนองร้อยละ 36.3 เพื่อนชักชวนร้อยละ 23.3 3. ส่วนใหญ่มีระดับความประพฤติไม่ค่อยเหมาะสม หากแยกในแต่ละด้านพบว่าในด้านสูบบุหรี่ เสพยาเสพติด เทียบกลางคืน 4. ส่วนใหญ่เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดที่อยู่ในครอบครัวแตกแยกหากประสบปัญหาจะไม่ต้องการคำปรึกษา หรือคำแนะนำจากผู้ใด

ชีรวัดณ์ นิจนตร (อ้างอิงจากรัตน์ธรรมาธิ์ แสงสว่าง.2545: 28) ได้ศึกษาสภาพเชิงจิตสังคม ในโรงเรียนกับสุขภาพจิตของนักเรียน วัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่าวัยรุ่นที่มาจากครอบครัวแตกแยกมีมโนภาพแห่งตนต่ำกว่า ซึมเศร้ามากกว่า วิตกกังวลมากกว่า และมีสุขภาพจิตส่วนรวมเสื่อมมากกว่าวัยรุ่นที่มาจากครอบครัวปกติ

4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษารายกรณี

4.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษารายกรณี

4.1.1 ความหมายของการศึกษารายกรณี

กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ (2527: 3) การศึกษารายกรณี หมายถึง การศึกษารายละเอียดต่างๆที่สำคัญของหน่วยใดหน่วยหนึ่งในสังคม เช่น บุคคล กลุ่ม ชุมชน สถาบัน เป็นต้น โดยเฉพาะในปัจจุบันมักเน้นศึกษารายละเอียดของแต่ละบุคคล การศึกษารายละเอียดจะต้องศึกษาต่อเนื่องกันไป

ระยะเวลาหนึ่ง แล้วนำรายละเอียดที่ได้มาวิเคราะห์ตีความ เพื่อให้เข้าใจถึงสาเหตุของพฤติกรรม ซึ่งอาจเป็นพฤติกรรมที่เป็นปัญหาหรือไม่เป็นปัญหาก็ได้ พัฒนาการด้านต่างๆ ความสามารถพิเศษด้านใดด้านหนึ่ง หรือหลายๆด้าน ถ้าในรายที่เป็นปัญหาจะได้เป็นแนวทางในการที่จะช่วยเหลือหรือแก้ไข แต่ถ้าในรายที่ไม่เป็นปัญหา จะได้ใช้เป็นแนวทางในการป้องกัน ส่งเสริม หรือนำไปเป็นแบบฉบับแก่บุคคลอื่นต่อไป

พรหมธิดา แส่นคำเครือ (2528: 70) กล่าวว่า การศึกษารายกรณีเป็นกระบวนการศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับบุคคลเป็นรายกรณีต่อเนื่องกันไประยะหนึ่ง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อจะหาทางช่วยให้บุคคลปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้นในทุกด้าน เช่น อารมณ์ สังคม เจตคติ ความสนใจ และการเรียน

พนม ลิมอารีย์ (2538: 8) การศึกษารายกรณี หมายถึง การศึกษารายละเอียด เกี่ยวกับบุคคลอย่างลึกซึ้ง และวิเคราะห์ถึงสาเหตุที่ทำให้บุคคลมีพฤติกรรมเช่นนั้น หรือมีพฤติกรรมแปลกไปว่ามีสาเหตุมาจากอะไร รวมทั้งแปลความหมายของพฤติกรรมนั้นๆ ว่ามีความสัมพันธ์กับปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของบุคคลนั้นอย่างไร

ทศพร มณีศรีขำ (2539: 170) ได้กล่าวว่า การศึกษารายกรณี เป็นวิธีการศึกษาบุคคลอย่างกว้างขวางและอย่างละเอียด ทั้งภูมิหลังและชีวิตความเป็นอยู่ในปัจจุบันซึ่งข้อมูลต่างๆ เหล่านี้จะช่วยทำให้ผู้ศึกษารู้จักและเข้าใจบุคคลนั้นอย่างแท้จริง อันจะเป็นประโยชน์ต่อการแนะแนว ช่วยเหลือบุคคลนั้นและช่วยให้เขาตระหนักรู้ รวมทั้งสามารถปรับตนได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความสุขของตน เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การศึกษารายกรณี หมายถึง การศึกษารายละเอียดต่างๆ ของบุคคลที่เป็นไปอย่างต่อเนื่อง และนำรายละเอียดที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์ตีความ โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อช่วยเหลือ ป้องกัน และส่งเสริม ให้ดีขึ้นในทุกด้าน

4.1.2 จุดมุ่งหมายของการศึกษารายกรณี

กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ (2527: 8-9) ได้สรุปจุดมุ่งหมายของการศึกษารายกรณีว่ามีจุดมุ่งหมายหลัก 2 ประการ คือ

1. เพื่อใช้ในการแนะแนวและให้คำปรึกษา ซึ่งแบ่งเป็นจุดมุ่งหมายย่อยๆ ได้ดังนี้
 - 1.1 เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการวินิจฉัยและการรักษาในรายที่มีปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหา การปรับตัว ปัญหาการเรียน ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ การลักขโมย การพูดประชด โศกจิต โรคประสาท ฯลฯ
 - 1.2 เพื่อทำให้ผู้ศึกษาเข้าใจบุคคลได้อย่างละเอียด ลึกซึ้งทุกแง่มุม อันเป็นประโยชน์ ในการให้คำปรึกษา

1.3 เพื่อให้บุคคลที่รับการศึกษาได้รู้จักวิเคราะห์ตนเอง จนเกิดความเข้าใจตนเองได้อย่างถูกต้องตรงตามความเป็นจริง

1.4 เพื่อใช้อบรมครูประจำการให้เข้าใจวิธีการศึกษานุคนเป็นรายกรณียิ่งขึ้นอันเป็นผลให้งานแนะแนวและให้คำปรึกษามีบุคลากรที่จะช่วยเหลือได้อย่างถูกต้องเพิ่มขึ้น

2. เพื่อใช้ในกรณีอื่นๆ ได้แก่

2.1 เพื่อใช้ในการวิจัย โดยศึกษาในอดีตและปัจจุบัน เพื่อทำนายพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในอนาคต อาจเป็นพฤติกรรมที่เป็นปัญหาหรือไม่เป็นปัญหาก็ได้

2.2 เพื่อการติดตามผลของการใช้เทคนิคหรือวิธีต่างๆ อันเป็นแนวทางที่จะปรับปรุงแก้ไขในโอกาสต่อไป

2.3 เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษานุคนทั่วไป ที่ผู้ศึกษาสนใจอาจเป็นความสามารถพิเศษ การมีบุคลิกภาพดีเพื่อนำไปใช้เป็นแบบฉบับที่ดีต่อไป

พนม ลิมอารีย์ (2538:10) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายที่สำคัญของการศึกษารายกรณีไว้ดังต่อไปนี้

1. เพื่อสืบค้นหาสาเหตุที่ทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมผิดปกติ ซึ่งทางโรงเรียนจะได้ให้ความช่วยเหลือและแก้ไขได้อย่างถูกต้อง

2. เพื่อสืบค้นกระบวน (Pattern) การพัฒนาของนักเรียนทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคมและจิตใจ ซึ่งทางโรงเรียนจะได้ให้การส่งเสริมพัฒนาได้อย่างเหมาะสม

3. เพื่อช่วยให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในตนเอง ยอมรับความจริงเกี่ยวกับตนเอง สามารถพัฒนาตนเอง สามารถวางแผนชีวิต สามารถตัดสินใจเลือกแนวทางการศึกษาต่อและเลือกอาชีพ และสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. เพื่อช่วยให้ผู้ปกครองเข้าใจเด็กของตนได้ดีขึ้น และให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนในการแก้ปัญหาบุตรหลานของตน

5. เพื่อช่วยให้คณะครูได้เข้าใจนักเรียนอย่างละเอียดลึกซึ้งถูกต้องและนำผลของการศึกษารายกรณีไปใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม และการให้บริการต่างๆแก่นักเรียนได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน

ลักขณา สิริวัฒน์ (2548 : 3) ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายของการศึกษารายกรณีดังนี้

1. เพื่อศึกษารูปแบบพัฒนาการของบุคคลทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม อันจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาส่งเสริมสนับสนุนหรือให้ความช่วยเหลือและแก้ไขได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

2. เพื่อค้นหาสาเหตุที่ทำให้บุคคลมีพฤติกรรมผิดปกติ และจะได้หาแนวทางให้การช่วยเหลือแก้ไขได้ถูกต้องเหมาะสมและได้ผล

3. เพื่อให้บุคคลเกิดความเข้าใจในตนเอง ยอมรับความเป็นจริงเกี่ยวกับตน เพื่อนำไปสู่การมีความสามารถพัฒนาตนเองได้ สามารถวางแผนชีวิตและเลือกแนวทางการศึกษาต่อและเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับตนได้ จนทำให้มีการดำเนินชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความสุข

4. เพื่อช่วยให้นักเรียนที่เกี่ยวข้อง เช่น บุคคลในครอบครัว หรือพ่อ แม่ ญาติพี่น้อง หรือผู้ร่วมงานเกิดความเข้าใจเขาได้อย่างละเอียดลึกซึ้ง ถูกต้อง พร้อมทั้งจะให้ความร่วมมือในการช่วยเหลือและนำผลการศึกษารายกรณีไปหาแนวทางการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาได้

5. เพื่อให้บุคคลที่เกี่ยวข้องได้แนวทางในการจัดกิจกรรมอย่างถูกต้อง เหมาะสมกับบุคลิกลักษณะของเขา ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งในการให้ความช่วยเหลือได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังจะสรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายการศึกษารายกรณีจะช่วยให้ผู้ศึกษา และผู้เกี่ยวข้องได้รู้จัก เข้าใจผู้รับการศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการ สาเหตุของพฤติกรรมได้อย่างละเอียด ถูกต้องแท้จริง และผู้รับการศึกษาเกิดความเข้าใจในตนเอง ยอมรับความเป็นจริง และร่วมกันหาแนวทางป้องกันปัญหา แก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา และส่งเสริมให้พัฒนาตนเองตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจ จนทำให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติ

4.1.3 ประโยชน์ของการศึกษารายกรณี

การศึกษารายกรณี เป็นเทคนิควิธีการศึกษา ที่มีประโยชน์ต่องานของบุคคลหลายอาชีพซึ่งมีทั้งประโยชน์ทางตรงและทางอ้อม กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ (2527: 9 -10) ได้แบ่งประโยชน์ของการศึกษารายกรณีออกเป็น 2 แนวทางดังนี้

1. ประโยชน์ทางตรงอันเป็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับผู้ศึกษาเองนั่นคือทำให้ผู้ศึกษาได้เข้าใจถึงปัญหาได้กว้างขวาง ขณะเดียวกันก็ทำให้เป็นคนที่รู้จักใช้เหตุผลในการพิจารณาสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเองและสามารถพัฒนาตนเองได้ในที่สุด

2. ประโยชน์ทางอ้อม เป็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับผู้รับการศึกษา นั่นคือ ทำให้ผู้ที่ได้รับการศึกษาได้รับการช่วยเหลืออย่างถูกต้อง ทันต่อเหตุการณ์ และในขณะเดียวกันผู้รับการศึกษาจะเข้าใจตนเองมากขึ้น รู้จักป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเอง และสามารถพัฒนาตนเองได้ในที่สุด

พนม ลิมอารีย์ (2538: 10) ได้สรุปประโยชน์ของการศึกษารายกรณี ไว้ดังนี้

1. ประโยชน์ต่อครูผู้แนะแนวที่เป็นผู้ศึกษาโดยตรงมีดังนี้

1.1 ช่วยให้คุณหรือผู้แนะแนวได้รายละเอียดเกี่ยวกับตัวนักเรียนอย่างกว้างขวาง ทำให้รู้จักเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ได้อย่างแท้จริง ช่วยให้คุณหรือผู้แนะแนวมีความเข้าใจและยอมรับเรื่องราว ความแตกต่างระหว่างบุคคลดีขึ้น มีจิตใจเป็นกลางไม่มีอคติต่อบุคคลมาเกี่ยวข้อง

1.2 ช่วยให้คุณหรือผู้แนะแนวเข้าใจถึงสาเหตุ และเงื่อนไขต่างๆ ที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมที่เป็นปัญหา ทำให้มองเห็นช่องทางในการแก้ปัญหาและให้ความช่วยเหลือได้อย่างเหมาะสม และทันเหตุการณ์

1.3 ช่วยให้คุณหรือผู้แนะแนวมีความรู้ มีทักษะในการใช้เครื่องมือและกลวิธีต่างๆ ในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียน และยังช่วยให้เป็นคนมีเหตุผล รู้จักเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ รู้จักการแก้ปัญหา โดยใช้ข้อมูลที่ได้รวบรวมไว้มาประกอบพิจารณาตัดสินใจ

2. ประโยชน์ต่อนักเรียนที่เป็นผู้ได้รับการศึกษา ดังนี้

2.1 ช่วยให้นักเรียนเกิดความเข้าใจตนเอง ยอมรับความจริงเกี่ยวกับตนเองมีการปรับปรุงตนเอง หรือแก้ไขปัญหาของตน เพื่อช่วยให้สภาพชีวิตดีขึ้นกว่าเดิม

2.2 ช่วยให้นักเรียนมีกำลังใจและความเต็มใจที่ดำเนินชีวิตต่อไปอย่างมีความหวัง และเข้มแข็ง

3. ประโยชน์ต่อคณะครู และโรงเรียนดังนี้

3.1 ช่วยให้คุณครูรู้จักและเข้าใจนักเรียนของตนดีขึ้น ยินดีให้ความร่วมมือในการช่วยเหลือและแก้ไขปัญหให้กับนักเรียน

3.2 ให้โรงเรียนได้ทราบข้อเท็จจริงต่างๆเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการของนักเรียนทำให้สามารถนำข้อเท็จจริงเหล่านั้นมาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมและการให้บริการด้านต่างๆแก่นักเรียนได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

ทศพร มณีศรีขำ (2539: 182) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการศึกษารายกรณีไว้ดังนี้

1. ทำให้ได้ข้อมูลจำนวนมากและกว้างขวาง ช่วยให้คุณรู้จักและเข้าใจนักเรียนละเอียดทุกแง่มุม

2. ช่วยให้คุณสามารถนำข้อมูลที่ได้รวบรวมนั้นมาวิเคราะห์ และวินิจฉัยหาสาเหตุของพฤติกรรมได้มากกว่าวิธีอื่นๆ

3. ทำให้ผู้ศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้อง มองเห็นแนวทางที่จะให้ความช่วยเหลือที่เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคน

4. ทำให้นักเรียนได้รู้จักเข้าใจตนเอง สามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เท่ากับเป็นการช่วยลดปัญหา และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชาติอีกทางหนึ่งด้วย

นางลักษณ์ ประเสริฐ และจรินทร์ วินทะไชย (2548: 70) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการศึกษารายกรณี ดังนี้

1. ช่วยให้ผู้ศึกษาและผู้เกี่ยวข้องเข้าใจและยอมรับเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคลมากขึ้น
2. ทำให้ได้ข้อมูลที่ละเอียด ลึกซึ้ง มีเหตุผล
3. ผู้ศึกษาได้ฝึกทักษะการแก้ปัญหาโดยใช้ข้อมูลประกอบการพิจารณาตัดสินใจ
4. บุคคลที่เป็นกรณีศึกษาจะได้รับความช่วยเหลือ เกิดความเข้าใจตนเอง ยอมรับความจริง มีกำลังใจ มีความเต็มใจที่จะดำเนินชีวิตต่อไปอย่างมีความหวังและเข้มแข็ง
5. ช่วยให้ผู้ปกครองเกิดความสบายใจ เพราะได้ตระหนักในคุณค่าบุคคลที่เป็นกรณีศึกษาและเห็นความตั้งใจจริงของผู้ศึกษา นักแนะแนว หรือสถาบันในการช่วยเหลือ แก้ไข และส่งเสริมพัฒนาบุคคล

ดังจะสรุปได้ว่า ประโยชน์ของการศึกษารายกรณีนี้นั้นมีต่อผู้ศึกษา ผู้รับการศึกษา และผู้เกี่ยวข้อง ในด้านการรู้จัก เข้าใจสาเหตุของพฤติกรรมของรายกรณี และรายกรณีสามารถรู้ เข้าใจและยอมรับตนเอง อันจะนำไปสู่ความร่วมมือในการหาแนวทางร่วมกันเพื่อช่วยเหลือ แก้ไข และส่งเสริมพัฒนารายกรณีที่ศึกษาให้สามารถปรับตัวและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

4.1.4 กระบวนการในการศึกษารายกรณี

การศึกษารายกรณี เป็นวิธีการศึกษาบุคคลอย่างละเอียดทุกด้าน อย่างต่อเนื่องกันเป็นเวลานาน โดยการใช้เทคนิคการแนะแนวหลายๆอย่าง ในการเก็บรวบรวมข้อมูลของบุคคล โดยมีขั้นตอนในการศึกษาอย่างเป็นระบบ เพื่อพยายามทำให้เป็นวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ควรแก่การเชื่อถือได้ (กมลรัตน์ หล้าสูงษ์. 2527: 23)

พนม ลิ้มอารีย์ (2538: 12 – 13) ได้จำแนกลำดับขั้นการดำเนินงานของการศึกษารายกรณีไว้ 6 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 ขั้นรวบรวมข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับตัวบุคคล(Collecting of the necessary data) จะช่วยให้รู้จักและทราบภาวะความเป็นไปในปัจจุบันของผู้ถูกทำการศึกษา

ขั้นที่ 2 ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis) การนำข้อมูลที่ได้รวบรวมไว้มาวิเคราะห์หาข้อเท็จจริงและจำแนกออกเป็นด้าน ๆ เพื่อสะดวกในการตีความหมายข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลนั้น

ขั้นที่ 3 ขั้นตรวจวินิจฉัยปัญหา (Diagnosis) การนำเอาผลการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นที่ 2 เป็นพื้นฐานประกอบการพิจารณา เพื่อวินิจฉัยสาเหตุ การลงความเห็นเกี่ยวกับปัญหา อาจเป็นการชั่วคราวไม่ใช่ข้อยุติ แต่เป็นพื้นฐานของการสังเคราะห์ข้อเท็จจริงในขั้นต่อไป

ขั้นที่ 4 ขั้นสังเคราะห์ข้อมูลหรือขั้นรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติม (Synthesis) ศึกษาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหาเพิ่มเติมด้วยวิธีการ เช่น สังเกต สัมภาษณ์ การทดสอบ และกลวิธีอื่น ๆ และนำข้อเท็จจริงที่ได้มาสังเคราะห์เข้าด้วยกันกับข้อเท็จจริงที่มีอยู่ ทำให้มองเห็นความสัมพันธ์ของข้อมูลแต่ละด้าน เกิดเป็นภาพรวมทางบุคลิกภาพของบุคคลผู้นั้น จะช่วยให้ผู้ศึกษาสามารถเข้าใจลักษณะของปัญหา สาเหตุของปัญหาอย่างถ่องแท้

ขั้นที่ 5 ขั้นให้ความช่วยเหลือ (Treatment) เมื่อแน่ใจว่าการตรวจวินิจฉัยปัญหาถูกต้องแล้ว ควรหามาตรการต่าง ๆ นำมาช่วยเหลือแนะแนวทางนักเรียนในการแก้ไขปัญหอย่างจริงจัง เพื่อช่วยให้นักเรียนสามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสมและถูกต้อง

ขั้นที่ 6 ขั้นติดตามผล (Follow-up) จะช่วยให้ทราบว่าการศึกษารายการนี้ประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงไร มีข้อบกพร่องที่ควรแก้ไขปรับปรุงอย่างไร และจะต้องให้ความช่วยเหลือเพิ่มเติมหรือไม่ เพื่อผู้ทำการศึกษาจะได้ดำเนินการต่อไปอย่างเหมาะสม

ทศพร มณีศรีขำ (2539: 171 – 174) การศึกษารายกรณีประกอบด้วยกระบวนการเป็นขั้นตอน ดังนี้

1. การเลือกนักเรียนสำหรับศึกษารายกรณี สามารถจำแนกได้ดังนี้ คือ นักเรียนที่ประสบความสำเร็จในด้านการเรียนดีเยี่ยม มีความสามารถพิเศษบางอย่าง เช่น ศิลปะ ดนตรี มีความทะเยอทะยาน มีกำลังเข้มแข็งที่จะเอาชนะอุปสรรค มีปัญหาการเรียนอ่อนไม่สามารถทำงานในระดับที่เรียนอยู่ได้ มีพฤติกรรมดีเด่นสมควรเขาเป็นตัวอย่าง มีพฤติกรรมปกติธรรมดาทั่วไป

2. ผู้ที่รับผิดชอบในการศึกษารายกรณี ควรเป็นหน้าที่ของครูหรือผู้แนะแนว เพราะใกล้ชิดเกี่ยวข้องกับนักเรียนโดยตรง โดยทำงานเป็นทีมเพื่อรวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริง และรายละเอียดต่าง ๆ ให้สมบูรณ์ครอบคลุมทุกด้าน แต่ภาระงานส่วนใหญ่จะอยู่ที่ผู้แนะแนว เพราะต้องประสานและเก็บรักษาข้อมูลให้เป็นระบบและมีระเบียบ สะดวกต่อการนำมาใช้อ้างอิง

3. การรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษารายกรณี (Collecting of the necessary data) ควรให้ความสนใจแหล่งข้อมูลที่สำคัญ ได้แก่

3.1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับตัวนักเรียน ครอบครัว ประวัติทางการศึกษา สุขภาพอนามัยจากระเบียบสะสม

3.2 การสังเกตในสถานการณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับนักเรียน เพื่อทราบสัมพันธภาพทางสังคม การปรับตัว และบันทึกการสังเกต เพื่อเปรียบเทียบผลของความเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงเวลา

3.3 การสัมภาษณ์นักเรียน เช่น นัดหมายมาพูดคุย ช่วงทำการสอน เวลาที่พบกับนักเรียน บางครั้งในแต่ละวัน การพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการทำให้นักเรียนกล้าแสดงออกและได้ข้อมูลที่เป็นจริงและน่าเชื่อถือ

3.4 การสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน จะได้ข้อมูลที่ชัดเจนและสมบูรณ์

3.5 การเยี่ยมบ้านนักเรียน จะช่วยให้เห็นสภาพความสัมพันธภาพภายในครอบครัว และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบิดา มารดาของนักเรียน เป็นการสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้ปกครอง ครู และนักเรียน

3.6 การศึกษาข้อมูลอดีตชีวิตประวัติ การบันทึกประจำวันและผลงานอื่น ๆ

3.7 ข้อมูลจากแบบสอบถามทำให้ทราบความนึกคิด เจตคติ ความสนใจ ค่านิยมของนักเรียนที่มีต่อตนเองและผู้อื่น

3.8 การศึกษานักเรียนจากผลการทดสอบด้วยแบบทดสอบหรือแบบสำรวจต่าง ๆ เช่น แบบทดสอบความสนใจ ความถนัด สถิติปัญญา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

3.9 การศึกษาข้อมูลจากเครื่องมือและเทคนิคทางการแนะแนวอื่น ๆ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis)

เมื่อรวบรวมข้อมูลแล้วจะนำมาวิเคราะห์เพื่อหาข้อเท็จจริงและจัดแยกออกเป็นด้าน ๆ เพื่อง่ายและสะดวกต่อการทำความเข้าใจผู้ถูกศึกษา

5. การวินิจฉัยปัญหา (Diagnosis)

การวินิจฉัยสาเหตุหรือที่มาของปัญหา จะทำให้สามารถช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งการวินิจฉัยอาจเป็นเพียงสมมติฐานที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างมีทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสมต่อไป

6. การสังเคราะห์ข้อมูลหรือการรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติม (Synthesis) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลอาจยังไม่เพียงพอหรือขาดความชัดเจน จึงต้องศึกษาข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อนำมาสังเคราะห์รวมกับข้อมูลเดิม จะช่วยให้เห็นความสัมพันธ์ข้อมูลแต่ละด้าน เกิดภาพรวมบุคลิกภาพของผู้ที่ศึกษา ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจลักษณะปัญหาและสาเหตุของปัญหาชัดเจนยิ่งขึ้น

7. การให้ความช่วยเหลือ (Treatment) ผู้ศึกษาต้องพิจารณาหาแนวทางที่จะนำมาแนะแนว แก้ไข และช่วยเหลือนักเรียนตามความเหมาะสม อาจมีแนวทางหลักและแนวทางของการดำเนินการ ซึ่งหากไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สามารถนำแนวทางรองมาใช้ได้ และหากการแก้ปัญหายังไม่คลี่คลาย ควรทบทวนรวบรวมรายละเอียดเพิ่มเติม

8. การติดตามผล (Follow-up) เพื่อติดตามผลดูว่าสิ่งที่เป็นปัญหาของผู้ที่ศึกษาลดน้อยหรือหมดไปหรือไม่ สามารถปรับตัวและใช้ชีวิตอยู่ในสังคมมีความสุขเพียงใด และช่วยเหลือหรือปรับปรุงกรณีที่ยังไม่สมบูรณ์หรือไม่ถูกต้อง

จำเนียร ช่วงโชติ (2544: 206) ได้กล่าวถึงขอบบวนการของการศึกษารายกรณีประกอบด้วย การดำเนินงาน 6 ขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่จำเป็นเกี่ยวกับตัวบุคคล (Collecting of the necessary data) จะช่วยให้รู้จักภาวะความเป็นไปในปัจจุบันของเด็กที่ศึกษา
2. ขั้นการวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis) อาจกระทำโดยวิธีประชุมปรึกษาด้วยการเชิญบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเด็กมาประชุมร่วมกันพิจารณาข้อเท็จจริงที่รวบรวมมาได้จากขั้นที่ 1
3. ขั้นการตรวจวินิจฉัยปัญหา (Diagnosis) นำเอาผลขั้นวิเคราะห์ข้อมูลใน ขั้นที่ 2 มาประกอบพิจารณาวินิจฉัยสาเหตุ การลงความเห็นเกี่ยวกับปัญหา อาจจะยังไม่สิ้นสุดจนกว่าจะค้นหาสาเหตุที่แท้จริง และมีหลักฐานสนับสนุนอย่างเพียงพอ
4. ขั้นการสังเคราะห์ข้อมูลเข้าด้วยกัน (Synthesis) เป็นการศึกษาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมด้วยวิธีการ เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การทดสอบ และกลวิธีอื่น ๆ และนำข้อเท็จจริงที่ได้มาสังเคราะห์เข้ากับข้อเท็จจริงที่มีอยู่เดิม เพื่อช่วยให้เข้าใจลักษณะปัญหาและทำการวินิจฉัยปัญหาได้อย่างถูกต้อง
5. ขั้นการแก้ไขปัญหา (Treatment) เป็นการคิดหาวิธีการที่จะนำมาช่วยเหลือและแนะแนวทางเด็กในการแก้ไขปัญหาหรือการปรับตัวให้เหมาะสมต่อไป
6. ขั้นการติดตามผล (Follow-up) จะช่วยให้ทราบว่าขอบบวนการศึกษา รายกรณี มีประสิทธิผลข้อบกพร่องที่ควรปรับปรุงแก้ไขอย่างไร

ลักษณะ สรวิวัฒน์ (2548:15) กล่าวว่า การศึกษารายกรณีโดยทั่วไปได้มีการแบ่งเป็นขั้นตอนเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ครบถ้วนตามวัตถุประสงค์โดยมีการดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ขั้นรวบรวมข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับตัวบุคคล (collecting of the Necessary Data)
2. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis)
3. ขั้นวินิจฉัยปัญหา (Diagnosis)
4. ขั้นสังเคราะห์ข้อมูลหรือขั้นรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติม (Synthesis)
5. ขั้นให้ความช่วยเหลือ (Treatment)
6. ขั้นติดตามผล (Follow - Up)

จากแนวคิดของบุคคลดังกล่าวข้างต้น พบว่ากระบวนการศึกษารายกรณีของแต่ละบุคคลมีความคล้ายคลึงกัน ซึ่งจะสรุปกระบวนการศึกษารายกรณีได้ 7 ขั้นตอน ซึ่งเป็นแนวทางให้ผู้วิจัยนำไปใช้ในการศึกษารายกรณีได้ดังนี้

การรวบรวมข้อมูลที่ดีนั้น ควรจะต้องใช้หลายๆเทคนิค แต่ละเทคนิคควรใช้หลายๆครั้ง เพื่อให้เข้าใจถึงพฤติกรรมของบุคคลอย่างละเอียด และตรงกับข้อเท็จจริงมากที่สุด เทคนิคต่างๆที่นิยมใช้มี 9 เทคนิค ดังนี้ (กมลรัตน์ หล้าสูงษ์. 2527: 29)

1. การสังเกต (Observation) การบันทึกการสังเกต (Observational record)
2. การสัมภาษณ์ (Interview)
3. การเยี่ยมบ้าน (Home-Visit)
4. อัตชีวประวัติ (Autobiography)
5. บันทึกประจำวัน (Diary)
6. สังคมมิติ (Sociometry)
7. แบบสอบถาม (Questionnaire)
8. แบบทดสอบ (Testing)
9. ระเบียบสะสม (Cumulative Record)

เทคนิคต่าง ๆ ทั้ง 9 เทคนิค มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. การสังเกต และการบันทึกการสังเกต (Observation and Observation)

การสังเกตเป็นวิธีการหนึ่งที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผู้ถูกสังเกตในการศึกษารายกรณีที่ใช้มาก บางครั้งอาจใช้ร่วมกับการสัมภาษณ์ วิธีการนี้สามารถปฏิบัติได้ทุกวัน ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตจะช่วยให้ผู้สังเกตสามารถเข้าใจเกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมในแต่ละสถานการณ์ดีขึ้น

1.1 การสังเกต (Observation) เป็นวิธีการหรือเทคนิคอย่างหนึ่งที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผู้ศึกษา ในการศึกษาวิจัยเป็นวิธีการใช้กันมากวิธีหนึ่งบางครั้งอาจใช้ร่วมกับสัมภาษณ์เป็นวิธีที่ไม่ต้องลงทุน สามารถปฏิบัติได้ทุกวันข้อมูลที่ได้จากการสังเกต จะช่วยให้ผู้สังเกตสามารถเข้าใจเกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมในแต่ละสถานการณ์ดีขึ้นตรงกับข้อเท็จจริง โดยในการสังเกตในการศึกษารายกรณีนี้ ผู้วิจัยใช้ชนิดการสังเกต ซึ่งอาศัยเกณฑ์ต่าง ๆ 3 เกณฑ์ (กมลรัตน์ หล้าสูงษ์. 2527: 33) ได้แก่

1.1.1 ใช้วิธีการสังเกตเป็นเกณฑ์โดยใช้การสังเกตทางตรง (Direct Observation) เป็นวิธีการที่ผู้สังเกตพฤติกรรมของผู้ถูกสังเกตด้วยตนเอง

1.1.2 ใช้ผู้สังเกตเป็นเกณฑ์ ทำได้ 2 วิธี คือ

1.1.2.1 การสังเกตโดยการเข้าร่วม (Participant Observation) เป็นวิธีการที่ผู้สังเกตจะต้องเข้าไปอยู่ในสถานการณ์นั้นในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่ม

1.1.2.2 การสังเกตโดยการไม่เข้าร่วม (Non – Participant Observation) เป็นวิธีการที่ผู้สังเกตไม่ได้เข้าไปอยู่ในสถานการณ์นั้น แต่อยู่ภายนอกคอยสังเกตอย่างเฉยๆ ไม่มีบทบาทในกลุ่มนั้น

1.1.3 ใช้ผู้ถูกสังเกตเป็นเกณฑ์โดยการสังเกตแบบไม่เป็นพิธีการ (Informal Observation) เป็นวิธีการสังเกตที่ผู้ถูกสังเกตไม่รู้ตัวว่าถูกสังเกต เนื่องจากไม่ได้มีการนัดหมายล่วงหน้า

1.2 การบันทึกการสังเกต

กมลรัตน์ หล้าสูงวงศ์ (2527: 43 – 44) เสนอแนวหลักการบันทึกสังเกตไว้ ดังนี้

1. บันทึกพฤติกรรมที่เห็นชัดเจน โดยเรียงลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนหลัง
2. ใช้ภาษาที่ง่ายต่อการเข้าใจ และสื่อความหมายเพื่อผู้อื่นจะได้อ่านเข้าใจง่าย และเข้าใจตรงกันกับผู้บันทึก
3. ควรบันทึกพฤติกรรมของผู้ถูกสังเกต แยกไปจากการแสดงความคิดเห็นของผู้สังเกต และบันทึกเป็นพฤติกรรมผู้ถูกสังเกตในแต่ละครั้ง ไม่ควรใช้วิธีการสรุปพฤติกรรมที่ได้จากการสังเกตหลาย ๆ ครั้งเข้าด้วยกัน
4. ควรบันทึกทันทีหลังการสังเกตเสร็จสิ้นลง หรือบันทึกในขณะที่สังเกต หากมีการสังเกตในระยะเวลาอันยาวนานและมีผู้สังเกตหลายคน โดยการแบ่งเวลาในการสังเกตและบันทึก

1.2.1 วิธีการบันทึกการสังเกต

การบันทึกการสังเกตทั่วไปมี 2 วิธี

1. การบันทึกแบบอัตนัย (Subjective Record) เป็นวิธีการบันทึกที่ได้ความคิดเห็นของผู้สังเกตไปพร้อม ๆ กันกับพฤติกรรมที่สังเกตได้ วิธีการบันทึกแบบนี้นิยมกันมาก คือ การบันทึกพฤติกรรมแบบพรรณนา (Descriptive Record) ซึ่งสามารถทำได้ง่ายโดยเขียน ข้อความเรียงไปเรื่อย ๆ แต่ถ้าผู้สังเกตมีอคติต่อผู้ถูกสังเกต ข้อมูลที่บันทึกอาจไม่ตรงกับข้อเท็จจริงก็ได้

2. การบันทึกแบบปรนัย (Objective Record) เป็นการบันทึกเฉพาะพฤติกรรมที่เกิดขึ้นและแยกความคิดเห็นของผู้สังเกตออกจากหาก ซึ่งการบันทึกแบบนี้อาจกระทำได้ 2 วิธีดังนี้

2.1 การบันทึกแบบไม่เป็นระบบ คือ การบันทึกพฤติกรรมที่สังเกตตามจุดมุ่งหมายและตามลำดับเหตุการณ์ การบันทึกแบบนี้ที่นิยมใช้เรียกว่า ระเบียบพฤติกรรมเป็นวิธีที่นิยมมากกว่า การบันทึกพฤติกรรมแบบพรรณนา เนื่องจากผู้อ่านสามารถเข้าใจพฤติกรรมที่แท้จริงของผู้ถูกสังเกตได้มากกว่า

2.2 การบันทึกแบบเป็นระบบ คือ การบันทึกหลังจากที่มีการตีความหรือเข้าใจลักษณะของพฤติกรรมที่สังเกตได้อย่างถูกต้อง เป็นการบันทึกที่เป็นปรนัยมากที่สุดมีความเที่ยงตรงเชื่อถือได้ ซึ่งการบันทึกพฤติกรรมแบบนี้ แบ่งออกเป็น 3 ประเภทดังนี้

2.2.1 การบันทึกพฤติกรรมโดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Graphic Rating Scale) คือ การบันทึกการสังเกตโดยใช้มาตราส่วนประเมินลักษณะพฤติกรรมต่าง ๆ ตามที่กำหนดขึ้นให้ตรงกับจุดมุ่งหมายที่ต้องการสังเกต

2.2.2 การบันทึกพฤติกรรมแบบกำหนดลักษณะพฤติกรรม (Behavior Descriptive Scale) คือ การบันทึกการสังเกตโดยกำหนดลักษณะพฤติกรรมแล้วบรรยายลักษณะพฤติกรรมนั้น ๆ ไว้หลาย ๆ ข้อความ ให้ผู้บันทึกทำเครื่องหมายหน้าข้อความที่คิดว่าตรงกับลักษณะพฤติกรรมที่สังเกตได้

2.2.3 การบันทึกพฤติกรรมแบบให้คะแนน (Score Scale) คือ การบันทึกพฤติกรรมที่ได้จากการสังเกต โดยการที่ผู้บันทึกประเมินลักษณะของพฤติกรรมที่สังเกตได้เป็นตัวเลข และตัวเลขนี้จะเป็นรหัสที่แปลความหมายออกเป็นพฤติกรรมต่าง ๆ

1.2.2 ลักษณะพฤติกรรมที่ควรสังเกต

กมลรัตน์ หล้าสูงวงศ์ (2527: 41-42) ได้เสนอแนะ ลักษณะพฤติกรรมที่ควรสังเกตไว้ดังนี้

1. พฤติกรรมที่ทุกคนหรือคนส่วนใหญ่สนใจ หรือดึงดูดความสนใจ ซึ่งเป็นพฤติกรรมทางบวกและทางลบ เช่น เรียนเก่ง มีพฤติกรรมก้าวร้าว
2. พฤติกรรมที่แสดงถึงความบกพร่องด้านร่างกายหรือจิตใจ เช่น ชอบแยกตัวอยู่คนเดียว เดินเขยยกเท้า เป็นต้น
3. พฤติกรรมที่เกิดขึ้นซ้ำซาก หรือบ่อยครั้ง เกินความจำเป็น ซึ่งอาจจะเกิดจากปัญหาทางจิตใจ เช่น กระพริบตาบ่อยครั้ง การล้างมือบ่อยครั้งจนเกินปกติ เป็นต้น

ทศพร มณีศรีขำ (2539: 37-38) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมที่ครูหรือผู้แนะแนวควรสังเกตนักเรียนคือ

1. พฤติกรรมที่นักเรียนกระทำซ้ำซากอยู่เสมอในช่วงระยะเวลาหนึ่ง เพราะพฤติกรรมเช่นนั้นย่อมเป็นภาพที่แสดงถึงอุปนิสัย หรือคุณลักษณะของนักเรียนผู้นั้นได้เป็นอย่างดี

2. พฤติกรรมที่ผิดแปลกไปจากธรรมชาติหรือกระทำไปโดยมิได้คาดหมายตัวอย่างเช่น นักเรียนที่ปกติมีความร่าเริง แจ่มใส เรียนเก่ง แต่กลับแสดงอาการเศร้าซึมและเบื่อหน่ายอย่างเห็นได้ชัด เป็นต้น

3. พฤติกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงความไม่เต็มใจ หรือไม่สามารที่จะเผชิญกับสภาพความเป็นจริง เช่น นักเรียนบางคนไม่ยอมรับสภาพว่าบิดาของตนเสียชีวิตไปแล้วยังคงพูดคุยกับเพื่อนเหมือนว่า ตัวเขานั้นทำกิจกรรมบางอย่างกับบิดาของเขาอยู่ เป็นต้น

4. พฤติกรรมที่เป็นแบบฉบับที่แท้จริง ผู้สังเกตจะทราบได้จากการสังเกตพฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออกมาในสถานการณ์ปกติธรรมดา

1.2.3 ข้อควรบันทึกในการบันทึกการสังเกต (ลักษณะ สรวิวัฒน์. 2548: 63)

การบันทึกการสังเกตเพื่อให้ได้ผลตามวัตถุประสงค์และเพื่อให้รายงานการสังเกตมีความแม่นยำ เทียงตรง เชื่อถือได้ ผู้สังเกตควรปฏิบัติ ดังนี้

1. ควรดำเนินการบันทึกทันทีหลังจากที่ได้ทำการสังเกตเสร็จแล้วทุกครั้ง เพราะถ้าปล่อยทิ้งไว้นานผู้สังเกตอาจจะลืมข้อมูลหรือรายละเอียดบางอย่างของเหตุการณ์ได้

2. ควรทำการบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างตรงไปตรงมา ไม่ควรเพิ่มเติมความคิดเห็นลงไป ในรายละเอียดที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของรายกรณีที่ถูกศึกษาแสดงออกมา

3. ควรบันทึกเหตุการณ์ทั้งในด้านดีและไม่ดี เพื่อช่วยให้มองเห็นบุคลิกภาพที่แท้จริงของรายกรณีที่ถูกศึกษา

4. ควรรวบรวมผลการสังเกตพฤติกรรมของรายกรณีที่ถูกศึกษาเอาไว้ให้มากกว่าก่อนที่จะตีความสรุปเป็นข้อยุติเกี่ยวกับตัวเขา

5. ข้อเสนอแนะที่ผู้สังเกตให้ไว้ อาจจะมีในเรื่องเกี่ยวกับการช่วยเหลือรายกรณีที่ถูกศึกษา และควรได้เขียนแยกไปอีกตอนหนึ่งจากพฤติกรรมของเขา เพื่อป้องกันการเข้าใจผิดจากบุคคลอื่น ๆ ที่มาอ่านรายงานการสังเกต

ตัวอย่างแบบฟอร์มบันทึกการสังเกต
แบบระเบียบเหตุการณ์ (Anecdotal Record)

ชื่อผู้ถูกสังเกต.....อายุ.....ปี เพศ.....

วันที่สังเกต.....สถานที่.....

.....ครั้งที่.....

พฤติกรรมที่สังเกต.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ความคิดเห็นของผู้สังเกต.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะของผู้สังเกต.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้สังเกต

2. การสัมภาษณ์ (Interview)

กมลรัตน์ หล้าสูงวงศ์ (2527: 93) กล่าวว่า การสัมภาษณ์เป็นการสนทนา หรือผู้คุยกันระหว่างบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป โดยมีจุดมุ่งหมาย

พนม ลิ้มอารีย์ (2538: 92) กล่าวว่า การสัมภาษณ์ หมายถึง การสนทนาหรือการพูดคุยกันระหว่างบุคคล 2 คน และพูดคุยกันนั้นจะต้องมีจุดมุ่งหมายเฉพาะเรื่อง

ลักขณา สรวิวัฒน์ (2548: 103) กล่าวถึงความหมายของการสัมภาษณ์ว่า การสัมภาษณ์ หมายถึง การสนทนากันระหว่างบุคคลสองคนอย่างมีจุดมุ่งหมาย

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การสัมภาษณ์เป็นการสนทนาหรือพูดคุยกันระหว่างบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป โดยการสนทนาต้องมีจุดประสงค์ในการสนทนา

กมลรัตน์ หล้าสูงวงศ์ (2527: 100) กล่าวว่า ไม่ว่าจะเป็นการสัมภาษณ์ชนิดใดจะต้องใช้เทคนิค 4 ประการ ดังต่อไปนี้

1. การสังเกต (Observation) โดยใช้วิธีรวบรวมสัมผัสทั้งห้า
2. การฟัง (Listening) เป็นเทคนิคที่ดีที่สุดในการแนะแนวและให้คำปรึกษา
3. การใช้คำถาม (Questioning) ผู้สัมภาษณ์อาจจะต้องถามผู้ถูกสัมภาษณ์ในสิ่งที่ยังไม่กระจ่างโดยการใช้คำถามที่มีลักษณะเป็นมิตร ผู้ถูกสัมภาษณ์ฟังแล้วเข้าใจว่าผู้สัมภาษณ์มีความตั้งใจที่จะช่วยเหลืออย่างแท้จริง

4. การพูด (Talking) การพูดที่ดีนั้นจะต้องแสดงการยอมรับเจตคติ และความรู้สึกของผู้สัมภาษณ์ใช้ภาษาและถ้อยคำที่เหมาะสมในขณะที่เดียวกันจะต้องพยายามพูดเพื่อควบคุมให้การสัมภาษณ์เป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้

ส่วนเทคนิคเฉพาะนั้น ผู้สัมภาษณ์จะต้องได้รับการฝึกฝนเป็นอย่างดี ซึ่งเทคนิคต่อไปนี้จะช่วยให้การสัมภาษณ์มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เทคนิคเฉพาะดังกล่าวได้แก่

1. การสร้างสายสัมพันธ์ (Rapport)
2. การแสดงความเข้าใจ (Sympathy)
3. การแสดงอารมณ์ร่วม (Empathy)
4. การทำให้เกิดความมั่นใจ (Assurance)
5. การแสดงความคิดเห็นด้วย (Approval)
6. การทำให้เกิดความกระจ่าง (Clarification)
7. การสะท้อนความรู้สึก (Reflection of Feeling)
8. การใช้ความเงียบ (Using Silence)

กระบวนการสัมภาษณ์ มี 3 ประการ ดังนี้

1. ก่อนการสัมภาษณ์
2. ขณะสัมภาษณ์
3. การยุติการสัมภาษณ์

1. **ก่อนการสัมภาษณ์** กระบวนการขั้นนี้มีองค์ประกอบ 4 ประการ ดังนี้

1.1 การเตรียมบุคคล เป็นการเตรียมทั้งผู้สัมภาษณ์และผู้ถูกสัมภาษณ์ในเรื่องของความพร้อมของทั้ง 2 ฝ่าย ซึ่งจะต้องมีกำหนดวัน เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์ และอาจจะต้องมีการบอกจุดมุ่งหมายให้กับผู้สัมภาษณ์ทราบ ในขณะที่เดียวกันผู้สัมภาษณ์ก็ต้องมีความสามารถในการสัมภาษณ์เพื่อให้การสัมภาษณ์บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

1.2 การเตรียมจุดมุ่งหมายและหัวข้อในการสัมภาษณ์ โดยเฉพาะถ้าเป็นการสัมภาษณ์แบบบอกจุดมุ่งหมาย ก็อาจมีการบันทึกหัวข้อก่อนการสัมภาษณ์ และมีการจดบันทึกในขณะที่สัมภาษณ์ด้วยแต่ถ้าหากเป็นการสัมภาษณ์ในลักษณะที่ไม่บอกจุดมุ่งหมายที่แท้จริง ก็ไม่ควรบันทึกหัวข้อที่สัมภาษณ์

1.3 การเตรียมสถานที่ ซึ่งจะต้องมีลักษณะสะดวก สบาย ควรเป็นที่มืดซิดเพื่อผลของการสัมภาษณ์

1.4 การเตรียมวัน เวลา ในการสัมภาษณ์ ส่วนใหญ่มักให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เป็นผู้เลือกวัน เวลาที่สะดวก พร้อมจะช่วยให้ได้ข้อเท็จจริงมากขึ้น

2. ขณะสัมภาษณ์

ในขณะที่สัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์จะต้องใช้เทคนิคต่าง ๆ ในการสัมภาษณ์ซึ่งประกอบด้วยเทคนิคทั่วไปและเทคนิคเฉพาะ

3. การยุติการสัมภาษณ์

การยุติการสัมภาษณ์เป็นสิ่งสำคัญ ผู้สัมภาษณ์จะต้องทำให้ผู้ถูกสัมภาษณ์รู้สึกพอใจในการสนทนาที่ผ่านมา ดังนั้นการยุติสัมภาษณ์ จึงต้องพยายามให้เป็นธรรมชาติมากที่สุด เพื่อจะเป็นผลดีต่อการสัมภาษณ์ครั้งต่อไป จึงควรปฏิบัติดังนี้

3.1 ให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เกิดความมั่นใจว่าสิ่งที่เขาพูดไปนั้นเป็นความลับและเป็นผลดีแก่เขา

3.2 ผู้สัมภาษณ์อาจตั้งคำถามให้ผู้ถูกสัมภาษณ์นำไปคิดก่อนยุติการสัมภาษณ์ เพื่อจะได้มีเรื่องราวต่อเนื่องในการสัมภาษณ์ครั้งต่อไป

3.3 ผู้สัมภาษณ์ให้ผู้ถูกสัมภาษณ์สรุปสิ่งที่เขาคิด หรือรู้สึกในขณะที่สัมภาษณ์เพื่อจะช่วยให้เขาเข้าใจสภาพปัญหายิ่งขึ้น และอาจจะต้องมีการเพิ่มเติมหรือแก้ไขในบางตอนโดยผู้สัมภาษณ์

3.4 ผู้สัมภาษณ์จะต้องใช้คำพูด และท่าทีที่มั่นคงมีความจริงใจต่อผู้ถูกสัมภาษณ์ แสดงให้เห็นว่าต้องการสัมภาษณ์ในคราวต่อไปอีก

3.5 มีการนัด เวลา สถานที่ ในการสัมภาษณ์ครั้งต่อไป

เมื่อยุติการสัมภาษณ์แล้ว ผู้สัมภาษณ์จะต้องรีบบันทึกการสัมภาษณ์ในรูปแบบฟอร์มบันทึกการสัมภาษณ์ทันที ทั้งนี้เพื่อป้องกันข้อมูลผิดพลาด

ตัวอย่างแบบฟอร์มสำหรับบันทึกการสัมภาษณ์
การสัมภาษณ์ ครั้งที่.....

ชื่อ.....นามสกุล.....อายุ.....ปี

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....เวลา.....น.

สถานที่.....

จุดมุ่งหมายในการสัมภาษณ์.....

.....

สรุปผลจากการสัมภาษณ์.....

.....

.....

ความคิดเห็น.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

นัดสัมภาษณ์ครั้งต่อไปวันที่.....เวลา.....น.

สถานที่.....

.....

ลงชื่อผู้สัมภาษณ์.....

3. การเยี่ยมบ้าน (Home Visit)

การเยี่ยมบ้านเป็นเครื่องมือและกลวิธีที่ใช้เพื่อเก็บข้อมูลในการทำศึกษารายกรณีที่มีประสิทธิภาพอีกชนิดหนึ่ง ซึ่งก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างผู้ศึกษาและรายกรณีที่ถูกศึกษาได้เป็นอย่างดี ทำให้รู้จักและเข้าใจรายกรณีที่ถูกศึกษาได้อย่างถูกต้อง เพราะเป็นการรู้จักเขาด้วยตัวของผู้ศึกษาเองในการได้เห็นครอบครัว สภาพที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมของบ้านของรายกรณีที่ถูกศึกษา นอกจากนี้ยังได้มีการแลกเปลี่ยนความรู้สึก ความคิดเห็นระหว่างกันและกันทำให้เกิดความเข้าใจและรู้จักเขาได้อย่างเที่ยงตรงมากยิ่งขึ้น อันนำไปสู่การช่วยเหลือได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม (ลักษณะ สิริวัฒน์. 2548: 168)

กมลรัตน์ หล้าสูงวงศ์ (2527: 121) ได้กล่าวถึงความหมายของการเยี่ยมบ้าน คือ การที่บุคคลหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประวัติทางบ้านและครอบครัวของผู้รับการศึกษา โดยการไปดูสภาพที่แท้จริงของผู้รับการศึกษาที่บ้านว่ามีสภาพแวดล้อมของบ้านและครอบครัวเป็นอย่างไร สอดคล้องหรือขัดแย้งกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์หรือจากวิธีการรวบรวมข้อมูลอื่นๆหรือไม่

พนม ลิ้มอารีย์ (2538: 155) กล่าวว่า การเยี่ยมบ้าน หมายถึง การที่ครูหรือผู้แนะแนวไปพบปะกับบิดา มารดา หรือผู้ปกครองของนักเรียนที่บ้าน เพื่อสร้างความคุ้นเคยและมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ทั้งยังช่วยให้ครูและผู้แนะแนวได้เห็นสภาพความเป็นอยู่ของนักเรียน ตลอดจนเจตคติของผู้ปกครองที่มีต่อครู โรงเรียน และนักเรียนอีกด้วย

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การเยี่ยมบ้าน หมายถึง การสร้างความคุ้นเคย สัมพันธภาพที่ดีระหว่างครู หรือผู้แนะแนว หรือผู้ให้คำปรึกษา ด้วยการไปพบปะบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง ซึ่งจะช่วยให้เห็นสภาพความเป็นอยู่และสภาพแวดล้อมในครอบครัวของผู้รับการศึกษา

3.1 วัตถุประสงค์ของการเยี่ยมบ้าน (ลักษณะ สิริวัฒน์ .2548: 169) พอจะสรุปสาระสำคัญ ดังนี้

3.1.1 เพื่อเป็นการเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างบ้านกับหน่วยงานที่รายกรณีที่ถูกศึกษาสังกัด เพราะการที่ไปเยี่ยมถึงบ้านนั้นทำให้เกิดการสนทนากันระหว่างบุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องับรายกรณีที่ถูกศึกษาทั้งหมด ทำให้ได้รายละเอียดเกี่ยวกับข้อมูลที่ต้องการได้อย่างเที่ยงตรงและเป็นข้อเท็จจริง ซึ่งทำให้เกิดการรู้จักและเข้าใจเขามากขึ้น นำไปสู่การให้การช่วยเหลือได้อย่างเหมาะสม

3.1.2 เพื่อให้เห็นและเข้าใจสภาพความเป็นอยู่ในครอบครัว ได้สัมผัสด้วยตัวเอง ทั้งรู้และเห็นสภาพของบ้านทั้งภายนอกและภายใน ซึ่งเป็นข้อมูลประกอบที่จะช่วยให้เกิดการตัดสินใจ ในการทำอะไรบางอย่างที่ช่วยให้การเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นธรรมและเป็นข้อเท็จจริง เพื่อได้ช่วยเหลือ ได้ง่ายขึ้น

3.1.3 เพื่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันและกันระหว่างครู หรือผู้แนะแนว หรือผู้ให้คำปรึกษากับสมาชิกในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นปู่ ย่า ตา ยาย บิดา มารดา หรือสามี ภรรยา และญาติพี่น้องในบ้าน ทำให้ทราบข้อมูลทั้งในอดีต ปัจจุบัน ที่เป็นข้อเท็จจริงซึ่งอาจหาไม่ได้ด้วยวิธีอื่น

3.1.4 เพื่อช่วยให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการให้ความช่วยเหลือรายกรณีที่ถูก ศึกษาและจะทำให้เขาเห็นว่าเขามีคุณค่าและความสำคัญต่อทุกคน ซึ่งเป็นความรู้สึกพื้นฐานที่ดีที่จะ ช่วยให้เขาได้มีความพยายามปรับตัว ปรับความรู้สึกไปในทางที่ดี ในอันที่จะให้ความร่วมมือในการรับ การช่วยเหลือ

3.1.5 เพื่อช่วยให้ผู้ศึกษารู้ถึงลักษณะและสภาพความสัมพันธ์ระหว่างรายกรณี ที่ถูกศึกษาและบุคคลภายในครอบครัวทุกคนที่อยู่ในลักษณะข้อเท็จจริง

3.1.6 เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เพิ่มเติมจากการรวบรวมข้อมูลที่มีอยู่แล้วด้วยวิธีอื่นๆ ซึ่ง ไม่อาจหาได้จากเครื่องมือและกลวิธีชนิดอื่นๆ

3.2 ข้อปฏิบัติในการเยี่ยมบ้าน การเยี่ยมบ้านมีขั้นตอนในการปฏิบัติ ดังนี้ (กมลรัตน์ หล้าสูงษ์. 2527: 122 – 124)

3.2.1 ขั้นตอนการก่อนเยี่ยมบ้าน

3.2.2 ขณะเยี่ยมบ้าน

3.2.3 หลังการเยี่ยมบ้าน

1. ขั้นตอนการก่อนการเยี่ยมบ้าน จะต้องปฏิบัติดังนี้

1.1 กำหนดจุดมุ่งหมายในการเยี่ยมบ้าน

1.2 นัดหมายวัน เวลา ที่จะไปเยี่ยมบ้านกับผู้ปกครอง

2. ขณะเยี่ยมบ้าน จะต้องปฏิบัติดังนี้

2.1 แสดงสัมมาคารวะต่อเจ้าของบ้าน และความเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ดี

2.2 ใช้การสังเกตและจดจำสิ่งที่ได้พบเห็น

2.3 ระยะเวลาของการสนทนาควรรหาทางสนับสนุนให้ผู้รับการศึกษา ร่วมสนทนาด้วย เพื่อสังเกตสัมพันธภาพระหว่างผู้รับการศึกษากับผู้ปกครอง

2.4 พยายามกระตุ้นให้ผู้ปกครองแสดงทัศนคติต่อสิ่งต่าง ๆ โดยเฉพาะผู้รับการศึกษา และสถาบันให้มากที่สุด

2.5 กล่าวถึงผู้รับการศึกษาในด้านที่เป็นจริง

2.6 ไม่ควรทำตัวเป็นพิธีรีตอง

2.7 ใช้เวลาในการเยี่ยมบ้านประมาณ 30-60 นาที หรือสังเกตจากกิริยาอาการของ
เจ้าของบ้านที่แสดงว่าอึดอัดหรือมีธุรกิจที่ต้องทำ

3. หลังการเยี่ยมบ้าน ควรมีการจดบันทึกข้อมูลต่าง ๆ ทันทันทีเมื่อกลับจากการเยี่ยมบ้าน โดย
ใช้แบบฟอร์มในการบันทึกการเยี่ยมบ้าน

ตัวอย่างแบบฟอร์มบันทึกการเยี่ยมบ้าน

รายการเยี่ยมบ้าน

ครั้งที่.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ชื่อ-สกุลผู้เยี่ยมบ้าน.....

ชื่อนักเรียน.....ชั้น.....

ชื่อผู้ปกครอง บิดา.....มารดา.....

บ้านเลขที่.....โทรศัพท์.....

1.สภาพบ้านและบริเวณที่ตั้ง

.....

.....

2.สภาพภายในบ้าน

.....

.....

3.ลักษณะท่าทีของผู้ปกครอง

.....

.....

.....

4.เจตคติของผู้ปกครองที่มีต่อโรงเรียน

.....

.....

5.เจตคติของผู้ปกครองมีต่อเด็กและการเรียนของเด็ก

.....
.....

6.ภาวะการเรียนของเด็กที่บ้าน (เช่นโอกาสในการอ่านหนังสือฯ).....

.....
.....

7.ลักษณะของเพื่อนบ้าน เพื่อนเล่นของเด็ก.....

.....
.....

8.ความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัว.....

.....
.....

9.คำแนะนำที่ผู้ปกครองเสนอแนะต่อสถาบันการศึกษา.....

.....
.....

4. อัตชีวประวัติ (Autobiography)

เป็นเครื่องมืออีกชนิดหนึ่งที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นรายบุคคล เพื่อนำไปการวิเคราะห์ และแปลผลอันจะนำไปสู่การหาแนวทางช่วยเหลือรายกรณีที่ถูกศึกษาได้ นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกนึกคิด เจตคติ ประสบการณ์ ความต้องการ ค่านิยม และอื่นๆ (ลักขณา สรวิวัฒน์. 2548: 124)

กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ (2527: 138) กล่าวว่า อัตชีวประวัติ คือ การที่บุคคลได้เขียนบรรยายประวัติความเป็นมาของตนเองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ตลอดจนความหวังในอนาคต

พนม ลิ้มอารีย์ (2538: 108) กล่าวว่า อัตชีวประวัติเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งในการเก็บข้อมูลรายบุคคล วิธีการจัดทำก็คือการทำให้บุคคลเขียนประวัติความเป็นมา และเรื่องราวเกี่ยวกับตนเอง

ลักขณา สรวิวัฒน์ (2548: 125) กล่าวว่า อัตชีวประวัติ เป็นเครื่องมือและกลวิธีที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลที่เปิดโอกาสให้เจ้าตัวเป็นผู้เขียนบรรยายเรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับตนเองได้ตามใจชอบโดยไม่ถูกเกณฑ์ใดๆ และข้อมูลทั้งหมดที่ปรากฏในชีวประวัติจึงช่วยให้เข้าใจความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ และความต้องการของผู้เขียนได้อย่างกว้างขวาง

จากข้อความดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า อัตชีวประวัติเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งที่เปิดโอกาสให้ผู้เขียนได้บรรยายความรู้สึกและเรื่องราวเกี่ยวกับตนเอง และประสบการณ์ต่าง ๆ อย่างเสรี ตั้งแต่ในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ซึ่งจะช่วยให้ผู้ศึกษาได้ทราบถึงบุคลิกภาพลักษณะของผู้ที่รับการศึกษา และช่วยให้เข้าใจความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ และความต้องการของผู้เขียนได้อย่างกว้างขวาง

4.1 วัตถุประสงค์ในการเขียนอัตชีวประวัติ

การเขียนอัตชีวประวัติ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

- 1) เพื่อให้บุคคลได้ระบายความรู้สึกที่มีต่อตนเอง และสิ่งแวดล้อม
- 2) เพื่อให้ผู้อื่นเข้าใจบุคคลที่เขียนอัตชีวประวัติได้ดีขึ้น
- 3) เพื่อทราบข้อเท็จจริงในการรวบรวมข้อมูลอย่างหนึ่ง

4.2 รูปแบบของอัตชีวประวัติ

การเขียนอัตชีวประวัติ โดยทั่วไปมี 2 รูปแบบ

1. แบบไม่กำหนดโครงสร้างหรือหัวข้อ (Unstructured Autobiography)
2. แบบกำหนดโครงสร้างหรือหัวข้อ (Structured Autobiography)

1. รูปแบบไม่กำหนดโครงสร้างหรือหัวข้อ การเขียนแบบนี้จะเปิดโอกาสให้ผู้เขียนบรรยายเรื่องราวของเขาเอง โดยการเขียนเป็นเรียงความอิสระ ซึ่งวิธีนี้นักจิตวิทยาเชื่อว่าเป็นวิธีที่บุคคลจะเปิดเผยเรื่องราวที่เป็นความในใจ ซึ่งซ่อนเร้นอยู่ในส่วนลึกของจิตใจ การเขียนแบบนี้จะใช้ประโยชน์และคุณค่ามากในการให้คำปรึกษา แต่ยากต่อการตีความหมายเพราะมิได้เขียนตามรูปแบบใด

2. แบบกำหนดโครงสร้างหรือหัวข้อ การเขียนแบบนี้ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของผู้เขียน ว่าต้องการทราบเกี่ยวกับเรื่องใด แต่ก็มีผู้พยายามคิดหัวข้อขึ้นมาเสนอแนะไว้มากมายโดยแบ่งตามระดับของผู้เขียนแบบฟอร์ม มีหลายแบบฟอร์มแต่ไม่ว่าแบบฟอร์มใดต้องมีเรื่องราวกับความเป็นมาในอดีต ตั้งแต่จำความได้จนถึงปัจจุบันและกล่าวถึงความมุ่งหมายหวังในอนาคตด้วย

ตัวอย่างหัวข้อของอัตชีวประวัติ

1. มหาวิทยาลัยของข้าพเจ้า
2. ครอบครัวของข้าพเจ้า
3. ชีวิตของข้าพเจ้าในโรงเรียนประถมศึกษา
4. ชีวิตของข้าพเจ้าในโรงเรียนมัธยมศึกษา
5. สิ่งที่ข้าพเจ้าทำได้ดีและสิ่งที่ข้าพเจ้าอยากทำได้
6. วิชาที่ข้าพเจ้าชอบเรียนมากที่สุดและวิชาที่ข้าพเจ้าชอบเรียนน้อยที่สุด
7. เพื่อนของข้าพเจ้า
8. อาจารย์ของข้าพเจ้า
9. ถ้าข้าพเจ้าสามารถมีสิ่งที่ข้าพเจ้าต้องการด้วยการขอสิ่งนั้นได้ ข้าพเจ้าควร

ขอสิ่งใดบ้าง

4.3 การวิเคราะห์อัตชีวประวัติ โดยใช้แนวของ โฟรชลิคซ์ (Frochlich) ซึ่งเสนอไว้ตั้งแต่ปี ค.ศ.1959 ซึ่งมีแนวทางในชีวิตวิเคราะห์ ดังนี้

1. การพิจารณาเกี่ยวกับสิ่งที่ขาดหายไปหรือการเว้นข้อความบางอย่าง (Omission) เป็นการวิเคราะห์สิ่งที่ผู้เขียนจะเว้นไม่กล่าวถึง ว่าอาจจะมีอะไรบ้างผิดปกติ เช่น บุคคลที่เล่าประวัติโดยละเอียดแต่ไม่กล่าวถึงบิดาเลย ซึ่งเป็นไปไม่ได้ว่าเขาจะไม่มีบิดาแสดงว่าเขามีความรู้สึกไม่ปกติกับบิดา เป็นต้น

2. ความยาวของอัตชีวประวัติ (Lenght) เป็นการวิเคราะห์ความยาวของประวัติที่ผู้เขียนได้เขียนไว้ซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์ของผู้เขียนกับผู้ให้เขียน แรงจูงใจของผู้เขียนที่อยากจะเขียน และการเห็นประโยชน์ที่ได้จากการเขียนความสบายใจและความพร้อมที่จะระบายความในใจ

3. คำศัพท์ที่ใช้ (Vocabulary) เป็นการวิเคราะห์คำศัพท์ที่ใช้เขียนซึ่งแสดงถึงลักษณะต่าง ๆ ของผู้เขียน เช่น ระดับการศึกษา และอารมณ์ของผู้เขียน

4. ระดับความลึกของความรู้สึก (Level of Depth of Expression) เป็นการวิเคราะห์ถึงเนื้อเรื่องที่เขียนว่ามีรายละเอียดมากน้อยเพียงใด ซึ่งแสดงถึงความรู้สึกที่ซ่อนเร้นอยู่ในจิตใจของผู้เขียน เช่น เรื่องบางเรื่องแบบผิวเผินและบางเรื่องเขียนอย่างละเอียดทุกแง่มุม เป็นต้น

5. การจัดลำดับความคิด (Organization) เป็นการวิเคราะห์การเล่าเรื่องราวเป็นขั้นตอนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและความคาดหวังในอนาคต ซึ่งจะแสดงถึงการจัดลำดับความคิดระดับการศึกษา และความสามารถในการจำของผู้เขียน

6. การกลบเกลื่อน (Gloss) เป็นการวิเคราะห์ถึงความพยายามปกปิดบางสิ่งบางอย่างในเรื่องราวของตนเอง โดยเขามักจะใช้กลไกทางจิตวิทยาในการป้องกันตนเอง เช่น การชดเชย การทดแทน การหาเหตุผลเข้าข้างตัวเอง เป็นต้น

7. ลักษณะของการเขียน (Appearance) เป็นการวิเคราะห์ถึงการที่ผู้เขียนได้ผูกเรื่องราวขึ้นมาเองโดยปราศจากข้อมูลความจริง เพื่อล่อหลอกให้ผู้อ่านเข้าใจไขว้เขว หรือเข้าใจผิดไปจากข้อเท็จจริง

8. การแต่งเรื่องขึ้นเอง (Fabrication) เป็นการวิเคราะห์ถึงลักษณะของกระดาษที่เขียน ลายมือ และรูปแบบของการเขียน ความสะอาด ความเป็นระเบียบ ซึ่งแสดงความตั้งใจในการเขียนและลักษณะนิสัยของผู้เขียน

9. ความผันแปรของปฏิกริยา (Tonal Variations) เป็นการวิเคราะห์ถึงการเล่าเรื่องราวพร้อมกับแสดงอารมณ์เมื่อเล่าเรื่องนั้น ๆ โดยแตกต่างกันไปตามเรื่องที่เล่า เช่น ดีใจ จะเล่าอย่างสนุกสนานและเขียนไว้วายแต่ถ้าผิดหวังเสียใจอาจจะเล่าด้วยความโกรธแค้นและอาจเขียนไว้เพียงเล็กน้อย

ถ้าผู้รับการศึกษาไม่ชอบเขียนอัตชีวประวัติ อาจให้เขาเล่าเรื่องหรือเขียนอนุทิน ส่วนตัวเล่าเรื่องประทับใจในชีวิตที่ผ่านมา หรือทำทั้งสองอย่างไปด้วยกัน

5. บันทึกรประจำวัน (Diary)

บันทึกรประจำวัน หรืออนุทิน (Diary) จัดเป็นเครื่องมือและกลวิธีหนึ่งที่เป็นที่นิยมใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการศึกษารายกรณี เนื่องจากว่าเป็นวิธีการที่ช่วยให้ผู้ทำการศึกษามีความสามารถ รายละเอียดเกี่ยวกับรายกรณีที่ถูกศึกษาเพิ่มเติมและค้นพบเรื่องราวเกี่ยวกับความเข้าใจหรือความรู้สึกของเขาในเรื่องที่ไม่อยากเปิดเผย (ลักขณา สิริวัฒน์. 2548: 134)

ได้มีผู้ให้ความหมายของบันทึกรประจำวันไว้มากมาย ผู้วิจัยขอนำเสนอเป็นบางท่าน ดังต่อไปนี้

ทศพร มณีศรีขำ (2539: 131) กล่าวว่า ความหมายว่า บันทึกรประจำวันหรืออนุทินก็คือ การที่บุคคลถ่ายทอดเรื่องราวที่เกี่ยวกับกิจกรรมและเหตุการณ์ต่างๆ ตลอดจนเจตคติของผู้บันทึกต่อสิ่งที่กล่าวมาแล้วออกมาเป็นตัวหนังสือเอาไว้ ตามที่ตนได้ประสบหรือกระทำในแต่ละวัน

พนม ลิ้มอารีย์ (2548: 75) กล่าวว่า บันทึกรประจำวันหรืออนุทิน คือ การที่บุคคลเขียนเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับกิจกรรมและเหตุการณ์ต่างๆ ที่ตนได้ประสบในแต่ละวัน ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดของตนเกี่ยวกับกิจกรรมและเหตุการณ์เหล่านั้น

ลักขณา สิริวัฒน์ (2548: 134) กล่าวว่า ความหมายของบันทึกรประจำวัน หมายถึง เครื่องมือและกลวิธีชนิดหนึ่งที่ใช้วิธีการเขียนเรื่องราวและกิจกรรมต่างๆ ของตนที่ประสบในแต่ละวัน รวมถึงการเล่าเกี่ยวกับความรู้สึกของตนที่มีต่อกิจกรรมและเรื่องราวดังกล่าว ทำให้สะท้อนให้เห็นภาพรวมของบุคคลในแต่ละเหตุการณ์ตามลำดับ

ดังจะสรุปได้ว่า บันทึกรประจำวัน หรืออนุทิน หมายถึง เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลการศึกษารายกรณี โดยที่ให้ผู้บุคคลถ่ายทอดเล่าเรื่องราวของตนออกมาที่ใช้วิธีการเขียนเรื่องราวและกิจกรรมต่างๆ ที่ได้ประสบพบเจอมาในแต่ละวัน

5.1 รูปแบบการเขียนบันทึกรประจำวัน

ทศพร มณีศรีขำ (2539: 116); พนม ลิ้มอารีย์ (2548: 75); ลักขณา สิริวัฒน์ (2548: 136) ได้แบ่งรูปแบบการเขียนบันทึกรประจำวัน ออกได้ 2 รูปแบบ คือ

1. การบันทึกรเหตุการณ์หรือกิจกรรมพร้อมทั้งรายละเอียด โดยระบุเวลาของเหตุการณ์หรือกิจกรรมเหล่านั้น
2. การบันทึกรเหตุการณ์หรือกิจกรรมโดยไม่ระบุเวลา เพียงแต่บอกถึงเหตุการณ์และความรู้สึกที่มีต่อเหตุการณ์เหล่านั้น แต่ไม่ระบุช่วงเวลาอย่างชัดเจน

5.2 คุณค่าและประโยชน์ของบันทึกประจำวัน

บันทึกประจำวันจัดเป็นเครื่องมือและกลวิธีที่ดีอีกวิธีหนึ่งที่นิยมใช้ในการศึกษารายกรณี ซึ่งพบว่ามีคุณค่าและประโยชน์ดังต่อไปนี้ (ลักขณา สิริวัฒน์ .2548: 139)

1. คุณค่าของบันทึกประจำวัน

บันทึกประจำวันเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งที่จะช่วยให้ครู ผู้ให้คำปรึกษา และผู้แนะแนว ได้ทราบข้อมูลเรื่องราวที่เกี่ยวกับตัวบุคคลที่เป็นจริง เพราะบันทึกประจำวันเปรียบเสมือนเพื่อนสนิทของนักเรียน ดังนั้นเมื่อมีเรื่องอะไรนักเรียนจะเขียนลงในสมุดบันทึกประจำวัน ไม่ว่าจะเรื่องนั้นจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับความพึงพอใจ ความสุข ความรื่นรมย์ หรือเกี่ยวกับความไม่พอใจ เช่น ความไม่สบายใจ ความหวาดกลัว ความสงสัย หรืออาจเป็นเรื่องเขาใจผิด ซึ่งทำให้ครู ผู้ให้คำปรึกษา หรือผู้แนะแนว อ่านแล้วทำให้เกิดความเข้าใจเขามากยิ่งขึ้น แต่เนื่องจากบันทึกประจำวันเป็นสิ่งที่ช่วยให้มีการระบายหรือเปิดเผยความรู้สึกออกมาได้อย่างดี จึงถือว่าเป็นความลับที่ไม่ควรเปิดเผย และไม่ยอมให้ใครอ่านแม้แต่บิดามารดา ยกเว้นเพื่อนสนิทบางคน ถ้าสามารถให้รายกรณีที่ถูกศึกษาเกิดความเชื่อถือ ศรัทธา และไว้วางใจ ก็จะช่วยให้ได้ข้อมูลบางประการเกี่ยวกับตัวเขาที่ไม่สามารถหาได้จากแหล่งข้อมูลอื่นๆ

2. ประโยชน์ของบันทึกประจำวันต่อครู – อาจารย์ ผู้ให้คำปรึกษา และผู้แนะแนว

2.1 ช่วยให้ทราบว่ารายกรณีที่ถูกศึกษาทำอะไรบ้างในแต่ละวัน และมีกิจกรรมอะไรบ้าง

2.2 ช่วยให้ทราบว่าถึงความรู้สึกนึกคิดของรายกรณีที่ถูกศึกษาที่มีต่อกิจกรรมและเหตุการณ์ในแต่ละวัน

2.3 ช่วยให้เห็นการแบ่งเวลาของรายกรณีที่ถูกศึกษา

2.4 ช่วยให้รู้จักและเข้าใจในตัวรายกรณีที่ถูกศึกษามากขึ้นและถูกต้องตามความเป็นจริง

2.5 ช่วยให้สำรวจตัวเองเกี่ยวกับการปฏิบัติตนในแต่ละวัน อันจะทำให้เกิดการเข้าใจตนเอง ยอมรับตนเองและรู้จักพัฒนาแก้ไขตนเองให้ดีขึ้น

2.6 ช่วยให้รู้เรื่องราวของกรณีที่ถูกศึกษาที่เป็นความจริงทั้งในอดีตและปัจจุบัน

2.7 ช่วยให้รู้จักรายกรณีที่ถูกศึกษาดีขึ้นทั้งในด้านสติปัญญา อารมณ์ และสภาพสังคมของเขา

6. สังคมมิติ (Sociometry)

เป็นเครื่องมือและกลวิธีที่ใช้ในการศึกษาบุคคลหรือรายกรณีที่ถูกศึกษา เพื่อต้องการทราบว่าเขามีปฏิริยาต่อกลุ่มที่ตนอยู่ในลักษณะใด มีสถานภาพเป็นอย่างไร มีบทบาทหน้าที่อะไรบ้าง และทำหน้าที่อย่างไร (ลักขณา สิริวัฒน์.2548:157) เป็นการศึกษาบรรยากาศทางสังคมและอารมณ์

ภายในห้องเรียน โดยเกี่ยวข้องกับความรู้สึกรักของนักเรียนในด้านพึงพอใจ รังเกียจ และเฉยๆ ซึ่งนักเรียนแต่ละคนแสดงต่อนักเรียนคนอื่นๆ (พนม ลิมอารีย์.2538 : 122)

ได้มีผู้ให้ความหมายของสังคมนิติ ไว้มากมาย ผู้วิจัยขอนำเสนอเป็นบางท่านดังต่อไปนี้
กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ (2529: 184) กล่าวว่า สังคมนิติ คือเครื่องมือที่ใช้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคมหรือในกลุ่มว่ามีปฏิริยาโต้ตอบกันในลักษณะใด

พรจันท์ เจียรอดิศักดิ์ (2536: 14-15) กล่าวว่า สังคมนิติเป็นเครื่องมือแนวประเภทหนึ่งที่ใช้เพื่อศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทางสังคมของนักเรียน โครงสร้างทางสังคมของกลุ่มนักเรียน ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างนักเรียนแต่ละคนกับนักเรียนอื่นๆ

ทศพร มณีศรีขำ (2539: 131) กล่าวว่า สังคมนิติเป็นการนำวิธีการศึกษาบุคคลที่อยู่ในสังคมกลุ่มเดียวกันโดยมีการพิจารณาโครงสร้างทางสังคมของการอยู่ร่วมกัน รวมทั้งศึกษาสถานภาพทางสังคมของแต่ละบุคคลในสถานการณ์หรือเหตุการณ์หนึ่งๆว่าสมาชิกของกลุ่มสังคมนั้นมีความสัมพันธ์กันในระดับใด

ลักขณา สิริวัฒน์ (2548: 159) กล่าวว่า สังคมนิติ หมายถึง การศึกษาสภาพทางสังคมของบุคคลใดบุคคลหนึ่งในกลุ่มว่าได้ยอมรับจากกลุ่มหรือไม่และมากน้อยเพียงใด โดยการใช้วิธีการทางคณิตศาสตร์

ดังจะสรุปได้ว่า สังคมนิติ หมายถึง วิธีการอย่างหนึ่งที่ใช้รวบรวมข้อมูล เพื่อศึกษาสถานภาพทางสังคม โครงสร้างทางสังคมของกลุ่ม ความสัมพันธ์ทางสังคม โดยการใช้วิธีการทางคณิตศาสตร์

6.1 วัตถุประสงค์ของสังคมนิติ

สังคมนิติเป็นเครื่องมือและกลวิธีชนิดหนึ่งที่ใช้รวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษาวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ (ลักขณา สิริวัฒน์. 2548: 159)

1. เพื่อทำให้ทราบว่าบุคคลที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันมีความสัมพันธ์กันอย่างไร มีลักษณะโครงสร้างทางสังคมอย่างไร และปรากฏเป็นกลุ่มย่อยๆ ออกเป็นจำนวนเท่าไร
2. เพื่อให้ทราบว่าบุคคลในกลุ่มย่อยๆ แต่ละกลุ่มนั้นมีใครบ้าง แต่ละกลุ่มมีลักษณะเป็นอย่างไร
3. เพื่อทราบว่าบุคคลใดที่ได้รับเลือกจากเพื่อนในกลุ่มบ้างและบุคคลใดไม่ค่อยได้รับเลือก
4. เพื่อทราบว่าบุคคลใดที่ได้รับความนิยมหรือเพื่อนชอบจากกลุ่มมากที่สุด
5. เพื่อทราบว่าบุคคลใดที่ไม่ได้รับเลือกจากเพื่อนในกลุ่มนั้นเลย
6. เพื่อทราบถึงสาเหตุของความสัมพันธ์กันระหว่างบุคคลในกลุ่ม

7. เพื่อการคัดเลือกบุคคลไปทำการศึกษา หรือเป็นข้อมูลประกอบการศึกษารายกรณี

8. เพื่อเป็นวิธีการหนึ่งที่ใช้คัดเลือกบุคคลที่มีปัญหาทางสังคมให้ได้รับการช่วยเหลือได้อย่างเหมาะสม

9. เพื่อช่วยให้รายกรณีที่ถูกศึกษามีโอกาสและสามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสม และสามารถดำเนินชีวิตให้เป็นสุขได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่นๆ

6.2 หลักการทำสังคมมิติ การทำสังคมมิติ มีหลักในการทำดังนี้

- 1) สมาชิกในกลุ่มควรจะรู้จักและคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี
- 2) ก่อนทำสังคมมิติ ผู้ทำควรมีความสัมพันธ์อันดี และคุ้นเคยกับสมาชิกในกลุ่มพอสมควร
- 3) แจ้งจำนวนและรายชื่อสมาชิกทุกคนในกลุ่มทราบ
- 4) การทำสังคมมิติแต่ละครั้งควรสมมุติสถานการณ์เพียงสถานการณ์เดียว
- 5) ไม่ควรบอกล่วงหน้าเพราะจะทำให้ข้อมูลไม่เป็นธรรมชาติ
- 6) การทำสังคมมิติในแต่ละสถานการณ์ควรให้สมาชิกเลือกมากกว่า 1 อันดับ แต่ไม่ควรเกิน 3 อันดับ เพราะจะยุ่งยากในการเขียนแผนผัง
- 7) การแปลความหมายของสังคมมิติในแต่ละสถานการณ์จะแตกต่างกัน
- 8) ควรใช้วิธีอื่นควบคู่ไปด้วย เช่น กลวิธีไครเอ็ย ฯลฯ

6.3 คำศัพท์ที่ใช้ในการทำสังคมมิติ

ในการทำสังคมมิติควรทราบถึงความหมายของคำศัพท์ที่ใช้เพื่อสามารถที่จะแปลความหมายหรือวิเคราะห์แผนผังของสังคมมิติได้ คำศัพท์ต่างๆที่นิยมใช้มีดังนี้ (กมลรัตน์ หล้าสูงษ์. 2527: 188 -189)

1. คำถามหรือสถานการณ์ที่ผู้ทำสังคมมิติกำหนดขึ้นมาเพื่อให้สมาชิกในกลุ่มเลือกบุคคลบางคนในกลุ่ม เรียกว่า Sociometric หรือ Sociometric Criterion
2. แผนผังสังคมมิติซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคลในกลุ่ม เรียกว่า Sociogram
3. กลุ่มย่อย ๆ ในกลุ่มใหญ่ ซึ่งอาจมีหลายกลุ่ม กลุ่มย่อยที่เล็กที่สุดอาจมีสมาชิกเพียง 2 คนก็ได้ เรียกว่า Sociometric clique หรือ Subgroup
4. การที่บุคคล 2 คน ต่างเลือกซึ่งกันและกันอาจเป็นอันดับเดียวกันหรือคนละอันดับกันเรียกว่า Mutual Choice
5. บุคคลที่ได้รับเลือกจากสมาชิกในกลุ่มมากที่สุด เรียกว่า Star หรือ Leader

6. บุคคลที่ไม่ได้รับเลือกจากกลุ่มเลย เพราะเป็นที่รังเกียจของสมาชิกในกลุ่ม แต่บุคคลนั้นยังเลือกสมาชิกคนอื่น ๆ ในกลุ่ม เรียกว่า Rejectee

7. บุคคลที่แยกตัวออกจากกลุ่มอยู่โดดเดี่ยว โดยไม่ได้รับเลือกจากสมาชิกในกลุ่มและบุคคลนั้นก็ไม่เลือกสมาชิกในกลุ่มด้วย เรียกว่า Isolate

8. บุคคลที่ได้รับเลือกจากกลุ่มเพียงเล็กน้อยและบุคคลนั้นอยู่ห่างไกลจากสมาชิกคนอื่น ๆ ในกลุ่ม เรียกว่า Neclectee

9. การขาดการเลือกซึ่งกันและกันระหว่างบุคคล 2 คน หรือมากกว่า 2 คน ขึ้นไปในกลุ่มย่อย เรียกว่า Sociometric Cleavage

10. โครงสร้างทางสังคมมิติ ที่แสดงแบบแผนของการเลือกในระหว่างสมาชิกของกลุ่มโดยเน้นถึงความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกันของแต่ละคน เรียกว่า Sociometric Structure

11. วิธีการทำสอบเพื่อวัดโครงสร้างทางสังคมมิติเรียกว่า Sociometric test

12. จำนวนครั้งหรือคะแนนที่แต่ละบุคคลได้รับเลือกจากสมาชิกในกลุ่ม เรียกว่า Sociometric Score

13. สถานภาพของบุคคลในกลุ่ม เช่น Star , Rejectee , Isolate , Neclectee ฯลฯ เรียกว่า Sociometric Status

6.4 ลำดับขั้นตอนของการทำสังคมมิติ ดังนี้ (ลักษณะ สรวิวัฒน์.2543 : 230)

ขั้นที่ 1 การกำหนดสถานการณ์ คือ การที่ครูหรือผู้แนะนำกำหนดสถานการณ์ เพื่อให้นักเรียนเลือกเพื่อนมาเป็นร่วมกิจกรรมตามสถานการณ์ที่กำหนดขึ้น ในการกำหนดสถานการณ์ มีเกณฑ์ดังนี้

1. สถานการณ์ที่กำหนดจะต้องช่วยเปิดเผยให้ทราบสถานภาพ (การยอมรับ) ทางสังคมของบุคคล

2. สถานการณ์ที่กำหนดจะต้องช่วยเปิดเผยให้ทราบการช่วยเหลือกันทางด้านวิชาการของนักเรียน

3. สถานการณ์ที่กำหนดจะต้องช่วยเปิดเผยให้ทราบถึงความสามารถในการเป็นผู้นำของนักเรียน

วิธีการดำเนินการในขั้นนี้ มีดังนี้

1. ครูแจกกระดาษที่มีขนาด 3" x 4" แล้วให้นักเรียนเขียนชื่อ และชื่อสกุลของตนไว้ที่หัวกระดาษ พร้อมทั้งเขียนวันที่และห้องเรียนกำกับไว้ด้วย
2. ครูบอกสถานการณ์หรือคำถามที่ครูต้องการให้นักเรียนเลือกเพื่อนสถานการณ์หรือคำถามนี้อาจจะเขียนไว้ที่แผ่นกระดาษที่แจกให้นักเรียน
3. ให้นักเรียนเขียนชื่อเพื่อนลงไปบนแผ่นกระดาษที่แจกให้โดยเรียงลำดับความสำคัญ
4. ให้นักเรียนส่งแผ่นกระดาษที่เขียนชื่อเพื่อนเรียบร้อยแล้วส่งให้ครู

ขั้นที่ 2 การทำตารางแสดงผลที่ได้ คือ การที่ครูหรือผู้แนะนำผลการเลือกเพื่อนของนักเรียนแต่ละคนมาลงในตาราง เพื่อศึกษาว่านักเรียนคนใดเลือกใครบ้าง และได้รับเลือกมาน้อยเพียงใด

ขั้นที่ 3 การสร้างแผนผังสังคมมิติ คือ การที่ครูนำผลที่ได้จากตารางแจกแจงความถี่ของการเลือกเพื่อนในขั้นที่สอง มาแสดงเป็นแผนผังแสดงความสัมพันธ์ทางสังคม

ขั้นที่ 4 การตีความหมาย คือ การที่ครูหรือผู้แนะนำวิเคราะห์บรรยากาศทางสังคมและอารมณ์ของนักเรียนในห้อง โดยดูจากแผนผังสังคมมิติที่ครูได้จัดทำเสร็จเรียบร้อยแล้ว

นอกจากนี้ยังมีอีกวิธีหนึ่งที่นิยมใช้กันมากควบคู่กับสังคมมิติในปัจจุบันคือ กลวิธี “ใครเอ่ย” (Guess who as who's who technique)

กลวิธี “ใครเอ่ย” เป็นขบวนการที่จะช่วยให้ทราบถึงเจตคติ (Attitude) ส่วนตัวระหว่างสมาชิกในห้องเรียน คือ การใช้วิธี “ใครเอ่ย” (Guess who technique) อันเป็นกลวิธีหนึ่งสำหรับการหาข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียน โดยการถามจากเพื่อนของนักเรียนเองเป็นวิธีที่ให้ประโยชน์มากวิธีหนึ่ง ในบางครั้งความคิดเห็นของนักเรียนต่อนักเรียน และครูต่อนักเรียนอาจไม่เหมือนกัน เช่น นักเรียนที่อาจารย์เห็นว่าเป็นคนดี ในสายตาของอาจารย์นั้นอาจเป็นบุคคลที่เพื่อนฝูงไม่ค่อยชอบเท่าใดนัก เป็นต้น

กลวิธี “ใครเอ่ย” ดำเนินการโดยผู้วิจัยเป็นผู้เขียนลำดับของคำถามที่บรรยายเกี่ยวกับคุณลักษณะต่าง ๆ ของนักเรียน และนักเรียนแต่ละคนจะได้รับการขอร้องให้เขียนชื่อบุคคลในห้องเรียนที่เขาคิดว่ามีลักษณะที่ตรงกัน หรือใกล้เคียงกับคำถามเหล่านั้น โดยวิธีการนี้เท่ากับเป็นการเปรียบเทียบในทางที่บุคคลหนึ่งมองเห็นตัวเขาเอง และจากการที่บุคคลอื่นได้มองดูและรับรู้เกี่ยวกับตัวเขา

การดำเนินงานเกี่ยวกับกลวิธี “ ใครเอ่ย ” นี้ต้องแน่ใจเสียก่อนว่าทุกคนในชั้นเรียนได้รู้จักและคุ้นเคยกันเป็นอย่างดีแล้ว จึงจะสามารถตอบคำถามได้ถูกต้อง นอกจากนี้ผู้วิจัยต้องทำให้เด็กไว้วางใจได้ว่าการตอบคำถามของเขาจะได้รับการปกปิดไว้เป็นความลับอย่างดี

การวิเคราะห์ผลของกลวิธี “ ใครเอ่ย ” จะควบคู่ขนานไปกับข้อทดสอบสังคมมิติแหล่งต่าง ๆ ของการเลือกควรได้รับการพิจารณาวิเคราะห์และการกระทำควรกระทำเพื่อค้นคว้าหาความหมายที่อยู่เบื้องหลังการเลือกเหล่านั้น

ตัวอย่างคำถาม “ ใครเอ่ย ”

1. คนที่ชอบช่วยเหลือเพื่อนมากที่สุดในชั้น คือ
2. คนที่ชอบแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ มากที่สุดในชั้น คือ
3. ใครคือบุคคลที่ชอบพูดมากที่สุด
4. ใครคือบุคคลที่ชอบทำตามคำแนะนำหรือคำสั่งของคนอื่น

6.5 ประโยชน์ของการทดสอบสังคมมิติ (พนม ลิมอารีย์. 2538: 129)

1. ช่วยให้ครูและผู้แนะแนวทราบว่านักเรียนในชั้นมีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างไร เช่น มีความสัมพันธ์กันเป็นแบบลูกโซ่ เป็นคู่ๆ หรือเป็นกลุ่มย่อยๆ จะได้หาทางปรับปรุงให้มีความสัมพันธ์กันดีขึ้น
2. ช่วยให้ครูและผู้แนะแนวทราบว่าใครเป็น “ หัวหน้า ” หรือ “ ดารา ” ของห้อง ซึ่งหมายถึง นักเรียนที่ได้รับการเลือกมากที่สุดนั่นเอง
3. ช่วยให้ครูและผู้แนะแนวทราบว่านักเรียนคนใดบ้างที่อยู่โดดเดี่ยวไม่มีเพื่อน และนักเรียนคนใดบ้างที่ถูกทอดทิ้ง

7. แบบสอบถาม (Questionnaires)

เป็นเครื่องมือและกลวิธีที่ใช้ได้ผลดีอีกชนิดหนึ่งในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษารายกรณีซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีทั้งในด้านการศึกษา การวิจัย และการแนะแนว (ลักขณา สรวิวัฒน์. 2548: 184) เพราะแบบสอบถามเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ครูและผู้แนะแนวได้ข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับตัวนักเรียนอย่างกว้างขวาง (พนม ลิมอารีย์. 2548: 83)

ได้มีผู้ให้ความหมายของแบบสอบถามไว้มากมาย ผู้วิจัยขอนำเสนอเป็นบางท่านดังต่อไปนี้

กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ (2529: 216) แบบสอบถาม คือ ข้อความที่บุคคลสร้างขึ้นเพื่อต้องการทราบความคิดเห็น ความรู้สึก เจตคติ หรือค่านิยมของบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือเรื่องต่าง ๆ ตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการทราบนั้น

พรจันทร เจียรอดิศักดิ์ (2536: 16) แบบสอบถาม คือ ข้อคำถามหรือข้อความต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นเพื่อต้องการให้ผู้ที่ถูกถามกรอกคำตอบลงไป อาจเป็นคำตอบที่สั้นหรือยาวก็ได้ เป็นเครื่องมือที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนอย่างกว้างขวาง อีกทั้งประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายมาก เพราะสามารถรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ จากนักเรียนมาก ๆ ในระยะเวลาอันสั้น

พนม ลิ้มอารีย์ (2548: 83) ให้ความหมายของแบบสอบถาม คือ ข้อคำถามต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นเพื่อประสงค์ให้ผู้ที่ถูกถาม ได้กรอกข้อความลงไป อาจเป็นข้อความสั้นๆหรือยาวก็ได้

ลักขณา สิริวัฒน์ (2548: 185) สรุปแบบสอบถาม หมายถึง ข้อคำถามต่างๆที่สร้างขึ้นเพื่อให้ได้คำตอบจากบุคคลต่างๆที่ได้รับ เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาจากผู้ทำการศึกษา ด้วยการให้บุคคลนั้นกรอกข้อมูลลงไป อาจเป็นข้อความสั้นๆหรือยาวก็ได้ตามที่ผู้ตอบต้องการจะตอบ หรืออาจเลือกข้อกระทงที่อยู่ในลักษณะของข้อความต่างๆตามความรู้สึก หรือความคิดที่ตรงกับตนด้วยการเขียนเครื่องหมายหน้าข้อความนั้นๆซึ่งข้อมูลที่ได้มานั้นจะช่วยให้เกิดการรู้จักและเข้าใจในตัวผู้ถูกศึกษาเพิ่มขึ้น

ดังจะสรุปได้ว่า แบบสอบถาม หมายถึง ข้อความ หรือข้อคำถามจะสั้นหรือยาวก็ได้ ที่สร้างขึ้นเพื่อรวบรวมข้อมูลด้านต่างๆตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ซึ่งจะนำข้อมูลที่ได้นั้นมาช่วยเหลือนักเรียนตามกระบวนการศึกษารายกรณี

7.1 ชนิดของแบบสอบถาม

ทศพร มณีศรีขำ (2539: 97); พนม ลิ้มอารีย์ (2548: 83); ลักขณา สิริวัฒน์ (2548: 186) ได้แบ่งแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยหรือการแนะแนว ออกได้ 3 ชนิดคือ

1. แบบสอบถามการเติมข้อมูลส่วนบุคคล (Personal Data Blank Questionnaire)
2. แบบสอบถามการติดตามผล (Follow – up Questionnaire)
3. แบบสอบถามการประเมินผล (Evaluation Questionnaire)

แบบสอบถามแบ่งออกเป็นหลายชนิดแล้วแต่เกณฑ์ที่ตั้งไว้ ซึ่งในที่นี้จะใช้เกณฑ์การแบ่งชนิดของแบบสอบถามออกเป็น 2 เกณฑ์ (กมลรัตน์ หล้าสูงรังษะ.2527: 217) ดังนี้

เกณฑ์ที่ 1 ใช้เกณฑ์ของวัตถุประสงค์ซึ่งใช้มากในการแนะแนวจะแบ่งแบบสอบถามเป็น 3 ชนิด ดังนี้

1. แบบสอบถามแบบกรอกข้อมูลส่วนบุคคล (Personal data blank)
2. แบบสอบถามแบบการประเมินผล (Evaluation Questionnaire)
3. แบบสอบถามแบบการติดตามผล (Follow – up Questionnaire)

เกณฑ์ที่ 2 ใช้เกณฑ์ลักษณะแบบสอบถาม จะแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 4 ชนิด ดังนี้

1. แบบสอบถามปลายปิด (Closed Form)
2. แบบสอบถามปลายเปิด (Opened Form)
3. แบบสอบถามแบบผสม (Mixed Form)
4. แบบสอบถามชนิดรูปภาพ (Pictorial Form)

เกณฑ์ที่ 1 ใช้เกณฑ์ของวัตถุประสงค์ซึ่งใช้มากในการแนะแนว แบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ชนิดคือ

1.แบบสอบถามแบบกรอกข้อมูลส่วนบุคคล (Personal data blank) คือแบบสอบถามที่ถามเกี่ยวกับข้อเท็จจริงส่วนตัว ภูมิหลัง สภาพในปัจจุบัน และความคาดหวังในอนาคต

2. แบบสอบถามแบบการประเมินผล(Evaluation Questionnaire) คือแบบสอบถามที่ใช้ประเมินผลของบริการหรือโครงการต่างๆของสถาบันการศึกษาที่จัดให้กับนักเรียน หรือนิสิตนักศึกษา เพื่อทราบว่าบริการต่างๆหรือโครงการต่างๆ ที่จัดให้ นั้นเป็นที่พึงพอใจแก่ผู้รับบริการหรือไม่เพียงใด

3. แบบสอบถามแบบการติดตามผล (Follow – up Questionnaire) คือ แบบสอบถามที่รวมเอาแบบสอบถามแบบกรอกข้อมูลและแบบสอบถามแบบการประเมินผลเข้าไว้ด้วยกัน เพื่อใช้สอบถามนักเรียนหรือนิสิต นักศึกษาที่ออกจากสถาบันการศึกษานั้นไปแล้ว ไม่ว่าจะสำเร็จหรือไม่สำเร็จตามหลักสูตร โดยมีความเชื่อว่าข้อมูลที่ได้จากบุคคลเหล่านั้นเปรียบเสมือนกระจกเงาสะท้อนให้เห็นสมรรถภาพและประสิทธิภาพของสถาบันการศึกษานั้นๆ

เกณฑ์ที่ 2 ใช้เกณฑ์ของลักษณะแบบสอบถาม

1. แบบสอบถามปลายปิด (Closed Form) คือ แบบสอบถามที่มีข้อความที่เป็นคำถาม แล้วมีคำตอบไว้พร้อม เพียงแต่เลือกตอบข้อใดข้อหนึ่งหรือหลายๆข้อที่กำหนดให้

แบบสอบถามประเภทนี้ แบ่งออกเป็น แบบสอบถามย่อยๆ ได้ดังนี้

1.1 แบบสำรวจ คือ แบบสอบถามที่ถามเพื่อต้องการทราบความจริง ความรู้สึก ความสนใจ ความคิดเห็นต่างๆ โดยการให้ผู้ตอบขีดแต่ละข้อโดยใช้เครื่องหมาย / หรือ x หรือ O

1.2 แบบมาตราส่วนประมาณค่า คือ แบบสอบถามที่ถามเพื่อต้องการทราบความจริง ความรู้สึก ความสนใจ ความคิดเห็นต่างๆ โดยการให้ผู้ตอบประมาณความรู้สึกของเขาว่ามีความรู้สึกมากน้อยเพียงใด แล้วจึงขีดด้วยเครื่องหมาย / หรือ x ลงในช่องที่ตรงกับความรู้สึกนั้นๆ

1.3 แบบเติมคำที่เป็นคำตอบเดียวที่แน่นอน คือ แบบสอบถามปลายเปิดที่ให้เติมคำตอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตนเองหรือผู้อื่น โดยมีคำถามให้แสดงความคิดเห็น เช่น แบบสอบถามที่ให้กรอกข้อมูลส่วนบุคคล แบบสอบถามใครเอ่ย ฯลฯ

2. แบบสอบถามปลายเปิด (Opened Form) คือ แบบสอบถามที่ไม่ได้กำหนดคำตอบที่แน่นอน เปิดโอกาสให้ผู้ตอบคำถามอย่างอิสระเสรี ไม่มีการตัดสินว่าถูกหรือผิด

แบบสอบถามชนิดนี้นิยมใช้เพื่อสอบถามแรงจูงใจ ความคิดเห็น เจตคติต่างๆ โดยอาจมีการให้เหตุผลประกอบความรู้สึก เป็นแบบสอบถามที่ผู้ตอบสบายใจที่จะตอบมากกว่าแบบสอบถามแบบปลายปิด

3. แบบสอบถามแบบผสม (Mixed Form) คือ แบบสอบถามที่มีทั้งแบบปลายเปิดและแบบปลายปิดอยู่ในชุดเดียวกัน

4. แบบสอบถามชนิดรูปภาพ (Pictorial Form) คือ แบบสอบถามที่ใช้รูปภาพซึ่งเป็นภาพวาดหรือภาพถ่าย ซึ่งอาจให้ผู้ตอบตอบสนองเป็นคำพูด หรือข้อความที่รู้สึกกับภาพนั้นก็ได้

7.2 การเขียนแบบสอบถาม

สำหรับเทคนิคในการเขียนแบบสอบถามประกอบด้วยรายละเอียดเป็นข้อตามลำดับดังนี้ (ลักขณา สริวัฒน์, 2548: 186)

1. ตั้งจุดมุ่งหมายให้ชัดเจนว่าต้องการทราบเรื่องอะไรจากรายกรณีที่ถูกศึกษาบ้างโดยเรียงลำดับความสำคัญก่อนหลัง

2. เขียนข้อความคำถามให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายและให้ครอบคลุมรายละเอียดในจุดมุ่งหมาย

3. คำถามทั้งหมดให้ควรมีการจัดเป็นหมวดหมู่อย่างเหมาะสม แยกออกเป็นหัวข้อใหญ่ๆ และค่อยแยกเป็นข้อย่อยๆ โดยเรียงลำดับตามความสำคัญอย่างต่อเนื่อง

4. ภาษาที่ใช้ในข้อความคำถามต้องมีความชัดเจน ไม่กำกวม จนทำให้ผู้ตอบเกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนไปจากความต้องการของผู้ถาม ดังนั้นจึงควรใช้ภาษาง่ายๆ แต่ละควรมีใจความเดียว กะทัดรัด ไม่ซับซ้อนจนเกินไป

5. คำถามต้องไม่มุ่งไปในเรื่องส่วนตัว ซึ่งอาจจะทำให้ผู้ตอบอึดอัดใจ และอาจไม่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูล หรืออาจให้คำตอบที่บิดเบือนไปจากข้อเท็จจริง

6. คำถามในแต่ละข้อต้องถามเพียงประการเดียวเท่านั้น และควรหลีกเลี่ยงคำถามที่เป็นปฏิเสธซ้อนปฏิเสธ เพราะจะทำให้เข้าใจผิดได้ง่าย เนื่องจากต้องใช้การตีความ

7. แบบสอบถามที่ดีควรมีลักษณะสั้นๆ แต่ครอบคลุมใจความและสิ่งที่ต้องการจะทราบ

8. แบบสอบถามที่ต้องการให้แสดงความคิดเห็นไม่ควรให้นักเรียนลงชื่อ เพราะอาจเป็นข้อมูลที่มีผลกระทบต่อผู้ตอบแบบสอบถามเอง และผู้ตอบอาจไม่กล้าตอบ หรือหลีกเลี่ยงการตอบได้

9. แบบสอบถามทุกฉบับควรมีคำสั่งหรือคำชี้แจงให้ชัดเจนในแต่ละตอน เพื่อให้ผู้ตอบทราบจุดมุ่งหมายในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้ ซึ่งจะเป็นประโยชน์สำหรับเขา และต้องทำความเข้าใจว่า การตอบแบบสอบถามมิใช่เป็นการสอบ ดังนั้นจึงไม่มีผลเกี่ยวกับคะแนนใดๆ

10. ผู้ใช้แบบสอบถามจะต้องแจ้งให้ผู้ตอบทราบว่าข้อมูลต่างๆที่ได้จากแบบสอบถามจะนำมาใช้เพื่อประโยชน์ต่อเขาเท่านั้น และจะถูกเก็บไว้เป็นความลับ

7.3 ประโยชน์ของแบบสอบถาม

แบบสอบถามมีประโยชน์ ดังนี้ (พนม ลิ้มอารีย์. 2548: 85)

1. ช่วยให้ได้ทราบเรื่องราวต่างๆของนักเรียนเป็นจำนวนมากในระยะเวลาอันสั้น
2. ช่วยได้ทราบเรื่องราวของนักเรียนหลายๆด้านพร้อมๆกัน และเป็นข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน
3. ช่วยให้ได้ข้อมูลต่างๆเพิ่มเติมจากข้อมูลเดิม ที่ได้รวบรวมเอาไว้ก่อนแล้ว
4. ช่วยได้ทราบถึงปัญหาและความต้องการของนักเรียน ทำให้ครูและผู้แนะแนวสามารถให้ความช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

8. แบบทดสอบ (Test)

แบบทดสอบทางจิตวิทยา เป็นเครื่องมือที่เป็นปรนัยและมาตรฐานที่ใช้วัดตัวอย่างพฤติกรรม การกระทำของบุคคลที่ทำโดยผู้ตัวและไม่ผู้ตัว อาจเป็นพฤติกรรมภายนอกที่สามารถสังเกตเห็นได้ (Overt Behavior) เช่น การพูด เดิน นั่ง ยิ้ม หรือพฤติกรรมภายในที่ไม่สามารถสังเกตเห็นได้ (Overt Behavior) เช่น เซอร์วิปัญญา เซอร์วิอารมณ์ ความถนัด ความวิตกกังวล ความสนใจในอาชีพ ความคิดสร้างสรรค์ (นงลักษณ์ ประเสริฐ; และจรินทร์ วินทะไชย์. 2548: 73) และแบบทดสอบช่วยในการวินิจฉัยและค้นหาแนวทางอันเป็นประโยชน์ในการแก้ปัญหา (จำเนียร ช่วงโชติ. 2544: 19) ช่วยให้ได้ข้อมูลนักเรียนและได้เรียนรู้เรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับรายกรณีที่ถูกศึกษาและทำให้รู้จักและเข้าใจนักเรียนในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านสติปัญญา ความถนัด ความสนใจ ความสามารถ และปัญหาต่าง ๆ ที่กำลังเผชิญอยู่ แบบทดสอบที่มีความเที่ยงตรงและมีความเชื่อมั่นจะทำให้เกิดประโยชน์ในการแนะแนวและให้ความช่วยเหลือ (ลักขณา สิริวัฒน์. 2548: 208)

ประเภทของแบบทดสอบที่นำมาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นรายกรณี
 ลักษณะ สรีวิวัฒน์. (2548: 215) และ พนม ลิ้มอารีย์. (2548: 135) ได้กล่าวถึงแบบทดสอบที่นำมาใช้
 ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นรายกรณี จำแนกออกได้ 5 ประเภท คือ

1. แบบทดสอบสติปัญญา (Intelligence Test)
2. แบบทดสอบความถนัด (Aptitude Test)
3. แบบทดสอบความสนใจ (Interest Test)
4. แบบทดสอบบุคลิกภาพ (Personality Test)
5. แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Achievement Test)

1. แบบทดสอบสติปัญญา

เป็นเครื่องมือที่ใช้เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนหรือรายกรณีที่ถูกศึกษา เพื่อจะ
 วินิจฉัยความสามารถทางสมองหรือสติปัญญาของนักเรียนว่าอยู่ในระดับใด (พนม ลิ้มอารีย์. 2548:
 135) แบบทดสอบที่ใช้กันอย่างแพร่หลาย เช่น แบบทดสอบสแตนฟอร์ด - บิเน็ต ฟอรัม แอล - ดับเบิลยู
 (Stanford - Binet L - W Form Test) สำหรับเด็กอายุ 2 ปี, 6 ปี และแบบทดสอบสติปัญญาของ
 เวคสเลอร์ (Wechsler Intelligence Scale) เช่น Wechsler Adult Intelligence Scale (WAIS),
 Wechsler Intelligence Scale for Children (WISC) และ Wechsler Preschool and Primary Scale
 of Intelligence (WPPSI) (ลักษณะ สรีวิวัฒน์. 2548: 226-232)

2. แบบทดสอบความถนัด (Aptitude Test)

เป็นเครื่องมืออีกชนิดหนึ่งที่เป็นแบบทดสอบที่นิยมใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
 เกี่ยวกับตัวเด็ก ซึ่งมุ่งค้นหาหรือวัดความถนัดเฉพาะด้านที่แอบแฝงอยู่ในตัวบุคคล ช่วยให้ครู
 ผู้แนะแนว หรือผู้ที่เกี่ยวข้องได้ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความสามารถของเด็ก เกิดความเข้าใจ
 เด็กอย่างถูกต้อง อันจะนำไปสู่การให้ความช่วยเหลือได้อย่างถูกต้องเหมาะสมต่อไป (ลักษณะ
 สรีวิวัฒน์. 2548: 238)

ลักษณะ สรีวิวัฒน์ (2548: 238) กล่าวว่า แบบทดสอบความถนัด จำแนกออกเป็น
 ประเภทตามลักษณะของความถนัดที่ วัดได้ 2 ประเภท คือ

2.1 แบบทดสอบความถนัดพหุคูณ หรือแบบทดสอบความถนัดเชิงผสม
 (Multiple Aptitude Test) เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดความถนัดทางด้านต่าง ๆ หลายด้าน หรือเป็น
 ความถนัดในการทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยทั่วไปไม่เฉพาะเจาะจงว่าเป็นความถนัดในการทำกิจกรรมใด
 กิจกรรมหนึ่งโดยเฉพาะ แบบทดสอบประเภทนี้มักประกอบด้วยด้านที่เป็นความสามารถเฉพาะด้าน
 เช่น ความเข้าใจทางภาษา ความคล่องของการใช้คำ เลขจำนวน มิติสัมพันธ์ ความจำ ความรวดเร็วใน
 การรับรู้ ความมีเหตุผล และทดสอบบางส่วนของความถนัดที่เป็นความสามารถทางกลไกของร่างกาย

ที่เป็นทักษะของกล้ามเนื้อในเรื่องความคล่องแคล่วในการใช้มือ การใช้นิ้ว แบบทดสอบประเภทนี้ เช่น แบบทดสอบ ดี เอ ที (Differential Aptitude Test) แบบทดสอบ จี เอ ที บี (General Aptitude Test Battery)

2.2 แบบทดสอบความถนัดพิเศษ (Special Aptitude Test) เป็นแบบทดสอบที่สร้างขึ้นเพื่อทำการทดสอบความถนัดทางด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะเพียงด้านเดียว การทดสอบความถนัดพิเศษในปัจจุบันยังไม่ได้รับการพัฒนามากเท่ากับการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหรือการทดสอบสติปัญญา เพราะการกำหนดเนื้อหาความถนัดที่พิเศษหรือเฉพาะลงไปให้แน่นอนนั้นค่อนข้างทำได้ยาก แบบทดสอบที่นิยมใช้กันค่อนข้างมาก ได้แก่ แบบทดสอบความถนัดทางดนตรี (Musical Aptitude Test) ของคาร์ล อี. ซีเซอร์ (Seashore Measures of Musical Talents) และของเฮอริเบิร์ด ดี. ริง (Wing Standardized Test of Intelligence) แบบทดสอบความถนัดทางจักรกลของเบนเน็ตต์ (Bennett Mechanical Comprehension Test) แบบทดสอบวัดความเข้าใจทางจักรกลของแมคควอริ (Mac Quarrie Test for Mechanical Ability) แบบทดสอบความถนัดทางเสมียน (Clerical Aptitude Test) แบบทดสอบความถนัดทางศิลปะ (Artistic Aptitude Test) ของเกรฟ (Grave Design Judgement Test) ของไมเออร์ (Meier Art Judgement Test) และของฮอร์น (Horn Art Aptitude Inventory)

3. แบบทดสอบความสนใจ (Interest Test)

เป็นแบบทดสอบที่มุ่งค้นหาชนิดหรือความมากน้อยของความสนใจของนักเรียน เพราะความสนใจเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ การเลือกอาชีพ และการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของนักเรียน (พนม ลิ้มอารีย์.2548:140) อาจวัดโดยใช้วิธีการถามโดยตรง สังเกตพฤติกรรม ทดสอบความสนใจ หรือใช้แบบสำรวจ ซึ่งแบบทดสอบความสนใจที่ใช้ดังกล่าว เช่น แบบทดสอบความสนใจในอาชีพของคูเดอร์ (Kuder General Interest Survey – KGIS) โดย จี. เฟรดเดอริค คูเดอร์ (G. Frederic Kuder) ใช้สำรวจความสนใจในอาชีพ 10 ด้านและแบบทดสอบเอสดีเอส (Self Directed Search – SDS) โดย จอห์น แอล ฮอลแลนด์ (John L. Holland) เพื่อใช้เป็นส่วนประกอบพิจารณา ตัดสินใจ ศึกษาต่อ หรือประกอบอาชีพ ลักษณะแบบทดสอบเป็นแบบสอบถาม-ตอบ 3 หมวด ได้แก่ หมวดกิจกรรม หมวดความสามารถ หมวดอาชีพ (นงลักษณ์ ประเสริฐ; และจรินทร์ วินทะไชย์. 2548: 78)

4. แบบทดสอบบุคลิกภาพ (Personality Test)

เป็นเครื่องมือที่ครูและผู้แนะแนวใช้ในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียน มุ่งค้นหาลักษณะทางอารมณ์ แรงจูงใจ มนุษย์สัมพันธ์และเจตคติของบุคคล (พนม ลิ้มอารีย์. 2548: 142) ที่ไม่สามารถวัดได้โดยตรงแต่จะใช้เครื่องมือและกลวิธีที่เฉพาะในการนำไปไว้และกระตุ้นให้บุคคลนั้น

แสดงความรู้สึก อารมณ์ ความคิด หรือเจตคติออกมา ทำให้รู้จักและเข้าใจเขาได้ชัดเจนและยังช่วยให้สามารถวินิจฉัยปัญหาได้แม่นยำยิ่งขึ้น (ลักษณะ สิริวัฒน์. 2548: 266)

ลักษณะ สิริวัฒน์ (2548: 271) กล่าวว่า แบบทดสอบบุคลิกภาพที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย แบ่งออกเป็น 2 ชนิด ได้แก่

4.1 แบบทดสอบมีวิธีการวัดที่มีโครงสร้างชัดเจน (Structure Method) เป็นแบบทดสอบที่เป็นปรนัย (Objective Test) มีข้อคำถามให้เลือกตอบ เป็นลักษณะของการรายงานตนเอง เช่น แบบทดสอบเพื่อวัดอัตมโนทัศน์ (Self – concept) หรือแบบทดสอบเพื่อวัดความวิตกกังวล เป็นต้น แบบทดสอบนี้จะให้ข้อมูลที่สะท้อนถึงความสามารถของบุคคลในการปรับตัวเข้ากับสภาพที่ถูกควบคุม ที่นิยมใช้ในประเทศไทย ได้แก่ แบบทดสอบบุคลิกภาพ EEPS (Edwards Personal Preference Schedule) และแบบทดสอบบุคลิกภาพ 16 PF

4.2 แบบทดสอบมีวิธีการวัดที่ไม่มีโครงสร้างชัดเจน (Non-Structure Method) เป็นแบบทดสอบการฉายภาพ (Projective Test) ให้ข้อมูลสะท้อนถึงโครงสร้างของบุคลิกภาพ แรงจูงใจ และความขัดแย้งที่อยู่ภายใน จึงเป็นแบบทดสอบที่ใช้เทคนิคการฉายออก (Projective Techniques) ที่เป็นเครื่องมือวัดทางจิตวิทยาที่สร้างขึ้น เพื่อล่วงเอาความรู้สึกลึกซึ้งนึกคิดของบุคคลออกมาโดยไม่ให้เจ้าตัวรู้สึก และให้เห็นว่าเป็นความรู้สึกลึกซึ้งหรือปฏิกิริยาของคนอื่น เช่น แบบทดสอบภาพหยดหมึก รอร์ชชัค (Rorschach Inkblots Test) แบบทดสอบการรับรู้รูปภาพ (Thematic Apperception Test) แบบทดสอบการวาดรูปคน (Draw A Person Test : DAP) เทคนิคการเล่นโดยการจัดกระทำกับสิ่งของ (Manipulative Techniques)

5. แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Achievement Test)

แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ใช้ในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียน โดยมีเป้าหมายที่จะประเมินผลความสำเร็จของนักเรียน (พนม ลิมอารีย์. 2548: 149) และที่มุ่งวัดความสำเร็จในเชิงวิชาการของผู้เรียน หลังจากที่บุคคลได้รับการฝึกฝนอบรมสั่งสอนมาระยะหนึ่ง เพื่อตรวจสอบว่าบุคคลนั้นมีความเจริญงอกงามขึ้นเพียงใด หรือเข้าใจและนำสิ่งที่ศึกษามาใช้ได้มากน้อยเพียงใด แบบทดสอบที่ใช้วัดผลการเรียนการสอนของนักเรียนจึงมักเรียกว่า การวัดผลทางการศึกษา (Educational Measurement) (ลักษณะ สิริวัฒน์. 2548: 278)

หากสรุปประเภทของแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ใช้ในปัจจุบัน จำแนกตามลักษณะ 4 ลักษณะ ดังนี้ (ลักษณะ สิริวัฒน์. 2548: 281-283)

5.1 แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามจุดมุ่งหมายของการประเมิน จำแนกออกเป็น 2 ชนิด คือ แบบทดสอบอิงเกณฑ์ และแบบทดสอบอิงกลุ่ม

5.1.1 แบบทดสอบอิงเกณฑ์ เป็นแบบทดสอบที่ประเมินผู้เรียนด้านความสามารถ ว่าสามารถทำอะไรได้บ้าง เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า การวัดแบบอิงเกณฑ์ชนิดนี้จำทำให้เกิดการเรียนรู้แบบช่วยเหลือกัน ดังนั้นแบบทดสอบชนิดนี้จึงต้องมีความตรงตามเนื้อหา ข้อสอบแต่ละข้อต้องวัดพฤติกรรมที่บอกการเรียนรู้นั้นๆ โดยยึดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมเป็นหลัก กล่าวโดยสรุปแบบทดสอบอิงเกณฑ์จะมีทั้งความตรงตามเนื้อหา ตรงตามพฤติกรรมที่จะวัด หรือตรงตามโครงสร้าง และตรงตามสภาพด้วยการแปลคะแนนแบบอิงเกณฑ์ คือ ความสามารถของผู้เรียนจะถูกนำไปเทียบกับเกณฑ์ที่ได้ตั้งไว้ สำหรับความหมายของคะแนนจะขึ้นอยู่กับระยะเวลาแตกต่างระหว่างคะแนนของผู้เรียนกับเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ตั้งแต่ต้น

5.2 แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามลักษณะการสร้าง แบ่งออกได้เป็น 2 ชนิด ได้แก่

5.2.1 แบบทดสอบที่ผู้ทดสอบเป็นผู้สร้างขึ้น หมายความว่า แบบทดสอบที่ผู้สอนเป็นผู้สร้างขึ้นใช้เองเพื่อวัดผลการเรียนรู้ของผู้เรียน หลังจากที่ได้ทำการสอนบทเรียนไประยะหนึ่ง หรือสอนจนจบบทเรียนนั้นๆแล้ว

5.2.2 แบบทดสอบมาตรฐาน หมายถึง แบบทดสอบที่ได้รับการวิเคราะห์หาคุณภาพมาเป็นอย่างดีตามหลักการและกระบวนการสร้าง และยังมีเกณฑ์ปกติไว้เพื่อการเปรียบเทียบและแปลความหมายของคะแนนด้วย

5.3 แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามวัตถุประสงค์ของการวัด จำแนกได้ 4 ชนิด ได้แก่

5.3.1 แบบทดสอบที่สร้างขึ้นเพื่อใช้วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉพาะด้าน หรือเฉพาะวิชา เช่น การอ่าน การพูด การฟัง การเขียน หรือด้านวิชาชีพ เป็นต้น

5.3.2 แบบทดสอบที่สร้างขึ้นเพื่อใช้วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรวม หมายถึง การทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้ถูกทดสอบหลายวิชา แบบทดสอบนี้ในชุดหนึ่งจะมีแบบทดสอบหลายฉบับรวมกัน เรียกว่า ชุดของแบบทดสอบ

5.3.3 แบบทดสอบที่สร้างขึ้นเพื่อทำนายและแบบทดสอบความพร้อม หมายถึง แบบทดสอบที่สร้างสำหรับคาดคะเน หรือใช้สำหรับการประเมินคุณสมบัติเฉพาะของบุคคล ในการที่จะได้รับการฝึกฝน อบรม หรือในการเรียนว่ามีความพร้อมมากน้อยเพียงใด

5.3.4 แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์เพื่อการวินิจฉัย สำหรับแบบทดสอบชนิดนี้สร้างขึ้นเพื่อวัดความรู้ส่วนใดส่วนหนึ่งโดยเฉพาะ หรือสำหรับวัดทักษะเฉพาะอย่าง ซึ่งจะช่วยให้ครู ผู้แนะแนว หรือผู้ทำการศึกษ สามารถวินิจฉัยได้ว่า ผู้ถูกทดสอบมีข้อบกพร่องในเรื่องใดบ้าง เพื่อจะได้ทำการช่วยเหลือ ปรับปรุง และแก้ไขให้ดีขึ้นต่อไป

5.4 แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามลักษณะกิจกรรมที่ผู้ถูกทดสอบกระทำ แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ

5.4.1 แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการศึกษา เป็นแบบทดสอบชนิดที่ใช้กันในสถาบันการศึกษาเพื่อวัดความรู้ ทักษะ การนำไปใช้ของผู้ถูกทดสอบ หลังจากเรียนจบหลักสูตรแล้วว่ามี ความก้าวหน้าหรือมีความงอกงามในการเรียนรู้มากขึ้นมากน้อยเพียงใด

5.4.2 แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านอาชีพ เป็นแบบทดสอบชนิดที่ใช้เพื่อการคัดเลือก และจำแนกบุคคลของหน่วยงาน และองค์กรต่างๆ เพื่อรับเข้าทำงาน เนื้อหาของแบบทดสอบชนิดนี้อาจจะมีหลากหลาย เช่น รูปแบบภาษา หรือแผนผังต่างๆ ขึ้นอยู่กับลักษณะอาชีพที่จะนำมาสร้างแบบทดสอบ และในการตอบแบบทดสอบอาจให้ผู้ถูกทดสอบตอบแบบการเขียนตอบ หรือตอบแบบปากเปล่าก็ได้

9. ระเบียบสะสม (Cumulative Record)

ระเบียบสะสมจัดเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการใช้เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นรายบุคคล โดยเฉพาะนักเรียนในโรงเรียน เพื่อช่วยให้รู้จักนักเรียนแต่ละคนในเวลาทีรวดเร็ว (พนม ลิ้มอารีย์. 2548:81) เนื่องจากข้อมูลในระเบียบสะสมเป็นข้อมูลสำคัญที่เก็บได้ด้วยกลวิธีหลายประเภทเป็นเวลาต่อเนื่องกันนาน ข้อมูลนี้ต้องเก็บเป็นความลับ (นงลักษณ์ ประเสริฐ และจรินทร์ วินทะไชย. 2548: 66)

ได้มีผู้ให้ความหมายของระเบียบสะสมไว้มากมาย ผู้วิจัยขอนำเสนอเป็นบางท่านดังต่อไปนี้

กมลรัตน์ หล้าสูงรัง (2527: 327) ได้ให้ความหมายของระเบียบสะสม คือ เอกสารที่รวมรายละเอียดของบุคคล (ประวัติ) ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันในทุกๆ ด้าน ได้แก่ ด้านประวัติส่วนตัว ประวัติครอบครัว ประวัติการศึกษา ประวัติสุขภาพ ประวัติการปรับตัวในสังคม

พนม ลิ้มอารีย์ (2538: 175) กล่าวว่า ระเบียบสะสม คือ ระเบียบหรือเอกสารที่จัดบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนในด้านต่าง ๆ อย่างมีระเบียบและเป็นระบบตลอดเวลาที่นักเรียนศึกษาเล่าเรียนอยู่ในโรงเรียน เป็นเอกสารที่จะช่วยให้ครูหรือครูแนะแนวได้รู้จักและเข้าใจนักเรียนของตนได้ดีขึ้นและรวดเร็วขึ้น

ทศพร มณีศรีขำ (2539: 13) ระเบียบสะสมเป็นเอกสารที่รวบรวมข้อมูลทุก ๆ ด้านของนักเรียน ตั้งแต่เริ่มเข้าเรียนจนกระทั่งสำเร็จการศึกษา โดยมีการจัดเก็บอย่างมีระบบ มีแบบแผน และสะสมต่อเนื่องกัน เช่น ประวัติส่วนตัว ประวัติครอบครัว รายงานผลการเรียน รายงานสุขภาพ ความสนใจ ความถนัด กิจกรรมพิเศษ โครงการศึกษาและอาชีพในอนาคต บันทึกการสัมภาษณ์ บันทึกการให้คำปรึกษา และรายงานอื่น ๆ ที่ทางครูหรือผู้แนะแนวต้องการทราบ

จำเนียร ช่วงโชติ (2544: 223) ระเบียบสะสม คือ เอกสารอย่างหนึ่งที่เป็นที่รวบรวมข้อเท็จจริงและรายละเอียดในด้านต่าง ๆ ของนักเรียนแต่ละคนอย่างมีระบบแบบแผน เช่น ประวัติส่วนตัว ประวัติครอบครัว รายงานการเรียน รายงานการทดสอบ รายงานสุขภาพ ความถนัด ความสนใจ กิจกรรมพิเศษ โครงการศึกษาและอาชีพในอนาคต บันทึกการสัมภาษณ์ บันทึกการให้คำปรึกษา และรายงานอื่น ๆ ที่ทางโรงเรียนต้องการทราบเกี่ยวกับตัวนักเรียน

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ระเบียบสะสม คือ เครื่องมือชนิดหนึ่งที่อยู่ในรูปของเอกสาร เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยละเอียดในทุกๆด้าน อย่างเป็นระเบียบ และดำเนินการไปอย่างต่อเนื่อง

9.1 วัตถุประสงค์ของการจัดทำระเบียบสะสม

ลักขณา สริวัฒน์ (2548: 83) การจัดทำระเบียบสะสมมีวัตถุประสงค์ไว้ดังนี้

1. เพื่อเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในด้านต่าง ๆ ของนักเรียนไว้เป็นฐานข้อมูลที่ใช้ในการแนะแนวได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม
2. เพื่อให้ครูรู้จักนักเรียนได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะนักเรียนใหม่จะทำให้เกิดการรู้จักและเกิดความคุ้นเคยได้เร็วขึ้น ซึ่งจะทำให้การเรียนการสอนและการปกครองเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. เพื่อให้ครู ผู้แนะแนว หรือผู้ให้คำปรึกษาเห็นข้อดีหรือข้อบกพร่องของนักเรียน อันจะนำไปสู่การวางแผนส่งเสริมหรือหาแนวทางป้องกันและแก้ไขและให้ความช่วยเหลือได้ต่อไป
4. เพื่อเป็นการสะดวกและรวดเร็วในการสืบหาข้อมูล ประหยัดเวลาในการสำรวจข้อมูลของนักเรียน เพราะระเบียบสะสมเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลเกือบทุกด้านของนักเรียนแต่ละคน
5. เพื่อใช้ในการพิจารณาการจัดงานพิเศษให้นักเรียนที่มีความสามารถสูงหรือต่ำกว่าระดับปกติ
6. เพื่อใช้ในการสำรวจหาเหตุผลการขาดเรียนบ่อย ๆ ของนักเรียน
7. เพื่อช่วยให้พบนักเรียนที่มีความสามารถเป็นพิเศษ เช่น ดนตรี กีฬา หรือศิลปะ เป็นต้น
8. เพื่อใช้พิจารณาความเจริญเติบโตของนักเรียนในแต่ละปี

9. เพื่อเป็นข้อมูลที่ตัวนักเรียนและผู้ปกครองสามารถใช้พิจารณาในการวางแผนชีวิตให้เหมาะสมและเป็นไปตามลักษณะที่ควรจะเป็น

10. เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนในการส่งตัวไปยังสถานศึกษาและหน่วยงานอื่น ๆ ที่นักเรียนจะเข้าไปเป็นสมาชิกใหม่

9.2 ประเภทของระเบียบสะสม

ลักษณะ สรวิวัฒน์ (2548: 83) สำหรับระเบียบสะสมที่ใช้กันในปัจจุบันจำแนกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. จำแนกตามลักษณะของการเก็บข้อมูล แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1.1 แบบที่โรงเรียนเป็นผู้เก็บข้อมูลเอง แบบนี้โรงเรียนหรือครูเป็นผู้เก็บข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียน โดยทางโรงเรียนอาจจะได้ข้อมูลมาจากตัวเด็กโดยให้เด็กบอก หรือจากบุคคลอื่น ๆ เช่น บิดา มารดา หรือผู้ปกครอง หรือจากการสังเกตจากครูเอง สำหรับวิธีการให้ได้มาซึ่งข้อมูลนั้นอาจได้จากการสัมภาษณ์ การใช้แบบสอบถาม การสังเกต การเขียนอัตชีวประวัติ การทำสังคัมมิติ การใช้มาตราส่วนประมาณค่า หรือการทดสอบต่างๆ

1.2 แบบที่นักเรียนเป็นผู้เก็บข้อมูลเอง แบบนี้จัดทำขึ้นเพื่อช่วยให้นักเรียนรู้จักตนเองดีขึ้น โดยการเขียนข้อมูลต่างๆเอง แต่เก็บรักษาไว้ที่โรงเรียน ระเบียบสะสมแบบนี้ส่วนใหญ่เป็นแบบมีคำถาม และเว้นช่องว่างให้นักเรียนตอบ เช่นคำถามเกี่ยวกับอาชีพในอนาคต ผลการสำรวจด้านต่างๆ หรือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นต้น

2. จำแนกตามลักษณะของรูปแบบของระเบียบ แบ่งเป็น 3 รูปแบบ คือ

2.1 แบบเป็นซองหรือเป็นแฟ้ม (Packet of Folder Type) แบบนี้จะแยกออกจากกันในแต่ละด้าน โดยใส่ไว้ในระเบียบแต่ละแผ่น แล้วนำมารวมใส่ไว้ในซองหรือแฟ้ม เช่น ระเบียบเกี่ยวกับเรื่องส่วนตัวและเรื่องครอบครัว 1 แผ่น ระเบียบเกี่ยวกับเรื่องสุขภาพอนามัย 1 แผ่น ระเบียบเกี่ยวกับพัฒนาการด้านบุคลิกภาพของนักเรียน 1 แผ่น เป็นต้น นอกจากนี้ระเบียบสะสมรูปแบบนี้ยังสามารถใช้ร่วมกับเอกสารอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนอีกด้วย เช่น รายงานการสัมภาษณ์ หรือรายงานการเยี่ยมบ้าน หรืออัตชีวประวัติ เป็นต้น

2.2 แบบแผ่นเดี่ยวหรือแบบพับได้ (Single Card of Folder) ระเบียบสะสมแบบนี้รายละเอียดของข้อมูลต่างๆ จะได้รับการบันทึกลงในระเบียบแผ่นเดียวกันหมด และพับให้กะทัดรัดเป็นเล่มเล็กๆแบบๆ สามารถเก็บไว้ในที่แคบๆหรือในตู้เล็กๆได้

2.3 แบบรวมหรือแบบเป็นเล่ม (Combination) ระเบียบสะสมแบบนี้เป็นการนำแบบที่ 1 และแบบที่ 2 มารวมเข้าด้วยกันแล้วจัดทำเป็นเล่ม เพื่อช่วยให้ระเบียบสะสมมีขนาดไม่ใหญ่นเกินไป ซึ่งสามารถจัดเก็บข้อมูลต่างๆ ได้โดยละเอียดและกว้างขวาง เนื่องจากมีจำนวนหน้าที่ทำการ

จดบันทึกได้มากมายหลายหน้า ดังนั้นในรูปแบบนี้จึงสามารถเก็บข้อมูลรายละเอียดได้ครอบคลุมมากกว่าแบบอื่นๆ ขึ้นอยู่กับว่าผู้ใช้ต้องการอย่างไร ซึ่งต้องพิจารณาให้ดีในเรื่องของงบประมาณ เนื้อหาที่ต้องเก็บรักษา และรายละเอียดของข้อมูล และเลือกให้ได้ตามความเหมาะสม

9.3 การรวบรวมข้อมูลและบันทึกในระเบียบสะสม แหล่งที่จะได้ข้อมูลเกี่ยวข้องกับนักเรียนนั้น ไม่จำเป็นต้องได้จากตัวผู้เรียนแต่เพียงอย่างเดียว ในบางครั้งการเก็บข้อมูลจากตัวผู้เรียนเอง อาจได้ข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์ ผิดพลาด ฉะนั้นเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์เพียงพอในการที่จะนำมาศึกษา จะต้องรวบรวมจากหลาย ๆ แหล่ง ดังนี้

- 1) จากตัวผู้เรียนเอง เช่น จากการสัมภาษณ์ หรือให้ผู้เรียนเขียนอัตชีวประวัติ เขียนบันทึกประจำวัน การให้ตอบแบบทดสอบถามและการสังเกตของผู้สอน
- 2) จากบิดามารดา หรือผู้ปกครอง เช่น การเยี่ยมบ้าน การสัมภาษณ์ผู้ปกครอง
- 3) จากเพื่อน เช่น การสัมภาษณ์ สังคมมิติ แบบสอบถาม
- 4) จากครู อาจจะเป็นครูประจำชั้นหรือครูแนะแนว เช่น การสัมภาษณ์
- 5) จากคนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของผู้เรียน ได้แก่ แพทย์ พยาบาล นักสังคมสงเคราะห์

9.4 ประโยชน์ของระเบียบสะสม

ระเบียบสะสมมีประโยชน์มากน้อยเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับข้อมูลที่รวบรวมไว้ในระเบียบสะสมมีความเที่ยงตรง เชื่อถือได้ และเป็นปัจจุบัน ระเบียบสะสมก็จะให้ประโยชน์ดังต่อไปนี้ (พนม ลิ้มอารีย์. 2548: 115)

1. ช่วยให้ได้รู้จักและเข้าใจตนเองอย่างถูกต้องทั้งในด้านการเรียน ความสามารถ ความสนใจ บุคลิกภาพ ซึ่งจะทำให้เด็กยอมรับและคิดปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้น นอกจากนี้ความรู้ความเข้าใจตนเองของเด็กจะเป็นแนวทางให้เด็กตัดสินใจดำเนินชีวิตได้อย่างฉลาด
2. เป็นการให้ข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนแต่ละคน ซึ่งจะช่วยให้ครูผู้แนะแนว และผู้บริหารโรงเรียน รู้จักนักเรียนแต่ละคนได้รวดเร็วขึ้น ทำให้ครูยอมรับสภาพความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวเด็ก และร่วมมือกันในการแก้ปัญหาให้นักเรียน
3. ช่วยให้ผู้ปกครองหรือผู้ปกครองรู้จักและเข้าใจเด็กของตนดียิ่งขึ้น สามารถให้การสนับสนุนหรือส่งเสริมให้เด็กเลือกเรียนหรือเลือกแนวทางประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสม และช่วยให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองยอมรับขีดความสามารถเด็กของตนอีกด้วย
4. เป็นการประเมินผลนักเรียนในด้านต่างๆ ทำให้โรงเรียนทราบว่านักเรียนคนใดมีความสามารถพิเศษด้านใด ซึ่งควรได้รับการส่งเสริม นักเรียนคนใดมีปัญหาซึ่งต้องการความช่วยเหลือ

จากทางโรงเรียน นอกจากนี้ยังช่วยให้โรงเรียนสามารถจัดกิจกรรม การเรียน การสอนและบริการต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน

5. เป็นการทำความเข้าใจพัฒนาการของนักเรียนโดยตลอด ตั้งแต่นักเรียนเข้ามา อยู่ในโรงเรียนจนกระทั่งออกจากโรงเรียน และช่วยให้ผู้บริหารโรงเรียน สามารถเขียนคำรับรองให้กับ นักเรียนผู้นั้นได้ง่ายขึ้นอีกด้วย

ขั้นที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่รวบรวมมาด้วยวิธีการต่างๆ แล้วนั้น ผู้ทำ การศึกษาต้องนำมาวิเคราะห์เพื่อหาข้อเท็จจริง แล้วจัดแยกออกเป็นด้านๆ เพื่อให้เกิดความสะดวกและ ง่ายต่อการทำความเข้าใจหรือตีความหมายข้อมูลเกี่ยวกับรายการณ์ที่ถูกศึกษา

ขั้นที่ 3 ขั้นวินิจฉัยปัญหา เป็นการนำผลการวิเคราะห์มาเป็นพื้นฐานในการพิจารณา เพื่อวินิจฉัยว่าอะไรน่าจะเป็นสาเหตุของปัญหา การลงความเห็นเกี่ยวกับปัญหานี้อาจเป็นการชั่วคราว ไม่ใช่ข้อยุติ แต่ก็ยังเป็นพื้นฐานของการสังเคราะห์ข้อเท็จจริง

ขั้นที่ 4 ขั้นสังเคราะห์ข้อมูลหรือขั้นรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติม เป็นการศึกษาหา ข้อเท็จจริงหรืออาจเก็บข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อนำมาสังเคราะห์ร่วมกับข้อมูลหรือข้อเท็จจริงที่มีอยู่เดิม เพื่อ ช่วยให้สามารถมองเห็นความสัมพันธ์ของข้อมูลแต่ละด้าน และช่วยให้ผู้ศึกษาเข้าใจลักษณะของ ปัญหา สาเหตุได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

ขั้นที่ 5 ขั้นให้ความช่วยเหลือ พิจารณาหาแนวทางช่วยเหลือด้วยการคิดหาวิธีการ ต่างๆตามความเหมาะสม โดยกำหนดแนวทางหลักและแนวทางรองไว้แล้วดำเนินตามขั้นตอน และ หากยังไม่สามารถแก้ไขได้ก็ต้องมีการทบทวนหรือรวบรวมรายละเอียดเพิ่มเติม

ขั้นที่ 6 ขั้นติดตามผล ช่วยให้ทราบว่าการศึกษารายการณ์ประสบความสำเร็จมากน้อย เพียงใด มีข้อบกพร่องที่ควรแก้ไขปรับปรุงอย่างไร เพื่อที่จะได้ดำเนินการต่อไปอย่างเหมาะสม

ขั้นที่ 7 การสรุปผลและข้อเสนอแนะ ควรทำขณะที่ทำการศึกษารายการณ์ หรือ หลังจากทำการศึกษารายการณ์แล้ว ซึ่งอาจจะทำควบคู่กันไป ทั้งนี้เพื่อประสิทธิภาพของการศึกษาราย การณ์ และก่อนปิดการศึกษารายการณ์เป็นครั้งสุดท้ายควรสรุปผลของการศึกษาไว้ทั้งหมดและให้ข้อมูล เสนอแนะไว้สำหรับผู้ที่จะมาศึกษาบุคคลรายนี้หรือผู้ที่สนใจต่อไป การให้ข้อเสนอแนะที่ดีควรให้ไว้ สำหรับผู้รับการศึกษารายการณ์ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้รับการศึกษารายการณ์และบุคคลที่สนใจ หรือบุคคลที่ จะศึกษาในลักษณะเช่นเดียวกันต่อไป

4.1.5 วิธีการที่ใช้ในการศึกษารายการณ์

การศึกษารายการณ์ให้บรรลุจุดมุ่งหมายและเกิดประโยชน์ทั้งแก่ผู้ศึกษา และผู้รับ การศึกษานั้นจะต้องใช้วิธีควบคู่กันไป 2 วิธี ดังนี้

1. การศึกษาประวัติรายกรณี (Case History)
2. การประชุมปรึกษารายกรณี (Case Conference)

1. การศึกษาประวัติรายกรณี (Case History)

ได้มีผู้ให้ความหมายของการศึกษาประวัติรายกรณี ผู้วิจัยขอนำเสนอดังต่อไปนี้

กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ (2527: 597) ได้ให้ความหมายของการศึกษาประวัติรายกรณีไว้เป็นการจดบันทึกหรือรายงานผลจากการใช้วิธีการศึกษา โดยหัวข้อของการจดบันทึกการศึกษาประวัติรายกรณี มีลักษณะคล้ายคลึงหรือเช่นเดียวกันกับการศึกษารายกรณี เช่น กล่าวถึงลักษณะของผู้รับการศึกษา สาเหตุที่ศึกษา วิธีการรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ การวินิจฉัย การสรุปผลและข้อเสนอแนะ ตลอดจนการติดตามผล ซึ่งรายละเอียดดังกล่าวได้กล่าวไว้ในกระบวนการศึกษารายกรณี

จำเนียร ชวงโชติ (2544: 204) หมายถึง การรวบรวมและจดบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลอย่างละเอียดสมบูรณ์มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และให้ถูกต้องตรงข้ามเป็นจริงที่สุดโดยไม่ต้องมีการตีความหมายและแปลผลของข้อมูลแต่ประการใด การทำประวัติรายกรณีจะทำให้ผู้รับการศึกษา รู้จักและเข้าใจเด็กแต่ละคน และสามารถนำความรู้ความเข้าใจนั้นมาใช้เป็นพื้นฐานสำหรับการพิจารณาช่วยเหลือหรือแนะแนวให้รายกรณีที่ศึกษาสามารถแก้ปัญหา ปรับตัวได้ดีและเหมาะสม การทำประวัติรายกรณีจึงเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญยิ่งของการศึกษารายกรณี

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การศึกษาประวัติรายกรณี หมายถึง การรวบรวมข้อมูลประวัติของบุคคลอย่างละเอียด และมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับการศึกษารายกรณี ซึ่งการทำประวัติบุคคลนั้นเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในการศึกษารายกรณี

2. การประชุมปรึกษารายกรณี (Case Conference)

2.1 ความหมายของการประชุมปรึกษารายกรณี

ได้มีผู้ให้ความหมายของการประชุมปรึกษารายกรณีไว้ ผู้วิจัยขอนำเสนอดังต่อไปนี้

กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ (2527: 599) ให้ความหมายของการประชุมปรึกษารายกรณีว่าเป็นการประชุมกันของบุคคลหลายฝ่าย เพื่อระดมความคิดเห็นและร่วมแสดงความคิดเห็นโดยยอมรับความคิดเห็นของสมาชิกส่วนใหญ่ในที่ประชุมที่ให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาหรือป้องกัน ส่งเสริมบุคคลที่รับการศึกษานั้น ๆ

พรหมธิดา แสนคำเครือ (2528: 73) กล่าวว่า การประชุมปรึกษารายกรณี หมายถึง การประชุมของผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้ถูกศึกษา โดยมีจุดประสงค์เพื่อพิจารณาและให้ข้อสรุปในเรื่องการวิเคราะห์ตีความ การป้องกัน การช่วยเหลือผู้ถูกศึกษา

พนม ลิมอารีย์ (2538: 26) กล่าวว่า การประชุมปรึกษารายกรณี คือ การที่บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเด็กมาประชุมร่วมกัน เพื่อพิจารณาศึกษาข้อเท็จจริงที่รวบรวมมาได้ โดยการวิเคราะห์ แปลความหมายและสังเคราะห์ข้อมูลต่างๆเข้าด้วยกัน และร่วมกันพิจารณาหาทางช่วยเหลือเด็กเป็นรายๆไป

พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา (2542: 36) กล่าวว่า การประชุมรายกรณี เป็นการประชุมเพื่อเสนอข้อเท็จจริง และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกับมีการสังเคราะห์ และตีความข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องราวหรือบุคคลหนึ่งโดยผู้เชี่ยวชาญหลายอาชีพที่ทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ หรือกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในกรณีอย่างใกล้ชิด โดยมีการประชุมปรึกษาหารือกันอย่างเป็นทางการเกี่ยวกับปัญหาที่จะต้องพิจารณา

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การประชุมศึกษารายกรณี หมายถึง การดำเนินการพิจารณาปัญหาของบุคคลที่ได้รับการศึกษาด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมมาได้ โดยมีบุคคลหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับรายกรณีที่ถูกศึกษา เพื่อให้การช่วยเหลือต่อไป

2.2 ประโยชน์ของการประชุมปรึกษารายกรณี

การจัดการประชุมรายกรณีจะเอื้อประโยชน์ โดยจำแนกเป็นข้อๆ (ลักขณา สิริวัฒน์. 2548: 49) ดังต่อไปนี้

1. ทำให้ผู้ถูกศึกษาได้รับการแก้ไขหรือการช่วยเหลืออย่างแท้จริง และยังทำให้รู้สึกว่าเขาไม่ถูกทอดทิ้งอย่างแน่นอน
2. ทำให้เกิดการมีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสถานภาพต่างๆทำให้เกิดความเข้าใจกันและกันมากขึ้น ซึ่งนำไปสู่การพัฒนา กลุ่ม ชุมชน และสังคมโดยส่วนรวมได้
3. ทำให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้ถูกศึกษาทุกคนได้เข้าใจปัญหาหรือเรื่องราวที่เป็นข้อเท็จจริงทำให้ลดอคติและลดความรู้สึกที่ไม่ดีต่อเขา ในที่สุดจะมีแต่ความเห็นอกเห็นใจและความปรารถนาดีต่อเขาและบุคคลอื่นๆด้วย
4. ทำให้ได้แนวทางในการจัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาเกี่ยวกับเด็ก เยาวชน ร่วมกันในกลุ่มและสังคม
5. ทำให้ทุกคนได้ตระหนักถึงความร่วมมือกัน ความสามัคคีกันในการแก้ไขปัญหา ซึ่งไม่ใช่เป็นการแก้ไขได้ตามลำพังเพียงคนเดียว

2.3 รูปแบบของการประชุมปรึกษารายกรณี การประชุมปรึกษารายกรณีมี 3

รูปแบบ ดังนี้ (กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ. 2527: 600 – 603)

- 1) การประชุมเฉพาะผู้เชี่ยวชาญในปัญหาหรือกรณีนั้น ๆ และผู้ใกล้ชิดตลอดจนผู้เกี่ยวข้อง เช่น ครูแนะแนว ครูประจำชั้น ครูประจำวิชา บิดา มารดา หรือ ผู้ปกครอง เป็นต้น
- 2) การประชุมกลุ่มใหญ่ จะประกอบด้วยบุคคลหลายฝ่าย ดังนี้
 - (1) ผู้เชี่ยวชาญ เช่น จิตแพทย์ นักจิตวิทยา ครูแนะแนว เป็นต้น
 - (2) ผู้ใกล้ชิด เช่น บิดา มารดา ผู้ปกครอง เป็นต้น
 - (3) ผู้เกี่ยวข้อง เช่น ครูประจำชั้น ครูประจำวิชา เป็นต้น
- 3) การประชุมกลุ่มเล็ก ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ ครูแนะแนว และ ผู้ใกล้ชิดที่เกี่ยวข้องกับปัญหาหรือกรณีนั้น ๆ โดยตรง เช่น บิดา มารดา ผู้ปกครอง ของผู้รับการศึกษา

จากรูปแบบของการประชุมปรึกษารายกรณีดังกล่าว กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ (2527: 603 – 604) รูปแบบ 2 เป็นที่นิยมใช้มากที่สุด และจะต้องเน้นการรักษาความลับมากที่สุด นอกจากนั้นในการประชุมปรึกษารายกรณีทุกรูปแบบ จะต้องมีการประชุมซึ่งจะเป็นผู้เชี่ยวชาญหรือผู้อาวุโส และจะต้องมีผู้ศึกษารายกรณีเป็นผู้รายงานผลจากการศึกษา ตลอดจนชี้แจงเหตุผลหรือจุดมุ่งหมาย ส่วนเวลาที่ใช้ในการประชุมมักใช้เวลาประมาณ ครั้งละ 1 ชั่วโมง โดยใช้ช่วงเวลาที่สมาชิกทุกคนหรือส่วนใหญ่พร้อม ทั้งนี้เพื่อประสิทธิภาพในการประชุม ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การประชุมปรึกษารายกรณี แบบการประชุมเล็ก

2.4 กระบวนการในการจัดประชุมปรึกษารายกรณี มี 3 ขั้นตอน ดังนี้

(ลักขณา สิริวัฒน์. 2548: 46-47)

1. ขั้นเตรียมการ
2. ขั้นดำเนินการประชุม
3. ขั้นยุติการประชุม

1. ขั้นเตรียมการ มีการปฏิบัติ ดังนี้

1. การเตรียมบุคคล ได้แก่ ประธานและสมาชิกในการประชุมทุกฝ่าย โดยการออกจดหมายเชิญเข้าร่วมประชุม ด้วยการระบุวัน เวลา สถานที่ และวัตถุประสงค์ในการประชุมอย่างชัดเจน

2. เตรียมสถานที่ ได้แก่ การพิจารณาสถานที่ให้เหมาะสมในการจัดการประชุมรายกรณี โดยพิจารณาบริเวณที่สะดวกในการเดินทางไปกลับของผู้เข้าร่วมประชุมทุกฝ่าย และมีขนาดพอเหมาะกับจำนวนสมาชิกทั้งหมดให้นั่งสบาย และทำการจองสถานที่ล่วงหน้าแต่เนิ่นๆเพื่อให้แน่ใจว่ามีสถานที่ประชุมได้แน่นอน

3. เตรียมข้อมูล ได้แก่ เอกสารหรือรายละเอียดในรูปแบบต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการศึกษารายกรณี ในส่วนที่เป็นรายงานการศึกษาเตรียมเป็นบันทึกย่อแจกแก่สมาชิกที่เข้าร่วมประชุมทุกคนแล้วแต่กรณี

2. ขั้นตอนในการประชุม มีการปฏิบัติดังนี้

2.1 ประธานกล่าวเปิดประชุมและแนะนำผู้ทำการศึกษารายกรณีพร้อมทั้งอนุญาตให้ผู้ศึกษารายกรณีรายงานผลการศึกษาแก่สมาชิกในที่ประชุม

2.2 ผู้ทำการศึกษารายงานประวัติและวิธีการต่างๆที่ได้ทำการศึกษาไปแล้วแก่ประธานและสมาชิกในที่ประชุมตั้งแต่ต้นจนจบ ในบางแห่งมีการเปิดเผยหน้าของผู้ถูกศึกษาด้วย

2.3 ประธานเปิดโอกาสให้สมาชิกซักถามข้อมูลหรือข้อสงสัยจากผู้ทำการศึกษา

2.4 สมาชิกทุกคนต้องร่วมกันวิเคราะห์ประเด็นต่างๆ ด้วยการระดมสมองและแสดงความคิดเห็นในที่ประชุม

2.5 ประธานจะสรุปข้อพึงปฏิบัติตามความคิดเห็นของสมาชิกส่วนใหญ่ในที่ประชุม โดยมีเลขานุการเป็นผู้จดบันทึกการประชุม และให้ผู้ทำการศึกษานำไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการให้ความช่วยเหลือต่อรายกรณีที่ได้รับการศึกษาต่อไป

3. **ขั้นยุติการประชุม** การยุติการประชุมศึกษารายกรณี กระทำเมื่อประธานสรุปข้อพึงปฏิบัติตามความเห็นของสมาชิกส่วนใหญ่ในที่ประชุม ประธานจะกล่าวขอบคุณสมาชิกและปิดการประชุม

4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษารายกรณี

ดวงกมล วงษ์ศรีหัทส (2541: 156-164) ได้ศึกษารายกรณีของนักเรียนที่มีปัญหาการปรับตัวในครอบครัว ผลการศึกษาพบว่าปัญหาการปรับตัวของนักเรียนมีสาเหตุมาจากนักเรียนมีบุคลิกภาพที่ไม่เหมาะสม การอบรมเลี้ยงดูที่ไม่ถูกต้อง ความสัมพันธ์ในครอบครัวไม่ดี และระดับการศึกษาของบิดา มารดา อยู่ในระดับต่ำและปัญหาและสิ่งแวดล้อมที่อยู่อาศัยไม่ดี

ธัญชนก ศิริสุขชัยวุฒิ (2542: 85-86) ได้ศึกษารายกรณีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีปัญหาการปรับตัวกับเพื่อน จำนวน 3 คน ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่มีปัญหาการปรับตัวกับเพื่อนมีสาเหตุจากการขาดการดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด เมื่อมีปัญหาต่างๆเกิดขึ้นก็ไม่กล้าปรึกษา ทำให้มีความรู้สึกโดดเดี่ยว และขาดความมั่นใจในตนเองรู้สึกผิดและตำหนิตนเองว่าเป็นคนไร้ความสามารถในเรื่องการปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนๆ เมื่อทำการศึกษารายกรณีและช่วยเหลือแล้วพบว่า

นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง มีการปรับตัวเข้ากับเพื่อนดีขึ้น มีทัศนคติที่ดีต่อเพื่อนและมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อน

กรวิภา สุวรรณกุล (2546: 104-106) ได้ศึกษารายกรณีนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ โรงเรียนอัสสัมชัญ กรุงเทพมหานคร จำนวน 5 คน ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาของการเรียน ไม่มีสมาธิในการเรียน ไม่สนใจกิจกรรมในการเรียน ไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียน ไม่ทบทวนบทเรียน ปัญหาครอบครัวนักเรียน ได้แก่ ปัญหาการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาส่งผลปัญหาด้านวินัยในการเรียนของนักเรียน เมื่อทำการศึกษารายกรณีและช่วยเหลือแล้ว ผลปรากฏว่า ปัญหาต่างๆ โดยเฉพาะปัญหาที่มีสาเหตุจากนักเรียนลดลง โดยนักเรียนเข้าใจตนเองมากขึ้น เข้าชั้นเรียน และมีความรับผิดชอบต่อการเรียนมากขึ้น

5. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการให้คำปรึกษากลุ่ม

5.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการให้คำปรึกษากลุ่ม

5.1.1 ความหมายของการให้คำปรึกษากลุ่ม

แฮนเซน วอร์เนอร์ และสมิธ (Hansen, Warner; & Smith. 1976: 6) กล่าวว่า การให้คำปรึกษากลุ่ม หมายถึง กระบวนการที่ผู้ให้คำปรึกษาสร้างสัมพันธภาพกับสมาชิกในกลุ่มเพื่อให้สมาชิกในกลุ่มได้สำรวจตนเองและสถานการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับตนเอง แล้วพยายามแก้ไขปรับปรุงทัศนคติและพฤติกรรมของตนเองให้เป็นไปในทางที่ดีขึ้น

โฮลเซน (Ohlsen. 1970: 30 -31) กล่าวว่า การให้คำปรึกษากลุ่ม หมายถึง เป็นวิธีการที่จะให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลที่ปกติเพื่อให้ยอมรับปัญหาต่างๆ ของตนเองและพยายามแก้ไขปัญหาเหล่านี้ก่อนที่จะกลายเป็นปัญหารุนแรง นอกจากนี้สมาชิกในกลุ่มยังสามารถนำเอาความคิดที่ได้จากกลุ่มไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ การให้คำปรึกษากลุ่มจึงเป็นสัมพันธภาพพิเศษที่สมาชิกในกลุ่มจะมีความรู้สึกปลอดภัย จนพร้อมที่จะอภิปรายในสิ่งที่เขากังวลและไม่สบายใจและกำหนดพฤติกรรมใหม่ๆ ที่พึงประสงค์ ตลอดจนฝึกทักษะในการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นและการลงมือปฏิบัติในพฤติกรรมใหม่ๆ

คอเรย์ (Corey. 2004: 6-7) ได้กล่าวถึง การให้คำปรึกษากลุ่ม หมายถึง มีจุดมุ่งหมายทั้งการป้องกันและการบำบัดรักษา และโดยทั่วไปจะเกี่ยวกับการศึกษา อาชีพ ส่วนตัวแลสังคม นอกจากนี้ยังเป็นกระบวนการระหว่างบุคคลที่เน้นในเรื่องความคิด ความรู้สึกและพฤติกรรมที่เกิดขึ้นซึ่งมักจะเป็นปัญหาของสมาชิกที่มีความปกติโดยไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของบุคลิกภาพใหม่ แต่จะเป็นการพัฒนาตนเองจากการพยายามค้นหาศักยภาพและจุดเด่นที่มีอยู่ในตนเอง อย่างไรก็ตามสมาชิกอาจจะประสบปัญหาวิกฤต หรือความขัดแย้งและความสับสน ตลอดจนความพยายามที่

จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาของตนเอง โดยที่กลุ่มจะแสดงความเห็นอกเห็นใจจะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นการสร้างบรรยากาศแห่งความไว้วางใจ อันจะนำไปสู่การเปิดเผยถึงเรื่องราวและปัญหาต่างๆ ตลอดจนมีการสำรวจปัญหาพร้อมกัน

คมเพชร ฉัตรศุภกุล (2521: 90) ได้ให้ความหมายของการให้คำปรึกษากลุ่ม สามารถสรุปได้ดังนี้

1. การให้คำปรึกษากลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหา ข้อแตกต่างระหว่างการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มกับแบบรายบุคคล คือการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มนั้น สมาชิกทุกคนที่มีปัญหามาปรึกษาหารือ และสามารถแสดงความคิดเห็นร่วมกันด้วยความเห็นอกเห็นใจกัน แต่การให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคลนั้น จะไม่ได้รับความคิดอย่างกว้างขวาง ผู้มีปัญหาจะต้องใช้ความคิดในการแก้ปัญหาด้วยตนเอง ดังนั้นอาจช่วยให้สามารถแก้ปัญหาได้ยากขึ้นในบางกรณี

2. การให้คำปรึกษากลุ่ม มุ่งช่วยเหลือปัญหาที่ปกติ เช่น การปรับตัวกับเพื่อน เพศตรงข้าม การเรียน การทำกิจกรรม เป็นต้น ความจริงแล้วการให้คำปรึกษาโดยทั่วไปเป็นการแก้ไขปัญหาปกติอยู่แล้ว และไม่เกี่ยวข้องกับปัญหาโรคจิต โรคประสาท เพราะถือว่าไม่อยู่ในขอบเขตของการให้ความช่วยเหลือได้โดยผู้ให้คำปรึกษา แต่ควรจะเป็นหน้าที่ของผู้เชี่ยวชาญ

3. การให้คำปรึกษากลุ่ม มุ่งช่วยเหลือสมาชิกที่มีสภาพปกติในที่นี้ หมายถึง การให้คำปรึกษากลุ่ม ไม่ครอบคลุมถึงผู้ที่มีความผิดปกติทางด้านจิตใจ ถ้าหากสมาชิกคนใดก็ตามมีความผิดปกติเกิดขึ้น ก็ไม่ควรนำมาเป็นสมาชิกในกลุ่มที่จะแก้ไขปัญหาพร้อมกัน เพราะอาจจะมี การรับรู้มีความคิดทั้งหลายที่ผิดปกติไป การสื่อสารในกลุ่มก็จะมีปัญหา เนื่องจากพูดหรืออธิบายแล้วสมาชิกไม่สามารถเข้าใจร่วมกันได้

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2529: 180) ได้กล่าวถึงการให้คำปรึกษากลุ่ม หมายถึง เป็นกระบวนการของกลุ่มบุคคลที่มีปัญหา หรือมีความต้องการคล้ายๆ กันมาปรึกษาหรือร่วมกันโดยมีผู้ให้คำปรึกษาซึ่งมีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ทางการให้คำปรึกษาช่วยให้ความช่วยเหลือ หรือร่วมให้คำปรึกษา

พรรณพิศ วานิชยการ (2529: 1) กล่าวถึงการให้คำปรึกษากลุ่ม หมายถึง การสร้างสัมพันธภาพ เป็นลักษณะที่ยอมรับ ไว้วางใจและให้ความรู้สึกปลอดภัยแก่ผู้รับคำปรึกษา เปิดโอกาสให้ผู้รับคำปรึกษาสามารถอธิบายได้อย่างเปิดเผยในสิ่งที่ตนเสียใจและกังวลใจ ให้สามารถอธิบายเป้าหมายประสงค์ของตนได้อย่างชัดเจนและปฏิบัติได้จริง สามารถแสวงหาทักษะสำคัญต่างๆ ในทางสังคม และสามารถสร้างความเข้มแข็งและความเชื่อมั่นในตนเอง ให้พร้อมที่จะแสดงพฤติกรรมใหม่ที่พึงประสงค์ เรียนรู้ในการวางแผนอนาคต สามารถประเมินความก้าวหน้าสู่เป้าหมายที่วางไว้ และ

สามารถเพิ่มพูนประสบการณ์ให้แก่ชีวิตได้หลายๆ ด้านโดยเฉพาะด้านครอบครัว การเมือง การพักผ่อน หย่อนใจ การศาสนาและหน้าที่การทำงานเป็นต้น

จากข้อมูลข้างต้น ดังจะสรุปได้ว่า การให้คำปรึกษากลุ่ม หมายถึง การปฏิสัมพันธ์กัน ระหว่างผู้ให้คำปรึกษาและสมาชิกในกลุ่ม โดยมีจุดมุ่งหมายเดียวกันในการที่จะป้องกันและแก้ไข ปัญหา มีความต้องการคล้ายๆ กัน โดยผู้ให้คำปรึกษาต้องได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดี และสมาชิก ทุกคนต้องร่วมกันอภิปรายถึงสิ่งที่เกิดขึ้นและตัดสินใจร่วมกัน

5.1.2 ปรัชญาของการให้คำปรึกษากลุ่ม

ไฮลเซน (กาญจนา ไชยพันธุ์, 2549: 12 – 13; อ้างอิงจาก Ohlsen, 1977) กล่าวว่า การให้คำปรึกษากลุ่มมีปรัชญาในการช่วยเหลือบุคคล ดังนี้

1. การเปิดเผยตนเอง เป็นการที่สมาชิกมีความจริงใจที่แสดงให้แต่ละคนในกลุ่มได้ เกิดสายใยขึ้น ทำให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างสมาชิกด้วยกัน การเปิดเผยตนเองของสมาชิกจะคำนึงถึง พฤติกรรม ความรู้สึกและความคิดในอดีต ที่มีสัมพันธ์กับปัจจุบันโดยเน้นให้เห็นความเป็นปัจจุบัน

2. ความซื่อสัตย์และจริงใจ โดยสมาชิกต้องเน้นความซื่อสัตย์และจริงใจต่อ การกระทำของตนเอง ความคิด ความรู้สึก และการกระทำที่มีผลต่อพฤติกรรมของเขา

3. ความรับผิดชอบ สมาชิกทุกคนต้องรับผิดชอบต่อพฤติกรรมของตนเองและของ กลุ่ม

4. การเลือก สมาชิกควรคำนึงถึงลักษณะการเลือกเพื่อส่วนตัวและให้มีการ พัฒนาขึ้นไปเรื่อยๆ

5. การให้ข้อมูลย้อนกลับ การให้ข้อมูลย้อนกลับของสมาชิกและการประเมิน พฤติกรรมของตนเองจะช่วยให้เกิดความเข้าใจในพฤติกรรมของตนเองและผู้อื่น

6. การตัดสินใจ การตัดสินใจของสมาชิกแต่ละคนจะก่อให้เกิดการตัดสินใจของกลุ่ม เพราะอาศัยความร่วมมือของสมาชิกทุกๆ คน

5.1.3 หลักพื้นฐานของการให้คำปรึกษากลุ่ม

กาญจนา ไชยพันธุ์ (2549: 12) กล่าวว่า หลักพื้นฐานในการให้คำปรึกษากลุ่มมีดังนี้

1. บุคคลย่อมมีสิทธิในความรู้สึกของตนเองอย่างที่ตนรู้สึก ดังนั้นผู้ให้คำปรึกษาควร สนับสนุนให้ผู้รับคำปรึกษาได้แสดงความรู้สึกของเขาออกมา และให้สมาชิกในกลุ่มเคารพในความรู้สึก และอารมณ์ของผู้อื่น

2. บุคคลในกลุ่มควรพิจารณาว่าจะพัฒนาอะไรเกี่ยวกับตนเอง

3. บุคคลต้องมุ่งที่จะแก้ปัญหาของตนเอง

4. ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสถานการณ์เป็นสิ่งสำคัญมากกว่าตัวสถานการณ์

5. การเปิดประเด็นปัญหาของสมาชิกในกลุ่มเป็นการช่วยให้การปรึกษามีประสิทธิภาพ โดยไม่มีการปกป้องตนเองหรือป้องกันตนเอง
6. บุคคลสามารถเข้าใจตนเองได้ดี รับผิดชอบต่อตนเองได้และควบคุมตนเองได้
7. บุคคลควรรับผิดชอบพฤติกรรมของตนเอง ภายใต้บรรยากาศของสิ่งแวดล้อมที่บ้านและที่โรงเรียน ที่ไม่ขู่เข็ญหรือลงโทษจะทำให้เข้าไม่ถึงผู้อื่น สามารถพึ่งตนเองได้
8. ในกลุ่มต้องการมีการลงมือให้สมาชิกได้กระทำ จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การกระทำต้องได้รับการยอมรับ ความเข้าใจ
9. ในการเผชิญปัญหา การแก้ปัญหา มีวิธีเลือกหลายวิธี ผู้ให้คำปรึกษาควรช่วยให้สมาชิกเห็นทางเลือก
10. สมาชิกในกลุ่มควรมีความมั่นใจสัญญาให้กับตนเองในการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ภายใต้การเสริมแรง
11. สิ่งที่ได้รับในกลุ่มในรูปของประสบการณ์ จะช่วยให้สมาชิกนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน
12. บุคคลถ้ารู้จักตนเองได้ดี จะลดการป้องกันกับตนเอง จะยอมรับตนเองและยอมรับการที่คนอื่นวิพากษ์วิจารณ์ตน

5.1.4 จุดมุ่งหมายของการให้คำปรึกษากลุ่ม

โฮลเซน (Ohlsen, 1970: 31-32) กล่าวว่า การให้คำปรึกษากลุ่มมีจุดมุ่งหมาย คือ เพื่อให้บุคคลได้รู้จักแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น เป็นการป้องกันไม่ให้เกิดเหตุการณ์เลวร้ายขึ้นประสบการณ์ที่ได้จากกลุ่มจะทำให้สมาชิกของกลุ่มเกิดการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองในด้านต่างๆ ทั้งด้านอารมณ์และสังคม โดยเน้นจุดมุ่งหมายของการให้คำปรึกษากลุ่ม ได้ 5 ประการดังนี้

1. เพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกในกลุ่มได้ระบายความรู้สึกต่างๆ ภายในใจออกมา
2. เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกเกิดการยอมรับนับถือตนเอง
3. เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกที่มีปัญหากล้าเผชิญปัญหาของตนเองและแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น
4. เพื่อช่วยให้สมาชิกที่มีปัญหาได้ปรับปรุงทักษะในการยอมรับตนเอง แก้ปัญหาด้านการขัดแย้งในตัวเอง และความขัดแย้งที่ตนมีปัญหากับผู้อื่น
5. เพื่อช่วยให้สมาชิกมีความเข้มแข็ง สามารถป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาขึ้นอีกและสามารถรักษาสภาพจิตใจของตนเองให้เป็นสุขเหมือนกับการอยู่ในกลุ่มต่อไป

คอเรย์ (Corey. 2004: 7) กล่าวถึง การให้คำปรึกษากลุ่มมีจุดมุ่งหมายดังนี้

1. เพื่อเรียนรู้ในการให้ความไว้วางใจต่อตนเองและผู้อื่น
2. เพื่อให้รู้ตนเองได้ดีขึ้นและพัฒนาเอกลักษณ์ของตนเอง
3. เพื่อทราบดีถึงความต้องการและปัญหาของสมาชิกอื่นๆ ที่คล้ายกัน
4. เพื่อเพิ่มพูนการยอมรับตนเอง ความเชื่อมั่นในตนเอง การเคารพตนเองในการที่จะพัฒนาการรู้จักตนเองในแง่มุมใหม่ๆ
5. เพื่อค้นหาทางเลือกต่างๆ ที่จะจัดการกับปัญหา เพื่อให้เกิดการพัฒนาตนเองและการแก้ไขความขัดแย้งที่เกิดขึ้น
6. เพื่อเพิ่มพูนความสามารถในการนำตนเอง ความเป็นตัวของตัวเองและความรับผิดชอบที่มีต่อตนเองและผู้อื่น
7. เพื่อเพิ่มการตระหนักรู้ในทางเลือกต่างๆ ของตนเอง และสามารถเลือกได้อย่างฉลาด
8. เพื่อวางแผนอย่างเฉพาะเจาะจงที่จะลงมือปฏิบัติ เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบางอย่างให้เหมาะสม และกำหนดข้อตกลงกับตนเองที่จะดำเนินการตามแผนนั้นๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์
9. เพื่อเรียนรู้ทักษะในการเข้าสังคมให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น
10. เพื่อพัฒนาความไวในการรับรู้ต่อความต้องการและความรู้สึกของผู้อื่นมากขึ้น
11. เพื่อเรียนรู้ที่จะเผชิญหน้ากับผู้อื่นด้วยความเอาใจใส่ ความสนใจ ความบริสุทธิ์ใจ และความตรงไปตรงมา
12. เพื่อหลีกเลี่ยงจากการกระทำตามความคาดหวังของผู้อื่น และเรียนรู้ที่จะดำเนินชีวิตอยู่โดยการปฏิบัติตามคาดหวังของตนเองมากขึ้น
13. เพื่อสร้างความชัดเจนในค่านิยมของตนเอง และสามารถตัดสินใจได้ว่าค่านิยมนี้ๆ เหมาะสมกับตนเองอย่างไร

5.1.5 หลักการสร้างกลุ่มเพื่อให้คำปรึกษากลุ่ม

5.1.5.1 การเลือกสมาชิก

โฮลเซน (Ohlsen. 1970: 105 -109) ได้กล่าวถึงการเลือกสมาชิกเข้ากลุ่มที่เหมาะสมจะเข้ากลุ่มนั้น ควรจะเป็นผู้ที่สมัครใจและมีแรงจูงใจในการเข้ากลุ่ม และในการสัมภาษณ์สมาชิกครั้งแรก ผู้นำกลุ่มจะต้องชี้แจงจุดมุ่งหมายและลักษณะของกลุ่ม ตลอดจนกระบวนการที่สมาชิกต้องทำ การจัดสมาชิกเข้ากลุ่มควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. อายุ ผู้ให้คำปรึกษาส่วนมากจะเลือกนักเรียนตามระดับชั้นเรียน ระดับวุฒิภาวะและตามอายุปฏิทิน
2. ความสามารถทางสติปัญญา ไม่ควรมีความแตกต่างกันมากนัก เพื่อจะได้ไม่มีปัญหาในการสื่อความหมาย
3. เพศ จะจัดสมาชิกเพศชายหรือเพศหญิงแยกกันหรือรวมกันนั้น ขึ้นอยู่กับวัยและลักษณะปัญหา บางปัญหาจะเหมาะกับกลุ่มที่มีทั้งสองเพศ แต่บางปัญหาอาจจะเหมาะกับกลุ่มที่แยกเพศ
4. ลักษณะของปัญหา การที่สมาชิกมีปัญหาที่คล้ายคลึงกัน จะช่วยให้สมาชิกทุกคนเข้าใจปัญหาได้ดี การได้ร่วมกันอภิปรายปัญหาจะช่วยให้แต่ละคนเลือกวิธีการแก้ปัญหาได้ตรงกับปัญหาของตนเอง

คมเพชร ฉัตรศุภกุล (2521: 94 -95) ได้กล่าวถึงการเลือกสมาชิกเข้ากลุ่มไว้ 4 ประการ ดังนี้

1. สมาชิกที่จะมารับคำปรึกษา ควรจะเป็นผู้ที่มีปัญหาคล้ายคลึงกัน เพื่อจะได้อภิปรายในประเด็นเดียวกัน และมีความเข้าใจซึ่งกันและกันดีขึ้น
2. สมาชิกที่จะมารับคำปรึกษากลุ่ม ควรเป็นผู้ที่เต็มใจที่จะแก้ไขปัญหา
3. การจัดกลุ่มควรให้สมาชิกมีลักษณะแตกต่างกันบ้าง แต่ไม่ควรให้สมาชิกมีความแตกต่างกันมากเกินไป จะทำให้เกิดปัญหาได้
4. การเลือกสมาชิกเข้ากลุ่ม ต้องพิจารณาว่าแต่ละบุคคลจะได้รับประโยชน์จากกลุ่มและสามารถให้ความช่วยเหลือผู้อื่นในกลุ่มได้ด้วย

5.1.5.2 ขนาดของกลุ่ม

ปัญหาเป็นตัวกำหนดจำนวนสมาชิกในกลุ่ม จำนวนสมาชิกที่น้อยที่สุดไม่ควรต่ำกว่า 6 คน ถ้าจำนวนสมาชิกมากเกินไปจะทำให้กลุ่มวุ่นวาย จำนวนสมาชิกที่เหมาะสมอยู่ระหว่าง 6 – 12 คน โดยไม่เกิน 12 คน ซึ่งสอดคล้องกับ เซอร์ทเซอร์ และสโตน (ดวงรัตน์ กวดกิจการ.2544: 14 ; อ้างอิงจาก Shertzer; & Stone. 1971: 217) ได้ให้ความเห็นกับขนาดกลุ่มว่า จำนวนสมาชิกที่เหมาะสมที่สุด คือ 6 คน ส่วนวัชรี ทรัพย์มี (ดวงรัตน์ กวดกิจการ. 2544: 14 ; อ้างอิงจาก วัชรี ทรัพย์มี.2525: 86) กล่าวถึงขนาดกลุ่มควรมีสมาชิก 6 – 10 คน

5.1.5.3 ชนิดของกลุ่ม

ซูซีย์ สมิทธิไกร (2527: 19) ได้เสนอว่า การให้คำปรึกษากลุ่ม ควรจะเป็นกลุ่มที่มีลักษณะเป็นกลุ่มปิด เพราะกลุ่มจะมีการพัฒนาและก้าวสู่ช่วงเวลาที่มีการแก้ปัญหาและ ความ

เคลื่อนไหวเช่นนี้ จำเป็นต้องอาศัยเวลา และความรู้สึกผูกพันเป็นหนึ่งเดียว การที่สมาชิกใหม่เข้ามาในกลุ่มอาจขัดขวางต่อการพัฒนาการได้

คมเพชร ฉัตรศุภกุล (2521: 94) และวัชรีย์ ทรัพย์มี (2533: 272 - 275) กล่าวถึงแนวทางในการจัดกลุ่มเพื่อให้คำปรึกษา ดังนี้

1. การเลือกสมาชิกเข้ากลุ่ม ผู้ให้คำปรึกษาควรเลือกสมาชิกเข้ากลุ่มให้เหมาะสมโดยเลือกสมาชิกที่มีปัญหาคล้ายคลึงกัน เต็มใจที่จะเข้ากลุ่ม และต้องการรับคำปรึกษาอย่างแท้จริงเพื่อร่วมมือในการแก้ไขปัญหา นอกจากนี้สมาชิกในกลุ่มควรมีลักษณะแตกต่างกันบ้าง เช่น มีทั้งคนที่พูดเก่ง พูดไม่เก่ง คนใจร้อน คนสุขุม คนฐานะดี คนยากจนคละกันไป แต่ต้องให้มีความสมดุลระหว่างสมาชิกแต่ละประเภท เพื่อช่วยกันแก้ปัญหาได้หลายลักษณะ

2. ขนาดของกลุ่ม จำนวนสมาชิกที่เหมาะสม ควรมีจำนวนประมาณ 6 – 12 คน

3. การสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลก่อนเข้ากลุ่ม ผู้ให้คำปรึกษาจะต้องถามความสมัครใจของผู้รับคำปรึกษา และอธิบายเกี่ยวกับบทบาท หน้าที่ ทั้งของผู้รับคำปรึกษาและผู้ให้คำปรึกษาพร้อมทั้งบอกประโยชน์ที่ผู้รับคำปรึกษาจะได้รับจากการเข้ากลุ่ม เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันและความร่วมมือที่ดี

4. ช่วงเวลาและความถี่ในการให้คำปรึกษากลุ่ม ขึ้นอยู่กับอายุของผู้รับคำปรึกษาและความจำกัดสถานที่ ถ้าจัดในโรงเรียนควรจะเป็นช่วงเวลาหนึ่งภาคเรียนสำหรับจำนวนเวลาที่ใช้แต่ละครั้ง จะขึ้นอยู่กับความถี่ของการให้คำปรึกษา ถ้าหากใช้เวลา 90 นาที ถึง 2 ชั่วโมง ควรจะพบกัน 1 ครั้งต่อสัปดาห์ แต่ถ้าใช้เวลา 1 ชั่วโมง ก็ควรพบกัน 2 ครั้งต่อสัปดาห์

พนม ลิ้มอารีย์ (2551: Online) ในการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม ลักษณะของกลุ่มควรเป็นกลุ่มแบบปิด (Closed Groups) หมายถึง เป็นกลุ่มที่ประกอบด้วยสมาชิกที่เป็นคนเดิม ตั้งแต่เริ่มต้นการให้คำปรึกษา จนกระทั่งถึงขั้นยุติการให้คำปรึกษา ไม่ควรเป็นกลุ่มแบบเปิด (Opened Groups) เพราะกลุ่มลักษณะนี้จะมีการเข้าออกของสมาชิกกลุ่มอยู่ตลอดเวลา คือสมาชิกเก่าออกไป สมาชิกใหม่เข้ามาแทนที่ ทำให้การให้คำปรึกษาขาดความต่อเนื่อง การที่กลุ่มจะมีพัฒนาการไปถึงขั้นการวางแผนแก้ปัญหา จะทำได้ยากและความรู้สึกปลอดภัยจะลดลง เพราะสมาชิกกลุ่มจะต้องคอยปรับตัวต่อสถานการณ์ ที่มีสมาชิกใหม่เข้ามาอยู่ตลอดเวลา ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการเจริญงอกงามของกลุ่มได้

5.1.5.4 เวลาและจำนวนครั้ง

วัชรีย์ ทรัพย์มี (2522: 182) ได้เสนอว่า เวลาที่ใช้ในการให้คำปรึกษากลุ่มนั้น โดยปกติแล้วสำหรับวัยรุ่น หรือวัยผู้ใหญ่จะใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมง หรือ 1 ชั่วโมงครึ่ง แต่ถ้าเป็นเด็ก

ประถมศึกษาเวลาที่ใช้ไม่ควรเกิน 1 ชั่วโมง จำนวนครั้งในการให้คำปรึกษากลุ่มจะให้คำปรึกษาสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ถ้าช่วงเวลาในการให้คำปรึกษาทั้งหมดมีน้อยอาจจัดสัปดาห์ละ 2-3 ครั้ง เวลาไม่ควรต่ำกว่า 1 ชั่วโมง หรือไม่ควรเกิน 2 ชั่วโมง สำหรับจำนวนครั้งควรกำหนดประมาณ 6-7 ครั้ง

5.1.5.5 การจัดสถานที่และอุปกรณ์

ชูชัย สมितिไกร (2527: 21) กล่าวว่า การจัดสถานที่รวมทั้งการจัดสิ่งแวดล้อมต่างๆ เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะมีผลต่อปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่มช่วงที่กำลังสร้างความคุ้นเคยต่อกัน ห้องที่ใช้ควรจะมีขนาดเหมาะสมกับจำนวนสมาชิก ควรจะมีความเป็นส่วนตัวปราศจากการรบกวนจากผู้อื่น การจัดสถานที่นั้นควรจัดเป็นรูปวงกลม เพื่อให้สมาชิกได้มองเห็นกันอย่างทั่วถึง เก้าอี้ที่นั้นควรมีลักษณะที่นั่งแล้วรู้สึกสบาย

กาญจนา ไชยพันธุ์ (2549: 11) กล่าวว่า สถานที่ในการให้คำปรึกษากลุ่มจะแตกต่างกับการให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล เพราะการให้คำปรึกษากลุ่มสมาชิกประมาณ 5 – 12 คน ซึ่งจะต้องใช้ห้องกว้างกว่าการให้คำปรึกษารายบุคคล แต่ความเงียบหรือความเป็นสัดส่วนปราศจากสิ่งรบกวนก็ยังคงคล้ายคลึงกับการให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล ดังนั้นควรพิจารณาถึงสถานที่ที่จะอำนวยความสะดวก ควรแยกเป็นสัดส่วนจากห้องเรียน เพราะจะช่วยให้การจัดกิจกรรมกลุ่มต่างๆ ได้ดี ส่วนสีห้องเรียนๆ เป็นห้องที่เก็บเสียงและอากาศถ่ายเทได้สะดวก

พนม ลิ้มอารีย์ (2551: Online) กล่าวว่า การให้คำปรึกษากลุ่มที่มีประสิทธิภาพอาจจัดได้โดยใช้สถานที่และอุปกรณ์น้อยที่สุดเพียงให้มีที่กว้างพอสำหรับเก้าอี้ 9 ตัว จัดเป็นวงกลมในห้องซึ่งผู้มาขอรับคำปรึกษาสามารถพูดได้อย่างอิสระ โดยไม่มีใครนอกห้องได้ยิน ห้องที่ใช้ในการให้คำปรึกษากลุ่ม ที่ดึงดูดความสนใจของสมาชิกควรเป็นห้องที่มีขนาดกว้างพอสมควร จะช่วยให้ผู้มาขอรับคำปรึกษาแสดง บทบาทหรือสภาวะพฤติกรรมต่างๆ ได้อย่างสะดวก อนึ่งพื้นห้องถ้าปูพรมหรือสะอาด สมาชิกก็อาจจะเปลี่ยนจากการนั่งเก้าอี้เป็นการนั่งกับพื้นแทนเมื่อเกิดความรู้สึกว่าเหมาะสมที่จะทำเช่นนั้น

นอกจากนี้อุปกรณ์ที่ใช้ในการบันทึกภาพและเสียงจัดว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการให้คำปรึกษากลุ่ม เพราะการบันทึกภาพและเสียงทำให้ผู้ให้คำปรึกษาสามารถนำเหตุการณ์มาทบทวนพิจารณาถึงสิ่งที่ได้เกิดขึ้นในการให้คำปรึกษากลุ่ม ช่วยให้สามารถวินิจฉัยบทบาทที่แสดงออกและที่เล่นบทบาทสมมติของสมาชิก ทั้งยังช่วยให้ผู้มาขอรับคำปรึกษาได้รู้จักพฤติกรรมที่ไม่ส่งผลดีของตน และรู้จักความต้องการที่ไม่ได้กล่าวออกมาทางวาจา และช่วยให้สมาชิกกลุ่มได้ประเมินอิทธิพลของกันและกันในด้านที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงภายในกลุ่ม

5.1.5.6 การเตรียมตัวสมาชิก

กาญจนา ไชยพันธุ์ (2549: 11) กล่าวว่า เพื่อให้สมาชิกเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมได้ดี ผู้ให้คำปรึกษาควรจะได้พบสมาชิกและอธิบายให้สมาชิกทราบถึงความมุ่งหมายของการให้คำปรึกษา เพื่อสมาชิกจะได้ทราบว่าทำไมเข้าต้องการเป็นสมาชิกของกลุ่ม รวมทั้งสมาชิกควรทราบถึงการจะให้ความช่วยเหลือกลุ่มได้อย่างไรบ้าง และเขาคาดหวังว่าจะได้อะไรจากการเป็นสมาชิก ให้สมาชิกได้ทราบการมีบทบาทหน้าที่ของสมาชิกแต่ละคนขณะอยู่ในกลุ่ม การรักษาความลับของสมาชิกแต่ละคน ให้สมาชิกได้ทราบช่วงเวลาของการจัดแต่ละครั้ง จำนวนครั้ง ตลอดจนความสำคัญของการเข้ากลุ่มในแต่ละครั้ง ตลอดจนให้ทราบถึงกฎระเบียบของการเป็นสมาชิกว่าการปฏิบัติตนและการให้ความร่วมมือ

5.1.5.7 บทบาทของผู้นำกลุ่ม

การให้คำปรึกษากลุ่มจะดำเนินไปสู่เป้าหมายได้สำเร็จนั้น ผู้นำกลุ่มต้องพยายามให้สมาชิกมีการปฏิสัมพันธ์กัน โดยผู้นำกลุ่มหรือผู้ให้คำปรึกษาจะเป็นผู้เอื้ออำนวยให้เกิด การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ภายในกลุ่ม ซึ่งแฮนสันและคณะ (Hanson; & others. 1976: 229 - 309) กล่าวถึง บทบาทของผู้นำกลุ่มหรือผู้ให้คำปรึกษานั้นมีดังนี้

1. ในการเริ่มต้นการให้คำปรึกษา ผู้นำจำเป็นต้องเตรียมวิธีการต่างๆ สำหรับกลุ่มเพื่อให้กลุ่มมีปฏิสัมพันธ์กัน เช่น ผู้นำอาจนำด้วยคำถามปลายเปิด สำหรับผู้มีประสบการณ์น้อย อาจเริ่มต้นในการให้คำปรึกษาครั้งแรกด้วยการแนะนำตัวซึ่งกันและกันและถามกลุ่มให้กลุ่มพิจารณา ข้อมูลที่สมาชิกแต่ละคนเสนอเพื่อฝึกให้สมาชิกได้พัฒนาความรู้สึกรับผิดชอบต่อกัน
2. ผู้นำกลุ่มจะต้องกำหนดกฎเกณฑ์ ระเบียบทั่วไปเกี่ยวกับพฤติกรรมและ บทบาทหน้าที่ของสมาชิกแต่ละคนและของผู้นำด้วย
3. ผู้นำจะต้องมีความสามารถและทักษะ เข้าใจในสิ่งที่สมาชิกพูด และ เข้าใจความรู้สึกของสมาชิกในการยอมรับ และให้กำลังใจ ซึ่งเป็นพื้นฐานของการสร้างสัมพันธภาพ
4. ผู้นำจะต้องสร้างบรรยากาศภายในกลุ่ม ให้สมาชิกรู้สึกปลอดภัย มีความ ไว้วางใจให้ความเคารพความคิดเห็นของกันและกัน อดทนต่อความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้สมาชิก รู้สึกว่าตนมีความสำคัญเป็นเจ้าของกลุ่ม
5. ผู้นำจะต้องคำนึงถึงเป้าหมายให้สมาชิก จุดมุ่งหมายและประโยชน์ของ กลุ่ม เพื่อช่วยให้สมาชิกเข้าใจตนเอง และเข้าใจผู้อื่นให้เขาเปลี่ยนแปลงความรู้สึกทัศนคติต่างๆ และ พฤติกรรมที่จำเป็น
6. การย้ำถึงความคิดต่อเนื่อง และสรุปบททวนเหตุการณ์สำคัญในการให้ คำปรึกษาที่ผ่านมาก่อนที่จะทำครั้งใหม่ เพื่อทำให้เกิดเป็นประสบการณ์ครั้งเดียวกัน

7. การให้ข้อมูลย้อนกลับ การสะท้อนความรู้สึกทั้งคำพูดและการแสดงออก รวมทั้งการแปลความหมายและการทำความเข้าใจ ซึ่งผู้นำต้องกระตุ้นให้สมาชิกคนอื่นๆ กระทำด้วย เพื่อให้สมาชิกได้ตรวจสอบพิจารณาสิ่งที่เขาพูด ซึ่งให้เห็นว่ามีความขัดแย้งหรือสอดคล้องกันอย่างไรซึ่งช่วยให้สมาชิกรู้จักตนเองดีขึ้น

8. การลดความตึงเครียด ผ่อนคลายความขัดแย้ง ความกลัว ความวิตกกังวลที่เกิดขึ้นภายในกลุ่ม และรับผิดชอบในการกำจัดพฤติกรรมบางอย่างที่จะเป็นอันตรายกับสมาชิก ผู้นำจะต้องเข้าไปสอดแทรกขัดขวางในบางกรณี เช่น สมาชิกพูดแทนกัน ขัดแย้งไม่ลงรอยกัน พูดทวงวน สับสนหรือกล่าวโทษคนอื่น หรือสถานการณ์อื่นที่ไม่เกี่ยวข้อง หรือแยกกลุ่มกันโดยไม่สนใจกลุ่ม

9. การให้ข้อมูลเพิ่มเติมที่เห็นสมควร ผู้นำกลุ่มควรแสดงความรู้สึกส่วนตัว ประสพการณ์ค่านิยมของตนเอง เมื่อเห็นว่าจะเป็นประโยชน์ต่อสมาชิก นอกจากนี้ผู้นำควรเป็นแบบอย่างที่ดีให้สมาชิกดูเกี่ยวกับพฤติกรรมที่เหมาะสม หรือวิธีการต่างๆ ที่ใช้แก้ปัญหาของสมาชิก

10. ผู้นำต้องคอยสังเกตและประเมินพฤติกรรมของสมาชิกแต่ละคน รวมทั้งการมีปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่ม อาจทำได้โดยการถาม เช่น มีอะไรเกิดขึ้นขณะนี้

5.1.5.8 บทบาทของสมาชิก

โลรีซ์ โพรแกว (2536: 9 - 10) กล่าวถึงบทบาทของสมาชิกในกลุ่มที่จะทำให้การให้คำปรึกษากลุ่มมีประสิทธิภาพดังนี้

1. ไม่พูดเรื่องนอกกลุ่ม สมาชิกควรพูดถึงเฉพาะบุคคลที่อยู่ในกลุ่ม สิ่งที่พูดในกลุ่มจะเก็บไว้เป็นความลับ ไม่นำไปพูดนอกกลุ่ม

2. การฟัง สมาชิกจะได้รับการกระตุ้นให้สนใจรับฟังสมาชิกอื่นพูดทั้งเนื้อหาและความรู้สึก ถ้ามีความยากลำบากในการฟังควรจะรีบบอกผู้พูดไม่ควรปล่อยผ่านไป

3. การวิพากษ์วิจารณ์ สมาชิกควรพูดถึงสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ที่นี้ เดียวนี้
อย่างไร

4. การใช้สติปัญญาด้วยเหตุผล สมาชิกยอมได้รับการกระตุ้นให้ร่วมแสดงความคิดและความรู้สึกซึ่งเป็นส่วนตัว จะผลัดเปลี่ยนกันไปถึงเรื่องราวต่างๆ ของสังคมและสนใจเรื่องราวเป็นรายบุคคลไป

5. การตั้งคำถาม การถามควรถามในลักษณะของคนอธิบายเพิ่มเติมขอความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ

6. การเจาะระดับความรู้สึก จะเป็นประโยชน์ต่อสมาชิก เพื่อให้เขารู้ว่าเขาคือใครและรู้สึกอย่างไรอย่างแท้จริง

7. ความรู้สึกและความคิดเห็น สมาชิกจะได้รับการกระตุ้นให้เข้าใจว่างสิ่งที่คิดและรู้สึกเป็นสิ่งที่แยกออกจากกัน

5.1.6 ขั้นตอนของการให้คำปรึกษากลุ่ม

การให้คำปรึกษากลุ่มนั้นสิ่งที่มีความสำคัญมาก คือ ขั้นตอนของการให้คำปรึกษา เพราะการให้คำปรึกษาจะราบรื่นหรือไม่ขึ้นอยู่กับขั้นตอนของการให้คำปรึกษากลุ่มด้วยเช่นกัน

มาร์เลอห์ (นันทนา วงษ์อินทร์.2546: 10 –11; อ้างอิงจาก Mahler. 1969) ได้สรุปขั้นตอนการให้คำปรึกษากลุ่มไว้ 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นการก่อตั้งกลุ่ม (The Involvement Stage) เป็นขั้นตอนของการชี้แจงวัตถุประสงค์ สร้างความคุ้นเคย การสร้างสัมพันธภาพ ตลอดจนการเริ่มต้นอภิปรายถึงความรู้สึกและพฤติกรรม มาร์เลอห์ ให้ข้อสังเกตว่า ไม่สามารถจะบอกได้ว่า วิธีใดดีที่สุด สำหรับการเริ่มดำเนินการของกลุ่ม หรือการให้สมาชิกได้มีส่วนร่วมในกลุ่ม เรื่องนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถและประสบการณ์ของผู้ให้คำปรึกษา ซึ่งในแต่ละกลุ่มจะมีลักษณะเฉพาะตัวบางกลุ่มใช้เวลาเพียงเล็กน้อย แต่บางกลุ่มต้องใช้เวลามาก โดยมากในระยะก่อตั้งกลุ่มนี้สมาชิกในกลุ่มมักมีความรู้สึกที่ผู้ให้คำปรึกษาไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มและมีแนวโน้มจะติดตามหรือทำตามที่ผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ เวลาสำหรับให้สมาชิกในกลุ่มคุ้นเคยและไว้วางใจกันแตกต่างกันไป เพราะบางกลุ่มสมาชิกได้เคยรู้จักกันมาก่อนแล้ว ในระยะเริ่มแรกสมาชิกอาจไม่แน่ใจที่จะเปิดเผยตัวของเขาต่อกลุ่มสัมพันธภาพยังอยู่ในขั้นผิวเผิน ต้องอาศัยเวลาที่จะพัฒนาความไว้วางใจในหมู่สมาชิก ผู้ให้คำปรึกษาไม่สามารถใช้วิธีบังคับหรือเร่งเวลาได้ต้องขึ้นอยู่กับพัฒนาการของกลุ่มเอง ขั้นก่อตั้งนี้อาจต้องใช้การให้คำปรึกษาหลายครั้งด้วยกัน

2. การเปลี่ยนลักษณะของกลุ่ม (The Transition Stage) ในขั้นนี้ไม่สามารถแบ่งแยกจากขั้นการก่อตั้งกลุ่มได้โดยเด็ดขาด ขั้นนี้เป็นการเปลี่ยนจากกลุ่มสังคมธรรมดาเป็นกลุ่มที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการช่วยเหลือ ในขั้นนี้สมาชิกภายในกลุ่มจะตระหนักว่า จุดมุ่งหมายของกลุ่ม คือ การพัฒนาสถานการณ์ที่จะก่อให้เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ใช่การพูดคุยกันแบบกลุ่มสังคมธรรมดาในขั้นนี้สมาชิกในกลุ่มอาจเกิดการต่อต้านและวิตกกังวลได้ ผู้ให้คำปรึกษาต้องชี้แจงให้สมาชิกเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะของกลุ่มว่า แตกต่างจากกลุ่มสังคมทั่วไปอย่างไรจึงจะทำให้สมาชิกแต่ละคนกล้าที่จะอภิปรายปัญหาส่วนตัวของตนอย่างเปิดเผย ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่สมาชิกทุกคนในกลุ่ม ดังนั้นขั้นนี้จะสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อสมาชิกในกลุ่มเต็มใจที่จะเปิดเผยเรื่องราวของตนเองในกลุ่ม

3. ขั้นการดำเนินงาน (The Working Stage) ในขั้นนี้สมาชิกจะมีความเห็นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทุกคนเต็มใจที่จะอภิปราย แต่อาจเกิดจุดบกพร่องขึ้นได้ ถ้าสมาชิกหันเหการอภิปรายไปสู่ปัญหาทั่วไป หรือปัญหาภายนอกแทนการพูดถึงปัญหาส่วนตัว ในขั้นนี้สมาชิกทุกคนควรสนใจอารมณ์และความรู้สึกของบุคคลมากกว่าการเน้นเนื้อหาของปัญหาสมาชิกอาจช่วยแก้ปัญหาใน

กลุ่ม คือ ให้สมาชิกได้เข้าใจปัญหาของตนเองอย่างแจ่มชัด และได้เรียนรู้วิธีที่มีประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาด้วยตนเองจากกลุ่ม เพื่อจะได้หาวิธีการแก้ปัญหาที่เหมาะสมต่อไปในขั้นนี้สมาชิกจะได้มีโอกาสสำรวจตนเองและได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน หน้าที่หลักของผู้ให้คำปรึกษา คือ เป็นผู้สรุปและอำนวยความสะดวกให้กลุ่มดำเนินไปตามเป้าหมาย

4. ขั้นยุติการให้คำปรึกษา (The Ending Stage) การยุติการให้คำปรึกษากลุ่มขึ้นอยู่กับสมาชิกในกลุ่มพิจารณาตนเอง การยุติสัมพันธ์ภาพอันใกล้ชิดเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกสมาชิกบางคนอาจต้องการให้กลุ่มดำเนินต่อไป

คอเรย์ (กาญจนา ไชยพันธุ์, 2549: 68 – 69; อ้างอิงจาก Corey, 1985) ได้สรุปขั้นตอนการจัดกลุ่มการให้คำปรึกษาตามแนวพิจารณาความเป็นจริงออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ขั้นเริ่มต้น (Initial Stage) ขั้นนี้ผู้นำกลุ่มจะต้องสร้างสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม เพื่อให้เกิดความไว้วางใจกันอย่างแท้จริงและเพื่อให้สมาชิกมีความรู้สึกว่าตนเองได้รับความรักและเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ผู้นำกลุ่มจะต้องสนับสนุนให้สมาชิกมีการติดต่อสื่อสารกัน ภายในกลุ่มอาจมีการใช้คำถามหรือขอให้สมาชิกภายในกลุ่มแสดงความคิดเห็น โดยเน้นไปที่พฤติกรรมในปัจจุบัน พฤติกรรมในชีวิตประจำวันของสมาชิกเพื่อให้สมาชิกพิจารณาว่าเขาได้รับผลกระทบอย่างไรจากพฤติกรรมเหล่านั้น ผู้นำกลุ่มจะต้องเป็นตัวแทนของการสร้างสัมพันธภาพกับสมาชิกคนอื่นๆ เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกมีความกระตือรือร้นที่จะมีปฏิสัมพันธ์กันภายในกลุ่ม ในขั้นนี้จะเริ่มมีการวางแผนเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของสมาชิก และสมาชิกจะถูกคาดหวังว่าเขาสามารถเผชิญกับปัญหาและวางแผนเพื่อแก้ไขปัญหาของตนเองได้

2. ขั้นดำเนินการ (Working Stage) ขั้นนี้จะมีการสนับสนุนให้สมาชิกเกิดการเรียนรู้ว่าพฤติกรรมที่ขาดความรับผิดชอบและทางเลือกที่เหมาะสมของเขาจะทำให้เกิดปัญหาหรือความยุ่งยากในปัจจุบันอย่างไร โดยพยายามเน้นที่พฤติกรรมในปัจจุบันมากกว่าความรู้สึกหรือทัศนคติ เพราะเชื่อว่าเมื่อพฤติกรรมเปลี่ยนทัศนคติและความรู้สึกย่อมจะเปลี่ยนตามไปด้วย ทฤษฎีนี้จะไม่ให้ความสำคัญกับอดีตของบุคคล อดีตจะนำมากล่าวถึงในการให้คำปรึกษาเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมในปัจจุบันเท่านั้น สิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้คือปัจจุบันและอนาคต ดังนั้นผู้นำกลุ่มจะต้องส่งเสริมให้สมาชิกได้ประเมินพฤติกรรมของเขาในปัจจุบัน ว่าสามารถสนองความต้องการของเขาหรือไม่ ผู้นำกลุ่มอาจใช้เทคนิคการเผชิญหน้าเพื่อช่วยให้สมาชิกประเมินและให้คุณค่ากับพฤติกรรมของตนเอง และช่วยให้สมาชิกตัดสินใจด้วยตนเอง ถ้าเขาตำหนิหรือลงโทษสมาชิกแต่สนับสนุนให้กำลังใจเมื่อสมาชิกมีพฤติกรรมที่รับผิดชอบต่อตนเอง รวมทั้งผู้นำกลุ่มจะต้องปฏิเสธการใช้เหตุผลเพื่อปกป้องตัวเองของสมาชิก แต่จะช่วยให้สมาชิกเผชิญกับพฤติกรรมที่แท้จริงของตนเองและกล้าที่จะประเมินพฤติกรรมนั้นมีความเหมาะสมหรือไม่ เป็นหนทางนำไปสู่เป้าหมายที่วางไว้หรือไม่

3. ขั้นสุดท้าย (Final Stage) บทบาทของผู้นำกลุ่มในขั้นนี้จะต้องช่วยให้สมาชิกมีการวางแผนเพื่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริงที่สามารถปฏิบัติได้ และสมาชิกจะต้องดำเนินการตามแผนที่วางไว้ หากเขาไม่สามารถปฏิบัติได้ ก็ต้องมีความรับผิดชอบต่อสิ่งนี้ โดยแจ้งให้ทราบถึงระยะเวลาที่จะดำเนินการ ผู้นำกลุ่มจะต้องสร้างบรรยากาศของการให้ความช่วยเหลือโดยไม่มีการวิพากษ์วิจารณ์สมาชิกและใช้เทคนิคการสนับสนุนให้กำลังใจสมาชิกให้มีการวางแผนที่เฉพาะเจาะจง และมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเพื่อให้สอดคล้องกับความเป็นจริงและเป็นไปในทิศทางที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ เทคนิคที่นำมาใช้ในขั้นนี้ คือ การแสดงบทบาทสมมติ (Role Playing) การมอบหมายงานให้เป็นการบ้าน (Assigning Homework) การฝึกซ้อมพฤติกรรม (Behavior Rehearsal) การสอน รวมทั้งการคิดและการวางแผนอย่างมีระบบ ก็เป็นวิธีการที่ช่วยให้การให้คำปรึกษาแบบพิจารณาคือความเป็นจริง เป็นวิธีการที่ช่วยให้สมาชิกกลุ่มได้สำรวจตนเอง ตามความเป็นจริง โดยการประเมินพฤติกรรมและค่านิยมที่เขามีอยู่และช่วยให้สมาชิกได้ใช้ความคิดอย่างมีเหตุผล มีระบบ ซึ่งจะเป็นโยบายต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของสมาชิกและทฤษฎีนี้ก็มี ความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในสถาบันการศึกษาเพื่อประโยชน์ในการวางแผนการเรียน การประกอบอาชีพ และอื่นๆ

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาขั้นตอนของการให้คำปรึกษากลุ่มสามารถแบ่งได้ 3 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นตอนการก่อตั้งกลุ่มและเริ่มต้นการให้คำปรึกษา 2) ขั้นตอนการให้คำปรึกษา และ 3) ขั้นตอนยุติการให้คำปรึกษา ซึ่งรายละเอียดในแต่ละขั้นนั้นขึ้นอยู่กับปัญหาและความเหมาะสมของกลุ่ม

5.1.7 พลังในการให้คำปรึกษากลุ่ม

พลังในการให้คำปรึกษากลุ่ม นับว่ามีความสำคัญที่จะทำให้เกิดการดำเนินการของกลุ่ม สมบูรณ์และราบรื่นซึ่ง คมเพชร ฉัตรศุภกุล (2521: 97) กล่าวว่าพลังในการให้คำปรึกษากลุ่ม ดังนี้

1. ข้อผูกพัน (Commitment) บุคคลจะได้รับประโยชน์จากการให้คำปรึกษากลุ่ม จะต้องรับรู้และยอมรับว่า มีความต้องการที่จะรับคำปรึกษา จะต้องพูดถึงปัญหาทั้งหลายของตน จะแก้ไขและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ได้รับคำปรึกษาจากกลุ่ม
2. ความรับผิดชอบ (Responsibility) สมาชิกให้การยอมรับตัวเองจะเป็นผลให้บุคคลเกิด ความเคารพนับถือตนเอง และมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเขาด้วย
3. การยอมรับ (Acceptance) เมื่อสมาชิกให้การยอมรับตัวเอง จะเป็นผลให้บุคคลเกิด ความเคารพนับถือตนเอง และมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเขาด้วย
4. ความดึงดูดใจ (Attractiveness) จะทำให้คำปรึกษากลุ่มมีอิทธิพลต่อสมาชิกในกลุ่มเพิ่มขึ้น

5. ความปลอดภัย (Security) เมื่อสมาชิกมีความรู้สึกปลอดภัยในขณะที่อยู่ในกลุ่ม เขาจะมีความเป็นตัวของตัวเอง มีการอธิบายปัญหาที่เกิดขึ้นกับตัวเขา มีการยอมรับความคิดของบุคคลที่แสดงต่อเขาและสามารถแสดงความรู้สึกของตนต่อบุคคลอื่น

6. ความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Belonging) สมาชิกทุกคนจะต้องมีความรู้สึกอย่างรุนแรงต่อความรู้สึกเป็นเจ้าของของกลุ่ม ซึ่งเป็นผลดีต่อการช่วยกลุ่ม

7. ความเครียด (Tension) การมีความเครียดและไม่พึงพอใจอยู่ในระดับพอเหมาะจะเป็นแรงจูงใจที่จะเปลี่ยนพฤติกรรม แต่ถ้าความเครียดมากเกินไปจะทำให้บุคคลไม่ได้ใช้ความสามารถที่จะเปลี่ยนสิ่งต่างๆ ได้สำเร็จ

8. ปทัสถานของกลุ่ม (Group Norms) สมาชิกย่อมต้องการได้รับความช่วยเหลือและไม่ต้องการจะให้คนอื่นมองข้ามในแง่ของบุคคลที่แตกต่างไปจากสมาชิกอื่นๆ ในกลุ่มรับคำปรึกษาด้วยกัน

5.1.8 ประโยชน์ของการให้คำปรึกษากลุ่ม

แกซดา (Gazda, 1967: 306 - 310) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการให้คำปรึกษากลุ่ม

ดังนี้

1. สมาชิกในกลุ่มได้พบว่า คนอื่น ๆ ก็มีปัญหาเช่นเดียวกับเขาเหมือนกัน
2. การยอมรับการสนับสนุนจากสมาชิกภายในกลุ่ม จะกระตุ้นให้สมาชิกในกลุ่มยอมรับที่จะเผชิญกับปัญหาของเขา
3. กลุ่มเป็นตัวแทนของสังคมจริงๆ เป็นที่ซึ่งสมาชิกทุกคนมีโอกาที่จะแสดงและทดลองพฤติกรรมบางอย่าง เช่น การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
4. สมาชิกสามารถแสดงพฤติกรรมและความรู้สึกของตน ตลอดจนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนได้จากการที่ตระหนักถึงความปลอดภัย ความไว้วางใจสมาชิกอื่นภายในกลุ่ม
5. สมาชิกเรียนรู้ที่จะมีการให้และรับความช่วยเหลือตามบทบาทของตนภายในกลุ่ม
6. สมาชิกมีโอกาสที่จะเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาของสมาชิกอื่นด้วยการสังเกต
7. ภายหลังจากการให้คำปรึกษากลุ่ม สมาชิกบางคนอาจจะต้องการที่จะได้รับการช่วยเหลือเป็นรายบุคคล
8. บรรยากาศแห่งความเป็นกันเองของกลุ่ม ทำให้สมาชิกรู้สึกเป็นครอบครัวเดียวกันทำให้นำไปสู่การเปิดเผยปัญหาทางครอบครัว
9. การให้คำปรึกษากลุ่มได้ผลมากสำหรับวัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่แสวงหาเอกลักษณ์ของตนเองและต้องการการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน

10. การที่นักจิตวิทยาได้พบปะกับสมาชิกหลายคนในเวลาเดียวกัน ช่วยประหยัดเวลา และเปิดโอกาสให้นักจิตวิทยาการศึกษาใช้เวลาสำหรับบุคคลอื่นๆ ได้ทั่วถึงยิ่งขึ้น

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2529: 192 - 193) กล่าวว่า ประโยชน์ของการให้คำปรึกษากลุ่ม จะช่วยผู้รับคำปรึกษาได้

1. เกิดความรู้สึกว่า ตนเป็นสมาชิกของกลุ่มและเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับจากกลุ่ม ในการให้คำปรึกษาเป็นกลุ่มนี้ การยอมรับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่ง เพราะการยอมรับจะสัมพันธ์กับการเคารพในความเป็นมนุษย์ของแต่ละบุคคล การยอมรับจะช่วยพัฒนาความรู้ของการอยู่ร่วมกัน หรืออยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ทำให้ไม่เกิดความรู้สึกอ้างว้างโดดเดี่ยว และเปิดโอกาสให้มวลสมาชิกได้ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และรู้จักที่จะให้มากกว่าที่จะรับด้วยความจริงใจและเต็มใจ

2. เห็นความสำคัญของสัมพันธภาพของการช่วยเหลือ ดังนี้ เมื่อสมาชิกอยู่ในกลุ่ม สมาชิกเกิดการเรียนรู้ที่จะให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อีกทั้งได้เรียนรู้เกี่ยวกับเจตคติ ความรู้สึก และจุดมุ่งหมายในการกระทำหรือการแสดงออกทั้งของตนเองและเพื่อนสมาชิก เรียนรู้ที่จะเสนอแนะ หรือแสดงความคิดเห็น ทั้งเพื่อพัฒนาเพื่อนสมาชิกและตนเองให้มีพฤติกรรมที่เหมาะสม

3. เรียนรู้ที่จะมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนสมาชิกในกลุ่มและกับบุคคลอื่น เรียนรู้ที่จะมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การอภิปราย การแสดงออกต่างๆ ตลอดจนทั้งการพูดและกิริยาท่าทาง ผลของปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นภายในกลุ่ม จะช่วยให้สมาชิกของกลุ่มพัฒนาและปรับปรุงตนเองได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น

4. ผู้ให้คำปรึกษา จะมีโอกาสได้สังเกตพฤติกรรม การแสดงออก และปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่ม ได้ประเมินผลการให้คำปรึกษาเป็นกลุ่มในครั้งนั้นๆ ว่าประสบความสำเร็จหรือมีข้อบกพร่อง หรือก่อให้เกิดปัญหาประการใด ได้ทราบถึงข้อดีและข้อที่ควรปรับปรุงแก้ไขในการให้คำปรึกษาเป็นกลุ่ม ฯลฯ ทำให้ผู้ให้คำปรึกษาพยายามศึกษาหาวิธีการที่จะให้ความช่วยเหลือ หรือพัฒนาเด็กที่ต้องการหรือควรจะได้รับความช่วยเหลือ เช่น ให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคลต่อไป หรือพยายามศึกษาหาวิธีการต่างๆ ที่จะพัฒนากลุ่มและบริการให้คำปรึกษาเป็นกลุ่มให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการให้คำปรึกษากลุ่ม

5.2.1 งานวิจัยต่างประเทศ

แซมมวลวิช (Samudlewiese, 1975: 2645 - A) ได้ศึกษาผลของการให้คำปรึกษากลุ่มแก่นักเรียนที่มีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้รับการให้คำปรึกษากลุ่มมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาลดลง

บาร์เนส (Barnes. 1977: 5920 - A) ศึกษาผลของการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มที่มีต่ออัตมโนทัศน์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้นของชาวเม็กซิกันและชาวอเมริกัน จำนวน 58 คน ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้รับการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงชึ้นกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม

5.2.2 งานวิจัยในประเทศ

สุดสงวน กีบทอง (2540: 50) ศึกษาเรื่อง การเปรียบเทียบผลของการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มและการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อการปรับตัวในหอพักของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร จุดมุ่งหมายของการทำวิจัยนี้ เพื่อเปรียบเทียบผลของการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มและการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อการปรับตัวในหอพักของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร ต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมา จำนวน 24 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย อีกครั้งหนึ่ง เป็นกลุ่มทดลอง 2 กลุ่ม กลุ่มละ 12 คน กลุ่มทดลองกลุ่มที่ 1 ได้รับการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม ส่วนกลุ่มทดลองกลุ่มที่ 2 เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ผลของการวิจัยสรุปได้ดังนี้ คือ นักเรียนที่ได้รับการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มที่มีการปรับตัวในหอพักดีขึ้นอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ทัศนัย วงศ์สุวรรณ (2542: 79) ได้ศึกษาผลของการปรึกษาเชิงจิตวิทยากลุ่มตามแนวพิจารณาเหตุผล อารมณ์และพฤติกรรมต่อความโกรธของนักเรียนวัยรุ่น ผลการศึกษา พบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่ม มีคะแนนความโกรธโดยทั่วไปต่ำกว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนที่เข้าร่วมการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มมีคะแนนแสดงความโกรธออกภายนอกต่ำกว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนที่เข้าร่วม การปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มมีคะแนนการควบคุมความโกรธสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วม การปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กสิณา บุญแสง (2544: 80) ศึกษาเรื่อง การเปรียบเทียบผลของการให้คำปรึกษากลุ่มและกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความมุ่งหวังในชีวิตของนักเรียนวัยรุ่น ศูนย์เมอร์ซี กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีคะแนนความมุ่งหวังในชีวิตต่ำจำนวน 16 คน ที่ได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย จากประชากร และสุ่มอย่างง่ายอีกครั้งหนึ่ง เป็นกลุ่มทดลองกลุ่มที่ 1 และกลุ่มทดลองกลุ่มที่ 2 กลุ่มละ 8 คน ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ คือ นักเรียนมีความมุ่งหวังในชีวิตดีขึ้นหลังจากได้รับการให้คำปรึกษากลุ่ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

6. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการให้คำปรึกษารายบุคคล

6.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการให้คำปรึกษารายบุคคล

6.1.1 ความหมายของการให้คำปรึกษารายบุคคล

กิบบสัน และมิทเชล (ประนอม ศรีโกศกิติ. 2546: 37 อ้างอิงจาก Gibson,R.and Mitchell. M.H.1986) กล่าวว่า การให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคลเป็นสัมพันธภาพของการช่วยเหลือแบบบุคคลต่อบุคคล เน้นที่การพัฒนาส่วนบุคคล การปรับตัวสามารถแก้ปัญหาที่กำลังเผชิญ และเลือกตัดสินใจในสิ่งที่ตนต้องการด้วยตนเอง กระบวนการของการให้คำปรึกษาเน้นที่ตัวผู้รับคำปรึกษาเป็นศูนย์กลางและต้องการบรรยากาศที่เป็นส่วนตัว มีสัมพันธภาพที่ดี จริ่งใจการพยายามเข้าใจถึงความรู้สึกตลอดจนยอมรับในตัวของผู้รับคำปรึกษา ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะช่วยให้เกิดผลสำเร็จในการให้คำปรึกษา

เจียร์นีย์ ทรงชัยกุล (2533: 407) กล่าวว่า การให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล หมายถึงการให้คำปรึกษาที่ผู้ให้คำปรึกษาให้ความช่วยเหลือผู้รับคำปรึกษา โดยให้คำปรึกษาเป็นการส่วนตัวเฉพาะรายในแต่ละครั้ง เพื่อให้เขาสามารถเข้าใจตนเอง และสิ่งแวดล้อมได้ดีขึ้น สามารถเผชิญปัญหาที่กำลังประสบอยู่ได้และมีทักษะในการแก้ปัญหาด้วยตนเอง ได้อย่างเหมาะสม สามารถวางโครงการชีวิตของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มขีดความสามารถ

ลักขณา ศรีวัฒน์ (2543: 298) กล่าวว่า การให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล (Individual counseling) เป็นการสร้างสัมพันธแบบตัวต่อตัว โยมีความมุ่งหมายเฉพาะระหว่างบุคคล 2 คน มีการดำเนินการตามความต้องการของผู้รับคำปรึกษาและสิ่งที่มีร่วมกันระหว่างผู้มาขอรับคำปรึกษาและผู้ให้คำปรึกษาในที่นี้ผู้มาขอรับคำปรึกษาได้แก่นักเรียนซึ่งจะต้องมีการสำรวจและเข้าใจตนเอง เพื่อจะสามารถนำตนเองได้ในที่สุด เขาจะมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจนสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขและเป็นผู้ที่มีความสามารถมีสัจการแห่งตน รวมทั้งรู้จักการตัดสินใจด้วยตนเอง

วัชร ทรัพย์มี (2533: 85) กล่าวว่า การให้คำปรึกษารายบุคคลเป็นกระบวนการช่วยเหลือบุคคลโดยมีการพบปะกันเป็นส่วนตัวระหว่างผู้ให้คำปรึกษากับผู้รับคำปรึกษาเพื่อช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาเข้าใจตนเอง และสิ่งแวดล้อมได้ดีขึ้นสามารถที่จะวางแผนโครงการในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีใช่เฉพาะสามารถแก้ปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่เท่านั้น แต่จะรวมถึงการช่วยให้มีทักษะในการแก้ปัญหาอื่นๆได้ด้วยตนเอง

ดังจะสรุปได้ว่า การให้คำปรึกษารายบุคคลเป็นการที่ผู้ให้คำปรึกษากับผู้รับคำปรึกษาแบบรายบุคคลด้วยบรรยากาศที่เป็นส่วนตัว และมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันเพื่อช่วยทำให้ผู้รับคำปรึกษาเข้าใจตนเอง ปัญหาที่เกิดขึ้น ตัดสินใจแก้ไขปัญหาที่เผชิญได้อย่างถูกต้อง รวมถึงช่วยให้ผู้รับคำปรึกษามีทักษะในการแก้ปัญหานั้นๆได้ด้วยตนเอง

6.1.2 จุดมุ่งหมายของการให้คำปรึกษารายบุคคล

อาร์บัคเคิล (Arbuckle.1970: 195) กล่าวถึง จุดมุ่งหมายของการให้คำปรึกษารายบุคคลไว้ ดังนี้

1. ช่วยแก้ปัญหาของผู้รับบริการ
2. ช่วยให้เกิดความสุขความพอใจ
3. สังคมมีความสุขความพอใจกับผู้รับบริการ
4. ช่วยให้เกิดล้มเลิกการตัดสินใจเลือกที่คำนึงถึงแต่เพียง “ความถูกต้อง” เท่านั้น

กรรมภรณ์ ดวงแจ่มกาญจน์ (2541: 12) ได้รวบรวมเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการให้คำปรึกษารายบุคคลไว้ว่า เป็นการช่วยให้บุคคลตระหนักถึงตนเอง มีความรับผิดชอบต่อตนเอง สามารถเผชิญกับปัญหาความยากลำบากและนำศักยภาพที่มีอยู่มาใช้อย่างเต็มที่ โดยมีความสอดคล้องกับแบบแผนการดำเนินชีวิตของตนภายในขอบเขตทางจริยธรรมของสังคม

จากจุดมุ่งหมายของการให้คำปรึกษารายบุคคลดังกล่าว สรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายของการให้คำปรึกษารายบุคคลนั้นเพื่อช่วยเหลือให้บุคคลรู้จัก และเข้าใจตนเองสามารถเผชิญปัญหาความยากลำบาก และนำไปสู่ความเจริญในการดำเนินชีวิตในสังคมได้

6.1.3 เทคนิคการให้คำปรึกษารายบุคคล

มนทิรา มณเฑียรทอง (2539: 51-52) ได้รวบรวมเทคนิคของการให้คำปรึกษาไว้ ดังนี้

1. การเริ่มต้นให้คำปรึกษา (Opening the Interview) ผู้ให้คำปรึกษาจะต้องสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้รับคำปรึกษา เพื่อให้มีบรรยากาศที่ดี อบอุ่น และเกิดความเป็นกันเอง
2. การสร้างสายสัมพันธ์ (Establishing Rapport) เมื่อเริ่มต้นการสนทนาได้แล้วสิ่งที่ตามมาก็คือการสร้างสายสัมพันธ์ เพราะองค์ประกอบนี้จะช่วยให้การสัมภาษณ์ดำเนินไปสู่จุดหมายอย่างประสบความสำเร็จการที่จะมีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่นหลักทั่วไปก็คือเราควรทราบภูมิหลังเกี่ยวกับเขาบ้าง เพื่อนำมาเป็นเครื่องมือในการสร้างความสัมพันธ์ต่อไป
3. การตั้งคำถาม (Questioning) กระบวนการให้คำปรึกษานั้นผู้ให้คำปรึกษาจะต้องใช้การตั้งคำถาม เพื่อช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาเกิดความเข้าใจดีขึ้น แสดงความรู้สึกระจ่างแจ้งในปัญหายิ่งขึ้น
4. การแนะ (Suggesting) ใช้ในบางกรณีเท่านั้น
5. การตีความ (Interpreting) ช่วยตีความในสิ่งที่ผู้รับคำปรึกษากล่าวไปแล้วจะช่วยให้เกิดความเข้าใจแจ่มแจ้งขึ้น
6. การเงียบและการฟัง (Silence and Listening) เป็นกลวิธีที่จะช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาเล่าเรื่องของตนได้ดีขึ้น เพราะการเงียบจะช่วยให้เกิดสมาธิและรวบรวมคำพูดต่างๆ ได้รวดเร็วขึ้น

7. การทำให้เกิดความกระจ่าง (Clarifying)

8. การสะท้อนความรู้สึก (Reflection of feeling) คือ การที่ผู้ให้คำปรึกษาตีความหมายของคำพูด ซึ่งแสดงความรู้สึกที่สำคัญของผู้มารับคำปรึกษาแล้วเปลี่ยนคำพูดใหม่โดยเน้นในด้านความรู้สึกมากกว่า เนื้อหาสาระ เพื่อจะช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาเข้าใจความรู้สึกของตนเองอย่างลึกซึ้ง และกล้าเผชิญความรู้สึกของตน

9. การแสดงความเห็นชอบ (Approval) ผู้ให้คำปรึกษา แสดงความเห็นชอบด้วยกับผู้รับคำปรึกษานั้น อาจจะใช้คำพูดหรือกริยาท่าทางก็ตามจะช่วยส่งเสริมให้ผู้รับคำปรึกษามีกำลังใจขึ้นเป็นการความเชื่อมั่นในการแก้ปัญหายิ่งขึ้น

10. การแสดงออกทางสีหน้า ท่าทางการตอบสนองต่างๆ (Response) เช่น ยิ้ม หรือพยักหน้า แสดงการยอมรับ หรือเห็นอกเห็นใจ ผู้รับคำปรึกษา แทนคำพูดก็ได้

11. ลักษณะของการนั่งในการให้คำปรึกษา นับว่ามีส่วนช่วยสร้างมนุษยสัมพันธ์และความเป็นกันเองได้ต่างกัน ในการให้คำปรึกษาควรจัดให้ผู้รับคำปรึกษานั่งตรงด้านซ้ายมือของผู้ให้คำปรึกษาแทนการนั่งตรงกันข้าม

ในการให้คำปรึกษานั้น เทคนิคการให้คำปรึกษารายบุคคลจะช่วยให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้คำปรึกษาและผู้รับคำปรึกษาดำเนินไปด้วยดี ซึ่งผู้ให้คำปรึกษาจะต้องใช้เทคนิคต่างๆและการสังเกต เพื่อที่จะสังเกตพฤติกรรมที่แสดงออกของผู้รับคำปรึกษาด้วย จากการสังเกตผู้ให้คำปรึกษาสามารถจะทราบได้ว่าเบื้องหลังปัญหาที่เขาเล่าให้ฟังนั้นเขามีอารมณ์และความรู้สึกอย่างไร

6.1.4 คุณสมบัติผู้ให้การศึกษา

สุกมล วิชาวิกุล (2542: 5-9) ได้กล่าวถึง ผู้ที่ทำหน้าที่ให้การศึกษาว่าจะต้องมีความเข้าใจต่อปรากฏการณ์ภายในจิตใจเพื่อเรียนรู้และเข้าใจธรรมชาติและนำมาใช้ประโยชน์ในการทำความเข้าใจในภาวะจิตใจของผู้รับการปรึกษาและที่สำคัญคือ การเข้าใจต่อภาวะจิตใจของตนเองด้วย (เรียกว่า รู้เขา-รู้เรา) ดังนี้

1. จิตใจ (Mild) ประกอบด้วยระดับจิตสำนึกและจิตใต้สำนึก ซึ่งระดับจิตสำนึกเป็นส่วนที่เราสามารถตระหนักรู้หรือรับรู้ได้ การให้คำปรึกษาจึงเป็นการช่วยเหลือจิตใจในระดับจิตสำนึกที่เกิดจากสถานการณ์แวดล้อม (Psycho-Social Problem) ทำให้ผู้รับการปรึกษาเกิดความทุกข์ (Suffered) หรือความไม่สบายใจ (Distress) และไม่สามารถแก้ไขได้ ส่วนระดับจิตใต้สำนึกเป็นส่วนที่เรามีโอกาสเข้าใจในระดับการคิดนึกด้วยเหตุผลได้

2. จิตใจ (ระดับจิตสำนึก) ประกอบด้วยความคิดและความรู้สึกเป็นส่วนที่เราสามารถตระหนักรู้ได้

3. ความคิดและความรู้สึกสามารถโน้มนำกันได้ เช่น ความคิดในทางบวกสามารถโน้มนำความรู้สึกหรือภาวะอารมณ์ให้เป็นทางบวกได้

4. อารมณ์ใดๆก็ตามจะรบกวนการทำงานของความคิดหากภาวะจิตใจเต็มไปด้วยอารมณ์ไม่ว่าจะเป็นความกังวล ความโศกเศร้า ความโกรธ หรือแม้แต่จะตื่นเต้นดีใจก็ตาม ในขณะที่ประสิทธิภาพการทำงานของความคิดจะลดลง ไม่ว่าจะการคิดด้วยเหตุผลหรือการตัดสินใจใดๆก็ตาม ในการให้คำปรึกษาจำเป็นต้องให้ผู้รับการปรึกษาอยู่ในอารมณ์ที่สงบ เพราะว่าหากจิตใจมีสมาธิปราศจากภาวะอารมณ์ใดๆ ความคิดก็จะสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

5. ความทุกข์ใจที่พบบ่อยๆได้แก่ ความกังวล ความเสียใจ และความโกรธ

6. ความคิดแสดงออกทางวาจา ส่วนความรู้สึกแสดงออกทางกาย

จากเอกสารดังกล่าว สรุปได้ว่า การให้ปรึกษารายบุคคล จะเป็นไปด้วยความราบรื่นและสำเร็จได้มากน้อยเพียงใด ส่วนหนึ่งอยู่ที่ตัวผู้ให้คำปรึกษา กล่าวคือ ผู้ให้คำปรึกษาจะต้องมีคุณสมบัติยอมรับ มีความเข้าใจในธรรมชาติของจิตใจและเข้าใจในตัวผู้รับคำปรึกษาจะต้องเรียนรู้ถึงเทคนิคการให้คำปรึกษาอย่างลึกซึ้ง และนำมาใช้อย่างถูกต้อง ถูกจังหวะ จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการให้คำปรึกษามากขึ้น

6.1.5 ข้อดีของการให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล

เจียรนัย ทรงชัยกุล (2533: 411) กล่าวว่า ข้อดีของการให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล มีดังนี้คือ

1. ผู้รับคำปรึกษาได้รับความช่วยเหลือ ในการแก้ไขปัญหาเฉพาะของเขา จากผู้ให้คำปรึกษาโดยตรง ด้วยความละเอียด รอบคอบ และครอบคลุมอย่างเพียงพอ
2. ผู้รับคำปรึกษาเป็นจุดสนใจของผู้ให้คำปรึกษาแต่เพียงผู้เดียวในการให้คำปรึกษาแต่ครั้ง เขาจึงเป็นผู้ที่ควรจะได้รับประโยชน์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างเต็มที่
3. ผู้รับคำปรึกษากล้าที่จะเปิดเผยตนเองอย่างอิสระกับผู้ให้คำปรึกษาซึ่งจะช่วยให้การวินิจฉัยปัญหา และหาทางแก้ไขอย่างถูกต้องรวดเร็วขึ้น
4. ผู้รับคำปรึกษาไม่ต้องกังวลถึงความคิดเห็นและความรู้สึก หรือข้อเสนอแนะของผู้อื่นนอกจากผู้ให้คำปรึกษาเพียงผู้เดียวระหว่างการให้คำปรึกษา
5. ผู้รับคำปรึกษาไม่ต้องกังวลถึงความไม่พร้อมทางด้านทักษะในเรื่องมนุษยสัมพันธ์หรือบุคลิกภาพที่ไม่เหมาะสมของเขาในการแสดงออกกับผู้อื่น เพราะเขาจะมีความสัมพันธ์กับผู้ให้บริการปรึกษาแต่เพียงผู้เดียวในระหว่างการให้คำปรึกษา

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล เป็นการให้คำปรึกษาระหว่างผู้ให้คำปรึกษากับผู้รับคำปรึกษาเป็นการส่วนตัวแก่บุคคลเฉพาะราย เพื่อให้ผู้รับคำปรึกษาเข้าใจตนเอง เข้าใจสิ่งแวดล้อมสามารถแก้ปัญหาที่ประสบอยู่และสามารถพัฒนาตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการให้คำปรึกษารายบุคคล

6.2.1 งานวิจัยในประเทศ

นันทิยา เอกอริคมกิจ (2542: 121) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลของการให้คำปรึกษาแบบกวนิยมเป็นรายบุคคล และเป็นกลุ่มเพื่อพัฒนาความเข้มแข็งในการมองโลกของเยาวชนหญิง ผลการศึกษาพบว่า เยาวชนที่ได้รับการให้คำปรึกษาแบบกวนิยมรายบุคคล มีความเข้มแข็งในการมองโลกสูงกว่าเยาวชนที่ไม่ได้รับการให้คำปรึกษาอย่างมีนัยสำคัญที่ .05 และเยาวชนที่ได้รับการให้คำปรึกษาแบบกวนิยมเป็นกลุ่ม มีความเข้มแข็งในการมองโลกไม่แตกต่างกับเยาวชนที่ได้รับการให้คำปรึกษาแบบรายบุคคล และไม่แตกต่างกับเยาวชนที่ไม่ได้รับการให้คำปรึกษา

พิศมัย พงศาธิรัตน์ (2545: 45) ได้ศึกษาเรื่องผลของการให้คำปรึกษารายบุคคลตามทฤษฎีพฤติกรรมนิยมที่มีต่อการดูแลบุตรออทิสติกมีพฤติกรรมทำร้ายตนเองของบิดามารดาโรงพยาบาลกลางวัน สถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่น กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า หลังจากได้รับการให้คำปรึกษารายบุคคลตามทฤษฎีพฤติกรรมนิยม บิดามารดาที่มีการดูแลบุตรออทิสติกที่มีพฤติกรรมทำร้ายตนเอง ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สุวารี มงคลศิริ (2547: 120) ได้ศึกษาเรื่องผลของการให้คำปรึกษารายบุคคลแบบพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมต่อการตระหนักรู้ในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการศึกษาพบว่า มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาของการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในกลุ่มทดลองมีค่าคะแนนการตระหนักรู้ในตนเองเพิ่มขึ้นกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คะแนนการตระหนักรู้ในตนเองของนักเรียนในระยะหลังทดลองและติดตามผล สูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคะแนนการตระหนักรู้ในตนเองในระยะหลังการทดลองและติดตามผลไม่แตกต่างกัน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. ขั้นตอนการวิจัย
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยนี้ เป็นวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยก ที่ศูนย์ค้นหาสมรรถนะการคิด สำนักงานอสาอากาศ สภาอากาศไทย โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกดังนี้

1. เป็นวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยก เป็นครอบครัวที่บิดามารดาได้แยกกันอยู่ หย่าร้าง ไม่อยู่ด้วยกัน
2. เป็นวัยรุ่นที่มีลักษณะในแต่ละด้านดังต่อไปนี้ ด้านความเป็นตัวของตัวเอง ไม่มีความมั่นใจในตัวเอง ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ขาดความรับผิดชอบต่อตนเอง ด้านการรู้จักตนเอง ไม่ทราบว่าตนเองมีความถนัด หรือชอบสิ่งใด และสามารถทำอะไรได้ดี ด้านวุฒิทางอารมณ์ มีการแสดงออกทางอารมณ์ที่ไม่เหมาะสม เมื่อมีอารมณ์โกรธ หรือรู้สึกไม่พอใจก็จะแสดงออกด้วยพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ไม่สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ ด้านการตั้งเป้าหมายในชีวิต มีความสับสน และขาดการวางแผนเป้าหมายในการเรียน การวางแผนอาชีพ และการวางแผนชีวิต และด้านความสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล ขาดการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ไม่สามารถทำงานกลุ่มร่วมกับผู้อื่นได้
3. สมัครใจให้ความร่วมมือในการศึกษารายกรณี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือและเทคนิคที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

1. การสังเกต (Observation) การบันทึกการสังเกต (Observational record)
2. การสัมภาษณ์ (Interview)
3. การเยี่ยมบ้าน (Home Visit)
4. อัตชีวประวัติ (Autobiography)
5. บันทึกประจำวัน (Diary)

6. สังคมมิติ (Sociometry)
7. แบบสอบถาม (Questionnaire)
8. แบบทดสอบ (Testing)
9. ระเบียบสะสม (Cumulative Record)

ขั้นตอนในการดำเนินการจัดทำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของอัตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยก
2. ผู้วิจัยทำการสร้างเครื่องมือในข้อ 1-6 โดยสร้างข้อคำถามให้สอดคล้องกับเรื่องที่ศึกษา
3. ผู้วิจัยทำการสร้างเครื่องมือในข้อ 7 โดยสร้างแนวทางข้อคำถามในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับอัตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยก โดยให้คณะกรรมการควบคุมปริญญาโทเป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทนา วงษ์อินทร์ และอาจารย์ ดร.มณฑิรา จารุเพ็ง เป็นผู้ตรวจแนวข้อคำถาม
4. ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 4 ท่าน คือ รองศาสตราจารย์เวณี กริทอง ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิไลลักษณ์ พงษ์โสภา อาจารย์ ดร.สกล วรเจริญศรี และอาจารย์กมล ประทีปธีรานันต์ เป็นผู้ตรวจสอบความถูกต้องและความเที่ยงตรงของเนื้อหาและภาษา ตลอดจนพิจารณาความเหมาะสมทั่วไปของเครื่องมือ
5. นำเครื่องมือที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับวัยรุ่นที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยจำนวน 5 คน แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้กับวัยรุ่นที่อยู่ในศูนย์ค้นหาสมรรถนะการคิด สำนักงานอสาอากาศ สภาอากาศไทย

แนวทางข้อคำถามในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับอัตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยก

ด้านความเป็นตัวของตัวเอง

1. หากจะต้องตัดสินใจในเรื่องอะไรก็ตาม จะตัดสินใจเองหรือไม่
2. มีการตัดสินใจอย่างไรในการเลือกชื่อของ
3. การเลือกชื่อของจะเลือกแบบที่เหมือนของใคร
4. ถ้าที่จะแสดงความคิดเห็นในเรื่องที่ตนเองไม่เห็นด้วยต่อเพื่อนในห้องเรียนหรือไม่อย่างไร
5. ทราบหรือไม่ว่าการกล้าแสดงออกที่ถูกต้องเป็นอย่างไร

6. รู้สึกอย่างไรกับที่ได้เข้ามาศูนย์ค้นหาสมรรถนะการคิดนี้

ด้านการรู้จักตนเอง

1. ถ้าหนูไปเที่ยวตามที่ต่าง ๆ นั้น (เพื่อนนักเรียน) จะแต่งตัวแบบไหน
2. ถ้าเราไปเที่ยว และเราเลือกที่จะแต่งตัวในแบบของเรา แล้วเรารู้สึกมั่นใจมากน้อยอย่างไร
3. ตอนนี้อะไรที่เรารู้สึกพอใจในเรื่องรูปร่างหน้าตาของเราอย่างไรบ้าง
4. ร่างกายส่วนใดที่เราชอบมาก และร่างกายส่วนใดที่ไม่ชอบ
5. คิดว่าตัวเองเป็นคนที่สามารถช่วยเหลือครอบครัว หรือแบ่งเบาภาระของครอบครัวได้

หรือไม่

6. คิดว่าตัวเองสามารถทำอะไร หรือเรื่องอะไรได้ดีบ้าง
7. เรื่องอะไรที่พยายามทำแล้วแต่ยังไม่ดีพอ
8. รู้หรือไม่ว่าตัวเองนั้นมีความถนัด หรือชอบอะไรเป็นพิเศษบ้าง

ด้านวุฒิทางอารมณ์

1. เมื่อทะเลาะกับเพื่อน เคยควบคุมอารมณ์ตัวเองได้เพียงใด
2. เวลาโกรธแสดงออกอย่างไร
3. เวลาที่ถูกใครขัดใจ รู้สึกอย่างไรบ้าง
4. เวลาที่ไม่พอใจใครชอบแสดงออกอย่างไร
5. เราเคยมองตัวเองว่าเป็นคนที่มีลักษณะของอารมณ์แบบไหน

ด้านการตั้งเป้าหมายในชีวิต

1. ที่เราเรียนหนังสือทุกวันนี้เพื่ออะไร
2. ได้เตรียมการในเรื่องการเรียนอย่างไร
3. ตอนนี้อะไรที่เราคิดวางแผนเรื่องเรียนไว้อย่างไร
4. ไม่ทราบว่าจะเตรียมตัวเพื่อการมีอาชีพหรือยัง
5. (ถ้าเตรียม) ทำอย่างไร
6. ในอนาคตเราอยากจะทำอาชีพอะไร
7. มีการวางแผนชีวิตไว้อย่างไร

ด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล

1. ลองบอกซิว่ามีเพื่อนที่สนิทหรือไม่
2. มีเพื่อนที่สนิทเป็นเพื่อนต่างเพศหรือเพศเดียวกันกับเรา
3. ลักษณะของเพื่อนสนิท / เพื่อนในกลุ่มเป็นอย่างไร
4. หากเราจะเลือกคบเพื่อนหรือหาเพื่อนที่สนิทด้วย มีวิธีการเลือกอย่างไร
5. เวลาที่ต้องทำงานกลุ่ม เราเลือกที่จะเข้ากลุ่มแบบไหน
6. เวลาที่ต้องทำงานกลุ่ม เราเลือกที่จะเข้ากลุ่มนั้นเพราะอะไร
7. หากพบคนรู้จักแต่ไม่ค่อยคุ้นเคย เรามีความกล้าที่จะเข้าไปคุยกับคนนั้นได้อย่างไร
8. ถ้าต้องทำงานกับเพื่อนที่ไม่ค่อยสนิทกันจะมีวิธีการทำอย่างไร

ขั้นตอนในการวิจัย

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. เป็นวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยก เป็นครอบครัวที่บิดามารดาได้แยกกันอยู่ หย่าร้าง ไม่อยู่ด้วยกัน
2. เป็นวัยรุ่นที่มีลักษณะในแต่ละด้านดังต่อไปนี้ ด้านความเป็นตัวของตัวเอง ไม่มีความมั่นใจในตัวเอง ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ขาดความรับผิดชอบต่อนตนเอง ด้านการรู้จักตนเอง ไม่ทราบว่าตนเองมีความถนัด หรือชอบสิ่งใด และสามารถทำอะไรได้ดี ด้านวุฒิทางอารมณ์ มีการแสดงออกทางอารมณ์ที่ไม่เหมาะสม เมื่อมีอารมณ์โกรธ หรือรู้สึกไม่พอใจก็จะแสดงออกด้วยพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ไม่สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ ด้านการตั้งเป้าหมายในชีวิต มีความสับสน และขาดการวางแผนเป้าหมายในการเรียน การวางแผนอาชีพ และการวางแผนชีวิต และด้านด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ขาดการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ไม่สามารถทำงานกลุ่มร่วมกับผู้อื่นได้
3. สนใจให้ความร่วมมือในการศึกษารายกรณี

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูล และให้ความช่วยเหลือตามวิธีการของการศึกษารายกรณี ดังนี้

1. การสังเกตและการบันทึกการสังเกต เพื่อเก็บข้อมูลไว้ประกอบการพิจารณา วิเคราะห์และเข้าใจอัตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยก เพื่อให้การพัฒนาต่อไป โดยการเฝ้าสังเกตพฤติกรรมของวัยรุ่นในสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น สถานการณ์ในการเรียน สถานการณ์การทำกิจกรรมต่าง ๆ สถานการณ์การอยู่ในกลุ่มเพื่อน และสถานการณ์อยู่ที่บ้าน และหลังจากการสังเกต ผู้วิจัยจะทำการบันทึกการสังเกตทันที

2. การสัมภาษณ์ เพื่อเก็บข้อมูลและหารายละเอียดที่เป็นข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสาเหตุและสิ่งแวดล้อมหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับวัยรุ่น โดยการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อหาข้อมูลในเรื่องบุคลิกภาพของวัยรุ่น ทักษะคติของวัยรุ่นที่มีต่อครอบครัว สมาชิกในครอบครัว โรงเรียน ครู เจ้าหน้าที่ศูนย์ค้นหาสมรรถนะการคิด และเพื่อนร่วมชั้นเรียน การอบรมเลี้ยงดู สัมพันธภาพกับกลุ่มเพื่อน ครอบครัว ชุมชน และความรู้สึกนึกคิดของวัยรุ่นที่มีต่อตนเอง จากบุคคลต่อไปนี้

- 2.1 วัยรุ่นที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง
- 2.2 อาจารย์ประจำชั้นและอาจารย์ประจำวิชาของวัยรุ่นกลุ่มตัวอย่าง
- 2.3 ผู้ปกครองของวัยรุ่นกลุ่มตัวอย่าง
- 2.4 เพื่อนสนิทในห้องของวัยรุ่นกลุ่มตัวอย่าง

3. การเยี่ยมบ้าน ในการไปเยี่ยมบ้าน ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสังเกตและสัมภาษณ์บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคล ภายในบ้าน ได้แก่ พี่น้อง ญาติของวัยรุ่น เพื่อหาข้อมูลสัมพันธภาพภายในครอบครัว ข้อมูลเบื้องต้นในด้านอาชีพ ระดับการศึกษา สภาพความเป็นอยู่ เจตคติของผู้ปกครองที่มีต่อนักเรียน ต่อการศึกษา ครู และโรงเรียน ความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อนักเรียน โรงเรียน และข้อเสนอแนะอื่น ๆ โดยผู้วิจัยกำหนดจุดมุ่งหมายในการเยี่ยมบ้าน นัดหมายผู้ปกครองล่วงหน้า และใช้เวลาไปเยี่ยมบ้านคนละ 1 ครั้ง ครั้งละประมาณ 30 นาที หลังจากการเยี่ยมบ้านแต่ละครั้งผู้วิจัยบันทึกการเยี่ยมบ้านทันที

4. อัดชีวประวัติ ให้วัยรุ่นเขียนอัตชีวประวัติหลังจากที่ผู้วิจัยได้สร้างความคุ้นเคยกับวัยรุ่นแล้ว โดยไม่กำหนดหัวข้อ แต่ให้แนวทางในการเขียนเล่าเรื่องของนักเรียนและครอบครัวตั้งแต่อดีต ปัจจุบัน และความคาดหวังในอนาคต ทักษะคติที่มีต่อครอบครัว โรงเรียน และการศึกษา ซึ่งจะช่วยให้ผู้วิจัยได้ทราบถึงลักษณะของวัยรุ่น เมื่อได้ข้อมูลแล้วจึงนำอัตชีวประวัติของนักเรียนมาวิเคราะห์ ซึ่งผู้วิจัยใช้แนวทางการวิเคราะห์ของโฟรห์ลิชและฮอยท์ (Froehlich & Hoyt)

5. บันทึกประจำวัน ให้วัยรุ่นเขียนถึงประสบการณ์ในด้านกิจกรรมและความรู้สึกในแต่ละวันซึ่งเป็นเหตุการณ์ในปัจจุบัน หลังจากผู้วิจัยได้สร้างความคุ้นเคยกับวัยรุ่นแล้ว โดยผู้วิจัยจะชี้แจงวัตถุประสงค์ในการเขียน และเขียนต่อเนื่องอย่างน้อย 1 สัปดาห์ ในการบันทึกอาจมีแบบฟอร์มหรือไม่ก็ได้ แต่ผู้วิจัยจะกำหนดให้ต้องมีหัวข้อต่อไปนี้ คือ

1. ชื่อ อายุ เพศ ของผู้บันทึก
2. วัน เดือน ปีที่บันทึก
3. กิจกรรมที่ทำในวันนั้น

6. สังคมมิติ ผู้วิจัยทำสังคมมิติเองในชั้นเรียนของนักเรียนทั้ง 5 รายโดยกำหนดสถานการณ์ คือ ถ้านักเรียนจะต้องทำงานกลุ่ม นักเรียนจะเลือกเพื่อนคนใดเข้ากลุ่มทำงานด้วย ตามลำดับความชอบมากที่สุดอันดับ 1 และอันดับ 2

7. แบบสอบถาม เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลหรือรายละเอียดบางประการที่จะเป็นประโยชน์ในการวินิจฉัยปัญหา สาเหตุ และการให้ความช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายต่อไป

8. แบบทดสอบบุคลิกภาพ เพื่อนำผลที่ได้มาใช้ในการวินิจฉัยสาเหตุ และเป็นประโยชน์ในการให้ความช่วยเหลือกลุ่มตัวอย่าง แบบทดสอบที่ใช้มีดังนี้

8.1 แบบทดสอบบุคลิกภาพวาดภาพคน DAP (Draw A Person Test)

8.2 แบบทดสอบ KFD (Kinetic Family Test Or My Family Test)

8.3 แบบทดสอบ K-H-T-P (The Kinetic-House-Tree-Person Drawing)

9. ระเบียบสะสม เพื่อเก็บข้อมูลเพิ่มเติมไว้ประกอบการพิจารณาวินิจฉัยและเข้าใจ อุตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยกเพื่อให้เกิดการพัฒนาต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จาก 9 วิธีการ นำมาวิเคราะห์ แปลความหมาย ข้อมูล จัดหมวดหมู่ตามอุตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่น เพื่อง่ายและสะดวกต่อการทำความเข้าใจ อุตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยก

การวินิจฉัย

นำเอาผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รวบรวมจากหลาย ๆ วิธี ซึ่งได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์ การเยี่ยมบ้าน อุตชีวประวัติ บันทึกประจำวัน สังคมมิติ แบบสอบถาม และแบบทดสอบบุคลิกภาพ ระเบียบสะสม มาในการพิจารณาอุตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยก

การสังเคราะห์

เป็นการศึกษาข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ เพื่อนำมาสังเคราะห์ให้ตรงกับโครงสร้าง อุตลักษณ์

การให้ความช่วยเหลือ

เป็นการให้คำปรึกษารายบุคคล และการให้คำปรึกษากลุ่ม

การติดตามผล

เป็นการติดตามผลในขณะที่ทำการศึกษารายกรณีทุกระยะ และหลังจากศึกษารายกรณี เรียบร้อยแล้ว เพื่อดู และประเมินผลว่าการให้ความช่วยเหลือไปแล้วนั้นถูกต้องหรือไม่ และควรมีการปรับปรุงเพิ่มเติมสิ่งใดบ้าง

การสรุปผลและข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยปฏิบัติดังนี้

1. สรุปผลทุกครั้งหลังทำการศึกษาแต่ละครั้ง ทำให้ทราบว่าทำอะไรไปแล้วบ้าง และให้ข้อเสนอแนะว่ามีการวางแผนทำอะไรในครั้งต่อไป

2. สรุปก่อนยุติการศึกษา โดยสรุปผลของการศึกษาไว้ทั้งหมด และให้ข้อเสนอแนะไว้เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับผู้ที่จะให้ความช่วยเหลือวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยก ซึ่งในการให้ความช่วยเหลือต่อไป

2.1.1 การหากิจกรรมที่สร้างสรรค์ หรือสนใจให้วัยรุ่นทำร่วมกับผู้อื่น และรวมถึงควรมีการให้ข้อมูล แนะนำแนวทางให้แก่วัยรุ่น

2.1.2 การสร้างบรรยากาศความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว มีเวลาในการพูดคุย ดูแลอบรมสั่งสอนโดยไม่ใช้วิธีการที่รุนแรง ให้ความสำคัญและความใส่ใจกับรายกรณีอย่างสม่ำเสมอ

2.1.3 ผู้รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ควรมีความเข้าใจในพัฒนาการของวัยรุ่น ร่วมกับการสนับสนุนให้วัยรุ่นได้ทำกิจกรรมที่ช่วยค้นพบความถนัด ความสามารถของตนเอง และเห็นคุณค่าในตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์ สังเคราะห์ แปลความหมายและสรุปผล ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยตนเองอย่างละเอียดทุกขั้นตอน โดยใช้เทคนิคและเครื่องมือต่างๆ ดังรายละเอียดที่กล่าวไว้ข้างต้น ในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล จึงเป็นการนำข้อมูลมาสรุปหาข้อเท็จจริง ดังนั้นการรายงานผลการวิจัย ผู้วิจัยจึงเขียนสรุปเป็นรายบุคคล ตั้งแต่ปัญหา สาเหตุ ประวัติด้านต่างๆ โดยย่อ การวินิจฉัย การป้องกัน และให้ความช่วยเหลือ ตลอดจนการติดตามผลและข้อเสนอแนะ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาคำนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษารายกรณี (Case Study) เพื่อศึกษาอัตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยก จำนวน 5 ราย ที่ศูนย์ค้นหาสมรรถนะการคิด สำนักงานอาสาชานาตสภาคชาติไทย ซึ่งใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกต การบันทึกการสังเกต การสัมภาษณ์ การเยี่ยมบ้าน อัตชีวประวัติ บันทึกประจำวัน สังคมมิติ แบบสอบถาม แบบทดสอบ และนำมาวิเคราะห์ วิจัย สังเคราะห์ สามารถศึกษาและทำให้ความช่วยเหลือโดยสรุปเป็นภาพรวมได้ดังนี้

การศึกษารายกรณีที่ 1

ลักษณะทั่วไป

ด.ช.กอล์ฟ (นามสมมติ) อายุ 14 ปี สูง 164 เซนติเมตร น้ำหนัก 52 กิโลกรัม รูปร่างผอม ผิวค่อนข้างขาว ตา 2 ชั้น นัยน์ตาสีน้ำตาล มีสิ่วอักเสบขึ้นตามใบหน้าจำนวนมาก ผมตัดสั้น พุดจาค่อนข้างเร็ว พุดจาไม่ไพเราะ ท่าทางการเดินหลังค่อม ว่าเร็งยิ้มแย้มแจ่มใส

ลักษณะปัญหา พฤติกรรมที่พบ คือ

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยเทคนิคต่างๆ พร้อมทั้งการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปได้ดังนี้

1. การสังเกต: ผู้วิจัยสังเกตนักเรียน จำนวน 4 ครั้ง ได้แก่ ในห้องเรียนแนะแนว ห้องเรียนวิทยาศาสตร์ ห้องเรียนคณิตศาสตร์

1.1 จากการสังเกตในห้องเรียนแนะแนว พบว่า ด.ช.กอล์ฟ ช่วยครูแจกเอกสารให้กับเพื่อนในห้อง และเป็นคนรวบรวมเก็บเอกสารด้วย ครูให้ ด.ช.กอล์ฟ เดินเพลงไก่อ่าง ร่วมกับเพื่อนคนอื่นๆ

1.2 จากการสังเกตในห้องเรียนวิทยาศาสตร์ ครั้งที่ 1 พบว่า ช่วงต้นชั่วโมงด.ช.กอล์ฟจะนั่งฟังครูสอน หลังจากนั้นก็นอนหมอบกับโต๊ะเรียน เนื่องจากไม่สบาย จากการสังเกตในห้องเรียนวิทยาศาสตร์ ครั้งที่ 2 พบว่า ด.ช.กอล์ฟ ไม่ตั้งใจเรียน นางานวิชาอื่นมานั่งทำในชั่วโมงวิทยาศาสตร์ วาดรูปและระบายสี เวลาครูว่าก็จะหยุด สักพักก็ทำงานวิชาอื่นต่อ พอครูดูเป็นครั้งที่สองก็จะเลิกทำงานวิชาอื่น แต่หันมาเล่นและแกล้งเพื่อนแทน

1.3 จากการสังเกตในห้องเรียนคณิตศาสตร์ พบว่า ด.ช.กอล์ฟ จะตั้งใจฟังครูสอน เพราะครูสอนมีการใช้เสียงดัง และจะตักเตือนคนอื่นที่ไม่สนใจเรียน หรือคุยกัน ด.ช.กอล์ฟ โดนครูตีเพราะไม่ได้ทำการบ้านมาส่ง

2. การสัมภาษณ์ : จากการสัมภาษณ์ตัวนักเรียนเอง ครูประจำวิชา เพื่อนนักเรียน

2.1 จากการสัมภาษณ์ตัวนักเรียนเอง ทำให้ทราบว่า ด.ช.ก๊วย ชอบเรียนวิชาศิลปะมากที่สุด โดยให้เหตุผลว่า วิชาที่ง่ายที่สุด ส่วนวิชาอื่น เช่น คณิตศาสตร์ จะโดนตีเป็นประจำเนื่องจากไม่ได้ทำการบ้านส่ง ตอนนั้นก็ติด 0 อีก 3 วิชา คือ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และภาษาไทย เมื่อจบ ม.3 อยากไปเรียนต่อที่พาณิชยการดุสิต พ่อของด.ช.ก๊วย ได้เสียชีวิตไปตั้งแต่ด.ช.ก๊วยอายุประมาณ 10 ปี และแม่ก็ได้ไปอยู่ที่ประเทศซาอุดีอาระเบีย ซึ่งด.ช.ก๊วยนั้นอยากให้แม่กลับมาหา สำหรับเรื่องลิวที่ขึ้นบนใบหน้าด.ช.ก๊วย จำนวนมากเป็นสิ่งที่กังวล ไม่รู้จะทำยังไง

ด้านความเป็นตัวของตัวเอง พบว่า ในการที่จะต้องตัดสินใจเลือกชื่อของ ส่วนใหญ่ ด.ช.ก๊วย จะไม่ตัดสินใจเลือกด้วยตนเอง ยิ่งหากจะต้องชื่อของขึ้นนั้นในราคาแพง ก็จะเลิกคิดไปได้ เพราะก๊วยจะถูกผู้ปกครองตำหนิ แต่หากไม่สามารถที่จะตัดสินใจเองได้ก็จะให้ป้าเป็นผู้ตัดสินใจให้ และเห็นว่าการมีสิ่งของ เช่น ไม้เท้า นั้นเป็นสิ่งที่ตนเองนั้นจะต้องมี อยากได้สิ่งนี้เป็นของตนเองมีความจำเป็น อีกทั้งเวลาที่อยู่ในห้องเรียน ด.ช.ก๊วยจะไม่กล้าแสดงความคิดเห็น อีกทั้งจะยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นในบางครั้ง และไม่กล้าแสดงออก เพราะรู้สึกอับอายที่จะต้องเป็นตัวตลก หรือถูกเพื่อนล้อเลียน และเมื่อจะต้องมาอยู่ที่ศูนย์ค้นหาสมรรถนะการคิดนี้ ก็รู้สึกอัดอัดใจในการที่จะต้องมาทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนต่างโรงเรียน ไม่รู้ว่าจะไปทำความรู้จักกับเพื่อนต่างโรงเรียนอย่างไร

ด้านการรู้จักตนเอง พบว่า หาก ด.ช.ก๊วย ออกไปเที่ยวจะแต่งตัวด้วยเสื้อยืด กางเกงยีนส์ขาวยาว หรือกางเกงขา 5 ส่วนลายพราง มักจะแต่งตัวแบบนี้เป็นประจำไม่ว่าจะไปที่ไหน จะมีการแต่งตามแฟชั่นในบางครั้งเท่านั้น อีกทั้ง ด.ช.ก๊วย ก็รู้สึกพอใจในรูปร่างหน้าตาของตนเอง แต่ตอนนี้ที่บริเวณใบหน้าที่มีสิวกักเสบเม็ดใหญ่ขึ้นจำนวนมากที่ทำให้ตัวเองรู้สึกขาดความมั่นใจ อายเพื่อนไม่กล้าที่จะเข้าไปเล่น หรือคุยกับเพื่อน ไม่ว่าจะทำอะไรก็ตามจะต้องเอาผ้าเช็ดหน้าปิดไว้ตลอด เพราะไม่อยากให้คนอื่นเห็นสิวกักเสบของตนเอง ส่วนตัวนั้นเมื่ออยู่ที่บ้านก็จะช่วยป้าดูแลน้องบ้างเป็นบางครั้ง หากป้าไม่สั่งให้ทำอะไร ตนเองก็จะไม่ทำ ไม่มีภาระที่จะต้องรับผิดชอบ และรู้สึกว่าตนเองนั้นชอบเล่นฟุตบอล แต่ก็เล่นไม่เก่ง ไม่ถนัดเท่าไรนัก

ด้านวุฒิทางอารมณ์ พบว่า เมื่อ ด.ช.ก๊วย ทะเลาะกับเพื่อนบางครั้งก็ควบคุมอารมณ์ตนเองได้ แล้วเดินหนีเพื่อนที่ทะเลาะด้วย แต่บางครั้งก็ไม่สามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้ เวลาโกรธ ด.ช. ก๊วย ก็จะมีการด่าทอด้วยคำที่หยาบคาย อีกทั้งหากมีใครขัดใจตัวเองนั้นก็แสดงอาการโวยวายเสียงดัง ซึ่งด.ช.ก๊วย มักจะมีอารมณ์และพฤติกรรมมารแสดงออกแบบนี้เกือบทุกครั้ง

ด้านการตั้งเป้าหมายในชีวิต พบว่า ด.ช.ก๊วย เรียนหนังสือทุกวันนี้เพื่อจะได้ไปศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น มีการวางแผนเรื่องการเรียนว่าจะศึกษาต่อที่โรงเรียนพาณิชย แต่ก็ยังไม่มีข้อมูลที่ต้องและชัดเจน และก็ไม่ว่าหากศึกษาต่อในสถาบันนี้แล้วจะต้องไปประกอบอาชีพอะไร

ด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล พบว่า ด.ช.กอล์ฟ ไม่มีเพื่อนสนิท แต่ถ้าหากจะสนิทกับใครก็ต้องเลือกที่นิสัยเหมือนตัวเอง พูดน้อย เพราะตัวเองเป็นคนขี้อาย และหากจะต้องทำงานกลุ่ม ด.ช.กอล์ฟ ก็จะเลือกเข้ากลุ่มเพื่อนผู้หญิง เพราะเพื่อนผู้หญิงจะรับผิดชอบงานมากกว่าตัวเอง ซึ่งไม่ต้องทำอะไรเลย มีคนอื่นช่วยทำให้ อีกทั้งถ้าจะต้องทำงานร่วมกับเพื่อนที่ไม่สนิทกัน ด.ช.กอล์ฟ ก็จะเอางานให้เพื่อนคนนั้นเป็นคนทำ และหากพบคนที่ไม่คุ้นเคย ด.ช.กอล์ฟ ก็จะไม่เข้าไปเริ่มคุยก่อน

2.2 จากการสัมภาษณ์ครูประจำวิชา เพื่อนนักเรียน ได้ให้ข้อมูลตรงกันว่า ด.ช.กอล์ฟ ไม่เอาใจใส่การเรียน ตอนเช้าจะมาลอกการบ้านเพื่อน และมักโดนตีเป็นประจำเนื่องจากไม่ส่งการบ้าน ชอบแกล้งเพื่อน และชวนเพื่อนคุยในเวลาเรียนแต่ในบางครั้งก็จะมีน้ำใจช่วยงานครูและเพื่อน

3. การเยี่ยมบ้าน : ผู้วิจัยได้ไปเยี่ยมบ้าน จำนวน 1 ครั้ง คือ เมื่อวันที่ 5 กันยายน 2552 โดยใช้เทคนิคการสังเกตและสัมภาษณ์ได้ผลดังนี้

3.1 จากการสังเกต ผู้วิจัยได้ไปเยี่ยมบ้าน ด.ช.กอล์ฟ พบว่า

3.1.1 สภาพบ้านและสิ่งแวดล้อม เป็นบ้านไม้ 2 ชั้น ทางเข้าบ้านนั้นต้องเข้าซอยเล็กซึ่งอยู่ห่างจากถนนใหญ่ ประมาณ 200 เมตร สภาพลักษณะภายนอกเป็นไม้ 2 ชั้น ในบริเวณนั้นบ้านแต่ละหลังคาเรือนจะอาศัยอยู่ติดกัน ซึ่งครอบครัวของ ด.ช.กอล์ฟ จะอาศัยอยู่บ้านไม้ 2 ชั้น ไม่มีพื้นที่ที่สามารถทำกิจกรรมได้ ทางออกจากบ้านเดินไปชุมชนด้านนอกเต็มไปด้วยตึกแถว ห้างเช่า ในส่วนของข้างล่างนั้นจะมียาย ป้า และหลานสาวอยู่ ส่วนชั้นบน ด.ช.กอล์ฟ จะกั้นห้องอยู่กับป้าอีกคน หลานชาย และพี่สาว เมื่อผู้วิจัยไปถึงหน้าบ้าน ด.ช.กอล์ฟ นั้น จะพบหลานสาว และป้ากำลังนั่งหาหาให้หลานสาวอยู่ และป้าอีกคนก็ได้เชิญผู้วิจัยไปชั้นบน ด้วยท่าทีที่ยิ้มแย้มแจ่มใส เป็นมิตร และสุภาพ พร้อมกับหาน้ำมาให้การต้อนรับ ผู้วิจัยได้สังเกตสภาพภายในบ้านชั้นบน ครอบครัวของ ด.ช.กอล์ฟ จะจัดห้องโดยมีได้กั้นทำเป็นห้อง เพื่อแบ่งบริเวณเนื้อที่ของห้องออกเป็น 2 ส่วน สำหรับจัดเป็นที่นอนของป้ากับหลายชายและพี่สาว และอีกมุมหนึ่งจะทำเป็นที่นอนของด.ช.กอล์ฟ ห้องน้ำจะอยู่บริเวณณข้างล่าง ซึ่งผู้วิจัยได้เข้าไปนั่งในห้องของป้าที่เป็นผู้ดูแลเรื่องค่าใช้จ่าย ด.ช.กอล์ฟ นั้น อายุประมาณ 40 ปี รูปร่างสมส่วน ผิวสองสี พูดจากไพเราะ เป็นกันเองภายในจะมีเครื่องอำนวยความสะดวก คือ พัดลม โทรทัศน์ เตารีด ตู้เย็น เครื่องเล่นซีดี ที่ทำให้ห้องนั้นดูคับแคบ

3.1.2 จากการสังเกตเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในครอบครัว พบว่า ป้าจะเป็นห่วงเป็นใย ด.ช.กอล์ฟ มาก ดูแลเอาใจใส่และเป็นห่วง ด.ช.กอล์ฟ พอๆกับลูกของป้าอีก 2 คน พูดจากับ ด.ช.กอล์ฟ ไพเราะ

3.2 จากการสัมภาษณ์ป้าที่ดูแลเรื่องค่าใช้จ่ายของ ด.ช.กอล์ฟ พบว่า ป้าจะรัก ด.ช.กอล์ฟ ไม่ต่างจากลูกอีก 2 คนของตน เพราะพ่อด.ช.กอล์ฟ ที่เป็นน้องชายแท้ๆของป้าเสียชีวิต แม่ก็หนีไปแต่งงานกับผู้ชายคนอื่นแล้วไปอยู่ที่ประเทศซาอุดีอาระเบีย ทำให้ด.ช.กอล์ฟ ต้องอยู่โรงเรียนประจำที่

สอนศาสนา ที่จังหวัดอยุธยา ป้าเคยคุยกับครูที่โรงเรียนแห่งนั้น ทำให้ทราบว่าเมื่อ ด.ช.ก๊วย ไม่พอใจ หรือไม่ได้อะไรตามใจ มักจะลงไปดินร้อง เหมือนกับเด็ก ทั้งๆที่ ด.ช.ก๊วย อายุประมาณ 10 - 11 ปี ป้ารู้สึกเป็นห่วง และสงสาร จึงไปรับมาเลี้ยงดูเองที่กรุงเทพฯ ส่วนป้าที่ดูแลเรื่องค่าใช้จ่ายของ ด.ช.ก๊วย นั้นทำอาชีพขายเครื่องสำอางอยู่ที่ห้างพันธุ์ทิพย์ งามวงศ์วาน จะเปิดร้านประมาณตอนเที่ยง และปิดร้านประมาณ 2 ทุ่ม สามีของป้าก็ไปทำงานอยู่ที่เกาหลีจะมีส่งเงินมา หากรวมรายได้ของ ป้าแล้วก็ไม่ได้มากมายอะไร ค่าใช้จ่ายอื่นๆในครอบครัว ค่าเล่าเรียนของลูก 2 คน และ ด.ช.ก๊วย ป้าจะเป็นคนดูแล และรับผิดชอบทั้งหมด เมื่อเดือนที่แล้วป้าก็ซื้อโน้ตบุ๊กให้กับด.ช.ก๊วย ป้าให้เหตุผลว่าด.ช.ก๊วย ไม่มีพ่อและแม่ นำสงสาร หาก ด.ช.ก๊วย อยากได้อะไรก็จะหาให้เพื่อเป็นการทดแทนให้กับ ด.ช.ก๊วย

ในช่วงเย็นหลังเลิกเรียน ด.ช. ก๊วย จะกลับมาที่บ้านก่อน เพราะจะต้องมาส่งหลานชายซึ่งเป็นลูกชายของป้าก่อนแล้วก็จะไปเล่นเกมที่ร้านคอมพิวเตอร์ กลับมาอีกทีก็ประมาณ 2 ทุ่ม ส่วนในวันเสาร์อาทิตย์ จะตื่นนอนประมาณเที่ยงๆ แล้วก็ไปเล่นเกมทั้งวัน ร้านคอมพิวเตอร์จะอยู่แถวบ้านซึ่งป้าก็จะรู้จักและมีเบอร์โทรของร้านด้วย

สำหรับเรื่องการคบเพื่อนนั้นก็สอนให้ ด.ช. ก๊วย รู้จักเลือกคบ แต่เพื่อนบ้านที่อยู่ละแวกนั้น ป้าจะไม่ให้ ด.ช. ก๊วย ไปเล่นด้วย เพราะในชอยนั้นจะมีเรื่องเกี่ยวกับยาเสพติดโดยเฉพาะยาบ้า ซึ่งป้าจะเป็นห่วงมาก

ในเรื่องความคาดหวังที่มีต่อ ด.ช. ก๊วย และทัศนคติที่มีต่อการศึกษา ป้ามีความคิดเห็นว่ายากให้ไปสอบเรียนต่อ ม.4 ที่โรงเรียนสันติราษฎร์ ซึ่งเป็นโรงเรียนที่ใกล้บ้าน แต่ถ้าสอบไม่ได้ก็ค่อยดูกันอีกที และจะพยายามส่งให้ถึงที่สุดเท่าที่ ด.ช.ก๊วย จะเรียนได้ ป้าจะบอก ด.ช.ก๊วย เสมอว่า การที่ให้ ด.ช.ก๊วย ได้เรียนนั้นถือเป็นสมบัติที่ป้าหาให้ได้

4. อัดชีวประวัติ

จากการวิเคราะห์อัดชีวประวัติ พบว่า ด.ช.ก๊วย มีความใฝ่ฝันอยากเป็นนักฟุตบอล เพราะจะได้มีร่างกายแข็งแรง และจะเขียนถึงเรื่องราวที่ผ่านมาแล้ว โดยเฉพาะเรื่องที่พ่อที่เสียชีวิต และแม่ที่ไปทำงานต่างประเทศ ทำให้ไม่ได้อยู่พร้อมหน้าพร้อมตากัน แสดงถึงการที่ ด.ช.ก๊วย ยังคิดถึงครอบครัวของตนเองตลอดเวลา การเขียนใช้กระดาษขาว A4 ด้วยดินสอ ลายมือที่เป็นระเบียบ ไม่มีข้อความที่เขียนผิด

5. บันทึกประจำวัน

จากการวิเคราะห์บันทึกประจำวัน ทำให้ทราบว่ากิจกรรมในแต่ละวันของ ด.ช.กั้วย นั้น ทำแบบมีไม่มีจุดมุ่งหมายแน่นอน ตื่นเช้าก็ไปโรงเรียน ลอกการบ้านเพื่อนในช่วงเช้าก่อนเข้าเรียน โดนครูตีเพราะไม่ส่งการบ้าน ในตอนเย็นหลังจากกลับจากโรงเรียนจะออกไปเล่นเกมส เตะฟุตบอล แล้วก็กลับเข้าบ้านค่าๆมากินข้าว ดูโทรทัศน์ต่อจนดึกจึงเข้านอน ในแต่ละวันไม่มีการทบทวนบทเรียนที่เรียนมา

6. สังคมมิติ

จากสังคมมิติ สถานการณ์ คือ “ การทำงานกลุ่ม” ปรากฏว่า ด.ช.กั้วย อยู่ในบทบาทของบุคคลที่ไม่ได้รับเลือกจากกลุ่มเลย

7. แบบสอบถาม

ผลจากการตอบแบบสอบถามปรากฏดังนี้

7.1 แบบสอบถามประวัติส่วนตัวและครอบครัว

แบบสอบถามแบบกรอกข้อมูลส่วนตัวและครอบครัว พบว่า ด.ช.กั้วย เป็นลูกคนเดียว บิดาของ ด.ช.กั้วย เสียชีวิต มารดามีสามีใหม่แล้วไปอยู่ประเทศซาอุดีอาระเบีย ด.ช.กั้วย (นามสมมติ)อาศัยอยู่กับป้า ซึ่งมีอาชีพค้าขาย รายได้เฉลี่ยเดือนละ 8,000 บาท ได้รับค่าใช้จ่าประจำวันจากป้า ประมาณวันละ 40 บาท

7.2 แบบสอบถามประวัติสุขภาพ

แบบสอบถามประวัติสุขภาพ พบว่า เมื่ออายุ ประมาณ 11 ปี ด.ช.กั้วย เคยเป็นโรคหุน้ำหนวก

7.3 แบบสอบถามประวัติและกิจกรรม

แบบสอบถามประวัติและกิจกรรม พบว่า ด.ช.กั้วย จะดีใจมากเมื่อได้พบปะกับเพื่อน เพราะจะได้ไม่เครียดกับการที่ต้องอยู่คนเดียว กีฬาที่ชอบมากที่สุด คือปิงปอง งานอดิเรก คือ เล่นกีฬา ฟังเพลง

7.4 แบบสอบถามกิจกรรม การศึกษา และปัญหา

แบบสอบถามกิจกรรม การศึกษา และปัญหา พบว่า เมื่อปีที่ผ่านมา ด.ช.กั้วย ได้เข้าร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนได้จัด คือ วันโรคเอดส์ กิจกรรมที่ชอบมากที่สุด คือ กีฬา ด.ช.กั้วย เคยเป็นหัวหน้ากลุ่มในการทำกิจกรรม แต่ไม่เคยเป็นหัวหน้าชั้น สิ่งทีเพื่อนที่ดีที่สุดทำด้วยกันเสมอ คือ การได้เดินไปไหนด้วยกัน วิชาที่ชอบมากที่สุด คือ ภาษาไทย และวิชาที่ชอบน้อยที่สุด คือ ดนตรี ด.ช.กั้วย ต้องการคำแนะนำเกี่ยวกับการเรียน และต้องการมีอาชีพเป็นนักธุรกิจ ความไม่สบายใจของ ด.ช. กั้วย คือ การที่ใบหน้ามีสิ่ว

8. แบบทดสอบ

จากแบบทดสอบปรากฏผลดังนี้

8.1 แบบทดสอบวาดภาพคน (Draw A Person Test)

จากแบบทดสอบ พบว่า ด.ช.กั๊วย มีความขัดแย้งภายในจิตใจ วิดกกังวล กำลังต่อสู้กับสิ่งแวดล้อม พึ่งพาคนอื่น แนวโน้มก้าวร้าว ต้องการติดต่อกับสิ่งแวดล้อมและบุคคลอื่น บางที่ต้องการความรักความช่วยเหลือ

8.2 แบบทดสอบวาดภาพบ้าน ต้นไม้ คน (The Kinetic-House-Tree-Person Drawing)

จากแบบทดสอบ พบว่า ด.ช.กั๊วย มีความรู้สึกตึงเครียด วิดกกังวล เครียดพยายามต่อสู้เพื่อบรรลุสิ่งที่ประสงค์ มองโลกในแง่ดี มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับบิดามากกว่ามารดา

9. ระเบียบสะสม

พบว่า ด.ช.กั๊วย เป็นลูกคนเดียว บิดาของ ด.ช.กั๊วย เสียชีวิต เมื่อ ด.ช.กั๊วย อายุ 10 ปี ได้อาศัยอยู่กับป้า ซึ่งมีอาชีพค้าขาย รายได้เฉลี่ยเดือนละ 8,000 บาท เมื่ออายุประมาณ 11 ปี ด.ช.กั๊วย เคยเป็นโรคหุ้มน้ำหนอง วิชาที่สอบไม่ผ่าน คือ คณิตศาสตร์

การสรุปอัตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยก ดังนี้

ด้านความเป็นตัวของตัวเอง พบว่า ด.ช.กั๊วย ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง จะรับฟังความคิดเห็นคนอื่นในบางครั้งเท่านั้น ไม่ตัดสินใจเลือกด้วยตนเอง ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ไม่กล้าแสดงออก เพราะรู้สึกอับอายที่จะต้องเป็นตัวตลก หรือถูกเพื่อนล้อเลียน รู้สึกอึดอัดใจในการที่จะต้องมาทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนต่างโรงเรียน เพราะไม่รู้ว่าจะเข้าไปทำความรู้จักกับเพื่อนต่างโรงเรียนอย่างไร

ด้านการรู้จักตนเอง พบว่า ด.ช.กั๊วย รู้สึกมักจะแต่งตัวตามแฟชั่นในบางครั้งเท่านั้น รู้สึกพอใจในรูปร่างหน้าตาของตนเอง แต่ตอนนี้ที่บริเวณใบหน้าที่มีสิ่วอักเสบเม็ดใหญ่ขึ้นจำนวนมากที่ทำให้ตัวเองรู้สึกขาดความมั่นใจ อยู่ที่บ้านไม่มีภาระที่จะต้องรับผิดชอบ หากไม่มีคนสั่งก็จะไม่ทำ ชอบกีฬาฟุตบอล แต่ไม่ได้มีความถนัดมากนัก

ด้านวุฒิทางอารมณ์ พบว่า เมื่อ ด.ช.กั๊วย อายุประมาณ 10 - 11 ปี หากไม่พอใจหรือไม่ได้อะไรตามใจ มักจะลงไปดิ้นร้องเหมือนกับเด็ก เมื่อต้องทะเลาะกับเพื่อนบางครั้งก็ควบคุมอารมณ์ตัวเองได้ แต่บางครั้งก็ไม่สามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้ แต่ส่วนใหญ่มักจะมีอารมณ์และพฤติกรรม การแสดงออกแบบนี้เกือบทุกครั้ง

ด้านการตั้งเป้าหมายในชีวิต พบว่า ด.ช.กั๊ว ต้องการคำแนะนำเกี่ยวกับการศึกษาต่อ แต่ก็ยังไม่มีข้อมูลที่ถูกต้องและชัดเจน และก็ไม่รู้ว่าหากศึกษาต่อในสถาบันนี้แล้วจะต้องไปประกอบอาชีพอะไร

ด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล พบว่า ด.ช.กั๊ว มีความรู้สึกไม่ดีในด้านความสัมพันธ์กับบิดา ไม่มีเพื่อนสนิท แต่ถ้าหากจะสนิทกับใครก็ต้องเลือกที่นิสัยเหมือนตัวเอง พุดน้อย เพราะตัวเองเป็นคนทีพุดมาก และหากจะต้องทำงานกลุ่ม ด.ช.กั๊ว ก็จะเลือกเข้ากลุ่มเพื่อนผู้หญิง เพราะเพื่อนผู้หญิงจะรับผิดชอบงานมากกว่าตัวเอง ซึ่งไม่ต้องทำอะไรเลย มีคนอื่นช่วยทำให้ และหากพบคนที่ไม่คุ้นเคย ด.ช.กั๊ว ก็จะไม่เข้าไปเริ่มคุยก่อน

การวินิจฉัย

จากการเก็บรวบรวมข้อมูล วินิจฉัยได้ว่าอัตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยก ที่ควรได้รับการช่วยเหลือดังนี้

1. ด้านความเป็นตัวของตัวเอง จากการสังเกต การสัมภาษณ์ บันทึกประจำวัน แบบสอบถาม และแบบทดสอบ ด.ช.กั๊ว ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง จะรับฟังความคิดเห็นคนอื่นในบางครั้งเท่านั้น ไม่ตัดสินใจเลือกด้วยตนเอง ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ไม่กล้าแสดงออก เพราะรู้สึกอับอายที่จะต้องเป็นตัวตลก หรือถูกเพื่อนล้อเลียน รู้สึกอึดอัดใจในการที่จะต้องมาทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนต่างโรงเรียน เพราะไม่รู้ว่าจะไปทำอะไรสักกับเพื่อนต่างโรงเรียนอย่างไร

2. ด้านการรู้จักตนเอง จากการสังเกต การสัมภาษณ์ การเยี่ยมบ้าน อัดชีวีประวัติ แบบสอบถาม และแบบทดสอบ ด.ช.กั๊ว มักจะแต่งตัวตามแฟชั่นในบางครั้งเท่านั้น รู้สึกพอใจในรูปร่างหน้าตาของตนเอง แต่ตอนนี้ที่บริเวณใบหน้าที่มีสิ่วอักเสบเม็ดใหญ่ขึ้นจำนวนมากที่ทำให้ตัวเองรู้สึกขาดความมั่นใจ อยู่ที่บ้านไม่มีภาระที่จะต้องรับผิดชอบ หากไม่มีคนสั่งก็จะไม่ทำ ชอบกีฬาฟุตบอล แต่ไม่ได้มีความถนัดมากนัก

3. ด้านวุฒิทางอารมณ์ จากการสังเกต สัมภาษณ์ การเยี่ยมบ้าน อัดชีวีประวัติ บันทึกประจำวัน แบบสอบถาม และแบบทดสอบ เมื่อ ด.ช.กั๊ว อายุประมาณ 10 – 11 ปี หากไม่พอใจหรือไม่ได้อะไรตามใจ มักจะลงปดึ้นร้องเหมือนกับเด็ก เมื่อต้องทะเลาะกับเพื่อนบางครั้งก็ควบคุมอารมณ์ตัวเองได้ แต่บางครั้งก็ไม่สามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้ แต่ส่วนใหญ่จะมีอารมณ์และพฤติกรรมแสดงออกแบบนี้เกือบทุกครั้ง

4. ด้านการตั้งเป้าหมายในชีวิต จากการสังเกต สัมภาษณ์ อัดชีวีประวัติ และแบบสอบถาม ด.ช.กั๊ว ต้องการคำแนะนำเกี่ยวกับการศึกษาต่อ แต่ก็ยังไม่มีข้อมูลที่ถูกต้องและชัดเจน และก็ไม่รู้ว่าหากศึกษาต่อในสถาบันนี้แล้วจะต้องไปประกอบอาชีพอะไร

5. ด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล จากการสังเกต สัมภาษณ์ การเยี่ยมบ้าน บ้านที่กประจำวัน สังคมมิติ แบบสอบถาม และแบบทดสอบ ด.ช.ก๊วย มีความรู้สึกไม่ดีในด้านความสัมพันธ์กับบิดา ไม่มีเพื่อนสนิท แต่ถ้าหากจะสนิทกับใครก็ต้องเลือกที่นิสัยเหมือนตัวเอง พูดน้อย เพราะตัวเองเป็นคนที่พูดมาก และหากจะต้องทำงานกลุ่ม ด.ช.ก๊วย ก็จะเลือกเข้ากลุ่มเพื่อนผู้หญิง เพราะเพื่อนผู้หญิงจะรับผิดชอบงานมากกว่าตัวเอง ซึ่งไม่ต้องทำอะไรเลย มีคนอื่นช่วยทำให้ และหากพบคนที่ไม่คุ้นเคย ด.ช.ก๊วย ก็จะไม่เข้าไปเริ่มคุยก่อน

แนวทางในการช่วยเหลือ

1. ด้านความเป็นตัวของตัวเอง ควรส่งเสริมให้ ด.ช.ก๊วย ได้เรียนรู้ กล้าแสดงออก และแสดงความคิดเห็นต่อทุกสิ่งเกี่ยวกับตนเอง และผู้ปกครอง ครูผู้สอน ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องกวาดขันดูแลเอาใจใส่ และเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ ด.ช.ก๊วย

2. ด้านการรู้จักตนเอง ครูผู้สอนควรสนับสนุนให้ ด.ช.ก๊วย ได้มีกิจกรรมที่สร้างสรรค์หรือสนใจให้ได้ทำร่วมกับผู้อื่น เช่น ดนตรี กีฬา ฯลฯ เพื่อจะได้รู้ถึงศักยภาพ ความสามารถ และเห็นคุณค่าในตนเอง อันจะนำไปสู่การพัฒนาส่งเสริมได้ตรงกับความสามารถ อีกทั้งครอบครัวควรให้การสนับสนุนตามศักยภาพของ ด.ช.ก๊วย

3. ด้านวุฒิทางอารมณ์ ควรให้ข้อมูล และให้ ด.ช.ก๊วย ได้ตระหนักถึงข้อดี และข้อเสียของการมีอารมณ์ที่มั่นคง และการรู้จักแสดงออกทางอารมณ์ที่เหมาะสม

4. ด้านการตั้งเป้าหมายในชีวิต ผู้ที่เกี่ยวข้องควรดูแลเอาใจใส่ ด.ช.ก๊วย เรื่องการวางแผนเกี่ยวกับเรื่องการศึกษาต่อ มีการให้คำปรึกษาด้านการศึกษาต่อ และสอนให้วัยรุ่นได้รู้จักการตั้งเป้าหมายในชีวิต

5 ด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ด.ช.ก๊วย ควรยอมรับความแตกต่างของผู้อื่น รู้จักการให้และการยอมรับในการแสดงความคิดเห็นของผู้อื่น ให้ความร่วมมือในกลุ่มเพื่อน และบุคคลอื่น มีความกล้าที่จะเข้าไปปรึกษา พูดคุยกับสมาชิกในครอบครัว และครอบครัวนั้นควรที่จะมีกิจกรรมทำร่วมกัน

การให้ความช่วยเหลือ ป้องกัน และแก้ไข

1. การให้คำปรึกษากลุ่มแก่ ด.ช.ก๊วย จำนวน 3 ครั้ง โดยใช้เทคนิคในการให้คำปรึกษา ได้แก่ การฟัง การใช้คำถามปลายเปิด และปลายปิด การสังเกต การสะท้อนความรู้สึก การเรียบ การทวนความ การให้ข้อมูล การทำให้เกิดความกระจ่าง การให้กำลังใจ และการสรุป โดยเริ่มต้นด้วยการสร้างสายสัมพันธ์ และให้เกิดบรรยากาศของความไว้วางใจกัน แล้วจึงใช้คำถามกระตุ้นให้วัยรุ่นแสดงความรู้สึกและความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะพฤติกรรมของตนเอง โดยหลีกเลี่ยงการพูดใน

เชิงตำหนิหรืออบรมสั่งสอนตั้งแต่ระยะแรก รวมถึงการให้ความรู้และสร้างแรงจูงใจ โดยการให้ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบที่วัยรุ่นยังไม่ทราบเพิ่มเติม จูงใจให้วัยรุ่นได้เล็งเห็นข้อดีหรือความสามารถของตนเองในการทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ และผลที่จะเกิดขึ้นกับตนเองและครอบครัว การตั้งเป้าหมายร่วมกันเพื่อนำไปปฏิบัติ และให้กำลังใจ จากการให้คำปรึกษา ปรากฏว่า ด.ช.กัลลวย มีความเข้าใจในอัตลักษณ์ของตนเองในทุกด้าน ดังนี้ ด้านการรู้จักตนเอง ด้านความเป็นตัวของตัวเอง ด้านวุฒิทางอารมณ์ ด้านการตั้งเป้าหมายในชีวิต ด้านสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล

2. การให้คำปรึกษารายบุคคลแก่รายกรณี โดยในขั้นตอนแรกผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีแก่รายกรณี มีการบอกถึงวัตถุประสงค์ และระยะเวลาในการให้คำปรึกษา ผู้วิจัยจะบอกว่าการให้คำปรึกษาในแต่ละครั้งนั้นผู้วิจัยทำการรักษาความลับ (confidentiality) เพื่อให้ผู้รับคำปรึกษาเกิดความมั่นใจในการปรึกษา หลังจากนั้นผู้วิจัยเปิดการสนทนานำให้เกิดความผ่อนคลายเป็นกันเอง (small talk) ผู้วิจัยได้ใช้คำถามปลายเปิด (open-ended question)

3. ให้ข้อมูลและแนวทางเพื่อสร้างความเข้าใจ และขอความร่วมมือจากอาจารย์ประจำชั้น อาจารย์ที่รับผิดชอบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในการติดตามดูแลพฤติกรรมรายกรณีจากสม่ำเสมอ และให้การสนับสนุน ส่งเสริมให้เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม กิจกรรมที่มีความถนัดหรือสนใจ

การติดตามผล

ผู้วิจัยได้ติดตามผลหลังจากการให้ความช่วยเหลือ ดังต่อไปนี้

1. ด้านความเป็นตัวของตัวเอง พบว่า ด.ช.กัลลวย มีความเชื่อมั่นในตนเอง ยอมรับฟังความคิดเห็นคนอื่นมากขึ้น การตัดสินใจยังคงมีคนช่วยตัดสินใจ กล่าวแสดงความคิดเห็น และกล้าแสดงออกในบางครั้งเท่านั้น เพราะยังรู้สึกอับอายที่จะต้องเป็นตัวตลก หรือถูกเพื่อนล้อเลียน

2. ด้านการรู้จักตนเอง พบว่า ด.ช.กัลลวย จะแต่งตัวตามแฟชั่นในบางครั้ง สลับกับการแต่งตัวที่เป็นตัวของตัวเอง รู้จักการแต่งตัวที่ถูกกาลเทศะมากขึ้น รู้สึกขาดความมั่นใจ เมื่ออยู่ที่บ้านก็จะช่วยเหลือและรับผิดชอบงานที่บ้านมากขึ้นกว่าที่ผ่านมา และยังชอบกีฬาฟุตบอล

3. ด้านวุฒิทางอารมณ์ พบว่า เมื่อ ด.ช.กัลลวย สามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้ดีกว่าที่ผ่านมา และรู้ถึงผลของการแสดงออกของอารมณ์

4. ด้านการตั้งเป้าหมายในชีวิต พบว่า ด.ช.กัลลวย กล้าที่จะเข้าไปขอรับคำแนะนำเกี่ยวกับการศึกษาต่อ และข้อมูลที่ต้องการและชัดเจน จากครูประจำชั้น และครูแนะแนว ตลอดจนมีการวางแผนและเป้าหมายในอนาคตของตนเอง

5. ด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล พบว่า ด.ช.กอล์ฟ มียังคงไม่มีเพื่อนสนิท แต่ในการทำงานกลุ่ม ด.ช.กอล์ฟ ก็จะเลือกเข้ากลุ่มเพื่อนผู้หญิง และเพื่อนผู้ชายได้ดีกว่าที่ผ่านมา รู้จักการพูดคุยกับเพื่อนด้วยคำพูดที่ให้เกียรติเพื่อนมากขึ้น อีกทั้งมีความรับผิดชอบงาน และช่วยเหลืองานกลุ่มดีขึ้น ตลอดจนมีความกล้าที่จะเข้าไปทักทาย พูดคุยกับเพื่อนที่ไม่คุ้นเคย

ข้อเสนอแนะสำหรับครู และเจ้าหน้าที่ เพื่อการให้ความช่วยเหลือต่อไป

1. การหากิจกรรมที่สร้างสรรค์ หรือสนใจให้วัยรุ่นทำร่วมกับผู้อื่น และรวมถึงควรมีการให้ข้อมูล แนะนำแนวทางให้แก่วัยรุ่น
2. การสร้างบรรยากาศความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว มีเวลาในการพูดคุย ดูแล อบรม สั่งสอนโดยไม่ใช้วิธีการที่รุนแรง ให้ความสำคัญและความใส่ใจกับรายกรณีอย่างสม่ำเสมอ
3. ผู้รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ควรมีความเข้าใจในพัฒนาการของวัยรุ่น ร่วมกับการสนับสนุนให้วัยรุ่นได้ทำกิจกรรมที่ช่วยค้นพบความถนัด ความสามารถของตนเอง และเห็นคุณค่าในตนเอง

การศึกษากรณีศึกษาที่ 2

ลักษณะทั่วไป

ด.ช.บอล (นามสมมติ) อายุ 14 ปี สูง 162 เซนติเมตร น้ำหนัก 54 กิโลกรัม รูปร่างท้วม ผิวเหลือง นัยน์ตาสีดำ ไบหนักกลม มีผดผื่นขึ้นตามใบหน้า ผมตัดสั้น พูดจาติดๆขัดๆ พูดจาไม่มีหางเสียง ลักษณะปัญหา พฤติกรรมที่พบ คือ

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยเทคนิคต่างๆพร้อมทั้งวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปได้ดังนี้

1. **การสังเกต:** ผู้วิจัยสังเกตนักเรียน จำนวน 4 ครั้ง ได้แก่ ในห้องวิทยาศาสตร์ ห้องเรียนแนะแนว ห้องเรียนคณิตศาสตร์

1.1 จากการสังเกตในห้องเรียนวิทยาศาสตร์ ครั้งที่ 1 พบว่า ด.ช.บอล ไม่ค่อยตั้งใจเรียน พูดคุยกับเพื่อนขณะที่ครูสอนเล่นกับเพื่อน เวลาครูว่าก็จะหยุดเล่นหยุดคุย สักพักก็คุยกันต่อ จากการสังเกตในห้องเรียนวิทยาศาสตร์ ครั้งที่ 2 พบว่า ด.ช.บอล ไม่ตั้งใจเรียน แกล้งเพื่อนขณะที่ครูสอน คุยกับเพื่อนบ้าง ในบางครั้งก็นิ่งเหม่อลอย แล้วก็พูดคุยกับเพื่อนต่อ

1.2 จากการสังเกตในห้องเรียนแนะแนว พบว่า ด.ช.บอล จะชวนเพื่อนที่นั่งข้างๆคุยตลอด เมื่อถูกครูดู ก็จะหยุดคุย แต่อีกสักพักก็หันไปคุยกับเพื่อนต่อ

1.3 จากการสังเกตในห้องเรียนคณิตศาสตร์ พบว่า ด.ช.บอล จะชวนเพื่อนที่นั่งข้างๆคุยตลอดที่ครูสอน เมื่อครูถามเรื่องที่เรียนก็ไม่สามารถตอบครูได้ จึงถูกครูดุทั้งคาบ

2. การสัมภาษณ์ : จากการสัมภาษณ์ตัวนักเรียนเอง ครูประจำวิชา เพื่อนนักเรียน

2.1 จากการสัมภาษณ์ตัวนักเรียนเอง ทำให้ทราบว่า ด.ช.บอล ชอบเรียนวิชาพลศึกษาที่สุด เวลาอยู่บ้านก็มักจะนอนดูทีวี หรือไม่ก็ออกไปเล่นเกมที่ร้าน เมื่อจบ ม.3 อยากไปเรียนต่อเกี่ยวกับงานช่างเครื่องกล

ด้านความเป็นตัวของตัวเอง พบว่า ในการที่จะต้องตัดสินใจเลือกชื่อของ ด.ช.บอล จะให้มารดาเป็นผู้เลือกและตัดสินใจให้ และของที่มารดาเลือกให้จะต้องทันสมัย เป็นแฟชั่น อีกทั้ง ด.ช.บอล จะไม่กล้าแสดงความคิดเห็น และไม่กล้าแสดงออก เพราะเพราะรู้สึกอับอายที่จะต้องเป็นตัวตลก หรือถูกเพื่อนล้อเลียน และเมื่อจะต้องมาอยู่ที่ศูนย์ค้นหาสมรรถนะการคิดนี้ รู้สึกไม่มั่นใจ และไม่กล้าที่จะต้องเจอกับเพื่อนต่างโรงเรียน

ด้านการรู้จักตนเอง พบว่า หาก ด.ช.บอล ออกไปเที่ยวจะแต่งตัวในแบบที่ตัวเองชอบ แต่งตัวตามสบายด้วยเสื้อยืด กางเกงยีนส์ขาวยาว บางครั้งก็จะแต่งตามแฟชั่น เช่น เสื้อยืดลายใหม่ ๆ ที่มีขายในขณะนั้น รู้สึกพอใจในรูปร่างหน้าตาของตนเอง ไม่มีส่วนใดในการร่างกายที่ตนเองไม่ชอบ อีกทั้ง ด.ช.บอล คิดว่าตนเองสามารถช่วยเหลือครอบครัว และแบ่งเบาภาระของมารดาได้ เพราะบางทีก็เฝ้าร้าน หรือไม่ก็ไปซื้อของมาขายให้มารดา ซึ่ง ด.ช.บอล รู้ตัวเองว่าถนัดในวิชาพลศึกษา และวิชาที่ไม่ถนัด คือ วิชาคณิตศาสตร์ ด.ช.บอล ชอบที่จะออกไปเล่นเกมที่ร้านมากกว่าที่จะต้องอยู่บ้าน

ด้านวุฒิทางอารมณ์ พบว่า เมื่อ ด.ช.บอล ทะเลาะกับเพื่อนนั้น ด.ช.บอลจะเป็นฝ่ายเดินหนีเพื่อนที่ทะเลาะด้วย เพราะไม่ยอมมีเรื่อง หากครูกู้ก็ต้องโดนตี แต่ในบางครั้งก็ไม่สามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้ รู้ว่าตัวเองเป็นคนมีอารมณ์โกรธ โมโห แต่จะกล้าแสดงออกกับคนที่ไม่รู้จักตนเอง

ด้านการตั้งเป้าหมายในชีวิต พบว่า ด.ช.บอล เรียนหนังสือทุกวันนี้เพื่อจะได้มีงานทำ อยากเรียนต่อเกี่ยวกับงานช่างเครื่องกล และเมื่อเรียนจบก็จะไปทำงานเป็นช่างซ่อมเครื่องยนต์ตามบริษัท แต่ก็ยังไม่มีข้อมูลที่ต้องการและชัดเจน

ด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล พบว่า ด.ช.บอล มีเพื่อนสนิทเป็นเพศเดียวกันและอยู่ห้องเดียวกัน แต่ถ้าหากจะสนิทกับใครก็ต้องเลือกที่นิสัยที่เข้ากันได้ และสามารถช่วยเหลือเขาได้ และหากจะต้องทำงานกลุ่ม ด.ช.บอล ก็จะเลือกเข้ากลุ่มเพื่อนสนิท เพราะเพื่อนสนิทจะคุยกันได้ ซึ่งถ้าจะต้องทำงานร่วมกับเพื่อนที่ไม่สนิทกัน ด.ช.บอล ก็จะเอางานให้เพื่อนคนนั้นเป็นคนทำ และหากพบคนที่ไม่คุ้นเคย ด.ช.บอล ก็จะไม่กล้าที่จะเข้าไปเริ่มคุยก่อน

2.2 จากการสัมภาษณ์ครูประจำวิชา เพื่อนนักเรียน ได้ให้ข้อมูลตรงกันว่า ด.ช.บอล มักจะทำอะไรที่ตามเพื่อน มีลักษณะคล้ายเด็ก ไม่ค่อยตั้งใจเรียน ชอบพูดคุยกับเพื่อนเวลาครูสอน และมักโดนตีเป็นประจำเนื่องจากไม่ส่งการบ้าน

3. การเยี่ยมบ้าน : ผู้วิจัยได้ไปเยี่ยมบ้าน จำนวน 1 ครั้ง คือ เมื่อวันที่ 5 กันยายน 2552 โดยใช้เทคนิคการสังเกตและสัมภาษณ์ได้ผลดังนี้

3.1 จากการสังเกต ผู้วิจัยได้ไปเยี่ยมบ้าน ด.ช.บอล พบว่า

3.1.1 สภาพบ้านและสิ่งแวดล้อม ลักษณะเป็นบ้านไม้ 2 ชั้น เป็นชุมชนแออัด อาศัยติดกับบ้านหลังอื่น ทางเข้าออกบ้านจะเต็มไปด้วยตึกแถว ห้องเช่า และท้ายซอยจะเริ่มเป็นชุมชนบ้านไม้หลาย ๆ หลังติดกัน หน้าบ้านเปิดเป็นร้านขายของชำเล็กๆ และขายน้ำหวานบริเวณหน้าร้านด้วยครั้งแรกที่ผู้วิจัยได้พบมารดาของ ด.ช.บอลนั้น ในตอนแรกสีหน้าของมารดาไม่ยิ้มแย้มแจ่มใส หน้าตาดูบึ้งตึง พูดจาด้วยน้ำเสียงแข็ง แต่เมื่อผู้วิจัยได้พูดคุยสักพักมารดาของ ด.ช.บอล ก็มีหน้าที่ยิ้มแย้ม ในบ้านมีเครื่องอำนวยความสะดวกเพียง โทรทัศน์ และพัดลม ตู้เย็น และตู้สำหรับใช้เป็นชั้นวางของชำขาย

3.1.2 จากการสังเกตเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในครอบครัว พบว่า มารดาจะไม่ค่อยพูดคุยกับ ด.ช.บอล เท่าไรนัก ยายของด.ช.บอล จะต้องออกไปทำงานเป็นแม่ครัว ส่วนมารดา ด.ช.บอล นั้นก็จะนั่งอยู่หน้าร้านขายของ ซึ่ง ด.ช.บอลจะเข้าไปนอนดูโทรทัศน์ในร้านมากกว่าที่จะมานั่งหน้าร้าน หากจะต้องมานั่งหน้าร้านก็ต่อเมื่อมารดาไม่อยู่ร้านเท่านั้น

3.2 จากการสัมภาษณ์แม่ของ ด.ช.บอล พบว่า บ้านหลังนี้เป็นบ้านเช่าไว้สำหรับขายของซึ่งจะมีเพียงมารดา และ ด.ช.บอล ที่จะมาช่วยขายของในบางครั้ง แต่ในทุกเช้ามารดาจะใช้ให้ ด.ช.บอลไปซื้อ ปาท่องโก๋ที่ตลาดเพื่อเอามาไว้ขายในทุกเช้า ซึ่งจะเป็นหน้าที่ของ ด.ช.บอล ส่วนบ้านที่ใช้อาศัยอยู่นั้น อยู่ห่างจากร้านไปเพียงนิดเดียวซึ่งจะมียายและหลานอาศัยอยู่เท่านั้น มารดาจะเป็นคนที่ดูแลเรื่องค่าใช้จ่ายในบ้านทั้งหมด

สำหรับความคิดเห็นเกี่ยวกับความประพฤติในด้านการเรียน มารดาของ ด.ช.บอล เห็นว่ามารดาจะหวังว่าจะเรียนไม่จบ ม.3 เพราะอยากให้ได้เรียนต่อสูงขึ้น และจะพยายามส่งให้ถึงที่สุด ไม่อยากให้เป็นเหมือนพี่สาวที่ต้องออกจากโรงเรียนกลางคันเพราะมีแฟนและตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ สำหรับการคบเพื่อนก็เป็นห่วงเพราะในชุมชนที่อาศัยอยู่นี้จะมีเรื่องยาเสพติดมาก

4. อัดชีวิตประวัติ

จากการวิเคราะห์อัดชีวิตประวัติ พบว่า ด.ช.บออล ประทับใจที่ได้ไปเข้าศูนย์ศูนย์ค้นหาสมรรถนะการคิด สำนักงานอาสาสากล สภาการศึกษาไทยที่ดินแดง คุณครูที่ศูนย์ใจดี อีกทั้งยังมีขนมอาหารให้ทุกครั้งด้วย ไม่มีความตั้งใจในการเขียน ใช้กระดาษขาว A4 ด้วยปากกา ลายมือที่เขียนอ่านค่อนข้างลำบาก

5. บันทึกประจำวัน

จากการวิเคราะห์บันทึกประจำวัน ทำให้ทราบว่ากิจกรรมในแต่ละวันของ ด.ช.บออล นั้นตื่นเช้าก็ไปโรงเรียน จะมาทำการบ้านและลอกการบ้านเพื่อนในช่วงเช้าก่อนเข้าเรียน มักจะโดนครูตีหรือไม่ก็จะโดนปรับเงินเพราะไม่ส่งการบ้าน ในตอนเย็นหลังจากกลับจากโรงเรียนจะออกไปเล่นเกมสตั๊ดเตะฟุตบอล ตกปลา แล้วก็กลับบ้านค่ำๆมากินข้าว ดูโทรทัศน์ต่อจนดึกจึงเข้านอน ในแต่ละวันไม่มีการทบทวนบทเรียนที่เรียนมา ส่วนในวันหยุดก็จะไปเฝ้าร้านขายของชำให้แม่

6. สังคมมิติ

จากสังคมมิติ สถานการณ์ คือ “การทำงานกลุ่ม” ปรากฏว่า ด.ช.บออล อยู่ในบทบาทของบุคคลที่ได้รับเลือกจากกลุ่ม มักอยู่ห่างจากสมาชิกคนอื่น ๆ ในกลุ่ม (Nelectee) และ ด.ช.บออล อยู่ในบทบาทการเลือกซึ่งกันและกัน (Mutual Choice)

7. แบบสอบถาม

ผลจากการตอบแบบสอบถามปรากฏดังนี้

7.1 แบบสอบถามประวัติส่วนตัวและครอบครัว

แบบสอบถามแบบกรอกข้อมูลส่วนตัวและครอบครัว พบว่า ด.ช.บออล มีพี่น้องร่วมบิดามารดา 2 คนซึ่ง ด.ช.บออล เป็นลูกชายคนเล็ก บิดามารดาหย่าร้างกัน ซึ่งด.ช.บออล และพี่สาวอาศัยอยู่กับมารดา ซึ่งเป็นบ้านเช่า โดยที่มารดาเป็นผู้เลี้ยงดูลูกเพียงคนเดียว

7.2 แบบสอบถามประวัติสุขภาพ

แบบสอบถามประวัติสุขภาพ พบว่า ด.ช.บออล ไม่มีโรคประจำตัว และไม่เคยเจ็บป่วยอย่างหนัก แต่จะมีอาการเป็นลมวิงเวียนศีรษะ เป็นบางครั้งเท่านั้น

7.3 แบบสอบถามประวัติและกิจกรรม

แบบสอบถามประวัติและกิจกรรม พบว่า ด.ช.บออล จะชอบให้เพื่อนมาบ้าน บ้างเป็นครั้งคราว และจะรู้สึกดีใจที่ได้พบปะกับเพื่อน อีกทั้งจะชอบอ่านหนังสือประเภทเครื่องยนตร์กลไก กีฬาที่ชอบมากที่สุด คือ ฟุตบอล งานอดิเรก คือ เล่นเกมส์

7.4 แบบสอบถามกิจกรรม การศึกษา และปัญหา

แบบสอบถามกิจกรรม การศึกษา และปัญหา พบว่า ด.ช.บอล ได้เข้าร่วม เพื่อนที่ดีที่สุด ชื่อ ประณัย ซึ่งอยู่ห้องเดียวกัน และสิ่งที่เพื่อนที่ดีที่สุดทำด้วยกันเสมอ คือ การนั่งลอกการบ้าน วิชาที่ชอบมากที่สุด คือ พละ และวิชาที่ชอบน้อยที่สุด คือ คณิตศาสตร์ ด.ช.บอล ต้องการคำแนะนำเกี่ยวกับการเรียน และต้องการมีอาชีพเป็นช่างยนต์

8. แบบทดสอบ

จากแบบทดสอบปรากฏผลดังนี้

8.1 แบบทดสอบวาดภาพคน (Draw A Person Test) จากแบบทดสอบ พบว่า ด.ช. บอล ทำอะไรตามอารมณ์ ก้าวร้าว ฟังพาดคนอื่น

8.2 แบบทดสอบวาดภาพบ้าน ต้นไม้ คน (The Kinetic-House-Tree-Person Drawing)

จากแบบทดสอบ พบว่า ด.ช.บอล ต้องการเพื่อน ฟังพาดคนอื่น ไม่มีวุฒิภาวะ รู้สึกมีปมด้อย ขาดความมั่นใจ ก้าวร้าว มองโลกในแง่ร้าย ถอยหนี ความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับมารดา มากกว่าบิดา

9. ระเบียบสะสม

พบว่า ด.ช.บอล มีพี่น้อง 2 คน ด.ช.บอล อาศัยอยู่กับแม่ ซึ่งมีอาชีพค้าขาย รายได้เฉลี่ยเดือนละ 4,000 บาท ด.ช.บอล ไม่มีโรคประจำตัว และไม่เคยเจ็บป่วยอย่างหนัก แต่จะมีอาการเป็นลมวิงเวียนศีรษะ เป็นบางครั้งเท่านั้น วิชาที่สอบไม่ผ่าน คือ ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี

การสรุปอัตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยก ดังนี้

ด้านความเป็นตัวของตัวเอง พบว่า ด.ช.บอล ไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง สามารถตัดสินใจในบางเรื่องด้วยตนเอง ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น และไม่กล้าแสดงออก

ด้านการรู้จักตนเอง พบว่า ด.ช.บอล ไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง มักจะคล้อยตามผู้อื่น ไม่รู้ว่าตนเองมีความชอบ หรือถนัดในด้านใด

ด้านวุฒิทางอารมณ์ พบว่า เมื่อ ด.ช.บอล ทำอะไรตามอารมณ์ ก้าวร้าว ดื้อเจีบบ ในบางครั้งก็ไม่สามารถควบคุมอารมณ์โกรธของตนเองได้ และแสดงออก

ด้านการตั้งเป้าหมายในชีวิต พบว่า ด.ช.บอล ต้องการคำแนะนำเกี่ยวกับการเรียน และอาชีพเป็นช่างยนต์

ด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล พบว่า ด.ช.บอล มีเพื่อนสนิทเพียง 1 คน หากจะสนิทกับใครก็ต้องเลือกที่นิสัยเหมือนตัวเอง และสามารถดูแลปกป้องตนเองได้ และเมื่อ ด.ช.บอล พบคนที่ไม่คุ้นเคย ด.ช.บอล ก็จะไม่กล้าที่จะเข้าไปเริ่มพูดคุยด้วย

การวินิจฉัย

จากการเก็บรวบรวมข้อมูล วินิจฉัยได้ว่าอัตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยก ที่ควรได้รับการช่วยเหลือดังนี้

1. ด้านความเป็นตัวของตัวเอง จากการสังเกต การสัมภาษณ์ บันทึกประจำวัน แบบสอบถาม และแบบทดสอบ ด.ช.บอล ไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง สามารถตัดสินใจในบางเรื่องด้วยตนเอง ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น และไม่กล้าแสดงออก
2. ด้านการรู้จักตนเอง จากการสังเกต การสัมภาษณ์ การเยี่ยมบ้าน อัดชีวีประวัติ แบบสอบถาม และแบบทดสอบ ด.ช.บอล ไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง มักจะคล้อยตามผู้อื่น ไม่รู้ว่าตนเองมีความชอบ หรือถนัดในด้านใด
3. ด้านวุฒิทางอารมณ์ จากการสังเกต สัมภาษณ์ การเยี่ยมบ้าน อัดชีวีประวัติ บันทึกประจำวัน แบบสอบถาม และแบบทดสอบ เมื่อ ด.ช.บอล ทำอะไรตามอารมณ์ ก้าวร้าว ดื้อเงียบ ในบางครั้งก็ไม่สามารถควบคุมอารมณ์โกรธของตนเองได้ และแสดงออก
4. ด้านการตั้งเป้าหมายในชีวิต จากการสังเกต สัมภาษณ์ อัดชีวีประวัติ และแบบสอบถาม ด.ช.บอล ต้องการคำแนะนำเกี่ยวกับการเรียน และอาชีพเป็นช่างยนต์
5. ด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล จากการสังเกต สัมภาษณ์ การเยี่ยมบ้าน บันทึกประจำวัน สังคมมิติ แบบสอบถาม และแบบทดสอบ ด.ช.บอล มีเพื่อนสนิทเพียง 1 คน หากจะสนิทกับใครก็ต้องเลือกที่นิสัยเหมือนตัวเอง และสามารถดูแลปกป้องตนเองได้ และเมื่อ ด.ช.บอล พบคนที่ไม่คุ้นเคย ด.ช.บอล ก็จะไม่กล้าที่จะเข้าไปเริ่มพูดคุยด้วย

แนวทางในการช่วยเหลือ

1. ด้านความเป็นตัวของตัวเอง ควรส่งเสริมให้ ด.ช.บอล ได้เรียนรู้ กล้าแสดงออก และแสดงความคิดเห็นต่อทุกสิ่งเกี่ยวกับตนเอง และผู้ปกครอง ครูผู้สอน ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องกวดขันดูแลเอาใจใส่ และเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ ด.ช.บอล
2. ด้านการรู้จักตนเอง ครูผู้สอนควรสนับสนุนให้ ด.ช.บอล ได้มีกิจกรรมที่สร้างสรรค์ หรือสนใจให้ได้ทำร่วมกับผู้อื่น เช่น ดนตรี กีฬา ฯลฯ เพื่อจะได้รู้ถึงศักยภาพ ความสามารถ และเห็น

คุณค่าในตนเอง อันจะนำไปสู่การพัฒนาส่งเสริมได้ตรงกับความสามารถ อีกทั้งครอบคลุมควรให้การสนับสนุนตามศักยภาพของ ด.ช.บอด

3. ด้านวุฒิทางอารมณ์ ควรให้ข้อมูล และให้ ด.ช.บอด ได้ตระหนักถึงข้อดี และข้อเสียของการมีอารมณ์ที่มั่นคง และการรู้จักแสดงออกทางอารมณ์ที่เหมาะสม

4. ด้านการตั้งเป้าหมายในชีวิต ผู้ที่เกี่ยวข้องควรดูแลเอาใจใส่ ด.ช.บอด เรื่องการวางแผนเกี่ยวกับเรื่องการศึกษาต่อ มีการให้คำปรึกษาด้านการศึกษาต่อ และสอนให้วัยรุ่นได้รู้จักการตั้งเป้าหมายในชีวิต

5. ด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ด.ช.บอด ควรยอมรับความแตกต่างของผู้อื่น รู้จักการให้และการยอมรับในการแสดงความคิดเห็นของผู้อื่น ให้ความร่วมมือในกลุ่มเพื่อน และบุคคลอื่น มีความกล้าที่จะเข้าไปปรึกษา พูดคุยกับสมาชิกในครอบครัว และครอบครัวนั้นควรที่จะมีกิจกรรมทำร่วมกัน

การให้ความช่วยเหลือ ป้องกัน และแก้ไข

1. การให้คำปรึกษากลุ่มแก่ ด.ช.บอด จำนวน 3 ครั้ง โดยใช้เทคนิคในการให้คำปรึกษา ได้แก่ การฟัง การใช้คำถามปลายปิด และปลายเปิด การสังเกต การสะท้อนความรู้สึก การเรียบ การทวนความ การให้ข้อมูล การทำให้เกิดความกระจ่าง การให้กำลังใจ และการสรุป โดยเริ่มต้นด้วยการสร้างสายสัมพันธ์ และให้เกิดบรรยากาศของความไว้วางใจกัน แล้วจึงใช้คำถามกระตุ้นให้วัยรุ่นแสดงความรู้สึกและความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะพฤติกรรมของตนเอง โดยหลีกเลี่ยงการพูดในเชิงตำหนิหรืออบรมสั่งสอนตั้งแต่ระยะแรก รวมถึงการให้ความรู้และสร้างแรงจูงใจ โดยการให้ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบที่วัยรุ่นยังไม่ทราบเพิ่มเติม จูงใจให้วัยรุ่นได้มองเห็นข้อดีหรือความสามารถของตนเองในการทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ และผลที่จะเกิดขึ้นกับตนเองและครอบครัว การตั้งเป้าหมายร่วมกันเพื่อนำไปปฏิบัติ และให้กำลังใจ จากการให้คำปรึกษา ปรากฏว่า ด.ช.บอด มีความเข้าใจในอัตลักษณ์ของตนเองในทุกด้าน ดังนี้ ด้านการรู้จักตนเอง ด้านความเป็นตัวของตัวเอง ด้านวุฒิทางอารมณ์ ด้านการตั้งเป้าหมายในชีวิต ด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล

2. การให้คำปรึกษารายบุคคลแก่รายกรณี โดยในขั้นตอนแรกผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีแก่รายกรณี มีการบอกถึงวัตถุประสงค์ และระยะเวลาในการให้คำปรึกษา ผู้วิจัยจะบอกว่าการให้คำปรึกษาในแต่ละครั้งนั้นผู้วิจัยทำการรักษาความลับ (confidentiality) เพื่อให้ผู้รับคำปรึกษาเกิดความมั่นใจในการปรึกษา หลังจากนั้นผู้วิจัยเปิดการสนทนานำให้เกิดความผ่อนคลายเป็นกันเอง (small talk) ผู้วิจัยได้ใช้คำถามปลายเปิด (open-ended question)

3. ให้ข้อมูลและแนวทางเพื่อสร้างความเข้าใจ และขอความร่วมมือจากอาจารย์ประจำชั้น อาจารย์ที่รับผิดชอบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในการติดตามดูแลพฤติกรรมรายกรณีจากสม่ำเสมอ และให้การสนับสนุน ส่งเสริมให้เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม กิจกรรมที่มีความถนัดหรือสนใจ

การติดตามผล

ผู้วิจัยได้ติดตามผลหลังจากการให้ความช่วยเหลือ ดังต่อไปนี้

1. ด้านความเป็นตัวของตัวเอง พบว่า ด.ช.บอล ไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง สามารถตัดสินใจในบางเรื่องด้วยตนเอง มีความกล้าแสดงความคิดเห็นเพียงเล็กน้อย แต่ยังไม่กล้าแสดงออก เพราะกลัวถูกเพื่อนล้อเลียน
2. ด้านการรู้จักตนเอง พบว่า ด.ช.บอล มีความเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น กล้าที่จะทำอะไรด้วยตนเอง ไม่ค่อยตามเพื่อนเหมือนที่ผ่านมา และรู้ว่าตนเองมีความชอบ หรือถนัดมากขึ้น
3. ด้านวุฒิทางอารมณ์ พบว่า เมื่อ ด.ช.บอล ยังคงทำอะไรตามอารมณ์ มีพฤติกรรมก้าวร้าวลดลง สามารถควบคุมอารมณ์โกรธและแสดงออกของตนเองได้ดี
4. ด้านการตั้งเป้าหมายในชีวิต พบว่า ด.ช.บอล ได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับการศึกษาต่อด้านช่างยนต์จากครูประจำชั้น และครูแนะแนว
5. ด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล พบว่า ด.ช.บอล มีเพื่อนมากขึ้น มีการทำกิจกรรมที่สนใจทำร่วมกับเพื่อนที่ดี และกล้าที่จะเข้าไปเริ่มพูดคุยกับพบคนที่ไม่คุ้นเคย

ข้อเสนอแนะสำหรับครู และเจ้าหน้าที่ เพื่อการให้ความช่วยเหลือต่อไป

1. การหากิจกรรมที่สร้างสรรค์ หรือสนใจให้วัยรุ่นทำร่วมกับผู้อื่น และรวมถึงควรมีการให้ข้อมูล แนะนำแนวทางให้แก่วัยรุ่น
2. การสร้างบรรยากาศความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว มีเวลาในการพูดคุย ดูแล อบรม สั่งสอนโดยไม่ใช้วิธีการที่รุนแรง ให้ความสำคัญและความใส่ใจกับรายกรณีอย่างสม่ำเสมอ
3. ผู้รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ควรมีความเข้าใจในพัฒนาการของวัยรุ่น ร่วมกับการสนับสนุนให้วัยรุ่นได้ทำกิจกรรมที่ช่วยค้นพบความถนัด ความสามารถของตนเอง และเห็นคุณค่าในตนเอง

การศึกษากรณีศึกษาที่ 3

ลักษณะทั่วไป

ด.ช.แชมป์ (นามสมมติ) อายุ 14 ปี สูง 165 เซนติเมตร น้ำหนัก 46 กิโลกรัม รูปร่างผอม ผิวขาว นัยน์ตาสีดำ ไบหน้ารูปยาว มีผดผื่นและสิ่วขึ้นตามใบหน้า พูดจาเสียงเบา ซื่อสัตย์ แต่งกายเรียบร้อย

ลักษณะปัญหา พฤติกรรมที่พบ คือ

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยเทคนิคต่างๆพร้อมทั้งวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปได้ดังนี้

1. **การสังเกต :** ผู้วิจัยสังเกตนักเรียน จำนวน 4 ครั้ง ได้แก่ ในห้องวิทยาศาสตร์ ห้องเรียนแนะแนว ห้องเรียนคณิตศาสตร์

1.1 จากการสังเกตในห้องเรียนวิทยาศาสตร์ ครั้งที่ 1 พบว่า ด.ช.แชมป์ ตั้งใจเรียนพอใช้นั่งฟังครูสอนบ้างคุยกับเพื่อนบ้าง บางครั้งก็นั่งอยู่เฉยๆเฉยๆ ไม่ได้สนใจฟังครูสอน จากการสังเกตครั้งที่ 2 พบว่า นั่งฟังครูสอนบ้าง คุยกับเพื่อนบ้าง นั่งเฉยๆเฉยๆ ยิ้มเวลาที่เพื่อนคุยด้วย ครูให้ทำงานก็นั่งเฉยๆ

1.2 จากการสังเกตในห้องเรียนแนะแนว พบว่า ด.ช.แชมป์ จะนั่งเฉยๆ เมื่อเพื่อนที่นั่งข้างๆชวนคุย ด.ช.แชมป์จะหันไปคุยด้วยเป็นบางครั้ง และจะยิ้ม หัวเราะบ้าง

1.3 จากการสังเกตในห้องเรียนคณิตศาสตร์ พบว่า ด.ช.แชมป์ ถูกครูตี เพราะไม่ทำการบ้านส่ง และนั่งวาดรูปขณะที่ครูสอน

2. **การสัมภาษณ์ :** จากการสัมภาษณ์ตัวนักเรียนเอง ครูประจำวิชา เพื่อนนักเรียน

2.1 จากการสัมภาษณ์ตัวนักเรียนเอง ทำให้ทราบว่า ด.ช.แชมป์ จะชอบวาดรูป อยู่บ้านก็มักจะนอนดูทีวี ช่วยแม่ดูแลน้อง เมื่อจบ ม.3 อยากไปเรียนต่อด้านศิลปะ ใฝ่ฝันอยากเป็นจิตรกร

ด้านความเป็นตัวของตัวเอง พบว่า ในการที่จะตัดสินใจเลือกซื้อของ ด.ช.แชมป์ จะตัดสินใจเลือกด้วยตนเอง แต่หากไม่สามารถที่จะตัดสินใจเองได้ก็จะให้มารดาเป็นผู้ตัดสินใจให้ ด.ช.แชมป์ เป็นคนที่ไม่กล้าแสดงออก เพราะรู้สึกอายเมื่อถูกเพื่อนล้อเลียน และไม่กล้าแสดงความคิดเห็น อีกทั้งเวลาที่ ด.ช.แชมป์ ไปห้างสรรพสินค้า จะไม่ชอบแต่งตัวตามแฟชั่นเพราะมันทำให้ตนเองไม่มีความมั่นใจ

ด้านการรู้จักตนเอง พบว่า หาก ด.ช.แชมป์ ไปเที่ยวจะแต่งตัวในแบบที่ตัวเองชอบ จะแต่งตัวตามสบายด้วยเสื้อยืด กางเกงขาสั้น ไม่ชอบแต่งตัวตามแฟชั่น อีกทั้ง ด.ช.แชมป์ ก็รู้สึกพอใจในรูปร่างหน้าตาของตนเอง แต่ที่ตนเองไม่ชอบ พยายามที่จะปรับปรุงแล้วแต่ก็ทำไม่ได้ คือ การเดินหลังค่อม ซึ่ง ด.ช.แชมป์ คิดว่าตนเองสามารถช่วยเหลือครอบครัว และแบ่งเบาภาระของมารดาได้

โดยเฉพาะการดูแลน้องชาย อีกทั้ง ด.ช.แซมปี รู้ตัวเองว่าถนัดในวิชาศิลปะ และ ด.ช.แซมปี ชอบที่จะออกไปเล่นเกมที่ร้านมากกว่าที่จะต้องอยู่บ้าน

ด้านวุฒิทางอารมณ์ พบว่า เมื่อ ด.ช.แซมปี ทะเลาะกับเพื่อนนั้น ด.ช.แซมปีจะเป็นฝ่ายที่เดินหนี หรือหลีกเลี่ยงเพื่อนที่ทะเลาะด้วย เพราะไม่ยอมมีเรื่อง ปกติตนเองก็ไม่เคยหาเรื่องใคร แต่ก็มักโดนเพื่อนแกล้ง ทำร้ายร่างกายประจำ ซึ่งตนเองก็รู้สึกโกรธ และโมโหแต่ไม่รู้จะทำอย่างไร

ด้านการตั้งเป้าหมายในชีวิต พบว่า ด.ช.แซมปี มีการวางแผนในการที่จะศึกษาต่ออีกทั้งเห็นว่าเรียนหนังสือทุกวันนี้เพื่อจะได้มีงานทำ อยากเรียนต่อเกี่ยวกับวาดรูป เขียนรูป เพราะอยากเป็นจิตรกร นักวาดรูป

ด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล พบว่า ด.ช.แซมปี มีเพื่อนสนิทซึ่งเป็นเพื่อนต่างเพศและอยู่ห้องเดียวกัน แต่ถ้าหากจะสนิทกับใครก็ต้องเลือกที่นิสัยที่เข้ากันได้ และสามารถช่วยเหลือเราได้ และหากจะต้องทำงานกลุ่ม ด.ช.แซมปี ก็จะเลือกเข้ากลุ่มเพื่อนสนิท เพราะเพื่อนสนิทจะคุยกันได้ช่วยเหลืองานในกลุ่ม ซึ่งถ้าจะต้องทำงานร่วมกับเพื่อนที่ไม่สนิทกัน ด.ช.แซมปี ก็จะต้องโดนเอางานมาเป็นคนทำแน่นอน เพราะนิสัยที่ยอมคนอื่น และหากพบคนที่ไม่คุ้นเคย ด.ช.แซมปี ก็จะไม่กล้าที่จะเข้าไปเริ่มคุยก่อน

2.2 จากการสัมภาษณ์ครูประจำวิชา เพื่อนนักเรียน ได้ให้ข้อมูลตรงกันว่า ด.ช.แซมปี ไม่ค่อยตั้งใจเรียน เฉื่อยชา เหม่อลอย ขณะนั่งเรียนหนังสือก็จะแอบวาดรูปประจำ มักโดนตีเป็นประจำ เรื่องไม่ส่งการบ้าน ด.ช.แซมปีจะเป็นคนที่ไม่สู้คนจึงโดนเพื่อนแกล้งหรือทำร้ายจนเป็นแผลฟกช้ำ เป็นนประจำ ซึ่งเรื่องที่ ด.ช.แซมปี โดนทำร้ายร่างกายทางบ้างเองก็รับรู้บ้าง และก็ให้ความเอาใจใส่ในเรื่องนี้

3. การเยี่ยมบ้าน : ผู้วิจัยได้ไปเยี่ยมบ้าน จำนวน 1 ครั้ง คือ เมื่อวันที่ 5 กันยายน 2552 โดยใช้เทคนิคการสังเกตและสัมภาษณ์ได้ผลดังนี้

3.1 จากการสังเกต ผู้วิจัยได้ไปเยี่ยมบ้าน ด.ช.แซมปี พบว่า

3.1.1 สภาพบ้านและสิ่งแวดล้อม ลักษณะเป็นบ้านไม้ 2 ชั้น อาศัยติดกับบ้านหลังอื่น อาศัยอยู่ในชุมชนแออัด เป็นชุมชนที่มีบ้านไม้หลายหลังอยู่ติดกัน หน้าบ้านเปิดเป็นร้านขายก๋วยเตี๋ยวเล็กๆ ภายในบ้านมีเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น โทรทัศน์ พัดลม เครื่องเล่นซีดี ตู้เย็น และชั้นวางของเครื่องใช้ต่างๆ ที่มีการจัดวางไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยเท่าไรนัก ทางออกจากบ้านเดินไปชุมชนด้านนอกเป็นทางคอนกรีตแคบๆ ซึ่งเต็มไปด้วยตึกแถว ห้องเช่า และโรงแรม

3.1.2 จากการสังเกตเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในครอบครัว พบว่า ความสัมพันธ์ในครอบครัวไม่ค่อยดี แม่จะให้ความใส่ใจน้องชายมากกว่า ด.ช.แซมปี

3.2 จากการสัมภาษณ์แม่ของ ด.ช. แชมป์ พบว่า ด.ช. แชมป์ จะคอยช่วยเหลืองานบ้านเป็นบางครั้ง ถ้าแม่ไม่ใช้ก็จะไม่ทำ ด.ช. แชมป์ จะช่วยดูแลน้องชายซึ่งอายุประมาณ 5 ปีได้ดี เป็นเด็กที่ไม่เกียจ บางครั้งก็จะเจียบบๆไม่ค่อยได้คุยกัน พ่อกับแม่ได้แยกกันอยู่ แม่จะเป็นคนดูแลลูกเอง พ่อก็จะกลับมาหาลูกสัปดาห์ละ 1 ครั้ง และจะช่วยค่าเลี้ยงดู ค่าใช้จ่ายให้บ้างแต่ก็ไม่มากนัก หลังเลิกเรียน ด.ช. แชมป์ ก็จะมาที่บ้าน สักพักก็จะออกไปเล่นเกมสลับเข้ามาบ้านอีกทีก็ ค่ำแล้ว แม่ก็เข้มงวดกับ ด.ช. แชมป์ จะมีบ่น และดุบ้าง

ในเรื่องความคาดหวังที่มีต่อ ด.ช. แชมป์ แม่มีความเห็นว่า อยากให้เรียนจบสูงๆ ตั้งใจ และขยันเรียน เพื่อจะได้มีงานทำไม่ลำบากเหมือนแม่ที่จะต้องหาเช้ากินค่ำ แต่ขอเป็นสถาบันที่ไม่มีเรื่องการยกพวกตีกัน

4. อัดฉีดประวัติ

จากการวิเคราะห์อัดฉีดประวัติ พบว่า ด.ช. แชมป์ ใช้กระดาษขาว A4 ด้วยดินสอ ลายมือที่เป็นระเบียบ มีความฝันอยากเป็นนักวาดรูป เพราะในสมัยเด็กๆชอบวาดรูป และเป็นเด็กที่ทุกคนจนประสบกับอุบัติเหตุหลายครั้ง ไม่ว่าจะ เป็นรถจักรยานล้มปากแตก แขนหัก ทำให้โดนพ่อดุเป็นประจำ พอโตขึ้นมากก็กลายเป็นคนเจียบบๆ

5. บันทึกประจำวัน

จากการวิเคราะห์บันทึกประจำวัน ทำให้ทราบว่ากิจกรรมในแต่ละวันของ ด.ช. แชมป์ นั้น เมื่อที่จะไปโรงเรียน อยากอยู่บ้านมากกว่า เพราะมักจะโดนเพื่อนแกล้งเป็นประจำ และมักจะโดนครูตี เพราะไม่ทำการบ้านส่ง ในตอนเย็นหลังจากกลับจากโรงเรียนจะออกไปเล่นเกม

6. สังคมมิติ

จากสังคมมิติ สถานการณ์ คือ “ การทำงานกลุ่ม” ปรากฏว่า ด.ช. แชมป์ อยู่ในบทบาทของบุคคลที่ได้รับเลือกจากกลุ่มเพียงเล็กน้อย มักอยู่ห่างไกลจากสมาชิกคนอื่นๆในกลุ่ม (Nelectee)

7. แบบสอบถาม

ผลจากการตอบแบบสอบถามปรากฏดังนี้

7.1 แบบสอบถามประวัติส่วนตัวและครอบครัว

แบบสอบถามแบบกรอกข้อมูลส่วนตัวและครอบครัว พบว่า ด.ช. แชมป์ มีพี่น้องร่วมบิดามารดา 2 คนซึ่ง ด.ช. แชมป์ เป็นลูกชายคนโต บิดามารดาแยกกันอยู่ ซึ่งด.ช. แชมป์ และน้องชายอาศัยอยู่กับมารดา ซึ่งเป็นบ้านเช่า

7.2 แบบสอบถามประวัติสุขภาพ

แบบสอบถามประวัติสุขภาพ พบว่า ด.ช.แชมป์ มีโรคประจำตัว คือ ไมเกรน

7.3 แบบสอบถามประวัติและกิจกรรม

แบบสอบถามประวัติและกิจกรรม พบว่า ด.ช.แชมป์ จะชอบให้เพื่อนมาบ้าน บ้างเป็นครั้งคราว และจะรู้สึกดีใจที่ได้พูดคุยกับเพื่อน อีกทั้งจะชอบอ่านหนังสือประเภทสิ่งลึกลับ กีฬาที่ชอบมากที่สุด คือ การวิ่งแข่ง งานอดิเรก คือ เล่นเกมส์ และวาดรูป

7.4 แบบสอบถามกิจกรรม การศึกษา และปัญหา

แบบสอบถามกิจกรรม การศึกษา และปัญหา พบว่า ด.ช.แชมป์ ได้เข้าร่วม เพื่อนที่ดีที่สุด ชื่อ มนต์วี ซึ่งเป็นเพื่อนนักเรียนหญิงที่อยู่ห้องเดียวกัน และสิ่งที่เพื่อนที่ดีที่สุดทำด้วยกันเสมอ คือ การนั่งคุยกัน วิชาที่ชอบมากที่สุด คือ คอมพิวเตอร์ และวิชาที่ชอบน้อยที่สุด คือ คณิตศาสตร์ ด.ช.แชมป์ ต้องการคำแนะนำเกี่ยวกับการเรียน และต้องการมีอาชีพเป็นจิตรกรวาดรูป และมีความรู้สึกเบื่อหน่าย เกี่ยวกับความเป็นอยู่ในโรงเรียน และที่บ้าน

8. แบบทดสอบ

จากแบบทดสอบปรากฏผลดังนี้

8.1 แบบทดสอบวาดภาพคน (Draw A Person Test)

จากแบบทดสอบ พบว่า ด.ช. แชมป์ มองโลกในแง่ร้าย วิตกกังวล ก้าวร้าว ต่อสู้ป้องกันตนเองมากเกินไป มีความขัดแย้งภายในจิตใจ ย้ำคิด ฟังพาคคนอื่น

8.2 แบบทดสอบวาดภาพบ้าน ต้นไม้ คน (The Kinetic-House-Tree-Person Drawing)

จากแบบทดสอบ พบว่า ด.ช.แชมป์ มีความวิตกกังวล ต้องการเพื่อน และสัมพันธ์กับบุคคลที่มี High Energy มีการปรับตัวไม่ดี วิตกกังวล ย้ำคิดย้ำทำ ก้าวร้าว ขาดความมั่นใจ มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับมารดา มากกว่าบิดา

9. ระเบียบสนทนา

ด.ช.แชมป์ มีพี่น้อง 2 คน ซึ่งตนเองเป็นคนโต มีโรคประจำตัว คือ ไมเกรน วิชาที่ชอบไม่ผ่าน คือ วิชาภาษาไทย คณิตศาสตร์ ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี

การสรุปอัตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยก ดังนี้

ด้านความเป็นตัวของตัวเอง พบว่า ด.ช.แชมป์ มีความขัดแย้งภายในจิตใจ ย้ำคิด พึ่งพาคนอื่น ขาดความมั่นใจ สามารถตัดสินใจในบางเรื่องด้วยตนเองได้ ไม่กล้าแสดงออก และไม่กล้าแสดงความคิดเห็น

ด้านการรู้จักตนเอง พบว่า ด.ช.แชมป์ มักจะคล้อยตามเพื่อน เพื่อจะได้ไม่ขัดใจเพื่อน อีกทั้งหลีกเลี่ยงการโดนแกล้ง และรู้เพียงว่าตนเองชอบวาดรูปแต่ก็ไม่มีความถนัดในด้านนี้มากนัก

ด้านวุฒิทางอารมณ์ พบว่า ด.ช.แชมป์ สามารถที่จะควบคุมอารมณ์ตนเองได้ เก็บเก็บอารมณ์ และความรู้สึก

ด้านการตั้งเป้าหมายในชีวิต พบว่า ด.ช.แชมป์ มีความใฝ่ฝันอยากเป็นจิตรกรวาดรูป ต้องการคำแนะนำในการศึกษาต่อ

ด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล พบว่า ด.ช.แชมป์ มีความรู้สึกไม่ดีในด้านความสัมพันธ์กับมารดา แต่ถ้าหากจะสนิทกับใครก็ต้องเลือกที่นิสัยที่เข้ากันได้ และสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ด.ช.แชมป์ โดนเพื่อนแกล้งหรือทำร้ายจนเป็นแผลฟกช้ำเป็นประจำ และรู้สึกไม่กล้าที่จะต้องเข้าไปพูดคุย และทักทายคนที่ไม่คุ้นเคย

การวินิจฉัย

จากการเก็บรวบรวมข้อมูล วินิจฉัยได้ว่าอัตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยก ที่ควรได้รับการช่วยเหลือ

1. ด้านความเป็นตัวของตัวเอง จากการสังเกต การสัมภาษณ์ บันทึกประจำวัน แบบสอบถาม และแบบทดสอบ ด.ช.แชมป์ มีความขัดแย้งภายในจิตใจ ย้ำคิด พึ่งพาคนอื่น ขาดความมั่นใจ สามารถตัดสินใจในบางเรื่องด้วยตนเองได้ ไม่กล้าแสดงออก และไม่กล้าแสดงความคิดเห็น

2. ด้านการรู้จักตนเอง จากการสังเกต การสัมภาษณ์ การเยี่ยมบ้าน อัดชีวีประวัติ แบบสอบถาม และแบบทดสอบ ด.ช.แชมป์ มักจะคล้อยตามเพื่อน เพื่อจะได้ไม่ขัดใจเพื่อน อีกทั้งหลีกเลี่ยงการโดนแกล้ง และรู้เพียงว่าตนเองชอบวาดรูปแต่ก็ไม่มีความถนัดในด้านนี้มากนัก

3. ด้านวุฒิทางอารมณ์ จากการสังเกต สัมภาษณ์ การเยี่ยมบ้าน อัดชีวีประวัติ บันทึกประจำวัน แบบสอบถาม และแบบทดสอบ ด.ช.แชมป์ สามารถที่จะควบคุมอารมณ์ตนเองได้ เก็บเก็บอารมณ์ และความรู้สึก

4. ด้านการตั้งเป้าหมายในชีวิต จากการสังเกต สัมภาษณ์ อัดชีวีประวัติ และแบบสอบถาม ด.ช.แชมป์ มีความใฝ่ฝันอยากเป็นจิตรกรวาดรูป ต้องการคำแนะนำในการศึกษาต่อ

5. ด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล จากการสังเกต สัมภาษณ์ การเยี่ยมบ้าน บ้านที่กัประจำวัน สังคมมิติ แบบสอบถาม และแบบทดสอบ ด.ช.แชมป์ มีความรู้สึกไม่ดีในด้านความสัมพันธ์กับมารดา แต่ถ้าหากจะสนิทกับใครก็ต้องเลือกที่นิสัยที่เข้ากันได้ และสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ด.ช.แชมป์ โดนเพื่อนแกล้งหรือทำร้ายจนเป็นแผลฟกช้ำเป็นประจำ และรู้สึกไม่กล้าที่จะต้องเข้าไปพูดคุย และทักทายคนที่ไม่คุ้นเคย

แนวทางในการช่วยเหลือ

1. ด้านความเป็นตัวของตัวเอง ควรส่งเสริมให้ ด.ช.แชมป์ ได้เรียนรู้ กล้าแสดงออก และแสดงความคิดเห็นต่อทุกสิ่งเกี่ยวกับตนเอง และผู้ปกครอง ครูผู้สอน ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องกวดขันดูแลเอาใจใส่ และเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ ด.ช.แชมป์
2. ด้านการรู้จักตนเอง ครูผู้สอนควรสนับสนุนให้ ด.ช.แชมป์ ได้มีกิจกรรมที่สร้างสรรค์หรือสนใจให้ได้ทำร่วมกับผู้อื่น เช่น ดนตรี กีฬา ฯลฯ เพื่อจะได้รู้ถึงศักยภาพ ความสามารถ และเห็นคุณค่าในตนเอง อันจะนำไปสู่การพัฒนาส่งเสริมได้ตรงกับความสามารถ อีกทั้งครอบครัวควรให้การสนับสนุนตามศักยภาพของ ด.ช.แชมป์
3. ด้านวุฒิทางอารมณ์ ควรให้ข้อมูล และให้ ด.ช.แชมป์ ได้ตระหนักถึงข้อดี และข้อเสียของการมีอารมณ์ที่มั่นคง และการรู้จักแสดงออกทางอารมณ์ที่เหมาะสม
4. ด้านการตั้งเป้าหมายในชีวิต ผู้ที่เกี่ยวข้องควรดูแลเอาใจใส่ ด.ช.แชมป์ เรื่องการวางแผนเกี่ยวกับเรื่องการศึกษาต่อ มีการให้คำปรึกษาด้านการศึกษาต่อ และสอนให้วัยรุ่นได้รู้จักการตั้งเป้าหมายในชีวิต
5. ด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ด.ช.แชมป์ ควรยอมรับความแตกต่างของผู้อื่น รู้จักการให้และการยอมรับในการแสดงความคิดเห็นของผู้อื่น ให้ความร่วมมือในกลุ่มเพื่อน และบุคคลอื่น มีความกล้าที่จะเข้าไปปรึกษา พูดคุยกับสมาชิกในครอบครัว และครอบครัวนั้นควรที่จะมีกิจกรรมทำร่วมกัน

การให้ความช่วยเหลือ ป้องกัน และแก้ไข

1. การให้คำปรึกษากลุ่มแก่ ด.ช.แชมป์ จำนวน 3 ครั้ง โดยใช้เทคนิคในการให้คำปรึกษา ได้แก่ การฟัง การใช้คำถามปลายปิด และปลายเปิด การสังเกต การสะท้อนความรู้สึก การเงียบ การทวนความ การให้ข้อมูล การทำให้เกิดความกระจ่าง การให้กำลังใจ และการสรุป โดยเริ่มต้นด้วยการสร้างสายสัมพันธ์ และให้เกิดบรรยากาศของความไว้วางใจกัน แล้วจึงใช้คำถามกระตุ้นให้วัยรุ่นแสดงความรู้สึกและความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะพฤติกรรมของตนเอง โดยหลีกเลี่ยงการพูด

ในเชิงตำหนิหรืออบรมสั่งสอนตั้งแต่ระยะแรก รวมถึงการให้ความรู้และสร้างแรงจูงใจ โดยการให้ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบที่วัยรุ่นยังไม่ทราบเพิ่มเติม จูงใจให้วัยรุ่นได้เล็งเห็นข้อดีหรือความสามารถของตนเองในการทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ และผลที่จะเกิดขึ้นกับตนเองและครอบครัว การตั้งเป้าหมายร่วมกันเพื่อนำไปปฏิบัติ และให้กำลังใจ จากการให้คำปรึกษา ปรากฏว่า ด.ช.แชมป์ มีความเข้าใจในอัตลักษณ์ของตนเองในทุกด้าน ดังนี้ ด้านการรู้จักตนเอง ด้านความเป็นตัวของตัวเอง ด้านคุณธรรม อารมณ์ ด้านการตั้งเป้าหมายในชีวิต ด้านสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล

2. การให้คำปรึกษารายบุคคลแก่รายกรณี โดยในขั้นตอนแรกผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีแก่รายกรณี มีการบอกถึงวัตถุประสงค์ และระยะเวลาในการให้คำปรึกษา ผู้วิจัยจะบอกว่าการให้คำปรึกษาในแต่ละครั้งนั้นผู้วิจัยทำการรักษาความลับ (confidentiality) เพื่อให้ผู้รับคำปรึกษาเกิดความมั่นใจในการปรึกษา หลังจากนั้นผู้วิจัยเปิดการสนทนานำให้เกิดความผ่อนคลายเป็นกันเอง (small talk) ผู้วิจัยได้ใช้คำถามปลายเปิด (open-ended question)

3. ให้ข้อมูลและแนวทางเพื่อสร้างความเข้าใจ และขอความร่วมมือจากอาจารย์ประจำชั้น อาจารย์ที่รับผิดชอบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในการติดตามดูแลพฤติกรรมรายกรณีจากสม่ำเสมอ และให้การสนับสนุน ส่งเสริมให้เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม กิจกรรมที่มีความถนัดหรือสนใจ

การติดตามผล

ผู้วิจัยได้ติดตามผลหลังจากการให้ความช่วยเหลือ ดังต่อไปนี้

1. ด้านความเป็นตัวของตัวเอง พบว่า ด.ช.แชมป์ สามารถตัดสินใจในบางเรื่องด้วยตนเองได้ดีขึ้น ยังไม่กล้าแสดงออก แต่มีความกล้าแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียน
2. ด้านการรู้จักตนเอง พบว่า ด.ช.แชมป์ ยังคงคล้อยตามเพื่อน แต่ไม่มากเหมือนที่ผ่านมา กิจกรรมวาดรูปของด.ช.แชมป์ นั้น ได้รับการฝึกจากครูสอนศิลปะ ซึ่งทำให้มีพัฒนาการ ทักษะในการวาดรูปที่ดีขึ้น
3. ด้านคุณธรรมอารมณ์ พบว่า ด.ช.แชมป์ สามารถที่จะควบคุมอารมณ์ตนเองได้ และยังคงเก็บเก็บอารมณ์ และความรู้สึก
4. ด้านการตั้งเป้าหมายในชีวิต พบว่า ด.ช.แชมป์ มีการวางแผนและเป้าหมายในอนาคตของตนเอง ต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆ ได้รับคำแนะนำในการศึกษาต่อ จากครูประจำชั้น และครูแนะแนว อีกทั้งยังได้รับคำแนะนำทักษะในงานศิลปะจากครูสอนศิลปะ
5. ด้านสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล พบว่า ด.ช.แชมป์ เริ่มมีเพื่อนสนิท ที่ชอบวาดรูปเหมือนกัน และสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ มีการทำกิจกรรมที่สนใจทำร่วมกับเพื่อนที่ดี อีกทั้งกล้าที่จะต้องเข้าไปพูดคุย และทักทายคนที่ไม่คุ้นเคยดีขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับครู และเจ้าหน้าที่ เพื่อการให้ความช่วยเหลือต่อไป

1. การหากิจกรรมที่สร้างสรรค์ หรือสนใจให้วัยรุ่นทำร่วมกับผู้อื่น และรวมถึงควรมีการให้ข้อมูล แนะนำแนวทางให้แก่วัยรุ่น
2. การสร้างบรรยากาศความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว มีเวลาในการพูดคุย ดูแล อบรม สั่งสอนโดยไม่ใช้วิธีการที่รุนแรง ให้ความสำคัญและความใส่ใจกับรายกรณีอย่างสม่ำเสมอ
3. ผู้รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ควรมีความเข้าใจในพัฒนาการของวัยรุ่น ร่วมกับการสนับสนุนให้วัยรุ่นได้ทำกิจกรรมที่ช่วยค้นพบความถนัด ความสามารถของตนเอง และเห็นคุณค่าในตนเอง

การศึกษารายกรณีที่ 4

ลักษณะทั่วไป

ด.ช.มิน (นามสมมติ) อายุ 14 ปี สูง 170 เซนติเมตร น้ำหนัก 50 กิโลกรัม รูปร่างผอมสูง ผิวดำ ใบหน้ารูปยาว พูดจาไม่คล่องแต่เสียงดังโวยวาย พูดจาไม่ไพเราะ ไม่มีหางเสียง มักพูดคำหยาบ แสดงท่าทางก้าวๆ แต่งกายไม่เรียบร้อย

ลักษณะปัญหาพฤติกรรมที่พบ คือ

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยเทคนิคต่างๆพร้อมทั้งวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปได้ดังนี้

1. การสังเกต : ผู้วิจัยสังเกตนักเรียน จำนวน 4 ครั้ง ได้แก่ ในห้องวิทยาศาสตร์ ห้องเรียนแนะแนว ห้องเรียนคณิตศาสตร์

1.1 จากการสังเกตในห้องเรียนวิทยาศาสตร์ ครั้งที่ 1 พบว่า ด.ช.มิน ไม่ค่อยตั้งใจเรียน พูดคุยกับเพื่อน และเล่นขณะครูสอน เวลาครูดุก็จะหยุดเล่นหยุดคุย สักพักก็จะคุยกันต่อ จากการสังเกตครั้งที่ 2 พบว่า นั่งฟังครูสอนบ้าง คุยกับเพื่อนบ้าง ไม่ตั้งใจเรียน เล่นเป่ายางฉูดตีมะกอกกับเพื่อน เมื่อครูว่าก็จะหยุดเล่น อีกสักพักก็จะแอบเล่นอีก

1.2 จากการสังเกตในห้องเรียนแนะแนว พบว่า ด.ช. มิน จะชวนเพื่อนที่นั่งข้างๆคุยเสมอ และตบหัวเพื่อน เมื่อครูดุก็จะหยุดคุย จะคอยดูนาฬิกาตลอดเวลา เพราะคาบต่อไปคือวิชาพลศึกษา

1.3 จากการสังเกตในห้องเรียนคณิตศาสตร์ พบว่า ด.ช.มิน ทำใจหทัยคณิตศาสตร์บนกระดานได้ ครูจึงกล่าวชม ด.ช.มิน

2. การสัมภาษณ์ : จากการสัมภาษณ์ตัวนักเรียนเอง ครูประจำวิชา เพื่อนนักเรียน

2.1 จากการสัมภาษณ์ตัวนักเรียนเอง ทำให้ทราบว่า ด.ช.มิน อาศัยอยู่กับพ่อและย่า ตอนเช้าจะโรงเรียนเรียนแต่เช้าเพื่อไปทำการบ้านและลอกการบ้านเพื่อนที่โรงเรียน เพราะไม่ค่อยได้ทำการบ้านที่บ้านเท่าไร เพราะตกเย็นก็จะชอบไปตกปลา หรือไม่ก็ไปเตะบอลกับเพื่อนแถวๆบ้าน ซึ่งเป็นเพื่อนรุ่นพี่ บางครั้งก็จะนั่งเล่นกีตาร์ร้องเพลงริมคลองก่อนซึ่งกว่าจะกลับเข้าบ้านก็ค่ำแล้ว ตอนนี่ยังมีสอบไม่ผ่านอีก 3 วิชา คือ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย จะต้องรีบแก้ 0 ให้หมด และเมื่อจบม.3 อยากไปเรียนต่อด้านช่าง ที่โรงเรียนช่างฝีมือทหาร เพราะมีญาติที่เรียนอยู่แล้ว ทำให้ตัวเองอยากไปเรียนต่อที่นั่น

ด้านความเป็นตัวของตัวเอง พบว่า ด.ช.มิน จะต้องตัดสินใจเลือกซื้อสิ่งของ ด.ช.มิน จะตัดสินใจเลือกด้วยตนเองในบางครั้งเท่านั้น เพราะจะรู้สึกไม่มั่นใจจึงต้องให้เพื่อน หรือพี่ชายช่วยตัดสินใจให้ด้วย อีกทั้ง ด.ช.มิน จะมีความกล้าแสดงออก รู้สึกไม่เขินอายเพื่อน เพราะตนเองนั้นเป็นคนที่เป็นตัวตลกของเพื่อนอยู่แล้ว แต่จะไม่กล้าที่จะจะแสดงความคิดเห็น

ด้านการรู้จักตนเอง พบว่า หาก ด.ช.มิน ไปเที่ยวจะแต่งตัวในแบบที่ตัวเองชอบ รู้สึกพอใจในรูปร่างหน้าตาของตนเอง แต่ที่ตนเองไม่ชอบ คือเป็นคนผิวดำ ซึ่ง ด.ช.มิน คิดว่าตนเองสามารถช่วยเหลือครอบครัว และแบ่งเบาภาระของที่บ้านได้ดี เพราะตนเองเป็นพี่ชายที่มีน้องอีกหลายคน

ด้านวุฒิทางอารมณ์ พบว่า เมื่อ ด.ช.มิน ทะเลาะกับเพื่อนนั้น ด.ช.มินจะไม่เคยที่จะควบคุมอารมณ์ได้ เวลาที่ตัวเองโกรธก็จะเสียงดัง โวยวาย หรือบางครั้งก็ไประบายอารมณ์กับเพื่อนที่ตัวเองไม่ได้ ยิ่งหากใครขัดใจก็จะแสดงอาการเหมือนที่ตัวเองโกรธ ซึ่งด.ช.มิน เป็นคนที่ใจร้อน ฉุนเฉียว ไม่สามารถควบคุมอารมณ์ และการแสดงออกที่เหมาะสมได้

ด้านการตั้งเป้าหมายในชีวิต พบว่า ด.ช.มิน เรียนหนังสือทุกวันนี้เพื่อจะได้มีงานทำ อยากเรียนต่อด้านงานช่าง เมื่อจบม.3 อยากเข้าโรงเรียนช่างฝีมือทหารได้

ด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล พบว่า ด.ช.มิน มีเพื่อนสนิทซึ่งเป็นเพศเดียวกัน 1 คน และอยู่ห้องเดียวกัน ถ้าอยู่นอกโรงเรียนก็จะสนิทกับเพื่อนรุ่นพี่ แต่ถ้าหากจะสนิทกับใครก็ต้องเลือกที่นิสัยที่เข้ากันได้ และสามารถช่วยเหลือเราได้ และหากจะต้องทำงานกลุ่ม ด.ช.มิน ก็จะเลือกเข้ากลุ่มเพื่อนสนิท เพราะเพื่อนสนิทจะคุยกันได้ ทำงานแทนตัวเองได้ ซึ่งถ้าจะต้องทำงานร่วมกับเพื่อนที่ไม่สนิทกัน ด.ช.มิน ก็จะต้องไม่เอางานนั้นมาทำ หากพบคนที่ไม่คุ้นเคย ด.ช.มิน ก็จะไม่กล้าที่จะเข้าไปเริ่มคุยก่อน

2.2 จากการสัมภาษณ์ครูประจำวิชา ด.ช.มิน เป็นคนหัวดี แต่ขี้เกียจไม่ค่อยตั้งใจเรียน ขาดความรับผิดชอบ ต้องบ่น ต้องดูแลตลอดเวลา เป็นหัวโจก ชอบคบกับกลุ่มเพื่อนรุ่นพี่ที่อยู่นอกโรงเรียน และถ้า ด.ช.มิน ได้รับการพัฒนา ส่งเสริมในทางที่ถูกต้องอนาคตจะไปได้ดี

2.3 จากการสัมภาษณ์เพื่อนนักเรียน ด.ช.มิน มักจะชอบพูดจาแซวเพื่อน พูดจาเสียงดัง ชอบชวนเพื่อนคุยและเล่นกันขณะที่ครูสอน และแก๊งเพื่อนเป็นประจำ อีกทั้งมักโดนตีเป็นประจำเรื่องไม่ส่งการบ้าน

3. การเยี่ยมบ้าน : ผู้วิจัยได้ไปเยี่ยมบ้าน จำนวน 1 ครั้ง คือ เมื่อวันที่ 12 กันยายน 2552 โดยใช้เทคนิคการสังเกตและสัมภาษณ์ได้ผลดังนี้

3.1 จากการสังเกต ผู้วิจัยได้ไปเยี่ยมบ้าน ด.ช.มิน พบว่า

3.1.1 สภาพบ้านและสิ่งแวดล้อม ในบริเวณนั้นส่วนใหญ่จะเป็นบ้านชั้นเดียวบ้าง 2 ชั้นบ้างแต่หลังนั้นมีขนาดค่อนข้างเล็ก บ้าน ด.ช.มิน ลักษณะเป็นบ้านไม้ชั้นเดียวดูเก่าและทรุดโทรม กั้นรั้วด้วยสังกะสี อาศัยอยู่ในชุมชนแออัด ซึ่งห่างจากคลองแสนแสบไม่ไกลนัก ข้างบ้านจะมีเล้าไก่ ภายในบ้านเป็นที่โล่งๆ อาศัยตู้เสื้อผ้ามากันทำเป็นห้องเท่านั้น มีเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น โทรทัศน์ พัดลม เครื่องเล่นซีดี ตู้เย็น และชั้นวางของเครื่องใช้ต่างๆ ที่มีการจัดวางไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยเท่าไรนัก

3.1.2 จากการสังเกตเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในครอบครัว พบว่า บรรยากาศภายในครอบครัวระหว่างคนในครอบครัว พ่อ ย่า ด.ช.มิน พี่ชาย และน้องชาย ไม่ค่อยมีปฏิสัมพันธ์กัน ไม่พูดคุยกันมากนัก

3.2 จากการสัมภาษณ์ย่าของ ด.ช.มิน ซึ่งอายุประมาณ 50 ปี รูปร่างผอม ผิวคล้ำ มักจะบ่น ด.ช.มิน มากกว่าพี่น้องคนอื่น ด.ช.มินจะมีพี่ชายร่วมบิดามารดาด้วยกันเพียง 1 คน ด.ช.มิน มีนิสัยที่ใจร้อน ไม่ค่อยจะช่วยงานในบ้านเท่าไรนัก และไม่ค่อยจะอยู่บ้าน มักจะออกไปเที่ยวเล่นกลับเข้ามาที่บ้านก็ค่ำแล้ว ดูแต่โทรทัศน์ แล้วก็นอน ด.ช.มิน จะช่วยดูแลไก่ชนของพ่อที่เลี้ยงไว้ข้างคอกให้อาหารให้น้ำไก่ และบ้านที่อยู่อาศัยกันก็เป็นบ้านของอา ค่าใช้จ่ายในบ้านส่วนใหญ่หนี้พ่อจะเป็นผู้รับผิดชอบ ซึ่งมีอาชีพขับแท็กซี่ ส่วนใหญ่ย่าจะดูแลเรื่องงานบ้าน แทนแม่ของ ด.ช.มิน สิ่งที่ย่าหวัง ด.ช.มิน ก็คือกลัวว่าจะคบเพื่อนไม่ดี แล้วชวนกันไปเสพยา ถูกโดนตำรวจจับ เพราะในชุมชนมียาเสพติดจำนวนมาก

4. อัตชีวประวัติ

จากการวิเคราะห์อัตชีวประวัติ พบว่า ด.ช.มิน เป็นนักฟุตบอลของโรงเรียน หากมีการแข่งขันฟุตบอล ด.ช.มิน จะได้รับการคัดเลือกจากครูเป็นอันดับต้นๆเสมอ การเขียนใช้กระดาษขาว A4 ด้วยปากกา ลายมือไม่เป็นระเบียบ มีข้อความที่เขียนผิด แต่ไม่มีการลบเพื่อแก้ไขคำผิด

5. บันทึกประจำวัน

จากการวิเคราะห์บันทึกประจำวัน ทำให้ทราบว่ากิจกรรมในแต่ละวันของ ด.ช.มิน นั้น ทำแบบเดิมเหมือนกันเกือบทุกวัน ตื่นเช้าก็ไปโรงเรียน และจะไปทำการบ้านที่โรงเรียนในตอนเช้าเป็นประจำ โดนครูตีเพราะไม่ส่งการบ้าน ในตอนเย็นหลังจากเลิกเรียนก็จะนอนก่อน แล้วจึงตื่นมาในช่วงเย็น เพื่อจะออกไปเตะฟุตบอลกับเพื่อนรุ่นพี่ หลังจากนั้นก็จะมานั่งคุยเล่นกันที่ศาลาริมคลอง หรือไม่ก็จะเล่นกีตาร์ และมักจะกลับเข้าบ้านในช่วงเวลา 21.30 – 24.00 น. แล้วดูโทรทัศน์ต่อจนดึกจึงเข้านอน ในแต่ละวันไม่มีการทบทวนบทเรียนที่เรียนมา

6. สังคมมิติ

จากสังคมมิติ สถานการณ์ คือ “ การทำงานกลุ่ม ” ปรากฏว่า ด.ช.มิน อยู่ในบทบาทการเลือกซึ่งกันและกันอาจเป็นอันดับเดียวกัน หรือคนละอันดับกัน (Mutual Choice)

7. แบบสอบถาม

ผลจากการตอบแบบสอบถามปรากฏดังนี้

7.1 แบบสอบถามประวัติส่วนตัวและครอบครัว

แบบสอบถามแบบกรอกข้อมูลส่วนตัว พบว่าบิดามารดาแยกกันอยู่ ซึ่ง ด.ช. มิน อาศัยอยู่กับบิดาซึ่งเป็นบ้านของอา บิดามีอาชีพขับรถแท็กซี่ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนไม่แน่นอน ด.ช. มิน เป็นลูกคนที่ 2 ในจำนวนพี่น้อง 4 คน ซึ่งน้องคนที่ 3 และ 4 เป็นลูกต่างมารดา

7.2 แบบสอบถามประวัติสุขภาพ

แบบสอบถามประวัติสุขภาพ พบว่า ด.ช.มิน ไม่มีโรคประจำตัว และไม่เคยเจ็บป่วยที่จะต้องเข้าโรงพยาบาล

7.3 แบบสอบถามประวัติและกิจกรรม

แบบสอบถามประวัติและกิจกรรม พบว่า ด.ช.มิน จะชอบให้เพื่อนมาบ้าน บ้าง และจะรู้สึกดีใจที่ได้พูดคุยกับเพื่อน อีกทั้งจะชอบฟังเพลง ร้องเพลง อ่านหนังสือประเภทตลกขบขัน กีฬาที่ชอบมากที่สุด คือ ฟุตบอล งานอดิเรก คือ เล่นเกมส์

7.4 แบบสอบถามกิจกรรม การศึกษา และปัญหา

แบบสอบถามกิจกรรม การศึกษา และปัญหา พบว่า ด.ช.มิน ได้เข้าร่วม เพื่อนที่ดีที่สุด ชื่อ ปฏิภาณซึ่งเป็นเพื่อนนักเรียนชายที่อยู่ห้องเดียวกัน และสิ่งที่เพื่อนที่ดีที่สุดทำด้วยกันเสมอ คือ การขอลอดการบ้านกัน เพื่อจะได้ไม่ถูกครูตี วิชาที่ชอบมากที่สุด คือ วิชาพลและวิชาที่ชอบน้อยที่สุด คือ คณิตศาสตร์ ด.ช.มิน ต้องการคำแนะนำเกี่ยวกับการเรียน และต้องการมีอาชีพเป็นช่างซ่อมต่างๆ

8. แบบทดสอบ

จากแบบทดสอบปรากฏผลดังนี้

8.1 แบบทดสอบวาดภาพคน (Draw A Person Test)

จากแบบทดสอบ พบว่า ด.ช. มิน มีความต้องการอำนาจ มีความดั่งใจและวิตกกังวล ก้าวร้าว แข็งกระด้าง ถูกกระตุ้นได้ง่าย ต่อต้านสังคม ต้องการความเป็นอิสระ รู้สึกมีปมด้อย พึงพาผู้อื่น

8.2 แบบทดสอบวาดภาพบ้าน ต้นไม้ คน(The Kinetic-House-Tree-Person Drawing)

จากแบบทดสอบ พบว่า ด.ช.มิน อารมณ์ฉุนเฉียว ต้องการความเข้มแข็งและอำนาจ ไม่มีความพอใจในความเป็นจริง

9. ระเบียบสะสม

ด.ช.มิน มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน 2 คน ซึ่งตนเองเป็นคนเล็ก ไม่มีโรคประจำตัว วิชาที่สอบไม่ผ่าน คือ วิชาภาษาต่างประเทศ การงานอาชีพและเทคโนโลยี

การสรุปอัตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยก ดังนี้

ด้านความเป็นตัวของตัวเอง พบว่า ด.ช.มิน สามารถตัดสินใจด้วยตนเอง เฉพาะบางเรื่องเท่านั้น มีความกล้าแสดงออก แต่ไม่กล้าที่จะจะแสดงความคิดเห็น

ด้านการรู้จักตนเอง พบว่า ด.ช.มิน รู้ว่าตนเองนั้นมีความสามารถในด้านกีฬา และ ความชอบด้านดนตรี แต่ก็ยังไม่มีความถนัดมากนัก

ด้านวุฒิทางอารมณ์ พบว่า ด.ช.มิน ไม่สามารถที่จะควบคุมอารมณ์ตนเองได้ โวยวาย เสียดัง และจะแสดงความไม่พอใจออกมาทันที ด้วยท่าทางที่ไม่เหมาะสม

ด้านการตั้งเป้าหมายในชีวิต พบว่า ด.ช.มิน มีการวางแผนที่จะศึกษาต่อที่โรงเรียนช่างฝีมือทหาร มีความสนใจในด้านงานช่าง ต้องการคำแนะนำในการศึกษาต่อ

ด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล พบว่า ด.ช.มิน มีความรู้สึกไม่ดีในด้านความสัมพันธ์กับบิดา มีความสนิทกับเพื่อนรุ่นพี่ รู้สึกไม่กล้าที่จะต้องเข้าไปพูดคุย ทักทายกับคนที่ไม่คุ้นเคยก่อน

การวินิจฉัย

จากการเก็บรวบรวมข้อมูล วินิจฉัยได้ว่าอัตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยก ที่ควรได้รับความช่วยเหลือดังนี้

1. ด้านความเป็นตัวของตัวเอง จากการสังเกต การสัมภาษณ์ บันทึกประจำวัน แบบสอบถาม และแบบทดสอบ ด.ช.มิน สามารถตัดสินใจด้วยตนเอง เฉพาะบางเรื่องเท่านั้น มีความกล้าแสดงออก แต่ไม่กล้าที่จะจะแสดงความคิดเห็น
2. ด้านการรู้จักตนเอง จากการสังเกต การสัมภาษณ์ การเยี่ยมบ้าน อัดซีวประวัติ แบบสอบถาม และแบบทดสอบ ด.ช.มิน รู้ว่าตนเองนั้นมีความสามารถในด้านกีฬา และความชอบด้านดนตรี แต่ก็ยังไม่มีความถนัดมากนัก
3. ด้านวุฒิทางอารมณ์ จากการสังเกต สัมภาษณ์ การเยี่ยมบ้าน อัดซีวประวัติ บันทึกประจำวัน แบบสอบถาม และแบบทดสอบ ด.ช.มิน ไม่สามารถที่จะควบคุมอารมณ์ตนเองได้ โวยวาย เสียใจ และจะแสดงความไม่พอใจออกมาทันที ด้วยท่าทางที่ไม่เหมาะสม
4. ด้านการตั้งเป้าหมายในชีวิต จากการสังเกต สัมภาษณ์ อัดซีวประวัติ และแบบสอบถาม ด.ช.มิน มีการวางแผนที่จะศึกษาต่อที่โรงเรียนช่างฝีมือทหาร มีความสนใจในด้านงานช่าง ต้องการคำแนะนำในการศึกษาต่อ
5. ด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล จากการสังเกต สัมภาษณ์ อัดซีวประวัติ และแบบสอบถาม ด.ช.มิน มีความรู้สึกไม่ดีในด้านความสัมพันธ์กับบิดา มีความสนิทกับเพื่อนรุ่นพี่ รู้สึกไม่กล้าที่จะต้องเข้าไปพูดคุย ทักทายกับคนที่ไม่คุ้นเคยก่อน

แนวทางในการช่วยเหลือ

1. ด้านความเป็นตัวของตัวเอง ควรส่งเสริมให้ ด.ช.มิน ได้เรียนรู้ กล้าแสดงออก และแสดงความคิดเห็นต่อทุกสิ่งเกี่ยวกับตนเอง และผู้ปกครอง ครูผู้สอน ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องกวาดขันดูแลเอาใจใส่ และเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ ด.ช.มิน
2. ด้านการรู้จักตนเอง ครูผู้สอนควรสนับสนุนให้ ด.ช.มิน ได้มีกิจกรรมที่สร้างสรรค์หรือสนใจให้ได้ทำร่วมกับผู้อื่น เช่น ดนตรี กีฬา ฯลฯ เพื่อจะได้รู้ถึงศักยภาพ ความสามารถ และเห็นคุณค่าในตนเอง อันจะนำไปสู่การพัฒนาส่งเสริมได้ตรงกับความสามารถ อีกทั้งควรควรให้การสนับสนุนตามศักยภาพของ ด.ช.มิน
3. ด้านวุฒิทางอารมณ์ ควรให้ข้อมูล และให้ ด.ช.มิน ได้ตระหนักถึงข้อดี และข้อเสียของการมีอารมณ์ที่มั่นคง และการรู้จักแสดงออกทางอารมณ์ที่เหมาะสม
4. ด้านการตั้งเป้าหมายในชีวิต ผู้ที่เกี่ยวข้องควรดูแลเอาใจใส่ ด.ช.มิน เรื่องการวางแผนเกี่ยวกับเรื่องการศึกษาต่อ มีการให้คำปรึกษาด้านการศึกษาต่อ และสอนให้วัยรุ่นได้รู้จักการตั้งเป้าหมายในชีวิต

5. ด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ด.ช.มิน ควรยอมรับความแตกต่างของผู้อื่น รู้จักการให้และการยอมรับในการแสดงความคิดเห็นของผู้อื่น ให้ความร่วมมือในกลุ่มเพื่อน และบุคคลอื่น มีความกล้าที่จะเข้าไปปรึกษา พูดคุยกับสมาชิกในครอบครัว และครอบครัวนั้นควรที่จะมีกิจกรรมทำร่วมกัน

การให้ความช่วยเหลือ ป้องกัน และแก้ไข

1. การให้คำปรึกษากลุ่มแก่ ด.ช.มิน จำนวน 3 ครั้ง โดยใช้เทคนิคในการให้คำปรึกษา ได้แก่ การฟัง การใช้คำถามปลายปิด และปลายเปิด การสังเกต การสะท้อนความรู้สึก การเรียบ การทวนความ การให้ข้อมูล การทำให้เกิดความกระจำง การให้กำลังใจ และการสรุป โดยเริ่มต้นด้วยการสร้างสายสัมพันธ์ และให้เกิดบรรยากาศของความไว้วางใจกัน แล้วจึงใช้คำถามกระตุ้นให้วัยรุ่นแสดงความรู้สึกและความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะพฤติกรรมของตนเอง โดยหลีกเลี่ยงการพูดในเชิงตำหนิหรืออบรมสั่งสอนตั้งแต่ระยะแรก รวมถึงการให้ความรู้และสร้างแรงจูงใจ โดยการให้ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบที่วัยรุ่นยังไม่ทราบเพิ่มเติม จูงใจให้วัยรุ่นได้เล็งเห็นข้อดีหรือความสามารถของตนเองในการทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ และผลที่จะเกิดขึ้นกับตนเองและครอบครัว การตั้งเป้าหมายร่วมกันเพื่อนำไปปฏิบัติ และให้กำลังใจ จากการให้คำปรึกษา ปรากฏว่า ด.ช.มิน มีความเข้าใจในอัตลักษณ์ของตนเองในทุกด้าน ดังนี้ ด้านการรู้จักตนเอง ด้านความเป็นตัวของตัวเอง ด้านวุฒิทางอารมณ์ ด้านการตั้งเป้าหมายในชีวิต ด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล

2. การให้คำปรึกษารายบุคคลแก่รายกรณี โดยในขั้นตอนแรกผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีแก่รายกรณี มีการบอกถึงวัตถุประสงค์ และระยะเวลาในการให้คำปรึกษา ผู้วิจัยจะบอกว่าการให้คำปรึกษาในแต่ละครั้งนั้นผู้วิจัยทำการรักษาความลับ (confidentiality) เพื่อให้ผู้รับคำปรึกษาเกิดความมั่นใจในการปรึกษา หลังจากนั้นผู้วิจัยเปิดการสนทนานำให้เกิดความผ่อนคลายเป็นกันเอง (small talk) ผู้วิจัยได้ใช้คำถามปลายเปิด (open-ended question)

3. ให้ข้อมูลและแนวทางเพื่อสร้างความเข้าใจ และขอความร่วมมือจากอาจารย์ประจำชั้น อาจารย์ที่รับผิดชอบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในการติดตามดูแลพฤติกรรมรายกรณีจากสม่ำเสมอ และให้การสนับสนุน ส่งเสริมให้เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม กิจกรรมที่มีความถนัดหรือสนใจ

การติดตามผล

ผู้วิจัยได้ติดตามผลหลังจากการให้ความช่วยเหลือ ดังต่อไปนี้

1. ด้านความเป็นตัวของตัวเอง พบว่า ด.ช.มิน สามารถตัดสินใจด้วยตนเอง เฉพาะบางเรื่องเท่านั้น มีความกล้าแสดงออก มีความกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นดีขึ้น

2. ด้านการรู้จักตนเอง พบว่า ด.ช.มิน รู้ว่าตนเองนั้นมีความสามารถในด้านกีฬา และความชอบด้านดนตรี แต่ก็ยังไม่มีความถนัดมากนัก ซึ่ง ด.ช.มิน กำลังฝึกฝนให้เกิดความชำนาญมากขึ้น โดยเฉพาะด้านกีฬาฟุตบอล

3. ด้านวุฒิทางอารมณ์ พบว่า ด.ช.มิน สามารถที่จะควบคุมอารมณ์ตนเองได้ดีขึ้น

4. ด้านการตั้งเป้าหมายในชีวิต พบว่า ด.ช.มิน มีการวางแผนที่จะศึกษาต่อที่โรงเรียนช่างฝีมือทหาร มีความสนใจในด้านงานช่างได้รับคำแนะนำเรื่องการศึกษ การเตรียมตัวจากครูประจำชั้น และครูแนะแนว

5. ด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล พบว่า ด.ช.มิน มีการแสดงออก การคบเพื่อนที่ดีกว่าที่ผ่านมา การรับผิดชอบช่วยเพื่อนทำงานกลุ่ม มีความกล้าที่จะต้องเข้าไปพูดคุย ทักทายกับคนที่ไม่คุ้นเคยก่อน

ข้อเสนอแนะสำหรับครู และเจ้าหน้าที่ เพื่อการให้ความช่วยเหลือต่อไป

1. การหากิจกรรมที่สร้างสรรค์ หรือสนใจให้วัยรุ่นทำร่วมกับผู้อื่น และรวมถึงควรมีการให้ข้อมูล แนะนำทางให้แก่วัยรุ่น

2. การสร้างบรรยากาศความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว มีเวลาในการพูดคุย ดูแลอบรมสั่งสอนโดยไม่ใช้วิธีการที่รุนแรง ให้ความสำคัญและความใส่ใจกับรายกรณีอย่างสม่ำเสมอ

3. ผู้รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ควรมีความเข้าใจในพัฒนาการของวัยรุ่น ร่วมกับการสนับสนุนให้วัยรุ่นได้ทำกิจกรรมที่ช่วยค้นพบความถนัด ความสามารถของตนเอง และเห็นคุณค่าในตนเอง

การศึกษากรณีศึกษาที่ 5

ลักษณะทั่วไป

ด.ช. บอย (นามสมมติ) อายุ 14 ปี สูง 151 เซนติเมตร น้ำหนัก 40 กิโลกรัม รูปร่างเล็ก ผิวสองสี ใบหน้าค่อนข้างเป็นเหลี่ยม คิ้วเข้ม พุดจาไพลาะ มีหางเสียง ร่าเริง ยิ้มแย้มแจ่มใจ แต่งกายเรียบร้อย

ลักษณะปัญหาพฤติกรรมที่พบ คือ

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยเทคนิคต่างๆพร้อมทั้งวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปได้ดังนี้

1. การสังเกต : ผู้วิจัยสังเกตนักเรียน จำนวน 4 ครั้ง ได้แก่ ในห้องวิทยาศาสตร์ ห้องเรียนแนะแนว ห้องเรียนคณิตศาสตร์

1.1 จากการสังเกตในห้องเรียนวิทยาศาสตร์ ครั้งที่ 1 พบว่า ด.ช.บอย ตั้งใจเรียนพอใช้ในขณะที่ยังครุ่นคิดบางครั้งก็จะนั่งเหม่อลอย นั่งเท้าโต๊ะ และจะนั่งหันซ้ายหันขวาคุยกับเพื่อน และเล่น

ขณะที่ครูสอน เวลาครูดูก็จะหยุดเล่นหยุดคุย สักพักก็จะคุยกันต่อ จากการสังเกตครั้งที่ 2 พบว่า ตั้งใจเรียนพอใช้ นั่งฟังครูสอนบ้าง คุยและเปิดหนังสือหาคำตอบกับเพื่อนบ้าง

1.2 จากการสังเกตในห้องเรียนแนะแนว พบว่า ด.ช.บอย จะนั่งยิ้มและหัวเราะเพื่อนเกือบจะทุกครั้งที่ยบรรยายกาศในห้องเรียนสนุก และมักจะทำตามเพื่อนในกลุ่ม เช่น ในการตอบคำถามครู

1.3 จากการสังเกตในห้องเรียนคณิตศาสตร์ พบว่า ด.ช.บอย จะตั้งใจเรียนทันที ที่เห็นเพื่อนในห้องถูกครูตี เพราะเหม่อลอย เล่นกันในเวลาเรียน เป็นต้น แต่อีกสักพัก ด.ช.บอย ก็จะนั่งเหม่อลอย

2. การสัมภาษณ์ : จากการสัมภาษณ์ตัวนักเรียนเอง ครูประจำวิชา เพื่อนนักเรียน

2.1 จากการสัมภาษณ์ตัวนักเรียนเอง ทำให้ทราบว่า ด.ช.บอย อาศัยอยู่กับพ่อ มีน้องสาว 1 คน กำลังเรียนเรียนอยู่ชั้น ป.6 ที่โรงเรียนเดียวกัน พ่อกับแม่แยกกันอยู่ประมาณ 3 ปี พ่อมีอาชีพขับรถจักรยานยนต์รับจ้าง รายได้ของพ่อจะไม่แน่นอน ซึ่ง ด.ช.บอยก็จะไปขอเงินแม่บ้างในบางครั้ง พ่อแม่ไม่ค่อยได้ถามหรือพูดคุยอะไรกันมากนัก เลี้ยงดูแบบปล่อย ให้อิสระ คิดตัดสินใจเองจะไปไหนทำอะไร พ่อก็ถามบ้างในบางครั้งเท่านั้น หากตนเองจะอยู่บ้านก็เพราะต้องดูแลน้องสาวเท่านั้น ในช่วงหลังเลิกเรียนจะกลับไปเปลี่ยนเสื้อผ้าก่อนแล้วจะกลับออกมาเที่ยวเล่นกับเพื่อนๆ เล่นเกมส์ที่ร้านเป็นประจำ หรือไปเตะฟุตบอลกับเพื่อนในสนามกีฬาแห่งชาติ พอตึกเย็นก็จะกลับบ้านกินข้าว บางครั้งก็จะทำการบ้านแล้วก็เข้านอน ส่วนในวันหยุดเสาร์ อาทิตย์ ก็จะออกไปดูภาพยนตร์ตามศูนย์การค้า ในเรื่องการเรียนอยากสอบซ่อมวิชาที่ตกให้หมด จะได้จบม.3 แล้วไปเรียนต่อโรงเรียนที่เน้นกีฬา เพราะตนเองนั้นชอบฟุตบอล

ด้านความเป็นตัวของตัวเอง พบว่า ด.ช.บอย ในงานที่จะต้องตัดสินใจเลือกชื่อของ ด.ช.บอย จะตัดสินใจเลือกด้วยตนเองแต่จะไม่ค่อยมั่นใจเท่าไรนัก สิ่งของที่ตนเองเลือกชื่อจะต้องทันสมัย แฟชั่นและมีราคาที่ไม่แพงนัก แต่หากไม่สามารถที่จะตัดสินใจเองได้ก็จะให้เพื่อนเป็นผู้ตัดสินใจให้ อีกทั้งไม่กล้าที่จะแสดงความคิดเห็น และไม่กล้าแสดงออก เพราะรู้สึกอับอาย และกลัวถูกเพื่อนล้อเลียน

ด้านการรู้จักตนเอง พบว่า หาก ด.ช.บอย ออกไปเที่ยวจะแต่งตัวในแบบที่ตัวเองชอบ ด้วยเสื้อยืด กางเกงขาสั้น จะไม่แต่งตัวตามแฟชั่น เพราะไม่มีเงินไปซื้อเสื้อผ้าแฟชั่น อีกทั้ง ด.ช.บอย ก็รู้สึกพอใจในหน้าตาของตนเอง แต่ที่รู้สึกไม่ชอบ คือเป็นคนตัวเล็กกว่าเพื่อนในกลุ่ม จึงทำให้โดนเพื่อนแกล้ง อีกทั้ง ด.ช.บอย คิดว่าตนเองสามารถช่วยเหลือครอบครัว และแบ่งเบาภาระของที่บ้านได้ตลอดจน ด.ช.บอย ไม่แน่ใจว่าตนเองถนัดหรือชอบอะไร

ด้านวุฒิทางอารมณ์ พบว่า เมื่อ ด.ช.บอย ทะเลาะกับเพื่อนนั้น บางครั้ง ด.ช.บอย ก็สามารถที่ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ แต่บางครั้งหากไม่สามารถควบคุมอารมณ์ได้ก็จะมีเรื่องชกต่อย ถ้าครูรู้ก็จะโดนเรียกไปสอบสวน และโดนลงโทษ เวลาที่ตัวเองโกรธก็จะบ่นๆ ไม่เสียงดังโวยวาย แต่หากใครขัดใจก็จะแสดงอาการไม่พอใจเท่านั้น

ด้านการตั้งเป้าหมายในชีวิต พบว่า ด.ช.บอย เรียนหนังสือทุกวันนี้เพื่อจะได้มีงานทำ ซึ่งได้มีการเตรียมการในเรื่องการเรียนไว้ว่า เมื่อจบม.3 จะเรียนต่อที่โรงเรียนกีฬา แต่ยังคงขาดข้อมูลในการศึกษาต่อ อนาคตอยากเป็นโค้ชฟุตบอล

ด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล พบว่า ด.ช.บอย มีเพื่อนสนิทซึ่งเป็นเพศเดียวกัน 2 คน และอยู่ห้องเดียวกัน แต่ถ้าหากจะสนิทกับใครก็ต้องเลือกที่นิสัยคล้ายกับตนเอง และสามารถช่วยเหลือเราได้ โดยเฉพาะเรื่องทำการบ้าน และหากจะต้องทำงานกลุ่ม ด.ช.บอย ก็จะเลือกเข้ากลุ่มเพื่อนสนิท เพราะเพื่อนสนิทจะคุยกันได้ ซึ่งถ้าจะต้องทำงานร่วมกับเพื่อนที่ไม่สนิทกัน ด.ช.บอย ก็เอางานให้เพื่อนในกลุ่มทำ แล้วตัวเองก็จะช่วยบ้าง หากพบคนที่ไม่คุ้นเคย ด.ช.บอย ก็จะไม่กล้าที่จะเข้าไปเริ่มคุยก่อน

2.2 จากการสัมภาษณ์ครูประจำวิชา เพื่อนนักเรียน ได้ให้ข้อมูลตรงกันว่า ด.ช.บอย เป็นคนที่ร่าเริง แจ่มใจ เป็นคนตัวเล็กที่สุดในกลุ่มของเพื่อน ทั้งยังชอบตกหลายวิชา มักโดนตีเป็นประจำเรื่องไม่ส่งการบ้าน นั่งเหม่อลอย ไม่ค่อยตั้งใจเรียน และมักจะทำอะไรก็ตามเพื่อนในกลุ่ม

3. การเยี่ยมบ้าน : ผู้วิจัยได้ไปเยี่ยมบ้าน จำนวน 1 ครั้ง คือ เมื่อวันที่ 12 กันยายน 2552 โดยใช้เทคนิคการสังเกตและสัมภาษณ์ได้ผลดังนี้

3.1 จากการสังเกต ผู้วิจัยได้ไปเยี่ยมบ้าน ด.ช.บอย พบว่า

3.1.1 สภาพบ้านและสิ่งแวดล้อม เป็นบ้าน 2 ชั้น ซึ่งอยู่ไม่ห่างจากโรงเรียนมากนัก ส่วนใหญ่ในบริเวณนั้นจะปลูกสร้างเป็นบ้าน 2 ชั้นบ้าง ชั้นเดียวบ้างแต่หลังนั้นมีขนาดค่อนข้างเล็ก สร้างติดกัน ซึ่งบ้านของ ด.ช.บอย ตั้งอยู่ห่างจากคลองแสนแสบไม่ไกลนัก ทางออกจากบ้านเดินไปชุมชนด้านนอกเต็มไปด้วยบ้านที่สร้างติดกัน เมื่อผู้วิจัยไปถึงหน้าบ้านของ ด.ช.บอยก็พบน้องสาวที่นั่งเล่นอยู่หน้าบ้าน และพ่อที่กำลังเช็ครถจักรยานยนต์อยู่หน้าบ้านเช่นกัน ถึงแม้ว่าในบ้านจะมีเครื่องอำนวยความสะดวกไม่มากนัก แต่ภายในบ้านก็ดูคับแคบมากเพราะบ้านหลังเล็ก มีการแบ่งเป็นห้องส่วนตัวของ ด.ช.บอย และห้องของพ่อ

3.1.2 จากการสังเกตเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในครอบครัว พบว่าพ่อกับด.ช.บอยไม่ค่อยมีปฏิสัมพันธ์กัน

3.2 จากการสัมภาษณ์พ่อของ ด.ช.บอย ซึ่งอายุประมาณ 45 ปี รูปร่างสันทัด ผิวคล้ำ พบว่า พ่อกับแม่ได้เลิกกันมาได้ประมาณ 3 ปีแล้ว ซึ่งพ่อจะเป็นคนเลี้ยงดู และค่าใช้จ่ายในบ้าน ซึ่งในบางครั้ง ด.ช.บอย ก็จะไปขอเงินกับแม่ซึ่งแยกออกไปอยู่กับสามีใหม่บ้าง ด.ช.บอย มีงานบ้านที่ต้องรับผิดชอบ แต่ไม่ค่อยจะทำตามหน้าที่ ส่วนใหญ่ตัวเองกับลูกนั้นจะไม่ค่อยได้พูดคุยอะไรกันมากนัก เพราะพ่อก็ต้องออกไปทำงานกลับมาก็ค่ำ พ่อจะได้ดูแลเรื่องความเป็นอยู่ของน้องสาว ด.ช.บอย มากกว่าหากเป็นวันหยุดเสาร์ อาทิตย์ ด.ช.บอย ก็จะออกไปเที่ยวนอกบ้าน ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ใช้หมดไปกับการไปเล่นเกมที่ร้าน ในทัศนะที่มีต่อ เรื่องการเรียนนั้นอยากให้อุบัติใจเรียนให้จบ ม.3 แล้วไปเรียนระดับ ปวช. ในด้านงานช่าง เพราะจะได้จบออกมาหางานทำเพื่อจะได้ช่วยแบ่งเบาภาระทางบ้าน สำหรับเรื่องการคบเพื่อนนั้น พ่อจะเป็นห่วง กลัวว่าจะชวนกันไปติดยา เพราะในชุมชนนี้จะมีเรื่องของ ยาเสพติดที่น่าเป็นห่วง

4. อัดชีวิประวัตินี้

จากการวิเคราะห์อัดชีวิประวัตินี้ พบว่า ด.ช.บอย ประทับใจที่ได้ไปเข้าศูนย์ศูนย์ค้นหาสมรรถนะการคิด สำนักงานอาสาสากล สภาการศึกษาไทยที่ดินแดง ทุกวันศุกร์ถึงแม้บางครั้งจะเบื่อแต่ก็คิดว่าได้เปลี่ยนบรรยากาศ ไม่ต้องอยู่ในโรงเรียน คุณครูที่ศูนย์มีของเล่น หนังสือที่ ด.ช.บอยไม่เคยเห็นไม่เคยเล่น อีกทั้งยังมีขนม อาหารให้ทุกครั้งด้วยการเขียนใช้กระดาษขาว A4 ด้วยปากกา ลายมือเรียบร้อย อ่านได้ชัดเจน

5. บันทึกประจำวัน

จากการวิเคราะห์บันทึกประจำวัน ทำให้ทราบว่ากิจกรรมในแต่ละวันของ ด.ช.บอย นั้นทำแบบเดิมเหมือนกันเกือบทุกวัน มักจะถูกครูดุเพราะในขณะที่เรียนชอบคุยกับเพื่อน ในตอนเย็นหลังจากเลิกเรียนก็จะกลับไปเปลี่ยนเสื้อผ้าที่บ้าน แล้วจึงจะออกมาเล่นเกมที่ร้าน หลังจากเล่นเกมก็จะไปเตะบอลที่สนามกีฬาแห่งชาติต่อทันที จะกลับเข้าบ้านมากินข้าวแล้วจึงอาบน้ำเข้านอน

6. สังคมมิติ

จากสังคมมิติ สถานการณ์ คือ “การทำงานกลุ่ม” ปรากฏว่า ด.ช.บอย อยู่ในบทบาทการเลือกซึ่งกันและกันอาจเป็นอันดับเดียวกัน หรือคนละอันดับกัน (Mutual Choice)

7. แบบสอบถาม

ผลจากการตอบแบบสอบถามปรากฏดังนี้

7.1 แบบสอบถามประวัติส่วนตัวและครอบครัว

แบบสอบถามแบบกรอกข้อมูลส่วนตัว พบว่าบิดามารดาแยกกันอยู่ ซึ่งด.ช. บอยอาศัยอยู่กับบิดาซึ่งเป็นบ้านของญาติ บิดามีอาชีพขับรถจักรยานยนต์รับจ้าง รายได้เฉลี่ยต่อเดือนไม่แน่นอน ด.ช.บอย มีพี่น้อง 2 คน ซึ่งด.ช.บอย เป็นลูกคนโต

7.2 แบบสอบถามประวัติสุขภาพ

แบบสอบถามประวัติสุขภาพ พบว่า ด.ช.บอย เคยเจ็บป่วยอย่างหนักเพราะเป็นโรคกล้ามเนื้อหัวใจที่ต้องเข้าโรงพยาบาล และก็เคยศัลยกรรม 1 ครั้ง

7.3 แบบสอบถามประวัติและกิจกรรม

แบบสอบถามประวัติและกิจกรรม พบว่า ด.ช.บอย จะชอบให้เพื่อนมาเล่นที่บ้านเสมอ บ้าง และจะรู้สึกมีความสุขที่ได้พบปะกับเพื่อน อีกทั้งจะชอบฟังเพลง ดูโทรทัศน์ และออกไปดูภาพยนตร์ที่ศูนย์การค้า กีฬาที่ชอบมากที่สุด คือ ฟุตบอล

7.4 แบบสอบถามกิจกรรม การศึกษา และปัญหา

แบบสอบถามกิจกรรม การศึกษา และปัญหา พบว่า ด.ช.บอย ได้เข้าร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนได้จัด คือ ค่ายคณิตศาสตร์ เพื่อนที่ดีที่สุด ชื่อ ประณัย ซึ่งเป็นเพื่อนนักเรียนชายที่อยู่ห้องเดียวกัน และสิ่งที่เพื่อนที่ดีที่สุดทำด้วยกันเสมอ คือ การพูดคุยกัน วิชาที่ชอบมากที่สุด คือ วิชาพลศึกษา และวิชาที่ชอบน่อยที่สุด คือ คณิตศาสตร์ ด.ช.บอย ต้องการคำแนะนำเกี่ยวกับการเรียน

8. แบบทดสอบ

จากแบบทดสอบปรากฏผลดังนี้

8.1 แบบทดสอบวาดภาพคน (Draw A Person Test)

จากแบบทดสอบ พบว่า ด.ช. บอย มีความลึกลับวิตกกังวล ฟังฟังผู้อื่น เก็บตัว ก้าวร้าว ดื้อดึง ต่อต้านสังคม

8.2 แบบทดสอบวาดภาพบ้าน ต้นไม้ คน (The Kinetic-House-Tree-Person Drawing)

จากแบบทดสอบ พบว่า ด.ช.บอย มีความคับข้องใจ ชอบที่จะสัมพันธ์กับคนที่มี High Energy ไม่มีความพอใจในความเป็นจริง พยายามต่อสู้เพื่อบรรลุสิ่งที่ประสงค์ มองโลกในแง่ดี มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดทั้งบิดาและมารดา

9. ระเบียบสะสม

ด.ช.บอย มีพี่น้อง 2 คน ซึ่งตนเองเป็นคนโต เคยป่วยเป็นโรคกล้ามเนื้อหัวใจขาดเลือด วิชาที่สอบไม่ผ่าน คือ วิชาภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาต่างประเทศ ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี

การสรุปอัตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยก ดังนี้

ด้านความเป็นตัวของตัวเอง พบว่า ด.ช.บอย สามารถตัดสินใจในบางเรื่องด้วยตนเองได้ ไม่กล้าที่จะแสดงความคิดเห็น และไม่กล้าแสดงออก เพราะรู้สึกอับอาย และกลัวถูกเพื่อนล้อเลียน

ด้านการรู้จักตนเอง พบว่า ด.ช.บอย รู้สึกไม่เป็นตัวของตัวเอง มีความรู้สึกว่าร่างกายของตนเองนั้นมีขนาดเล็กกว่าเพื่อน รู้ว่าตนเองนั้นชอบกีฬาฟุตบอล แต่ไม่มีความถนัดมากนัก

ด้านวุฒิทางอารมณ์ พบว่า ด.ช.บอย ไม่สามารถที่จะควบคุมอารมณ์ตนเองได้ โวยวาย เสียงดัง และจะแสดงความไม่พอใจออกมาทันที

ด้านการตั้งเป้าหมายในชีวิต พบว่า ด.ช.บอย มีการวางแผนที่จะศึกษาต่อที่โรงเรียนกีฬา มีความสนใจในด้านกีฬา แต่ยังขาดคำแนะนำในการศึกษาต่อ

ด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล พบว่า ด.ช.บอย มีความรู้สึกไม่ดี ในด้านความสัมพันธ์กับบิดามารดา มีปัญหาด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนต่างเพศ รู้สึกไม่กล้าที่จะต้องเข้าไปพูดคุยกับคนที่ไม่คุ้นเคยก่อน

การวินิจฉัย

จากการเก็บรวบรวมข้อมูล วินิจฉัยได้ว่าอัตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยก ที่ควรได้รับการช่วยเหลือดังนี้

1. ด้านความเป็นตัวของตัวเอง จากการสังเกต การสัมภาษณ์ บันทึกประจำวัน แบบสอบถาม และแบบทดสอบ ด.ช.บอย สามารถตัดสินใจในบางเรื่องด้วยตนเองได้ ไม่กล้าที่จะแสดงความคิดเห็น และไม่กล้าแสดงออก เพราะรู้สึกอับอาย และกลัวถูกเพื่อนล้อเลียน

2. ด้านการรู้จักตนเอง จากการสังเกต การสัมภาษณ์ การเยี่ยมบ้าน อัตชีวประวัติ แบบสอบถาม และแบบทดสอบ ด.ช.บอย รู้สึกไม่เป็นตัวของตัวเอง มีความรู้สึกว่าร่างกายของตนเองนั้นมีขนาดเล็กกว่าเพื่อน รู้ว่าตนเองนั้นชอบกีฬาฟุตบอล แต่ไม่มีความถนัดมากนัก

3. ด้านวุฒิทางอารมณ์ จากการสังเกต สัมภาษณ์ การเยี่ยมบ้าน อัดซีวประวัติ บันทึกประจำวัน แบบสอบถาม และแบบทดสอบ ด.ช.บอย ไม่สามารถที่จะควบคุมอารมณ์ตนเองได้ โวยวาย เสียดัง และจะแสดงความไม่พอใจออกมาทันที

4. ด้านการตั้งเป้าหมายในชีวิต จากการสังเกต สัมภาษณ์ อัดซีวประวัติ และแบบสอบถาม ด.ช.บอย มีการวางแผนที่จะศึกษาต่อที่โรงเรียนกีฬา มีความสนใจในด้านกีฬา แต่ยังขาดคำแนะนำในการศึกษาต่อ

5. ด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล จากการสังเกต สัมภาษณ์ อัดซีวประวัติ และแบบสอบถาม ด.ช.บอย มีความรู้สึกไม่ดี ในด้านความสัมพันธ์กับบิดามารดา มีปัญหาด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนต่างเพศ รู้สึกไม่กล้าที่จะต้องเข้าไปพูดคุยกับคนที่ไม่คุ้นเคยก่อน

แนวทางในการช่วยเหลือ

1. ด้านความเป็นตัวของตัวเอง ควรส่งเสริมให้ ด.ช.บอย ได้เรียนรู้ กล้าแสดงออก และแสดงความคิดเห็นต่อทุกสิ่งเกี่ยวกับตนเอง และผู้ปกครอง ครูผู้สอน ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้อง กวดขันดูแลเอาใจใส่ และเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ ด.ช.บอย

2. ด้านการรู้จักตนเอง ครูผู้สอนควรสนับสนุนให้ ด.ช.บอย ได้มีกิจกรรมที่สร้างสรรค์ หรือสนใจให้ได้ทำร่วมกับผู้อื่น เช่น ดนตรี กีฬา ฯลฯ เพื่อจะได้รู้ถึงศักยภาพ ความสามารถ และเห็นคุณค่าในตนเอง อันจะนำไปสู่การพัฒนาส่งเสริมได้ตรงกับความสามารถ อีกทั้งครอบครัวควรให้การสนับสนุนตามศักยภาพของ ด.ช.บอย

3. ด้านวุฒิทางอารมณ์ ควรให้ข้อมูล และให้ ด.ช.บอย ได้ตระหนักถึงข้อดี และข้อเสียของการมีอารมณ์ที่มั่นคง และการรู้จักแสดงออกทางอารมณ์ที่เหมาะสม

4. ด้านการตั้งเป้าหมายในชีวิต ผู้ที่เกี่ยวข้องควรดูแลเอาใจใส่ ด.ช.บอย เรื่องการวางแผนเกี่ยวกับเรื่องการศึกษาต่อ มีการให้คำปรึกษาด้านการศึกษาต่อ และสอนให้วัยรุ่นได้รู้จักการตั้งเป้าหมายในชีวิต

5. ด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ด.ช.บอย ควรยอมรับความแตกต่างของผู้อื่น รู้จักการให้และการยอมรับในการแสดงความคิดเห็นของผู้อื่น ให้ความร่วมมือในกลุ่มเพื่อน และบุคคลอื่น มีความกล้าที่จะเข้าไปปรึกษา พูดคุยกับสมาชิกในครอบครัว และครอบครัวนั้นควรที่จะมีกิจกรรมทำร่วมกัน

การให้ความช่วยเหลือ ป้องกัน และแก้ไข

1. การให้คำปรึกษากลุ่มแก่ ด.ช.บอย จำนวน 3 ครั้ง โดยใช้เทคนิคในการให้คำปรึกษา ได้แก่ การฟัง การใช้คำถามปลายเปิด และปลายปิด การสังเกต การสะท้อนความรู้สึก การเรียบ การทวนความ การให้ข้อมูล การทำให้เกิดความกระจ่าง การให้กำลังใจ และการสรุป โดยเริ่มต้นด้วยการสร้างสายสัมพันธ์ และให้เกิดบรรยากาศของความไว้วางใจกัน แล้วจึงใช้คำถามกระตุ้นให้วัยรุ่นแสดงความรู้สึกและความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะพฤติกรรมของตนเอง โดยหลีกเลี่ยงการพูดในเชิงตำหนิหรืออบรมสั่งสอนตั้งแต่วาระแรก รวมถึงการให้ความรู้และสร้างแรงจูงใจ โดยการให้ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบที่วัยรุ่นยังไม่ทราบเพิ่มเติม จูงใจให้วัยรุ่นได้เล็งเห็นข้อดีหรือความสามารถของตนเองในการทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ และผลที่จะเกิดขึ้นกับตนเองและครอบครัว การตั้งเป้าหมายร่วมกันเพื่อนำไปปฏิบัติ และให้กำลังใจ จากการให้คำปรึกษา ปรากฏว่า ด.ช.บอย มีความเข้าใจในอัตลักษณ์ของตนเองในทุกด้าน ดังนี้ ด้านการรู้จักตนเอง ด้านความเป็นตัวของตัวเอง ด้านวุฒิทางอารมณ์ ด้านการตั้งเป้าหมายในชีวิต ด้านสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล

2. การให้คำปรึกษารายบุคคลแก่รายกรณี โดยในขั้นต้นก่อนแรกผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีแก่รายกรณี มีการบอกถึงวัตถุประสงค์ และระยะเวลาในการให้คำปรึกษา ผู้วิจัยจะบอกว่าการให้คำปรึกษาในแต่ละครั้งนั้นผู้วิจัยทำการรักษาความลับ (confidentiality) เพื่อให้ผู้รับคำปรึกษาเกิดความมั่นใจในการปรึกษา หลังจากนั้นผู้วิจัยเปิดการสนทนานำให้เกิดความผ่อนคลายเป็นกันเอง (small talk) ผู้วิจัยได้ใช้คำถามปลายเปิด (open-ended question)

3. ให้ข้อมูลและแนวทางเพื่อสร้างความเข้าใจ และขอความร่วมมือจากอาจารย์ประจำชั้น อาจารย์ที่รับผิดชอบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในการติดตามดูแลพฤติกรรมรายกรณีจากสม่ำเสมอ และให้การสนับสนุน ส่งเสริมให้เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม กิจกรรมที่มีความถนัดหรือสนใจ

การติดตามผล

ผู้วิจัยได้ติดตามผลหลังจากการให้ความช่วยเหลือ ดังต่อไปนี้

1. ด้านความเป็นตัวของตัวเอง พบว่า ด.ช.บอย สามารถตัดสินใจในบางเรื่องด้วยตนเองได้ดีขึ้น มีความกล้าแสดงออกได้ดีขึ้น แต่ยังไม่กล้าแสดงความคิดเห็นเท่าไรนัก
2. ด้านการรู้จักตนเอง พบว่า ด.ช.บอย รู้จักกาลเทศะในการแต่งกายที่ถูกต้องเหมาะสม รู้ว่าตนเองนั้นชอบกีฬาฟุตบอล และกำลังพยายามฝึกกีฬาให้มีความชำนาญยิ่งขึ้น
3. ด้านวุฒิทางอารมณ์ พบว่า ด.ช.บอย สามารถที่จะควบคุมอารมณ์ตนเองได้ดีขึ้น แต่ยังคงไว้วางใจเสียงดัง และจะแสดงความไม่พอใจออกมาเหมือนเดิม

4. ด้านการตั้งเป้าหมายในชีวิต พบว่า ด.ช.บอย มีการวางแผนที่จะศึกษาต่อที่โรงเรียนกีฬา มีความสนใจในด้านกีฬา และได้รับคำแนะนำ ข้อมูลในการศึกษาต่อจากครูประจำชั้น และครูแนะแนว รู้จักวางแผนและเป้าหมายในอนาคตของตนเอง

5. ด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล พบว่า ด.ช.บอย ได้ทำกิจกรรมที่สนใจทำร่วมกับเพื่อนที่ดี มีความกล้าที่จะเริ่มเข้าไปพูดคุย และปรับตัวกับคนที่ไม่คุ้นเคยดีขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับครู และเจ้าหน้าที่ เพื่อการให้ความช่วยเหลือต่อไป

1. การหากิจกรรมที่สร้างสรรค์ หรือสนใจให้วัยรุ่นทำร่วมกับผู้อื่น และรวมถึงควรมีการให้ข้อมูล แนะนำแนวทางให้แก่วัยรุ่น

2. การสร้างบรรยากาศความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว มีเวลาในการพูดคุย ดูแลอบรมสั่งสอนโดยไม่ใช้วิธีการที่รุนแรง ให้ความสำคัญและความใส่ใจกับรายกรณีอย่างสม่ำเสมอ

3. ผู้รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ควรมีความเข้าใจในพัฒนาการของวัยรุ่น ร่วมกับการสนับสนุนให้วัยรุ่นได้ทำกิจกรรมที่ช่วยค้นพบความถนัด ความสามารถของตนเอง และเห็นคุณค่าในตนเอง

สรุปผลการศึกษารายกรณี จำนวน 5 ราย ได้ดังนี้

อัตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยกจะมีลักษณะใน 5 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. ด้านความเป็นตัวของ พบว่า ในบางครั้งขาดความมั่นใจในตนเอง ไม่กล้าคิด และรู้สึกกังวลที่จะต้องตัดสินใจ ไม่กล้าแสดงออก อีกทั้งไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ตลอดจนไม่มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น

2. ด้านการรู้จักตนเอง พบว่า รู้สึกขาดความมั่นคง ไม่สามารถเข้าใจตนเองได้อย่างถ่องแท้ รู้สึกสับสนต่อตนเอง และวิถีทางดำเนินชีวิต อีกทั้งไม่รู้ว่ตนเองชอบ หรือถนัดสิ่งใด

3. ด้านวุฒิทางอารมณ์ พบว่า เมื่อมีอารมณ์โกรธ โมโห หรือไม่พอใจจะมีการแสดงทางอารมณ์ด้วยคำพูด และท่าทางที่ไม่เหมาะสม

4. ด้านการตั้งเป้าหมายในชีวิต พบว่า ขาดการวางแผน เป้าหมายในการเรียนวางแผนอาชีพ และชีวิต เพราะยังขาดข้อมูล คำแนะนำ และผู้ที่ให้คำปรึกษาที่ชัดเจนและถูกต้อง

5. ด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล พบว่า มีการคบเพื่อนเฉพาะกลุ่ม ไม่ค่อยยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เมื่อมีปัญหาจะมีความรู้สึกไม่กล้าที่จะปรึกษากับในครอบครัวของตนเอง ขาดปฏิสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัว และกับผู้อื่น

การให้ความช่วยเหลือ

ในระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ พุดคุย เพื่อหาข้อมูลต่างๆ ด้วย กระบวนการ และเทคนิคที่ระบุไว้ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังให้ความช่วยเหลือ รายการทั้ง 5 รายการ ดังนี้คือ

1. การให้คำปรึกษารายบุคคลแก่รายกรณีจำนวน 5 ราย โดยในขั้นตอนแรกผู้วิจัย เริ่มต้นด้วยการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีแก่รายกรณี มีการบอกถึงวัตถุประสงค์ และระยะเวลาในการ ให้คำปรึกษา ผู้วิจัยจะบอกว่าการให้คำปรึกษาในแต่ละครั้งนั้นผู้วิจัยทำการรักษาความลับ (confidentiality) เพื่อให้ผู้รับคำปรึกษาเกิดความมั่นใจในการปรึกษา หลังจากนั้นผู้วิจัยเปิดการ สนทนานำให้เกิดความผ่อนคลายเป็นกันเอง (small talk) ผู้วิจัยได้ใช้คำถามปลายเปิด (open-ended question)

2. การให้คำปรึกษากลุ่มแก่รายกรณีจำนวน 5 ราย จำนวน 3 ครั้ง โดยใช้เทคนิคในการ ให้คำปรึกษา ได้แก่ การฟัง การใช้คำถามปลายเปิด และปลายเปิด การสังเกต การสะท้อน ความรู้สึก การเจียบ การทวนความ การให้ข้อมูล การทำให้เกิดความกระฉ่าง การให้กำลังใจ และการ สรุปรูป โดยเริ่มต้นด้วยการสร้างสายสัมพันธ์ และให้เกิดบรรยากาศของความไว้วางใจกัน แล้วจึงใช้ คำถามกระตุ้นให้วัยรุ่นแสดงความรู้สึกและความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะพฤติกรรมของตนเอง โดย หลีกเลี่ยงการพูดในเชิงตำหนิหรืออบรมสั่งสอนตั้งแต่วะยะแรก รวมถึงการให้ความรู้และสร้างแรงจูงใจ โดยการให้ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบที่วัยรุ่นยังไม่ทราบเพิ่มเติม จูงใจให้วัยรุ่นได้มองเห็นข้อดีหรือ ความสามารถของตนเองในการทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ และผลที่จะเกิดขึ้นกับตนเองและครอบครัว การตั้งเป้าหมายร่วมกันเพื่อนำไปปฏิบัติ และให้กำลังใจ จากการทำคำปรึกษา ปรากฏว่ารายกรณี จำนวน 5 รายมีความเข้าใจในอัตลักษณ์ของตนเองในทุกด้าน ดังนี้ ด้านความเป็นตัวของตัวเอง ด้าน การรู้จักตนเอง ด้านวิถีทางอารมณ์ ด้านการตั้งเป้าหมายในชีวิต และด้านสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลที่ ดีขึ้น

ข้อเสนอแนะ เพื่อการให้ความช่วยเหลือในแต่ละด้านดังต่อไปนี้

1. ด้านความเป็นตัวของตัวเอง ควรส่งเสริมให้วัยรุ่นได้เรียนรู้ กล้าแสดงออก และ แสดงความคิดเห็นต่อทุกสิ่งเกี่ยวกับตนเอง และผู้ปกครอง ครูผู้สอน ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้อง กวดขันดูแลเอาใจใส่ และเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่วัยรุ่น

2. ด้านการรู้จักตนเอง ครูผู้สอนควรสนับสนุนให้วัยรุ่นได้มีกิจกรรมที่สร้างสรรค์ หรือ สนใจให้วัยรุ่นได้ทำร่วมกับผู้อื่น เช่น ดนตรี กีฬา ฯลฯ เพื่อจะได้รู้ถึงศักยภาพ ความสามารถของวัยรุ่น และเห็นคุณค่าในตนเอง อันจะนำไปสู่การพัฒนาส่งเสริมได้ตรงกับความสามารถของวัยรุ่น อีกทั้ง ครอบครัวยังควรให้การสนับสนุนตามศักยภาพของวัยรุ่น

3. ด้านวุฒิทางอารมณ์ ควรให้ข้อมูล และให้วัยรุ่นได้ตระหนักถึงข้อดี และข้อเสียของการมีอารมณ์ที่มั่นคง และการรู้จักแสดงออกทางอารมณ์ที่เหมาะสม

4. ด้านการตั้งเป้าหมายในชีวิต ผู้ที่เกี่ยวข้องควรดูแลเอาใจใส่วัยรุ่นเรื่องการวางแผนเกี่ยวกับเรื่องการศึกษาต่อ มีการให้คำปรึกษาด้านการศึกษาต่อ และสอนให้วัยรุ่นได้รู้จักการตั้งเป้าหมายในชีวิต

5. ด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล วัยรุ่นควรยอมรับความแตกต่างของผู้อื่น รู้จักการให้และการยอมรับในการแสดงความคิดเห็นของผู้อื่น ให้ความร่วมมือในกลุ่มเพื่อน และบุคคลอื่น มีความกล้าที่จะเข้าไปปรึกษา พูดคุยกับสมาชิกในครอบครัว และครอบครัวนั้นควรที่จะมีกิจกรรมทำร่วมกัน

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

เพื่อศึกษาอัตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยก ของวัยรุ่นที่ศูนย์สมรรถนะการคิด
สำนักงานอสาการศึกษา สภาการศึกษาไทย ที่ครอบครัวแตกแยก โดยการศึกษาวิจัย

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยนี้ เป็นวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยก ที่ศูนย์ค้นหาสมรรถนะการคิด
สำนักงานอสาการศึกษา สภาการศึกษาไทย โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกดังนี้

1. ครอบครัวแตกแยก เป็นครอบครัวที่บิดามารดาได้แยกกันอยู่ หย่าร้าง ไม่อยู่ด้วยกัน
2. เป็นวัยรุ่นที่มีลักษณะในแต่ละด้านดังต่อไปนี้ ด้านความเป็นตัวของตัวเอง ไม่มีความ
มั่นใจในตัวเอง ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ขาดความรับผิดชอบต่อตนเอง ด้านการรู้จักตนเอง ไม่ทราบ
ว่าตนเองมีความถนัด หรือชอบสิ่งใด และสามารถทำอะไรได้ดี ด้านวุฒิทางอารมณ์ มีการแสดงออก
ทางอารมณ์ที่ไม่เหมาะสม เมื่อมีอารมณ์โกรธ หรือไม่พอใจก็จะแสดงออกด้วยพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม
ไม่สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ ด้านการตั้งเป้าหมายในชีวิต มีความสับสน และขาดการ
วางแผนเป้าหมายในการเรียน การวางแผนอาชีพ และการวางแผนชีวิต และด้านความสัมพันธ์ระหว่าง
บุคคล ขาดการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ไม่สามารถทำงานกลุ่มร่วมกับผู้อื่นได้
3. สมัครใจให้ความร่วมมือในการศึกษารายกรณี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือและเทคนิคที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

1. การสังเกต (Observation) การบันทึกการสังเกต (Observational record)
2. การสัมภาษณ์ (Interview)
3. การเยี่ยมบ้าน (Home Visit)
4. อัตชีวประวัติ (Autobiography)
5. บันทึกประจำวัน (Diary)
6. สังคมมิติ (Sociometry)
7. แบบสอบถาม (Questionnaire)

8. แบบทดสอบ (Testing)
9. ระเบียบสะสม (Cumulative Record)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การกำหนดปัญหาและตั้งสมมติฐาน
2. การรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล
3. การวินิจฉัย
4. แนวทางในการช่วยเหลือ
5. การให้ความช่วยเหลือ ป้องกัน และแก้ไข
6. การติดตามผล
7. ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

1. จากการศึกษารายกรณี จำนวน 5 ราย พบว่า **อัตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยกจะมีลักษณะใน 5 ด้าน ดังต่อไปนี้**

1.1 ด้านความเป็นตัวของ พบว่า วัยรุ่นในบางครั้งขาดความมั่นใจในตนเอง ไม่กล้าคิดและรู้สึกกลัวสิ่งที่ต้องตัดสินใจ ไม่กล้าแสดงออก อีกทั้งไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ตลอดจนไม่มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น

1.2 ด้านการรู้จักตนเอง พบว่า วัยรุ่นรู้สึกขาดความมั่นคง ไม่สามารถเข้าใจตนเองได้อย่างถ่องแท้ รู้สึกสับสนต่อตนเอง และวิถีทางดำเนินชีวิต อีกทั้งไม่รู้ว่าตนเองชอบ หรือถนัดสิ่งใด

1.3 ด้านวุฒิทางอารมณ์ พบว่า วัยรุ่นเมื่อมีอารมณ์โกรธ โมหะ หรือไม่พอใจจะมีการแสดงทางอารมณ์ด้วยคำพูด และท่าทางที่ไม่เหมาะสม

1.4 ด้านการตั้งเป้าหมายในชีวิต พบว่า วัยรุ่นขาดการวางแผน เป้าหมายในการเรียนวางแผนอาชีพ และชีวิต เพราะยังขาดข้อมูล คำแนะนำ และผู้ที่ให้คำปรึกษาที่ชัดเจนและถูกต้อง

1.5 ด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล พบว่า มีการคบเพื่อนเฉพาะกลุ่ม ไม่ค่อยยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เมื่อมีปัญหาจะมีความรู้สึกไม่กล้าที่จะปรึกษากับคนในครอบครัวของตนเอง ขาดปฏิสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัว และกับผู้อื่น

2. การให้ความช่วยเหลือ

วัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยกจำนวน 5 คน ได้รับการช่วยเหลือโดยการให้คำปรึกษา รายบุคคล การให้คำปรึกษากลุ่ม และการให้ข้อเสนอแนะเพื่อทราบอัตลักษณ์ที่เหมาะสม

3. การติดตามผล หลังจากการให้ความช่วยเหลือ ดังนี้

3.1 ด้านความเป็นตัวของตัวเอง วัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยกจำนวน 5 คน มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีการตัดสินใจด้วยตนเอง กล้าแสดงความคิดเห็น กล้าแสดงออกที่ดีขึ้น และมีความรับผิดชอบต่องานและผู้อื่นเพิ่มขึ้น

3.2 ด้านการรู้จักตนเอง วัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยกจำนวน 5 คน มีความมั่นคงและเข้าใจในตัวเองมากขึ้น สบายใจน้อยลง รู้ว่าตนเองชอบและมีความถนัดในด้านใด

3.3 ด้านวุฒิทางอารมณ์ วัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยกจำนวน 5 คน สามารถควบคุมการแสดงออกของตนเองได้ดีขึ้น เมื่อเกิดความโกรธ โมโห หรือไม่พอใจ

3.4 ด้านการตั้งเป้าหมายในชีวิต วัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยกจำนวน 5 คน มีการวางแผนและเป้าหมายในอนาคตของตนเองที่ดีขึ้น กล้าที่จะเข้าไปขอรับคำแนะนำเกี่ยวกับการศึกษาต่อ และข้อมูลที่ต้องการและชัดเจน จากครูประจำชั้น และครูแนะแนว

3.5 ด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล วัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยกจำนวน 5 คน เข้ากลุ่มกับเพื่อนคนอื่น ๆ ได้ดียิ่งขึ้น ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัว และกับผู้อื่น

4. ข้อเสนอแนะ เพื่อการให้ความช่วยเหลือต่อไป

4.1 การหากิจกรรมที่สร้างสรรค์ หรือสนใจให้วัยรุ่นทำร่วมกับผู้อื่น และรวมถึงควรมีการให้ข้อมูล แนะนำแนวทางให้แก่วัยรุ่น

4.2 การสร้างบรรยากาศความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว มีเวลาในการพูดคุย ดูแล อบรม สั่งสอนโดยไม่ใช้วิธีการที่รุนแรง ให้ความสำคัญและความใส่ใจกับรายกรณีอย่างสม่ำเสมอ

4.3 ผู้รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ควรมีความเข้าใจในพัฒนาการของวัยรุ่น ร่วมกับการสนับสนุนให้วัยรุ่นได้ทำกิจกรรมที่ช่วยค้นพบความถนัด ความสามารถของตนเอง และเห็นคุณค่าในตนเอง

อภิปรายผล

อัตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยกจะมีลักษณะใน 5 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. ด้านความเป็นตัวของ พบว่า ในบางครั้งขาดความมั่นใจในตนเอง ไม่กล้าคิดและรู้สึกถึงสิ่งที่ต้องตัดสินใจ ไม่มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น ดังที่ไซมอนด์ (ศิริวรรณ มาลัย. 2549: 60; อ้างอิงจาก Symonds.1964: 85-86) คนที่ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง มักมีแต่ความขาดกลัว ไม่แน่ใจในตนเอง มักใช้เวลาส่วนใหญ่ไปในทางวาดภาพเอาเอง ในสิ่งที่ตนต้องการหรือปรารถนาและไม่กระทำการใดตามลำดับขั้นแห่งความเป็นจริง เนื่องจากขาดความรู้ ขาดความกล้าหาญและเกียจคร้าน จนกระทั่งไม่ทำอะไรเลย ซึ่งสอดคล้องกับ สมิท (ศิริวรรณ มาลัย. 2549: 58; อ้างอิงจาก Smith.1961: 185) ที่กล่าวว่าความเชื่อมั่นในตนเองจะมีในบุคคลมากน้อยเพียงใดนั้น สามารถพิจารณาได้จากความขัดแย้งระหว่างตนตามอัตภาพกับตนตามปณิธาน ถ้าความขัดแย้งเกิดขึ้นมาก จะเป็นเหตุให้ตนรู้สึกว่าไม่มีค่า ไม่เหมาะสม ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง เกิดความวิตกกังวล ขาดความอบอุ่นใจ และชอบฟังผู้อื่นอยู่เสมอ อีกทั้งคร่ำครึ และจรรยา สุวรรณทัต (ศิริวรรณ มาลัย. 2549: 59; อ้างอิงจาก คร่ำครึ และจรรยา สุวรรณทัต. 2510: 98) พบว่าผลของการขาดความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กจะทำให้เด็กคอยฟังผู้อื่นอยู่เสมอ ผลที่ตามมาคือเด็กจะขาดความกล้าที่จะเผชิญต่ออุปสรรค หรืองานที่ยากลำบากภายนอกหน้า ขาดความกล้าหาญในทางชอบธรรม มีความเกียจคร้านและอาจมาจากความเชื่อที่ฝังลึกในจิตใจหรือผลมาจากความเชื่อที่ฝังลึกในจิตใจหรือผลมาจากความล้มเหลวในอดีต ผู้ที่ขาดความเชื่อมั่นในตนเองเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการไฝหะความสำเร็จในชีวิต

2. ด้านการรู้จักตนเอง พบว่า รู้สึกขาดความมั่นคง ไม่สามารถเข้าใจตนเองได้อย่างถ่องแท้ รู้สึกสับสนต่อตนเอง และวิถีดำเนินชีวิต หรือถนัดสิ่งใด ดังที่งานวิจัยของมาร์ช (Marsh. 1993: 843) พบว่าการรู้จักตนเองมีแนวโน้มและสัมพันธ์กับอายุ โดยเริ่มตั้งแต่วัยรุ่นตอนต้น จนกระทั่งสู่วัยรุ่นตอนกลาง และค่อยๆเพิ่มขึ้นไปสู่วัยรุ่นตอนปลายและวัยรุ่นผู้ใหญ่ตอนต้นตามลำดับ อีกทั้งคาลฮอลด์ (ฉัตรนภา เขี่ยมกำแพง. 2544; อ้างอิงจาก Callhoun 1990: 71-75) ได้กล่าวถึงลักษณะของบุคคลที่มีการรู้จักตนเองในทางลบว่า จะรับรู้ตนเองในทางที่ไม่กระจ่างชัด ซึ่งจะแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ ขาดความมั่นคง ไม่สามารถเข้าใจตนเองได้อย่างถ่องแท้ รู้สึกสับสนต่อตนเองและสับสนต่อวิถีทางดำเนินชีวิต

3. ด้านวุฒิทางอารมณ์ พบว่า เมื่อมีอารมณ์โกรธ โมโห และไม่พอใจจะมีการแสดงออกด้วยคำพูด และท่าทางที่ไม่เหมาะสม ดังที่ ศรีเรือน แก้วกังวาน. (2540: 336) อารมณ์ที่เกิดขึ้นกับวัยรุ่นนั้นมีทุกประเภท ซึ่งมีทั้งอารมณ์ที่ดีและอารมณ์ที่ไม่ดี เช่น อารมณ์ร้อน อารมณ์วิตกกังวล อารมณ์อ่อนไหว ซื่อจ๋า วิชา วุ่นวายใจ เห็นอกเห็นใจ สับสน หงุดหงิด เป็นต้น ซึ่งไม่ว่าจะเป็นอารมณ์ประเภทใดก็ตาม อารมณ์ของวัยรุ่นมักมีความรุนแรง เปลี่ยนแปลงง่าย บางครั้งพลุ่งพล่าน

ปรียา เกตุทัต.(2538: 193) กล่าวว่า วัยรุ่นขาดการควบคุมการแสดงออกทางอารมณ์ เมื่อวัยรุ่นมีอารมณ์จะแสดงออกอย่างเปิดเผย เช่น การถกเถียง กระแทกกระทั้น เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม การควบคุมอารมณ์ของวัยรุ่นนี้ขึ้นอยู่กับอายุด้วย คือ ถ้าหากมีอายุมากการควบคุมอารมณ์ก็ยิ่งทำได้มากขึ้น สอดคล้องกับพวงเพ็ญ เจียมปัญญาวิช (2522 : 21) ที่ได้กล่าวไว้ว่า เด็กวัยรุ่นจะขาดการควบคุมอารมณ์ เมื่อเขามีความรู้สึกเช่นไรก็จะแสดงออกทันที แต่จะเริ่มควบคุมได้บ้างในช่วงท้ายๆเนื่องจากไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม

4. ด้านการตั้งเป้าหมายในชีวิต พบว่า มีการวางแผนในการศึกษาต่อเท่านั้น แต่ยังขาดข้อมูล และผู้ที่ให้คำปรึกษาที่จะให้ข้อมูลที่ชัดเจนและถูกต้อง ทำให้การตั้งเป้าหมายในชีวิตยังไม่ชัดเจน ดังที่ นวลศิริ เปาโรหิตย์. (2533: 1) ช่วงชีวิตของบุคคลที่ดูจะมีความสำคัญยิ่งในการวางแผนก็คือ ช่วงวัยรุ่น เป็นช่วงที่บุคคลกำลังอยู่ในสภาวะที่คาบเกี่ยวระหว่างความเป็นเด็กที่กำลังจะสิ้นสุดลง และความเป็นผู้ใหญ่ที่จะต้องจบการศึกษาและเข้าสู่โลกของงานอาชีพเยาวชนในระยะนี้ต้องเผชิญกับปัญหาหลายด้านและที่สำคัญที่สุด คือ จะจัดการอย่างไรกับชีวิตเมื่อจบการศึกษาลง ถ้าปราศจากการเตรียมตัวในการวางแผนเข้าสู่อาชีพอย่างดีและรัดกุม อีกทั้ง คอกซ์ (ธนากร ศรีชาพันธ์.2539:11; อ้างอิงจาก Cox.1994) กล่าวว่าผู้ที่ได้รับการฝึกเกี่ยวกับการตั้งเป้าหมายจะมีโอกาสประสบความสำเร็จมากกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการฝึกตั้งเป้าหมาย เนื่องจากเป้าหมายจะทำให้บุคคลมีแนวทางในการกระทำพฤติกรรมอย่างเหมาะสม ตามความรู้ ความสามารถ และความต้องการของตนเอง สอดคล้องกับ สมบูรณ์วัลย์ สัตยารักษ์วิทย์ (2550: ออนไลน์) ได้กล่าวว่าเป้าหมายในชีวิต คือ แนวทางความสำเร็จของชีวิต ซึ่งเราทุกคนควรกำหนดเป้าหมายของชีวิตหรือกำหนดความสำเร็จของชีวิตเพื่อให้เกิดความพอใจและความสุข เมื่อชีวิตเป็นไปตามเป้าหมายหรือเป็นไปตามที่กำหนดไว้ว่าคือความสำเร็จ และเป็นแนวทางให้เราได้ประพฤติปฏิบัติตนเพื่อนำไปสู่เป้าหมายหรือความสำเร็จที่เราได้กำหนดไว้ หากเราไม่ได้ตั้งเป้าหมายหรือความสำเร็จของชีวิตว่าคืออะไร เราก็เหมือนคนที่หลงทาง ว่าจะเดินไปทางใด ประพฤติปฏิบัติตนไปวันๆ อย่างไร้จุดหมาย ทำให้หลายคนประพฤติปฏิบัติตนออกนอกกลุ่มนอกทาง ทำผิดกฎหมาย เรียนไม่สำเร็จ ไม่ได้ประกอบอาชีพทำให้เกิดความทุกข์ทั้งกับตนเองและครอบครัว และส่งผลถึงสังคมด้วย

5. ด้านสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล พบว่า มีการคบเพื่อนเฉพาะกลุ่ม ไม่ค่อยยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เมื่อมีปัญหาจะมีความรู้สึกไม่กล้าที่จะปรึกษากับคนในครอบครัวของตนเอง ขาดปฏิสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัว และกับผู้อื่นสุชา จันทน์เอม (2533: 72) ได้กล่าวถึงเรื่องการคบเพื่อนต่างเพศของเด็กวัยรุ่นไว้ว่า โดยทั่วไปชายหญิงจะเริ่มคบหากันตั้งแต่วัยรุ่นซึ่งเป็นวัยที่เริ่มสนใจเพศตรงข้าม ในวัยรุ่นตอนต้นเด็กผู้ชายกับเด็กผู้หญิงมักจะแยกกันเล่น แต่ก็เริ่มมีความสนใจซึ่งกันและกันแต่ไม่กล้าเปิดเผย มีความพอใจที่จะอยู่กลุ่มเพศเดียวกัน และมักจะทำตามกลุ่ม ดังนั้นการ

อยู่ในกลุ่มเพศเดียวกันจะพัฒนาไปสู่กลุ่มเพื่อนต่างเพศอย่างค่อยเป็นค่อยไป ซึ่งสอดคล้องกับ วันเพ็ญ บุญประกอบ (2530: 67) ได้กล่าวว่าวัยรุ่นจะเลือกคบเพื่อนด้วยความพอใจมากกว่าการใช้เหตุผลและต้องการเลือกคบเพื่อนด้วยตนเอง เมื่อผู้ปกครองเข้ามาจัดการหรือแนะนำให้เลือกใครคนใดคนหนึ่งมาเป็นเพื่อนก็จะเกิดความรู้สึกต่อต้านขึ้น การที่วัยรุ่นคบเพื่อนที่ไม่ดีอาจเป็นเพราะเขาขาดความมั่นใจ ขาดคนเห็นอกเห็นใจ เมื่อเพื่อให้ความสนใจ ให้ความสนุกสนาน และช่วยแก้ปัญหาบางอย่างทางอารมณ์ให้ได้ ก็มักชอบและคบกันได้ ในระยะวัยรุ่นตอนต้น เด็กชอบมีเพื่อนจำนวนมากๆแต่เมื่อเข้าสู่วัยรุ่นตอนกลางจะรู้ว่าเพื่อนที่ดีมีความสำคัญกว่าจำนวนของเพื่อน อีกทั้งพงเพชร บุญธรรมมา (2547: 46) ได้กล่าวถึงสัมพันธภาพในครอบครัวเป็นบทบาทส่วนหนึ่งของสมาชิกในครอบครัวที่ได้มีการปฏิสังสรรค์กันหลายๆด้าน เพื่อให้เกิดความสนใจ รู้จักค่านิยม ความเชื่อถือ ตลอดจนบุคลิกภาพ ของกันและกัน สร้างความสัมพันธ์และทัศนคติต่อกัน

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับตัววัยรุ่น
 - 1.1 ควรสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ปกครอง สมาชิกในครอบครัว
 - 1.2 ควรมีการวางแผน จัดแบ่งเวลาในการเรียนให้เหมาะสม รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และควรมีเป้าหมายในชีวิตเพื่อเป็นแรงจูงใจต่อไป
 - 1.3 เมื่อมีปัญหาอุปสรรคควรมีการปรึกษาครู ผู้ปกครอง หรือสมาชิกในครอบครัว
 - 1.4 ควรรู้จักเลือกคบเพื่อนที่ดี รู้จักการปฏิเสธเมื่อเพื่อนชวนไปทำสิ่งที่ไม่เหมาะสม
2. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปกครอง
 - 2.1 ควรแบ่งเวลาในการแนะนำลูกเกี่ยวกับการคบเพื่อน และให้คำแนะนำเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ
 - 2.2 ควรมีเวลาในการพูดคุย สร้างความเข้าใจ สร้างบรรยากาศความสัมพันธ์ที่ดีกับลูกอย่างสม่ำเสมอ
3. ข้อเสนอแนะสำหรับครู โรงเรียน
 - 3.1 ควรมีการติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครอง มีการเยี่ยมบ้าน และประชุมผู้ปกครองอย่างต่อเนื่อง เพื่อจะได้ทราบพฤติกรรมที่เป็นปัญหา และสามารถร่วมกันแก้ไขปัญหาได้ทันเวลาที่
 - 3.2 มีการสนับสนุนกิจกรรมที่สร้างสรรค์ให้กับนักเรียน ซึ่งจะทำให้นักเรียนได้ค้นพบความถนัด ความสนใจของตนเอง

4. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

4.1 การวิจัยครั้งต่อไปควรทำการวิจัยในสถาบันอื่น ที่มีความหลากหลายในลักษณะของสถานศึกษา เช่น ระดับประถมศึกษา ระดับอาชีวศึกษา แล้วนำผลการศึกษามาเปรียบเทียบความแตกต่างของนักเรียน อันจะนำไปสู่การให้ความช่วยเหลือ ป้องกัน และแก้ไข ให้เหมาะสมแก่นักเรียนแต่ละกลุ่ม

4.2 ผู้ที่จะทำวิจัยครั้งต่อไปควรเป็นครูที่ปรึกษา หรือครูแนะแนวที่ปฏิบัติการสอนอยู่ในสถาบันนั้นๆ เพื่อความสะดวกในการดูแล ติดตามผล และให้ความช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างต่อเนื่อง

บรรณานุกรม

- กมลรัตน์ หล้าสูงศรี.(2527). การศึกษาบุคคลเป็นรายกรณี. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.ถ่ายเอกสาร.
- กรวิภา สุวรรณกุล.(2546).การศึกษารายกรณีนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ โรงเรียนอัสสัมชัญ กรุงเทพมหานคร.สารนิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ,ถ่ายเอกสาร.
- กสิณา บุญแสง. (2544). การเปรียบเทียบผลของการให้คำปรึกษากลุ่มและกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความมุ่งหวังในชีวิตของนักเรียนวัยรุ่น.ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม.(จิตวิทยาการแนะแนว) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- กาญจนา ไชยพันธุ์.(2549).การให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม. กรุงเทพฯ: โอ เอส. พรีนติ้ง เฮาส์.
- กุลวรรณ วิทยาวงศุจิ.(2526).ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวกับการปรับตัว. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- คมเพชร ฉัตรสุกกุล. (2521). บริการสารสนเทศ. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- จงกลณี ตัญเจริญ.(2540).สัมพันธภาพของวัยรุ่นกับบิดามารดา การเห็นคุณค่าในตนเองกับการปรับตัวของวัยรุ่นตอนต้น.วิทยานิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.ถ่ายเอกสาร.
- จตุพร ลิ้มมัน้จริง.(2544).จิตวิทยาวัยรุ่น. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จรรยารัตน์ แพรวพราว.(2549).วัยรุ่น ไม่วุ่นวาย. กรุงเทพฯ: พรอคเตอร์ แอนด์ แกมบิล.
- จันทร์เพ็ญ พันธุ์จันทร์.(2541).การพัฒนาบริการให้คำปรึกษากลุ่มเพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองและวิถีคิดตามแนวโยนิโสมนสิการของนักเรียนที่มาจากครอบครัวแตกแยกในโรงเรียนบางแม่หม้ายรัฐราษฎร์รังสฤษดิ์.วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.ถ่ายเอกสาร.
- จำเนียร ช่างโชติ.(2544).เทคนิคการแนะแนว. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เจียรนัย ทรงชัยกุล. (2533). เอกสารการสอนชุดจิตวิทยาพื้นฐานเพื่อการแนะแนว หน้าที่ 9 - 15. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- จัตรณภา เข็มกำแพง. (2544). การเปรียบเทียบผลของกิจกรรมกลุ่มกับการให้คำปรึกษาเป็นกลุ่มที่มีต่ออึดทนในทัศนด้านสังคมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดศรีสุทธาราม จังหวัดพิษณุโลก. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ชัยสิทธิ์ ทรัพย์สวนแดง. (2542). ความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวแตกแยกกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน: ศึกษาเฉพาะรายกรณี สถานฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนบ้านกรุณาและบ้านปราณี. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (รัฐศาสตร์) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- ชูชัย สมितिไกล. (2527). การปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่ม. เชียงใหม่: ภาควิชาจิตวิทยา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ดวงกมล วงษ์ศรีหัทธ. (2541). การศึกษารายกรณีของนักเรียนที่มีปัญหาการปรับตัวในครอบครัวระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนชุมชนวัดบางขัน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ดวงรัตน์ กวดกิจการ. (2544). ผลของการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มที่มีต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อในระดับอาชีวศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนคุระบุรีพิทยาคม จังหวัดพังงา. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ดวงเดือน พันธมนาวิน. (2536). ลักษณะทางจิตและพฤติกรรมของนักเรียนวัยรุ่นที่อยู่ในภาวะเสี่ยงในครอบครัวและทางป้องกัน. สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ทศพร มณีศรีขำ. (2539). การเก็บข้อมูลเป็นรายบุคคล. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ทศไฉน วงศ์สุวรรณ. (2542). ผลของการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มตามแนวพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมต่อความโกรธของนักเรียนวัยรุ่น. วิทยานิพนธ์ มหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ธนากร ศรีชาพันธ์. (2539). ผลของการตั้งเป้าหมายที่มีต่อความสามารถในการเสิร์ฟเทนนิส. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (พลศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

- ธัญญา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา.(2540). "การศึกษาด้านความมั่นคงทางด้านครอบครัว กลุ่มแรงงานในภาคอุตสาหกรรมและบริการ ในจังหวัดสมุทรปราการ," รายงานการวิจัยคณะสังคมและมนุษยศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, ถ่ายเอกสาร.
- ธัญญารัตน์ แสงสว่าง.(2545).การศึกษาปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาการปรับตัวด้านครอบครัวของนักเรียนที่อยู่ในครอบครัวผสม.ปริญญาโท กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ถ่ายเอกสาร.
- ธัญชนก ศิริสุขชัยวุฒิ.(2542).การศึกษารายกรณีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีปัญหาการปรับตัวเข้ากับเพื่อน โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร. ปริญญาโท กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- นงลักษณ์ ประเสริฐ และจรินทร์ วินทะไชย.(2548).หลักการแนะแนว.พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นพมาศ หุ่นพระ(ธีรเวคิน). (2546). ทฤษฎีบุคลิกภาพและการปรับตัว.พิมพ์ครั้งที่3 กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นวลศิริ เปาโรหิตย์.(2533).คู่มือฝึกอบรมการวางแผนชีวิตและอาชีพ. กรุงเทพฯ: ทบวงมหาวิทยาลัย.
- นันทนา วงษ์อินทร์. (2546). การให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม. ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (เอกสารประกอบการสอน).
- นันทิกา แย้มสรวล.(2529).การศึกษาเฉพาะกรณี.ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นันทิยา เอกอภิมกิจ.(2542).การเปรียบเทียบผลของการให้คำปรึกษาแบบกวนนิยมเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่มเพื่อพัฒนาความเข้มแข็งในการมองโลกของเยาวชนหญิงในสถานฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี. ปริญญาโท กศ.ม.(จิตวิทยาการแนะแนว).กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ถ่ายเอกสาร.
- นิยม บุญมี.(2530).ครอบครัวสัมพันธ์.คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- นิรันดร์ จุลทรัพย์.(2545).การแนะแนวเบื้องต้น.พิมพ์ครั้งที่ 2 .สงขลา:ภาคจิตวิทยาการแนะแนว มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- บุญเสริม หุตะแพทย์.(2547).ประมวลสาระชุดวิชาจิตวิทยาครอบครัวและครอบครัวศึกษา สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช หน่วยที่8-11.พิมพ์ครั้งที่ 3. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ป.มหาพันธ์.(2544).ทำครอบครัวให้อบอุ่น.พิมพ์ครั้งที่ 1.กรุงเทพฯ:โอ.เอส.พรินติ้ง เฮ้าส์.

- ประนอม ศรีโกศักดิ์.(2546).การเปรียบเทียบผลของการให้คำปรึกษาแบบภวนิยมเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่มที่มีต่อความวิตกกังวลในการกลับสู่สังคมของผู้ป่วยยาเสพติดติดสถาบันธัญญารักษ์. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม.(จิตวิทยาการแนะแนว).กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ถ่ายเอกสาร.
- ประณต คำฉิม.(2549).จิตวิทยาวัยรุ่น.ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ประสาท อิศรปริดา. (2547). สารัตถะจิตวิทยาการศึกษา.พิมพ์ครั้งที่ 5 .มหาสารคาม:โครงการตำราคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ปานจิต สุชีศิลป์. (2546).การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัว การบรรลุงานตามขั้นพัฒนาการ และเอกลักษณ์แห่งตนของเยาวชนที่อยู่ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลาง. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.ถ่ายเอกสาร.
- ปรีชา ธรรมมา. (2546,เมษายน). การพัฒนาตนตามแนวคิดของอีริค อีริคสัน. ในสารานุกรมศึกษาศาสตร์ ฉบับที่ 29 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. หน้า 25-33. กรุงเทพฯ: ธนัชการพิมพ์.
- .(2548,มกราคม).เอกลักษณ์แห่งตน. ในสารานุกรมศึกษาศาสตร์ ฉบับที่ 34 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. หน้า 49-63. กรุงเทพฯ: ธนัชการพิมพ์.
- ปรียา เกตุทัต.(2538).พัฒนาการทางอารมณ์และสังคมของวัยรุ่น:เอกสารการสอนชุดวิชาพัฒนาการวัยรุ่นและการอบรม มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์.
- ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์.(2529).เอกสารประกอบการสอนแนะแนว 515 ทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพ. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา.(2542).พฤติกรรมกลุ่ม. กรุงเทพฯ: พัฒนาศึกษา.
- พนม ลิ้มอารีย์. (2538). การเก็บข้อมูลเป็นรายบุคคล. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์.
- . (2548).การแนะแนวเบื้องต้น.พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์.
- . (2551). ความรู้เบื้องต้นในการให้คำปรึกษากลุ่ม. สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2551, จาก <http://www.sut.ac.th/dsa/unit/dorms/consulting/consult.htm>.
- พรจันทร์ เจียรอดิศักดิ์.(2536).การศึกษารายกรณี.กรุงเทพฯ: ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- พรพิมล เจียมนาครินทร์.(2539). พัฒนาการวัยรุ่น. กรุงเทพฯ: บริษัท ดันอ้อ แกรมมี.

- พรหมธิดา แส่นคำเครือ.(2528). การแนะแนวเบื้องต้น. ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พวงเพชร บุญยธรรมมา.(2547). ผลการใช้กิจกรรมด้านยาเสพติดที่มีต่อทัศนคติเกี่ยวกับยาเสพติดของวัยรุ่นที่มีสัมพันธ์ภาพในครอบครัวและการอบรมเลี้ยงดูแตกต่างกัน. ปรินญาณีพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ถ่ายเอกสาร.
- พวงเพ็ญ เจียมปัญญาวิช.(2522). พัฒนาการทางด้านอารมณ์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พิศมัย พงศาธิรัตน์.(2545). ผลของการให้คำปรึกษารายบุคคลตามทฤษฎีพฤติกรรมนิยมที่มีต่อการดูแลบุตรออกทิสติกมีพฤติกรรมทำร้ายตนเองของบิดามารดา โรงพยาบาลกลางวัน สถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่น กรุงเทพมหานคร. สารนิพนธ์ กศ.ม.(จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ถ่ายเอกสาร.
- มณฑิรา มณฑิยทอง.(2539). การเปรียบเทียบผลของการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มและรายบุคคลที่มีต่อการใช้เวลาในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนลาดหญ้าพิทยาคม จังหวัดกาญจนบุรี. ปรินญาณีพนธ์ กศ.ม.(จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ถ่ายเอกสาร.
- ยิ่งยง ยุทธศักดิ์.(2539). พฤติกรรมทางสังคมของเด็กที่มีลักษณะครอบครัวและสัมพันธ์ภาพในครอบครัวต่างกัน. ปรินญาณีพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ถ่ายเอกสาร.
- รัชนี ลาขโรจน์. (2545) .การศึกษาพัฒนาบุคลิกภาพของวัยรุ่น. ในเอกสารชุดวิชาพัฒนาการวัยรุ่นและการอบรม. พิมพ์ครั้งที่ 7. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ระพีพันธ์ ฉายวิมล.(2545). จิตวิทยาการศึกษา. ชลบุรี: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ลักขณา ประถมวงศ์. (2546). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสลับสนุนเอกลักษณ์แห่งตน และพฤติกรรมการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนวัยรุ่น ใน กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ถ่ายเอกสาร.
- ลักขณา สรวิวัฒน์.(2548). การศึกษารายกรณี. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรินติ้ง เฮาส์.
- .(2543). การแนะแนวเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรินติ้ง เฮาส์.
- ลักษณี โมราสุข.(2537). ความขัดแย้งระหว่างเด็กวัยรุ่นกับพ่อแม่ในโรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม. วิทยานิพนธ์ กศ.ม.(จิตวิทยาการแนะแนว). พิษณุโลก: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร, ถ่ายเอกสาร.

- ละมัย ทุมพัฒน์.(2550).รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่ออัตลักษณ์แห่งตนของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 โรงเรียนกีฬา สังกัดสถาบันการพลศึกษา. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (วิชาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ,ถ่ายเอกสาร.
- ลินดา วงษ์ทน.(2533).การวิเคราะห์ปัญหาครอบครัวแตกแยกในนวนิยายไทย พ.ศ. 2525-2531. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (วิชาเอกภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วราภรณ์ เตชะสุวรรณ.(2541).การศึกษาพฤติกรรมการปรับตัวของตัวละครที่มีสภาพครอบครัวแตกแยกในนิทานคำกลอนของสุนทรภู่.ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม.(ภาษาไทย) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.ถ่ายเอกสาร.
- วัชรีย์ ทรัพย์มี. (2522). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาในโรงเรียน. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- .(2533). ทฤษฎีและกระบวนการให้บริการปรึกษา.กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วันเพ็ญ บุญประกอบ.(2533). พัฒนาการของบุคลิกภาพ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรไทย.
- วารุณี อมรทัต.(2532).พ่อแม่และวัยรุ่น. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- วิเชียร สุขจันทร์.(2540).การเปรียบเทียบผลการใช้สถานการณ์จำลองและการให้เทคนิคแม่แบบเพื่อลดพฤติกรรมที่เหมาะสมในการเผชิญกับความขัดแย้งกับสมาชิกในครอบครัวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มาจากครอบครัวหย่าร้าง โรงเรียนพิบูลประชาสรรค์ กรุงเทพมหานคร. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม.(จิตวิทยาการศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ,ถ่ายเอกสาร.
- ศิริวรรณ มาลัย.(2549).การเปรียบเทียบความสามารถในการฟัง-การพูดและความเชื่อมั่นในตนเองต่อการใช้ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยวิธีการสอนแบบ T.P.R. (Total Physical Response) ประกอบสื่อในชีวิตประจำวันกับการสอนตามคู่มือครู. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม.(การมัธยมศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.ถ่ายเอกสาร.
- ศรีเรื่อน แก้วกังวาล. (2540) .จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- .(2549).จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย (เล่ม 2).กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- สกล วรเจริญศรี.(2545).การศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางเพศของนักเรียนวัยรุ่น.
ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม.(จิตวิทยาการแนะแนว).กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สมบุญวัลย์ สัตยารักษ์วิทย์.(2550).การพัฒนาตนเองสู่ความสำเร็จ.สืบค้นเมื่อ 30 ธันวาคม 2553,
จาก <http://www.dpu.ac.th/artsciences/ge139/office.attach/1180407666.doc>
- สมพร สุทัศน์ีย์.(2541).จิตวิทยาปกครองชั้นเรียน. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สวัสดิ์ ประทุมราช.(2545). การให้การศึกษเพื่อสร้างอัตลักษณ์.กรุงเทพฯ: ประชาอุทิศการพิมพ์.
- สุกมล วิภาวิกุล.(2542).ธรรมชาติของจิตใจ.พิมพ์ครั้งที่ 3.กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- สุชา จันทน์เอม. (2542). จิตวิทยาเด็กเกเร. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช .
----- . (2539). จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
----- . (2533). จิตวิทยาวัยรุ่น. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- สุพรรณิ โปธิ.(2550).การศึกษาและพัฒนาความอดสาหะของนักเรียนวัยรุ่น.ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม.
(จิตวิทยาการแนะแนว).กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ,
ถ่ายเอกสาร.
- สุพัตรา สุภาพ.(2545). ปัญหาสังคม.พิมพ์ครั้งที่ 18.กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- สุวารี มงคลศิริ .(2547).ผลของการให้คำปรึกษารายบุคคลแบบพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมต่อการตระหนักรู้ในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2.วิทยานิพนธ์ กศ.ม.
(จิตวิทยาการแนะแนว). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.ถ่ายเอกสาร.
- โสภา ขปิลมันน์. (2542 , ตุลาคม).วัยรุ่น: วัยจำเป็น.ราชบัณฑิตสถาน. 25:109
- โสรัช โปธิแก้ว. (2536). การปรึกษาเชิงจิตวิทยาวินิต. กรุงเทพฯ: ภาควิชาจิตวิทยา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (เอกสารค่าสอนวิชา 417,742).
- อังสนา เปตะนันท์.(2536).การศึกษารายกรณีนักเรียนชั้นประถมศึกษาบางโพธิมาวาสสังกัด
กรุงเทพมหานคร ที่มีพฤติกรรมสุดดมสารระเหย.ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม.
(จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.
- อภิญา เพ็องฟูสกุล. (2546).อัตลักษณ์.คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา
สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. กรุงเทพฯ.
- อุมาพร ตรังสมบัติ. (2540). จิตบำบัดและการให้คำปรึกษาครอบครัว. กรุงเทพฯ: เพ็องฟ้า พรินติ้ง.
----- . (2547).บ้านแตก แต่หัวใจไม่แตกสลาย.พิมพ์ครั้งที่ 1.กรุงเทพฯ: ชันต์การพิมพ์.

- Arbuckle, D.S. (1970). *Counseling philosophy: Theory and practice* (2nd ed). Boston: Allyn and Bacon
- Barnes, Leona Walters. (1977). The Effect of Group Counseling on the Self Concept Achievement to Primary Grade Mexican American Pupils, *Dissertation Abstracts International*. 38 : 5920 – A ; April.
- Corey Gerald. (1985). *Theory and Practice of Counseling and Psychological Therapy*. Califor: Brook/Cole Publishing company.
- Corey, Gerald. (2004). *Theory and Practice of Group Counseling*. 6th Edition. CA: Thomson Brooks/Cole Publishing.
- Erikson, E.H. (1968). *Identity : Youth and crisis*. New York: W.W.Norton.
- Fragar, Robert J. and Jame Fadiman. (1984). *Personality and Personal Growth*. 2nd ed. New York: Herper & Row.
- Gazda, G.M; J.A. Ducan; & M.E. Meadow. (1967). Group Counseling and Group Procedures : Reported of a Survey, *Counselor Education and Supervision*. 6: 305 – 310.
- Hansen, James C.; Richard Warner ; & Elsiem Smith. (1976). *Group Counseling Theory and Process*. Chicago : Rand Menally College.
- Marsh, H. (1993). The content specificity of relations between academic Self-Concept and achievement : An extension of Marsh/Shavelson model.
- Ohlsen, Merle M. (1970). *Group Counseling*. New York: Holt Rinehart and Winston.
- Rice, F. Philip. (1996). *The Adolescent : Development Relationship and Culture*. 8th ed. Boston: Allyn and Bacon.
- Samudlewieze, Edwara. (1975). The Effects of Critical Thinking and Group Counseling upon Behavior Problem Student, *Dissertation Abstracts International*. 36(5) : 2645 – A ; November.
- Shertzer, Bruce; & Shelly C. Stone. (1971). Group Counseling. In *Fundamentals of Counseling*. New York: Houghton Mifflin Company.
- Steinberg, Laurence. (1993). *Adolescence*. 3rd ed. McGraw-Hill, Inc.

ภาคผนวก ก

1. หนังสือขอความอนุเคราะห์
2. แนวทางข้อคำถามในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับอัตลักษณ์แห่ง
ตนของวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยก
3. ตัวอย่างการใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โทร. 5730

ที่ ศธ 0519.12/1๐๖๖๒

วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน 2551

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

เนื่องด้วย นางสาวพิมพ์ชนก กลิ่นสุทโธ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาอัตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยก” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์นันทนา วงษ์อินทร์ และ อาจารย์มณฑิรา จารุเพ็ง เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำวิทยานิพนธ์ ในกรณีนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ รองศาสตราจารย์เวรณี กรีทอง และ อาจารย์ศกล วรเจริญศรี เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสัมภาษณ์แนวทางในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับอัตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยก

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้บุคลากรในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นางสาวพิมพ์ชนก กลิ่นสุทโธ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

(รองศาสตราจารย์สมชาย สันติวัฒนกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ที่ ศธ 0519.12/๒๖๒๙

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๒๕ พฤศจิกายน 2551

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน อาจารย์วิไลลักษณ์ พงษ์โสภา

เนื่องด้วย นางสาวพิมพ์ชนก กลิ่นสุทโธ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปฏิญานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาอัตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยก” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์นันทนา วงษ์อินทร์ และ อาจารย์มณฑิรา จารุเพ็ง เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปฏิญานิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ ท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบแบบสัมภาษณ์แนวทางในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับอัตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยก

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาเป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นางสาวพิมพ์ชนก กลิ่นสุทโธ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0-2664-1000 ต่อ 5730

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 089-585-1338

ที่ ศธ 0519.12/ ๙117

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๒๘ พฤษภาคม 2552

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนกิงเพชร

เนื่องด้วย นางสาวพิมพ์ชนก กลิ่นสุทโร นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาอัตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยก” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทนา วงษ์อินทร์ และ อาจารย์ ดร.มณฑิรา จารุเพ็ง เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำวิทยานิพนธ์ ในกรณีนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/1 จำนวน 5 คน ตอบแบบสัมภาษณ์ เรื่อง อัตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยก ในระหว่างเดือนพฤษภาคม - กันยายน 2552

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางสาวพิมพ์ชนก กลิ่นสุทโร ได้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0-2649-5067

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมกรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 089-585-1338

ที่ ศธ 0519.12/ร ๑๒๑

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

5 มิถุนายน 2552

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการสำนักงานอาสาภาค สภาการศึกษาไทย

เนื่องด้วย นางสาวพิมพ์ชนก กลิ่นสุทโธ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาอัตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยก” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทนา วงษ์อินทร์ และ อาจารย์ ดร.มณฑิรา จารุเพ็ง เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำวิทยานิพนธ์ ในกรณี นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้ให้นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนต้นแบบมาตรฐานระบบการด้านยาเสพติด จำนวน 5 คน ทำแบบทดสอบ และ แบบสัมภาษณ์ เรื่อง แนวทางเกี่ยวกับอัตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยก ในระหว่างเดือนมิถุนายน - กันยายน 2552

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางสาวพิมพ์ชนก กลิ่นสุทโธ ได้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0-2649-5067

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมกรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 089-585-1338

ที่ ศธ 0519.12/10618

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๒๕ พฤศจิกายน 2551

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดไร่จิงวิทยา

เนื่องด้วย นางสาวพิมพ์ชนก กลิ่นสุทโธ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปฏิญานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาอัตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยก” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์นันทนา วงษ์อินทร์ และ อาจารย์ข้มฉวีรา จารุเพ็ง เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปฏิญานิพนธ์ ในกรณีนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ อาจารย์กมล ประทีปธีรานันต์ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสัมภาษณ์แนวทางในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับอัตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยก

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ข้าราชการในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นางสาวพิมพ์ชนก กลิ่นสุทโธ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0-2664-1000 ต่อ 5730

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 089-585-1338

แนวทางข้อคำถามในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับอัตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยก

ด้านความเป็นตัวของตัวเอง

1. หากจะต้องตัดสินใจในเรื่องอะไรก็ตาม จะตัดสินใจเองหรือไม่
2. มีการตัดสินใจอย่างไรในการเลือกซื้อของ
3. การเลือกซื้อของจะเลือกแบบที่เหมือนของใคร
4. ถ้าที่จะแสดงความคิดเห็นในเรื่องที่ตนเองไม่เห็นด้วยต่อเพื่อนในห้องเรียนหรือไม่ อย่างไร
5. ทราบหรือไม่ว่าการกล้าแสดงออกที่ถูกต้องเป็นอย่างไร
6. รู้สึกอย่างไรกับที่ได้เข้ามาศูนย์ค้นหาสมรรถนะการคิดนี้

ด้านการรู้จักตนเอง

1. ถ้าหนูไปเที่ยวตามที่ต่าง ๆ นั้น (เพื่อนนักเรียน) จะแต่งตัวแบบไหน
2. ถ้าเราไปเที่ยว และเราเลือกที่จะแต่งตัวในแบบของเรา แล้วเรารู้สึกมั่นใจมากน้อยอย่างไร
3. ตอนนี้เราพอใจในเรื่องรูปร่างหน้าตาของเราอย่างไรบ้าง
4. ร่างกายส่วนใดที่เราชอบมาก และร่างกายส่วนใดที่ไม่ชอบ
5. คิดว่าตัวเองเป็นคนที่สามารถช่วยเหลือครอบครัว หรือแบ่งเบาภาระของครอบครัวได้หรือไม่
6. คิดว่าตัวเองสามารถทำอะไร หรือเรื่องอะไรได้ดีบ้าง
7. เรื่องอะไรที่พยายามทำแล้วแต่ยังไม่ดีพอ
8. รู้หรือไม่ว่าตัวเรานั้นมีความถนัด หรือชอบอะไรเป็นพิเศษบ้าง

ด้านวุฒิทางอารมณ์

1. เมื่อทะเลาะกับเพื่อน เคยควบคุมอารมณ์ตัวเองได้เพียงใด
2. เวลาโกรธแสดงออกอย่างไร
3. เวลาที่ถูกใครขัดใจ รู้สึกอย่างไรบ้าง
4. เวลาที่ไม่พอใจใครชอบแสดงออกอย่างไร
5. เราเคยมองตัวเองว่าเป็นคนที่มีลักษณะของอารมณ์แบบไหน

ด้านการตั้งเป้าหมายในชีวิต

1. ที่เราเรียนหนังสือทุกวันนี้เพื่ออะไร
2. ได้เตรียมการในเรื่องการเรียนอย่างไร

3. ตอนนี้เราคิดวางแผนเรื่องเรียนไว้อย่างไร
4. ไม่ทราบว่าเตรียมตัวเพื่อการมีอาชีพหรือยัง
5. (ถ้าเตรียม) ทำอย่างไร
6. ในอนาคตเราอยากจะประกอบอาชีพอะไร
7. มีการวางแผนชีวิตไว้อย่างไร

ด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล

1. ลองบอกซิว่ามีเพื่อนที่สนิทหรือไม่
2. มีเพื่อนที่สนิทเป็นเพื่อนต่างเพศหรือเพศเดียวกันกับเรา
3. ลักษณะของเพื่อนสนิท / เพื่อนในกลุ่มเป็นอย่างไร
4. หากเราจะเลือกคบเพื่อนหรือหาเพื่อนที่สนิทด้วย มีวิธีการเลือกอย่างไร
5. เวลาที่ต้องทำงานกลุ่ม เราเลือกที่จะเข้ากลุ่มแบบไหน
6. เวลาที่ต้องทำงานกลุ่ม เราเลือกที่จะเข้ากลุ่มนั้นเพราะอะไร
7. หากพบคนรู้จักแต่ไม่ค่อยคุ้นเคย เรามีความกล้าที่จะเข้าไปคุยกับคนนั้นได้อย่างไร
8. ถ้าต้องทำงานกับเพื่อนที่ไม่ค่อยสนิทกันจะมีวิธีการทำอย่างไร

แบบสัมภาษณ์

ชื่อผู้รับการสัมภาษณ์

(อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ประจำวิชา เพื่อน)

วัน/เดือน/ปีที่สัมภาษณ์.....เวลา.....น.

วัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลและหารายละเอียดที่เป็นข้อเท็จจริงเกี่ยวกับนักเรียนที่ครอบครัวแตกแยก

หัวข้อสัมภาษณ์

1. นักเรียนมีลักษณะอย่างไร

.....

.....

.....

.....

2. การปฏิบัติตนในขณะที่อยู่ในห้องเรียน ทำกิจกรรมต่างๆในโรงเรียน นักเรียนมีพฤติกรรมอย่างไร

.....

.....

.....

.....

3. ความสามารถทางการเรียนของนักเรียนเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้สัมภาษณ์

(.....)

แบบบันทึกการสัมภาษณ์
การสัมภาษณ์ ครั้งที่.....

ชื่อ.....นามสกุล.....อายุ.....ปี

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....เวลา.....น.

สถานที่.....

จุดมุ่งหมายในการสัมภาษณ์.....

.....

.....

สรุปผลจากการสัมภาษณ์.....

.....

.....

ความคิดเห็น.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

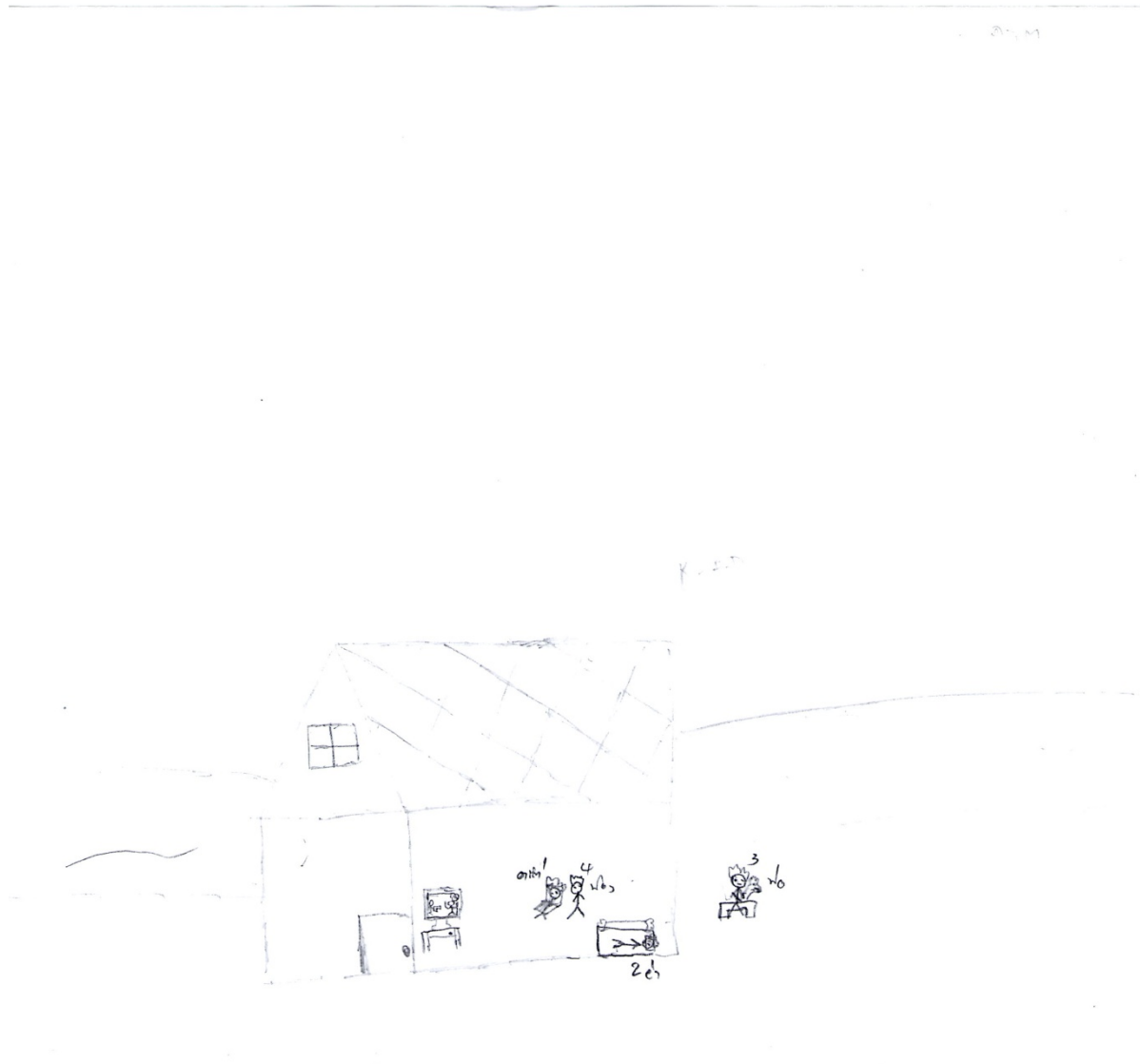
.....

นัดสัมภาษณ์ครั้งต่อไปวันที่.....เวลา.....น.

สถานที่.....

.....

ลงชื่อผู้สัมภาษณ์.....

รูปที่ 1

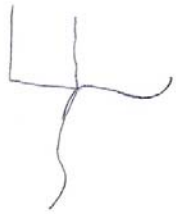
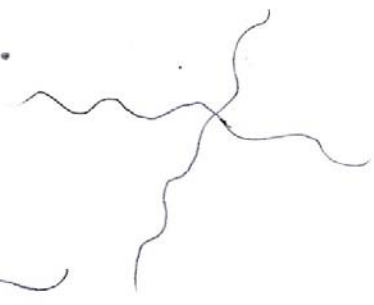
3.30

ผู้เขียน

วันที่ ๒๖/๑๒/๖๖

ภาคผนวก ข
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

1. รองศาสตราจารย์เวรณี กรีทอง
ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. อาจารย์ ดร.สกล วรเจริญศรี
ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิไลลักษณ์ พงษ์โสภา
ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
4. อาจารย์กมล ประทีปธีรานันต์
ครู คศ.3 (ครูชำนาญการพิเศษ) โรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา จังหวัดนครปฐม

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาวพิมพ์ชนก กลิ่นสุทโธ
วัน เดือน ปีเกิด	26 ตุลาคม 2527
สถานที่เกิด	อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	51 หมู่ 6 ตำบลบ่อเงิน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี 12140
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนจุฬาราชวิทยาลัย ปทุมธานี 51 หมู่ 6 ตำบลบ่อเงิน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี 12140
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	ครูผู้ช่วย
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2545	มัธยมศึกษาตอนปลาย จาก โรงเรียนนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์
พ.ศ. 2549	การศึกษาระดับบัณฑิต (การแนะแนว) จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พ.ศ. 2554	การศึกษามหาบัณฑิต (จิตวิทยาการแนะแนว) จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ